٦٧٤

كتاب دقائق الحقائق
تأليف كمال پاشا
زاده
م

فی ملک الفقیر الحقیر المعترف بالعجز والتقصیر
علی بن عمر عفی عنه
سنة ١١٨٢

استصحبه الفقیر السید احمد حسان
کاتب دیوان همایون

لمه

سینه‌ن معجون وصلی یار ایله
زبیچاره عاشق دلخسته غم مغفور ایله

خاکی دیکه جدا اسنیه کی اجله عالی
تاج سر عالمدر او قیمز خاکی قدر

صائب

کاکل
از عمر بست چون ...
زبان من بسر آن از در کلام خانه ...

صائب

ببرید ای صبا منتی ...
کر برید باد ... صائب ...

بسم الله الرحمن الرحیم

سپاس بی قیاس، خدای بی همتایه که گلزار بدیع الآثار بیاننده ازهار رنگین معانی اظهار ایلدی، شاخسار وجودی سوددن اولانغ اوذرنده هزار دستانی خوش الحان زبانی، شیرین گفتار ایلدی دریای بی کران معانیدن استیفای معانیده ظروف حروفی دافع قیلدی، آسیای گردان کبی متحرک اولان اشیای تسکین امرنده حرف فانی کافی قیلدی، بر نقطه ده صدهزار نکته لطیفه مندرج اولدیغی و بر مدده بی حد و بی شمار دقیقه اینقه مندرج اولدی، و درود بی حد و عد ناصب لواء کرامت احتوای مقام محمودک دار السلام روضه سینه صبح و شام واصل اولسونکه شمشیر بران زبان بلاغت نشانی عالم فصاحتده جهانگیر، و زمان بیاننده صاحب قرآن اولمشدر، و صلات صلات بی کران، اول والی عالیشانک حوالی بلاغه متوالی علی تعاقب الایام واللیالی متواصل اولسونکه تیغ زبان بیان معجز نشانی، قاطع لسان فصحای دوران، و بلغای زمان اولمشدر **قطعه** محمد کیم غرض اولدر جهاندن، وجودی جوهر و عالم عرضدر، بو موجوداندن مقصود باری، اودر بالذات باقی بالعرضدر، چون بارئ باری بیچون ایله زبان دریده که عیب عیبدن بریدر، و جناب اهلنک اختیار اتدکلری صحیح و فصیح لسانلرک بریدر، بو رساله رنگین کلاله، و شیرین مقاله،

دنیز

ترتیب قیلدم اشجار اشعارده اولان ازهار، اسراری اظهار ایله اول لسان، روشن بیانک، گلشن پرصفاسنک تماشاسنه ابنای زمانی ترغیب قیلدم، متشابه لغتلرین حقیقت لرینه متعلق دقیقه لری مشتمل اولدوغندن اوتوری، وآدینی دخی **فائق الحقائق** اوردم مجلس صفا افزای آصف رای صفا رای حضرت ابراهیم پاشایه که صاحب دیوان سلیمان زماننده تحفه ایتمکلکلا ایو گوردم **بیت** پای ملخی پیش سلیمان بردن، عیب است ولیکن هنرست از موری **سخن گفتار** سخن حرف سینک فتحه سی و حرف خانک ضمه سیله مستعملدر، نته که بو بیتده واقع اولوبدر **بیت** فاتحه فکرت و ختم سخن، حمد خدایست بود ختم کن، حرف سینک ضمه سی و حرف خانک فتحه سیله ده مستعملدر، نیته که بو بیتده واقعدر **بیت** بسا جایها گفته اند این سخن، بکی نیکویی ده بدریا فکن، معناسی سوزدر که لسانده بیده او که کلام دیرلر لفظیده کلام نفسییه شامل اولنه نته که بو بیت اکا دلالت ایدر **بیت** إِنَّ الْكَلَامَ لَفِي الْفُؤَادِ وَإِنَّمَا، جُعِلَ اللِّسَانُ عَلَى الْفُؤَادِ دَلِيلاً، سخن دخی سوز داخی اوله شامل در هر برینه اطلاق اولنور، کلام ملفوظ سخن دیدکلری بو بیتده ظاهر در **بیت** سخن آخر به دهن میگذرد موذی را، سخنش تلخ نخواهی دهنش شیرین کن، کلام نفسی نک منبعی دل اولدوغنه که لسانده کیده اکا کوکل دیرلر بو بیتلرده اشارت وار در **بیت** گوهر کان کن فکان سوزدر، بو کلامی ایشیت قالان سوزدر، بحر قدرتدر آدمی انده، صدف اولمشدر کوکل سوزدر، سوزه هنوز تلفظ

اولنمدین سخنه اطلاق اولندیغی خواجه حافظك بو بیتندن ظاهردر
بیت زبان کلك تو حافظ چه شکر آن گوید ، که
گفته سخنت می برند دست بدست ، گفته سخنك معناسی
که سوزوکك سویلنمشی دیمکدر دلالت ایدر که سوزك
هنوز سویلنمامشنه سوز اطلاق اولنورمش سویلنمکدن صکره
سوزه سخن گفته دیرلر دخی سویلنمدین سخن ناگفته دیرلر نتکه
بو بیتدن ظاهردر ، بسی گفته اند این مثل در جهان ، سخن
گفته سیم است وناگفته زر بیت اول بودر بیت بگفتار کم
بسیار کم کن شتاب ، که خاموش بودن به از در دهر
گفته وناگفته سوزك صفتیدر اما سخن گفته وسخن ناگفته متکلم
صفتیدر نتکه شیخ سعدینك بو بیتنده ظاهردر بیت تا مرد سخن
نگفته باشد ، عیب وهنرش نهفته باشد ، نگفتهنك اصلی ناگفته در
نادن الف حذف اولنمشدر تخفیفاً الفك حذفی لسان فارسیده
شایعدر نتکه مواضع متعدده ده مثاللری کلسه گرکدر
باذن الله تعالی ، گفتارك معناسی سوزیدیمکدر انجو دیوز گبی که
عرب اکه نظم کلام دیر نتکه فردوسینك بو بیتنده ظاهردر
بیت بعبری بان تیر نکشاده ، بگفتار داد سخن داده ، گفتار
کاف عجمینك ضمه سیله در کاف عربینك فتحه سیله اولیجق معناسی
سرتلانور گفتار رفتار ودیدار گبی ترکیبی خفی اولان الفاظه
مرکبه دینور مذکور لفظلرك برمه جوزلری آردر که معناسی گتوردیجی در

اسم فاعلدر آوردنده آصلی آرنده در ترخیم اولنمشدر ترخیم که
اخر کلمه دن بعض حروفك حذفیدر لسان فارسیده شایعدر مواضع
کثیره ده امثله سنه اطلاع حاصل اوله گرکدر باذن الله تعالی
گفتارك معنای ترکیبیسی سوز گتوریجی در نظم کلامه سوزی
گتورمکه باعث اولدوغندن اوتوری گفتاره دیدیلر باعث
فعله فاعل اسمین استعاره ایدرلر هر دلده واقع وشایعدر
ترتیب ترکیب مقتضاسی عبارت آری که مضافدر گفت اوزرینه
که مضاف الیه در تقدیم ایدی مذکور لفظ معنای عام ترکیبیدن
معنای خاص علمیه نقل اولینجق قاعده ترکیب تغییر اولنوب
مضاف تاخیر اولندی بو تغییر مذکور نقلك جمله علامتندندر
بردرلو دخی علامتی واردر بیری کلمه که تنبیه اولنسه گرکدر
علامت مزبوره لسان فارسیده اولکان اسامی مرکبه ده شایعدر
مثلا شاهان شاه ، مردان شاه ، ایران شاه ، شروان شاه ، دیرلر
اصللری شاه شاهان ، شاه مردان ، شاه ایران ، شاه شروان در
علم اولمالری ایله تقدیم وتاخیر اولنوب مقتضای معنای
ترکیبی تغییر اولنمشدر کلام غیر منظومه که لسان ترکیده
اوکه کلجی دیولر مجازاً گفتار اطلاق اولنور نتکه فردوسینك
بو بیتنده واقع اولیدر بیت بگفتار پیغمبرت راه جوی ، دل
از تیرگیها بدین آب شوی ، بو بیتنده ده گفتار اول معنایه در

بيت عصمت مكن انديشه زكفتار رقيبان • اواز سكان كم نكند
رزق كدارا كفت كوي كفت كاف عجميله ديلكلو سوز دربهوز ۲
سويلدين سوزه سخن ديرلركفت دينلورننه كه سابقا بيان
اولنمشدر كفت اسم دركفتن دن مأخوذدر كفتن مصدردر
معناسي تلفظ دركفت معناي مذكوره اطلاق اولندوغي
بو بيتدن ظاهر در بيت مكر كان كفت دانايان برخاست •
كه دل را دل بود آيينه راست • آنك تركيبده كي ديه معناسنده
استعمال اولنور كفت مثلا ديمه ايشمه ديجك يرده عجم كفت
وشنو ديرننه كه بو بيتده واقع در بيت بظاهر با همه كفت
وشنو داشت • ولي دل جاي ديكر دركرو داشت • كفت
فعل ماضي معناسنه كلور صيغه مشتركه درسويلدي ديجك يرده
عجم كفت ديرننه كه بو بيتده ظاهر در بيت جه خوش كفت
آن كه سنك از همتش بود • كه همت هست مقناطيس مقصود •
كوي كاف عجميله كوييدن دن مأخوذ اسمدر كوييدن مصدرديدر
معناسي ايتمكدر مرجعي تقطيع صوت ديرآغز ايله تلفظ
حروف كركك بولنسون كركك بولنماسون يرلاجي يه كه بيرلادوغي
دقتن تلفظ حروف ايتمك لازم دكلدر كوينده ديرلو بلبلي انوكله
توصيف ايدرلرننه كه بيت اول اردبهشت ماه جلالي • بلبل كوينده
بر منابر قضبان • فعل مذكوردن كوينده اسم فاعلدر كويك

معناسندن

معناسندن لسانه تركيده سا وديمكله تعبير ايدرلر سوز صاو
ديجك يرده عجم كفت وكوي ديرلر ننه كه بو بيتدن ظاهر در •
بيت بعشق آن كوز كفت وكوي ترسد • جو ميخواري بود كز
بوي ترسد • تقطيع صوت تكلم ده بولندوغي اعتبار ايله تكلم
ايدجي كسنه يه سخن كوي ديرلر ننه كه بو بيتده ظاهر در بيت
سخن كوي وبربط زن وخوش سرود • جو آب روان دست
ايشان بود • كوي اسم فاعلدر كوينده دن ترخيم اولنمشدر
كوي صيغه مشتركه درامر معناسنه ده كلور سويله ديجك يرده بكوي ديرلر
ننه كه بو بيتده واقع اولبدر بيت صبا بلطف بكو آن غزال رعنارا •
كه سر بكوه وبيابان تو داده ما را • بكونك اصلي بكوي در اخرندن يا
حذف اولنمشدر الف كبي يانكده حذفي خصوصا اخر كلمه دن لسان
فارسيده شايعدر مثلا روح افزا سمنسار ديرلر آصلي روح افزاي در
بدخو ترش رو • ديرلر اصلي بدخوي ترش روي در كفتن دن نه فاعل
مشتق اولور نه امر اكي سيده كوييدن دن مشتقدر • اول اعتبار ايله كه
سابقا بيان اولنوبدر جست وجوي • وشست وشوي
ده كفت وكوي كبي در رجستن دن وشستن دن داخي
نه فاعل كلور نه امر اكليسيده جوييدندن وشوييدندن كلور •
بو بر نوع توسع در كه لسان فارسيه مخصوصدر لسان عربيده
يوقدر جستن ايله جوييدنك معنالري بو بوينه قريب در •

برینك معناسی استمك برینك معناسی ازدمك در آول
سبیدن اوندن اخذ اولناجغی بوندن اخذ ایدرلر شستن
ایله شوییدنك معنالری بیری برینه قریب در بیرینك
معناسی بو مقدر بیرینك معناسی ار تمقدر اول سبیدن
مذکور توسعی بونده در ایدرلر اول وقتن كه لفظ كوی
مشتقاتدن اولسه معنالری ولدر كه بیان اولندی شول
وقتن كه اسم جامد اولا معناسی طوپدر نته كه بیت فسحت
میدان ارادت بیار تا بزند مرد سخن كوی كوی اسم جامد
شول لفظدر كه مناسبت معنویه حسبیله لفظ آخردن مأخوذ
اولمیه ذكر اولنان معنالر كاف عجمیله اولان كویك در
نته كه سابقا تنبیه اولنمشدر كاف عربیله اولان كویك معناسی
سوقاقدر بیت بكویش سلسبیل ابسبیل است بروش
چرخ یك نقطه زنبیل است ایكی صف اولان لشكرك ارهسنه
معركه كاه ده تشبیها كوی دیرلر استعاره طریقیله اطلاق
اولنور نته كه بو بیتده واقع اولوبدر بیت نباید چون
سپر بودن درین كوی كه بیش از زخم بر چین كرددش روی
٣ گفت گفتا بو عبارتلرك بریسی مقام سؤالده بیریسی مقام
جوابده استعمال اولنور معنالری همان سابقا بیان اولنان
معنالردر بیرلسنده الفك زیادهسی جوابی سؤالدن فرق ایچوندر

اما غالب بودر كه سؤاله كیرمز جوابه كیرور نته كه خواجه حافظك
بو غزلنده ظاهردر بیت گفتم كه خطا كردی و تدبیر نه این بود
گفتا چه توان كرد چو تقدیر چنین بود بو غزلده ده بویله در
بیت گفتم كیم دهان و لبت كامران كنند گفتا بچشم هر چه
تو گویی چنان كنند بیت گفتم غم تو دارم گفتا غمت سر آید
گفتم كه ماه من شو گفتا اگر بر آید اگر قولای طلورسه دیجك
پرده عجم اگر بر آید دیو حضرت شیخ سعدینك بو بیتنده ده
الف جوابه كیرمشدر نظم بدو گفتم كه مشكی یا عبیری كه
از بوی دلاویز تو مستم بگفتا من گل ناچیز بودم ولیكن
مدتی با گل نشستم كاه اولور اول الف سؤاله داخل
اولور نته كه خسروك بو بیتنده ظاهردر بیت بگفتا بر
تو اندازد كهی نور بگفت آری ولیكن چون مه از دور
٤ گویا گویا گوپای اول مركبدر بو پاكی بیر جزی گویدر كه
معناسی سابقا بیان اولندی بیر جزی الف مبالغهدر بو یائك ده
بر جزی بویدر قوقو معناسنه بیر جزی الف مبالغهدر گوپای
اولك معناسی سویلكن در نته كه بلیانك معناسی گورگن در
شنوانك معناسی ایشتكن در بو صیغه لسان فارسیده
مبالغه صیغهسیدر بوپا جوپا پوپا بونلرك امثالنده
مبالغه معناسی وار در زیرا كلمه ده الف اول صیغهنك علامتیدر

زیباده شکیباده روادهٔ اولا الف ده اول القدر مفهوملرنده
معنای مبالغه معتبردر که اولور الف نصکی بونده زیاده
ایدرلر روان دکی خندان دکی کریان دکی باران دکی ایران
دکی خیراندکی افشان دکی کیبی بونلرک ده معنالرنده
مبالغه واردر کویای ثانینک مدلولی شول معنیدر که ان
ترکیده اوندن دینیدک عبارتیله تعبیر ایدرلر کویانک
ایکی معناسی بیله بو بیتده ظاهردر بیت غنچهٔ کل کاجیلور کویا
زبانکدر سنک بلبل کویاکه وارکویا زبانکدر سنک
معنای ثانی ایچون اولا کویاده که اولور بیرز یاده ایدرلر
کوییا دیرلر نتکه خسروک بو بیتنده ظاهردر بیت بساتن
بپیش شه انورکل امیخت خویش کوییا مهره فرو ریخت
که اولور کویانک الفی یایه تبدیل ایدرلر کویا یرنده کوییی
دیرلر نتکه خسروک بو بیتنده واقع اولمدر بیت
خمارین نرکسش در فتنه جوییی میان جواب و بیدار یست
کوییی بو تبدیل ان فارسیده شایعدر مثلا بساده درلر
بسی ده دیرلر بس ده دیرلر نتکه بو بیتلرده واقعدر بیت
ای بسا اسب تیزرو که بماند بس خر لنک که جان بمنزل برد
بیت بدانچه میکذرد دل منه که دجله بسی پس از خلیفه بخواهد
کذشت از بغداد پیام پاسخ باء عجمیله شول خبردر که بیر کمسنه دن

[illegible]

بپ

اوٓ

اخره نقل اولنور نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت ای باد اکر
کلشن احباب بکذری زنهار عرضه ده بو جانان پیام ما
زنهار بوراده تاکید ایچون کلمشدر اصل معناسی صقین در
نتکه بو بیت ده ظاهردر بیت زنهار از قرین بد زنهار
وقنا ربنا عذاب النار اما وصیت و سپارش و سفارش
محلنده تاکید ایچون استعمال اولنور پیامبر ایکی کیشینک
اراسنده واسطه اولوب خبر ایلتن کمسنه یه دیرلر آنبیایه
علیهم السلام پیامبر دیدکلری امتلرینه خبر ایلتدکلری اعتبارله
در حق تعالی حضرتندن یا بالذات یا جبرائیل علیه السلام
واسطه سیله نتکه بو بیتده ظاهردر بیت پیامبر ز جبریل چون
بشنوید بیاز ید سجاده بر شنبلید پیامبر الفاظ مرکبه
دندر بیر جزئی پیام درکه معناسی بیان اولندی بیر جزئی ده
بر در ایلتجی معناسنه اسم فاعلدر بردندن اصلی بونده در
ترخیم اولنمشدر برده بامضموم ایدی قیاس مقتضاسی
اول ایدیکه برده ده بامضموم اولیدی فتحیه تبدیلک
وجهی دفع اشتباهدر بریدندن مشتق اولان بر که کسیجی
معناسنه در بانک ضمه سیله در بودندن مشتق اولان برده ده
بامضموم اوله ارالرنده اشتباه اولوردی بو لغت
مشترکدر بنجه معناسی واردر بیرنده بیان اولنه کوکدر

باذن الله تعالى بیامك اصلی پیغام در غینی حذف اولنمشدر
خبر جیه پیغامبر دیرلر کاه اولور الفنده حذف ایدرلر پیمبر
دیرلر پیغامبرده پیمبرده بیر معنایه در نتکه ظاهر در
بیت بدانست کان روح پیغامبر است • که بهر پیمبر بدان
اندرست پاسخ بای عجمیله جوابدر عجم جواب ایشیت دیجك
یرده پاسخ شنو دیرلر نتکه واقع در بیت بیامت شنیدم
تو پاسخ شنو • یکایك بکو و بزودی برو • جواب ویر
دیجك یرده پاسخ ده دیرلر نتکه بو بیتدن اکلنور بیت
سخن بر سمت کر تو پاسخ دهی • شوم شاد اکر رای فرخ نهی
سخن دن بو بیتده مراد بو سمت قرینه سیله خبر در خصوص
خبرك سخن لفظندن اراده سی بطریق المجاز در پارسی
دری پهلوی پارسینك معناسی پارسه منسوب در اخونده کم
یا یاء نسبت در رومی ده کی کبی پارس بر دیار در که ادیدر که
شیراز دیدکلری شهر انك دار الملکی در نتکه شیخ سعدی
شیرازینك بو بیتلرندن اکلنور بیت اقلیم پارس را غم از
اسیب دهر نیست • تا بر سرش بود چو تویی سایهٔ خدا •
مذکور شیخك ملك سلیماندن که کلستانده واقع اولمشدر
وارث ملك سلیمان دیو پادشاه شیرازی مدح اتدوکی یردن
مرادی اقلیم پارس در نته که خاقانینك بو بیتلرندن خوارزم

٦

شاه خراسانی و عراقی و پارسی الدوغی فهم دیمشدر ظاهر در
بیت لشکر که خوارزم شاه تخت صفاهان کرفت • ملك عراقین
را همچو خراسان کرفت • ماهچهٔ تیغ او قلعهٔ کردون
کشود • مورچهٔ تیغ او ملك سلیمان کرفت • فارسی پارسك
معربیدر بای عجمینك فایه تبدیلی علامت تعریبدر تعریبك
معناسی لفظ عجمی عربییه دوندرمکدر معناسنده نقل ایتمدین
اول اقلیمه نسبت اولنان دیله عجم زبان پارسی و عرب لسان
فارسی دیر اول دیلك فصیحنه دری دیرلر نتکه خیر البشردن
صلی الله علیه وسلم منقول اولنان خبر مقبولدن اکلنور حافظ
الدین نسفی کافی اد لو کتابنده ابو سعید بردعیدن نقل اتدوکی
اوزره اول حدیثك عبارتی بودر لسان اهل الجنة العربیة
والفارسیة الدریة فارسینك دریسی تازینك که عربینك
فصیحی در مقابله سنده ذکر اولنور نتکه شرف الدین یزدینك
بو بیتنده که بوسه معماسنده دیمشدر واقع اولمشدر بیت ز لعل
یار خواهم ضد شرقی • بتازی و دری و قلب و تصحیف
تازی عربك بدویسی در بدوی اته اسب تازی دیرلر نتکه ظاهر در
بیت اسب تازی اکر ضعیف بود • همچنان از طویلهٔ خربه •
دراقلیم پارسده بیر ناحیهٔ مخصوصه نك ادیدر کبك دری
ول دری او که نسبت اولنور درینك بابنده بر اصل دخی

خبر وار در شول رساله جه کوزل درینک قریتی بیاننده در
عربینک غیری السنه نک اوزرینه تفضیلنک تفصیلنده
ترتیب اولنمشدر مفصل ذکر اولنوبدر پهلوی نک معناسی پهلوه
منسوبدر بونک داخی خونده کبی یاء نسبتدر پهلو بر شهردر
نتکه بو بیتلردن ظاهردر **بیت** همی بود تا یک زمان شهریار
ز پهلو بدون شد ز بهر شکار ۔ بدان کوه سر خویش کیخسروست
که یک موی او بهتر از پهلوست ۔ کوه سرک اصلی کوهسار در
الف حذف اولنمش کوهسر قالمشدر یا یک الفی حذف اولنوب
یی قالدوغی کبی نتکه **قطعه** شدم با مور خطش کرم و گفتم ۔ چرا بی
بر مه و بر خور نهادی ۔ سلیمان نیست مور ایوسفست او
چرا بر خاتم او سر نهادی **گلستان دلستان** گلستان اسم مرکبدر
ستان کلدن لسان فارسیده ستان زمان مکان اوزرینه
مشترک ظرفک اسمیدر زمان مراد اولان یرده استعمال
اولنور مثلا تازه تابستان دیرلر معنای ترکیبی حرارت زمانیدر
تابک لغت فارسیده بر قاج معناسی واردر لغت مشترکه در
اول معنالرک بریسی استی لک در بوراده اول معنی مراددر
قیش زمستان دیرلر معنای ترکیبی برودت زمانیدر زم لغت
فارسیده صووق قلغه زم دیرلر قیشدا منده صووق هنکامنده
کیروب اوتوراجق ایو زمینه زملک دیرلر طپراغه طبیعتی بارد

اولدوغندن اوتوری ملین دیمشلردر اصلی می در معنای
ترکیبیسی منسوب دراین فارسیده ای کلمه ملحق اولان حرف یانک
معنالری چوقدر جمله سندن بری معنای نسبتدر مثلا ترکه نسبت
ایتسلر ترکی دیرلر عجمه نسبت ایتسلر عجمی دیرلر اول نسبتی تأکید
قصد ایتسلر حرف یادن صکره نون زیاده ایدرلر مثلا زنکین
و بالین دیرلر با صدوغه بالین دیدکلری باله نسبتدن اوتوری
در بال اوموز باشیدر نتکه یالیا بالک فرقی بیان اولندیغی یرده
تفصیل اولنه که کدر ان شاء الله تعالی زمین اصلی اوزرینه ده استعمال
اولنور نته که بو بیتلرده واقع اولوبدر **بیت** ز ایوان تا بایوان
که آدمی رفت ۔ همه بر آشنا بوزمی رفت ۔ خواهنده بر سبزه آن زمی
خیالی نیابی بجز خرمی ۔ زمین کبی اسمان درخی ارکب در تمان ایله آسمان
مان مانستن دن بکزیجی در و آس دکرمنه صودکرمنه آسیاب دیرلر
اسمانک معنای ترکیبی بکزر در نتکه واقع در **بیت** دکرمن کیبیدر
صو اوزره کردون ۔ دونه دونه ایدرا یجنده کین اون ۔ قاتودونددر دوکی
دکرمنه خوآسی دیرلر **بیت** بستان مکان مراد اولان یرده ده استعمال
اولنور مثلا شهر یرینه شهرستان بو از یوغنه بو ازستان طاشلو یره
سنکستان طاغلو یره کوهستان قوقولو یره بوستان دیرلر بوستانک
اصلی بوی ستاندر بو یک اخرندن یا حذف اولنمشدر کاه اولور حرف
واوی ده حذف ایدرلر بستان دیرلر **بیت** بستان ایچنده کوردمش

اشك باشنه قبب • اول خر دیش که باده بیر خولش مکانی کرك •
بستانی ایچون کرك دیدیلر اشك باشین • کیم دیدی کم اشك باشنه
بوستان کرك • بهارستان تابستان قبیلندندر دکلدر خارستان
قبیلندندر اونده که ستان ظرف مکاندر ظرف زمان دکلدر • معنای
ترکیبیسی بهارستانك بهار ییریدر لسان فارسیده بهار ییر اغه‌جره اطلاق
اولنور • حجکه ایکیسندن اعم معنانك اسمیدر • نته که بوك ایله بهارك فرقی
بیانی اولندیغی ییرده تفصیل اولنه کرکدر • قاعدهٔ مذکوره مقتضاسنجه
کلستانك معنای ترکیبیسی کل ییری دیمکدر • دل ستانده صورت
ترکیبی ظاهردر • تلفظ ده دلك لامی ستانك سیننه اولاشدرورلر •
دلستان دیرلر دلستانی دیمزلر اما کلستانده وصل جایزدر • فصلده
کل ستان کلستانی ده دیرلر نته که بیت ایمن اباد دست دل ای دوستان •
چشمها و کل ستانی در کلستانی • ستان مشتقدر ستاندندر اسم
فاعلدر معناسی الیجیدر • دلستانك معنای ترکیبیسی کوکل الیجیدر •
ستانك اصلی استاننده در ترخیم اولنمشدر • لسان فارسیده
بو صیغه ترخیم که آخر کلمه‌دن بعض حروفی قطعدن عبارتدر
شایعدر • مثلا آمان دآن دیرلر اصلی نننده داننده در • سخندان
جزودان بو ایکی کلمه اسم مرکبدر لفظ داننده مشتقلردر • اما معناسنده
اشتراکلری یوقدر • سخندان ده که دان دانیدندن مشتقدر دانستن دن
اسم فاعلدر • معنای ترکیبیسی اسم مذکورك سوز بلیجیدر • جزودان ده که ٨

دان

9

دان مشتق دکلدر اسم جامددر • ظرف مکان معناسنه مخصوصدر • سابقا
بیان اولنان ستان ایله بونك اراسنده ایکی جهتدن فرق واردر •
برنجیسی بوکه ستانك عمومی واردر • ظرف زمان معناسنده ده استعمال
اولنور نیته که مقدما تفصیل اولندی • دانك ظرف معناسنه اختصاصی
واردر • ظرف زمان معناسنده استعمال اولنمز • ایکنجیسی بوکه ستان
ظرف نحویدر • یعنی نحوجیلر اصطلاحی اوزرینه ظرفدر • مظروفی احاطه
ایتمك • واوکه نوع اختصاصی اولمق بو معنایه اولان ظرفه لازم دکلدر •
دان ظرف لغویدر مظروفی احاطه ایتمك • واوکه نوع اختصاصی
اولمق اهل لغت یاننده که ظرفده معتبردر • مثلا خامه دان اول ظرفه
دیرلر که ایچنده قلم طورور • جامه دان شول ظرفه دیرلر که ایچنده
کیسی طورور • بو ظرفلرك اول مظروفلره اختصاصی واردر •
شول اعتبار ایله که انلرك ایچون دوزلمشدر • خانه دان اوکه
دائره سنده اولان حولیه دیرلر که لسان عربیده اوکه حوم دینور •
عربیده خاتونلردن حرملر کنایت ایدلکلری کبی عجملر خاندان ایله کنایت
ایدرلر نته که بو بیتده واقعدر • بیت بابدان یار کشت همسر لوط •
خاندان نبوتش کم شد • همسر لوطدن شیخ سعدینك مرادی حضرت
لوط علیه السلامك خاتونیدر • لسان فارسیده منکوحه‌یه همسر دیرلر
توکی دلده باشی برابری خاتونی دیرلر • خاندانندن مرادی اودر
اصل کلام همسر لوط با بدان یار کشت و کم شد در طریقه اطنابه سلوکدن

تفنن اختیار ایدوب بر معنادن ایکی عبارتله تعبیردن عرض
یارمزلر ایله مصاحبت ایدوب بدکارلر له یار اولمغك طبیعت
انسانیه یه قوت تاثیردن بیان بیان دز شیخ دیمك استرکه مذکوره
خاتون حضرت لوطك علیه السلام همسری ایکن حرم نبوت اولمشکن
یعنی منبع هدایت اولان نبوته اضافتله شرف بولمش خاندان
عظیم الشان ایکن ضلالت اهلنه قوشولمغله ضال اولدی
اونك اول حالی مصاحبتك کمال تاثیرینه تمام دال اولدی بیت
جواکری قتلو ایله اولدی غماز کوز اوغری اولدی لابد غمزه غماز
یانته کلمکله اولدی تیغ جوهردار کورك نه فائده ایلر کیشی یه
حسن جوار مرغزار مرغ زار وار هر بیر کوشه ده بیك مرغ زار ٩
کوی یاره بکزمز بیر مرغزار بو ایکی لفظ مرکب دخی مشترکلردر
کلمهٔ زار ده اما معناسنده اشترکلری یوقدر مرغزارده جواولان
زار اسم جامد در یعنی لفظ اخردن اشتقاقی یوقدر لسان فارسیده
شول معنادن عبارتدرکه اوندن تورکی دیلده کاه اخر کلمه لك
الحاق ایتمکله تعبیر ایدرلر مثلا تورك اکنلك دیر عجم کشت زار
دیو سبزه زارك بنفشه زارك لاله زارك سمن زارك کلزارك
معنالری سبزه لك بنفشه لك لاله لك کل لك سمن لك درکلزار ایله
کلستانك فرقی بورادن ظاهر اولور معنای مذکوردن کاه اولور
اخر کلمه لق الحاق اتمکله تعبیر ایدرلر مثلا تورك طوزلق دیر عجم نمك زار

دیر شوره زار چورقلق پنبه زار پنبقلق کل زار بالچقلق نیست
زار یوقلق دراسم فارسیده کاف عجمیله کل بالچق درنته که واقعدر
بیت صبحدم عزم چمن کن که هوا معتدلست وز نم نیم شبی راه نه
کرد ونه کل است تورکی دیلده کاف عربیله کل دیدکلرینه ده
عجم کل دیر بیر نوع بالچق در بالچق اولدوغندن اوتوری نه انکه
خصوصیله انك ایچون وضع اخر ایله موضوع اولمامشدر نیته که شیخ
سعدینك بو قطعه سندن ظاهردر قطعه کلی خوشبوی در حمام
روزی رسید از دست محبوبی بدستم بدو گفتم مشکی یا عبیری
که از بوی دلاویز تو مستم بگفتا من کل ناچیز بودم ولیکن
مدتی با کل نشستم کمال همنشین بر من اثر کرد وگرنه من
همان خاکم که هستم کل اولدن مراد کلدر کل تانیدن مراد
بالچقدر ظرف مخصوصه کلدان دیدکلری ایچنده کل دوردوغندن
اوتوریدر قاعدهٔ مذکوره مقتضاسنجه مرغزار شول یره دیرلرکه
اوراده قوش چوق اوله مرغ زار دکه ترکیب ترکیب توصیفی
ایله مرکبدر معتبر اولان زار مشتقدر زاریدن اسم فاعلدر معناسی
زاریلق ایدیجی در مذکور مرکبده مرغ موصوفدر زار انك صفتیدر
جمله بر اسم خاص اولمش دکلدر اما مرغزار اسم خاص اولمشدر وضع
اخرله وضع ترکیبی اوزرینه قالمش دکلدر اول سببدن زار بونده
مرغه متصل یازیلور اونده منفصل یازیلور قاعدهٔ املا

رعایت اولنیجق تلخ بار شکربار بو ایکی لفظ مرکب دخی مشترکلردر
کلمهٔ بار درّ اما معناسنده اشتراکلری یوقدر تلخ باردکی بار یمش
معناسنه در نته که فردوسینک بو کلامندن ظاهردر بیت درختی که
تلخست ویرا سرشت ، کرش در نشانی بباغ بهشت ، ور از
جوی خلدش بهنکام آب ، به بیخ انکبین ریزی و مشک
ناب ، سرانجام کوهر بکار اورد ، همان میوهٔ تلخ بار آورد ،
میوه ایله بارک فرقی واردر میوه آدم ییجک یمشدر خصوصله
بار مطلقا اغجدن بتن یمشدر که کرک ادمی ادم ییاوون بلوط
کبی کرک ییمسون شاه بلوط کبی که توز کیجه بلیده اوکه کستانه
دیرلر اول بر بنه بلید دیرلر بارک بو لرله فرقی واردر نته که
وجه تفصیل اوزرینه بیان اولنه جقدر شکربارده که بار مشتق
در باریدندن اسم فاعلدر اصلی بارانده در ترخیم اولنمشدر
معناسی یاغدریجی در بار لغت مشترکه در دخی معنالری واردر
یرنده بیان اولنور دارکیر چوق زمان کوردیکی چرخ پیر ١١
کورمدی بیر بو تجلیس دار و کیر ، کیر و دار دخی دیرلر مذکور
لفظلرک ایکیسیده مشتقدر کیر امردر کرفتندن مشتقدر معناسی
طوتندر دار یدیدنه امردر داشتندن مشتقدر معناسی صقله در
خاطرده محفوظ اولماسنه یاد داشت دیرلر امر کیرداره محل اولدیغی اعتبار ایله
جنکه کیر و دار و کیر ده دیرلر بیت تا جهان رسم کیر و دار نهاد دار کیری

جهان ندارد یاره دار لغت مشترکه در دلو بلورن اغجه دراجی دار
دیرلر نته که بو بیتلردن ظاهردر شعر کشیده ز مر سوی شنهای دار ، ز بالا بزیر
از نهیب و یسار ، کمکو دار که آن بود جادم سپهر ، نه از مه رسن بار کم
یب آن بود مهر ، دار بورادن جانباز ایسته اطلاق اولنمشدر کلدر بحر الغرا
صاحبی چلبی ایله صاغشدر غلط المشدر شول قوشه که ترکیده اغاج
دلن دیرلر عجم دار سنب دیر معنای ترکیبی اغاج دلیجیدر سنبیدندن
اسم فاعلدر دارک درختله فرقی واردر نته که بیان اولنسه کرکدر
باذن الله تعالی جهاندار جهانبان جهاندارک معناسی جهان صا
صاقلیجیدر اصل جهانی حمایت و رعایت ایتدکلری اعتبار ایله پادشاهلره
جهاندار دیرلر بیت نه بارب ولور سه جهاندارنک ا ولور ارقه
سنده جهاندارنک جهان وارده دار داشتندن اسم فاعلدر
دار اول عبید معناسیه اوزر بان اسم جامدر معناسی کوزدیجیدر
دوب باغی کوروب کوزندو کندن اوتری باغ بکجنه باغبان دیرلر کی کو
کوزندو کندن اوتری بکجیه کشتیبان دیرلر صحراده اولان مزارعی کوزدنه
دشتیبان دیرلر صغر تماجه ضغر سوریسنی کوروب کوزندوکندن اوتری
کلبان دیرلر یلکنه بادبان دیدوکلری استعاره طریقیله درکوزه دجی
شخصه تشبیه اولنمشدر کوزجیه دیدبان دخی ده ده نوع توسیع
کله واردر اول که کوز کوزه دجی دکلدر کوز خدمتی نک الیندر انو
کوزه دیر نکهبان دخی ایلدر بر نسنه کوزمکدن مراد اونک امرنده

قیام واتمامنده اهتمام دربکلمک امرنده قیامی واهتمامی ولدغندن
اوتری کجیله شهر بکلینه پاسبان درلر پاسک معناسی حمایت
ورعایتدر نتکه بو بیتدن نظام در بیت برتست پاس خاطر تجار
کان شکر • برما وبر خدای آفرین جزا قاعده مذکور مقتضاسنجه
جهان بانک معناسی جهان بکجیسیدکو روب کورنمکدن مراد
بو اده حفظ وحمایتدر بیت گر بدیدم رفت جهان بان منم • وارث
اکلیل سلیمان منم • شان ایشان شان لسان فارسیده جمیع
غایب ضمیریدر نتکه بو بیتده نظام در بیت دران کوش تا چنک باز
وکر چند دایکه شان بشکنی • بو جمعک مفردی یالکوز وف شیندر که
او کلمیه لاحق اولور نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت باز امدان مهی که
نذیدش فلک بخواب آورد آتشی که غیر دریا ج آب • مذکور وف
فعله لاحق اولدوغیلین اسمه ده لاحق اولر نتکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت کنار حوض رام سرو نازی • زنخل قامتش داده طرازی
فعله واسمه لاحق اولدوغیلین وفده لاحق اولر مثلا کش درلر نتکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت یکی چهره داری چو تابنده مهر • خوشا
کش سرو باشد سپهر • کشک برخبری که درشینله اتصالی اولیجق اخرنده
یکی هائی غیر ملفوظ که وف صیاد کلدر ساقط اولر ایشان ده ضمیر
جمع غایب در نتکه بو بیتدن نظام در بیت ایشان دارند دل من
ایشان دارند دل من ایشان دار • ایشان که سر زلف پریشان دار

دارند • بونک مفردی اودر • بونکله شانک فرقی اودر که بو ضمیر
منفصلک جمعیدر • لسان فارسیده مخاطبک ده متکلمک ده ضمیر متصل
لرینک جمعی الفله نونله اولور • مخاطب ایچون اولان ضمیر متصل مفرد وف
تادرکه او کلمیه لاحق اولور بیت ترک دنیا کن برای او فوت • از بدن
برکش لباس فاخرت • او فوتک اخرنده یکی تا تای تانیث در • فاف
اوخنده یکی تا تای خطابدر • مذکور تای خطابه الف ونون الحاق
ایدیجک ضمیر جمع اولور نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت از از ارمن
تاب بود دل نهی • مراد زپر بید مجنون رهی • وف تا که خطابه ده متصل اولر
ک درلر متکلم ایچون اولان ضمیر متصل مفرد وف میم درکه او کلمیه
لاحق اولر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت ولیکن نبیند ستم از چشم
شاه • دلاور بود در سخن بیگناه • مذکور میم متکلمه الف ونون لاحق
اولیجق ضمیر جمع اولر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت چو آگهی تو که ما
شمار نبد تقدیریم • دهدایت وتوفیق مان تو بگشاییم آن او آن
لسان فارسیده اسم اشارتدر بعید ایچون اولان اسم اشارت عربی
ده یکی ذلک کبیدر قریب ایچون اولان اسم اشارت فارسیده این در و
عربیده هذا در که اولر انک ولنه او کتورلر وان دیرلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت ان نیز گذشت ازین گذرگاه • وان کیست که
نگذرد ازین راه • بو واوک اصلی بیان اولنسه گرکدر • باذن الله تعالی
انک واینک آخرلرنه کاف زیاده ایدرلر انک واینک دیرلر

معنالري اوبجوزوبو بجوزدر اول كاف عجميله لسان تركيده اوكه
صاغر كاف ديرلر لسان فارسيده تصغير ايچون در كاه اولور آنك
دن الفي حذف ايدرلر نك ديرلر نتكه مولانا رومينك قدس سره بو بيتنده
واقع اولبدر بيت نك فراضه چند ابريشم بها • خرج كن انها و باز
لسان فارسيده بر معنايه دخي استعمال اولنور مثلا كمك نسيد رديجك
يرده ان كيست ديرلر نتكه مولانا رومينك قدس سره مثنويسنده
واقع اولبدر كفت زاهد در سبو ها چيست ان • كفت باده كفت
ان كيست آن كفت آن آن فلان مير اجل كفت طالب را چنين ر
باشد عمل آن او لسان فارسيده ضمير منفصل غايبدر لسان عربيده
هو كبي عجم ان كس ديران زيدرا بكو ديره او كس ديمز او زيدرا بكو
ديران ايله اونك معنالرنده مغايرت وار ايدوكي بورادن ظاهر اولور
وجه مذكور او زرينه فرقك سري اولدركه انك مدلولي مجرد اشار
تدر مشار اليه دلالت ايدر اسمله جمع جايز در اول اسم كركه اسم
معين اولسون زيد كبي كركه اسم مبهم اولسون كس كبي اونك مدلولي
شيء مبهم درلاجرم بر اسمله دخي كه شيء مبهمه دلالت ايده يا شيء
معينه دلالت ايده جمعي جايز دكلدر • اونك اصلي اوي در نتكه بو بيتدن
ظاهر در بيت از من كه آيد و من آنم • وز تو كه مر آيد و تو اوي •
وزده كي واو واو عطف در • اصلي واز در • سابقا ذكر اولان وان
ده كي واو دخي واو عطف در • وانك اصلي و اندر الفك مد ايله كاه

آن

انجابيا

13

كاه اولر او يك الفني حذف ايدرلر و اوك اوزرنده ضمه ثقيل او لماغين
فتحه به تبديل ايدرلر و ني درلر نتكه بو بيتده واقع اولبدر بيت من اورا
كويم چه رنك آورم • كه تا دست آورم • كاه اولور او يك اوقي لنيده
اوزرنده حذف ايدرلر همان واو ساكن قالور اول واوي يالكوز ا
استعمال ايتملو اولي ساكنله ابتدا متعذر اولمغين تحريك ايدرلر فتحه
اخف حركات او لماغين اوني و يدرلر مثلا و را ديرلر نتكه بو بيتده واقع
اولبدر بيت توكردي ور ار ستم داستان • وكرنه في بود در سيستان
اما قچانكه او لسده كلمه اوي كلمه تحريكه حاجت او لمز اول واوي حالي او زرنه
ابقا ايدرلر سكونله استعمال ايدرلر مثلا كو ديرلر اصلي كه اودر نتكه بو بيتده
واقع اولبدر بيت كو دشمن شوخ چشم ونا پاك • كو عيب مرا بمن نمايد •
اولكي كو فعل معنا سنه در ايكنجي كو در مراد اولان بوراده نيك نيكو نينك معناسي
ايود ر مقابلي بدر در معناسي ييرمز در نتكه بو بيتده ظاهر در بيت هر كه
او نيك مي كند يابد نيك بد هر چه ميكند يابد بحر الغرايب صاحبي نيك ايله
نيهي فرق ايتما مشدر بهك معناسي يكدر بن سندن يك بلو رن ديجك
يرده عجم من از تو به دانم نتكه بو بيتده واقع اولبدر بيت كفتي كه ستاره
تو سعد است من طالع خود به از تو دانم نيكي ايو لكدر مفرداتي نكيست
كه نيكست دكر هيچ است نيكي نك فونده اولان يا شول يادر كه بر كلمه
لاحق اولور اول كلمنك معنالو لنده اولان وصف زايدي افاده
ايدر مثلا سر دي درلر معناسي صو قلقدر مردي ديرلر معناسي ار لكدر

جه

ونی زیر سنک هو

ن

عورتلک مقابلی مجازًا بها دیرلک ترکیده ارلک دنور عجم مردی دیر تنکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت در قلب سپه تیغ زدن بیشهٔ ماست
مردی و هنر همیشه اندیشهٔ ماست هر شیر که در جهان شکاری گیرد
مردان دانند که آن هم از بیشهٔ ماست نامردی درلر معناسی مخنث
لکدر زیبایی دیرلر معناسی بزکلو لکدر شمس فخری که معیار جمالی ادلو
کتابنده که زیب نیکویی باشد و زیبایی باشد دمشدر خطا ایتمشدر
نیکونک معناسی کوکجک در مقابلی زشت درکه معناسی چرکین در افنده
عی و او هندو ایفنده عی واو کبی در نسبت لازمیه که خلقی اولانکسبی
اولمیا دلالت ایتمک ایچوندر وف یا نک که نسبت ایچون اولا مدلو
مطلق نسبت در بونک مدلولی نسبت مخصوصه در حقیقتده بو معنا
خاصه دلالت یالکوز واوک دکلدر بلکه واوله یانک جمله سنکدر نیکونک
هندونک اصللری نیکوی و هندوی دربر شیئه بونلری اضافت ایتملو
اولسه لر اول یایی اظهار ایدرلر مثلا روی نیکویش موی هندویش
دیرلر تنکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت اگر آن ترک شیرازی بدست ارد دل
مارا بخال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را نیکوی دن کاه اولر که ایکی
یایی بله حذف ایدرلر نکو درلر تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت هر که
شاه آن کند که او گوید حیف باشد که جز نکو گوید نیکونک و نکونک
افزونه کاه اولر که یایی نسبت الحاق ایدرلر نیکویی و نکویی درلر احسان
معناسن افاده ایدر تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت نکویی کردن اندر

پی
بی

اندر حق کرکان بدی باشد بجای کوسفندان بدینک معناسی برمر القدر
تمام مقابلی نیکی در نیکویی دن ده فی الجمله مقابله وار در ضرورت وزن
ایچون شاعر اونی ایراد ایتمشدر رنکین سنکین رنکینک یاسی یایی
نسبت در نونی زایددر تأکید ایچوندر زمین ده یکی و بالین ده کی کبی
تنکه سابقا بیان اولنبدر رکین دخی اولمرکبیدر معناسی ترکیبی
اکسکلو در کمینه بوندندر اسمیته نقل اولمشدر و افزونه برمهار زیاده
اولمشدر کمینه اولمشدر بو قاعده او زرینه دخی یرنده بیان اولنبدر
بو ذکر اولنان کمین مرکبک معناسیدر بر کمین دخی واردرکه بسیط در
معناسی پوسو درتنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت خورکورمه دشمنی
اک کمین یولک اوررنا کهان آچکمین بو کمینده یا بله نون ووف
اصلیدندر اول کمینک اصلی کم در اکسک معناسنه یا بله نون ملحق در
نسبت موکده ایچون سنکین دخی یا بله نون دخی رنکین دکی یا بله نون
کیبدر رقی انکه سنکین آغر معناسنه اولانتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
بسنک سکونت در آرد نفس نکوشد بتعجیل در خون کس اما قجانکه
سنکین طاشدن دوزلمش معناسنه اولانتکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت زنخ کشته شمرها بجو سیمین طبقها بر سر سنکین مراحل یا بله نون
جملسی معنای افزایچون موضوع اولر بر شیئی معمول ندن دوزلمش ایسه
ماده سنک اسمنه یا بله نون الحاق ایدرلر و مجموع مرکبی اول شیئی اطلاق
ایدرلر مثلا کومشدن دوزلمشه سیمین التوندن دوزلمشه زرین

کلک

دمور دن دوزلشه آهنین یوکدن دوزلمشه پشمین دریدن دوز لمشه
پوستین التن دوزلشه کوشنین درلرشکه بو بیتده واقع اولمدر
بیت همیشه عادت مردم چنین است ه که دل سنکین و قالب کوشتین
است ه شیرین نوشین شیرین طاتلو درلذیذ معناسنه اجي و طاتلو
دیجک یرده تلخ و شیرین دیره شیرسد و یاپائی نسبت درنون
تأکید ایچون زیاده اولمدر حلولرده انسانک اول طاتدوغي سد اولدو طاتلولرده جم
عندن او تری اوکه نسبت اتمشلردر نوشین خوش طعم درمطلق داده
تلخ مزه درداد سوزه یا مزه جاشنی جیم عجمیله دات دکلدر بلکه مطعوماتدن
شئ قلیل درداد کور مکیچون یرلر یا ایچرلر او مصلحک مباشرینه جاشنکیر درلر
مذوقاتده جاشنی مبوات ده بمو نه یرینه درحلیمي که مزه ایله جاشنی
فرق ایتمامشدر بحر الغرایبده مزه فتحه و ضمله و زائي عربیله داد جاشنی معنا
دیشدر غلط ایتمشدر نوشک داد معناسنه استعمال مولانائي
رومینک قدس سره بو بیتده ظاهردر بیت کر نباشد کندم محبوب
نوش ه چه برد کندم نما و جو فروش ه نوشین ده یاو نون نسبت موکده
ایچون در شیرین ده یای کبي کاه اولور لذیذ و خوش طعم نسنه لره مجازا
نوش درلر باله اطلاق نوشینک نتکه بو بیتده ظاهر در بیت آن چشم
سخن کونکر و آن لب خاموش ه وان تلخي گفتار و شکر خنده چون نوش ه
بو طریقیله در نه ان که خصوصیله انک اسمي اولا لسان فارسیده بالک
اسم خاصي انکبین درنتکه بو بیتده واقع اولمدر بیت انکبینی بروغن

15

بروغن آلوده ه چوب و شیرین چو چغن بالوده ه نوشنک مقابلی ده
نیش در اکلا سیده اول اعتبار له در ه مجاز طریقیله نتکه بو بیتده واقع
اولمدر بیت همیشه تا فلک از نظم سعد دارد و نحس ه مدام تا مکس
نحل نیش دارد و نوش ه حلیمي که بابي و سائر طاتلولري نوشک
معنالرندن صانمشدر غلط ایتمشدر نوش نوشیدن دن امر
کلور مثلا ایچ دیجک یرده بنوش درلر نتکه بو بیتده واقع اولمدر
بیت تا که زنساقي نشنود بانک نوش ه پنبه بیرون کرد صراحي ز کوش
دیکر کفتانه کفتنیست سخن کرچه محرمي درکش زبان و پرده نکهداروي
بنوش نوش اسم فاعل ده کلور مثلا سوجي ایچنه باده نوش درلر نتکه
بو بیتده واقع اولمدر بیت در دور پادشاه خطا بخش و جرم پوش ه
حافظ قرابه کش شد و واعظ پیاله نوش جام اغاجنه ده نوش ه درلر
اما انک اصلي بنوز در ه زای عجمیله برزگشت درود برز بانک فتحه سله
و رای مهمله نک سکونیله اکین درکاه اولور بائي واوه قلب ایدرلر ورز
درلر نتکه بو بیتده واقع اولمدر بیت درختان بسیار باکشت و ورز زما
کسي خود ندیده است از کوه مرز ه انکه برزکر درلر نتکه انورینک بو بیتده
واقع اولمدر بیت کار خالد جز بجعفر یا نشود هرکز تمام کان یکي جلا هیکي
دانه دکر برزکري کشت کاف عربینک کسریله تار له درنتکه بو بیتده
ظاهر در بیت هر آن همواره کشت از نیروي بخت ه چو کشت بر کلو خ
از عالم سخت کشت کاف عجمینک فتحه سیله کشتن دن فعل ماضي

در بر حالدن بر حاله دونمکه گشتن دیرلر بر مکاندن بر مکان
اوغه تحول ده ده استعمال اولنور سیر معناسنده گشت بوندن در
چک سیرنه گلگشت درلر تنکه بوبیتده واقع اولبدر بیت کمند انداز این
صید کهن دشت • درین وادی کند زین کونگلگشت • کاف عربینک
ضمه سیله گشت فعل ماضی در گشتن دن معناسی اولدردی دیرگشاورز
انگجیدر تنکه بوبیتده واقع اولبدر بیت گشاورز و آهنگر و پای باف •
جوبیکار مانند سر شان بکاف درود بحق در تنکه بوبیتده واقع اولبدر
بیت بیاد است آیین گشت و درود • ازان زرکه یوسف بدودا ده بوده
گشت ده درود ده فعل ماضی معناسنده استعمال اولنور تنکه بوبیتده و
اقع اولبدر بیت هران تیر باران که امد فرود • بلارک بهمی گشت
وجان بی درود • گشتن الکمک معنای گشت اکلدی دیر درودن
بچکمک • معنای درود بچدی دیر درود لغة مشترکه درواسنلک
معناسنده ده قلور تنکه بوبیتده واقع اولبدر بیت ولیکن ز داغ
توچشمش درود • دلش بر سلام و زبان بر درود • بدرود داسن
در اصلی بادرود در تنکه بحذف اصلی با غودر عجم اسنلدی دیجک برده
بدرود کرد دیر تنکه بوبیتده واقع اولبدر بیت بگفت این و آب
وزآب مژه رود کرد • بپوسیدش از مهر بدرود کرد • بدرود باش ر
اسن اول دیمکدر تنکه بوبیتده واقع اولبدر بیت سیاوش بدو گفت
بدرود باش • زمی تار و توجاودان بود باش • بحر الغرایب صاحبی

صاحبی که بر زلة گشتی فرق ایتموب بزره اکن در • گشت معناسنه
دمشدر غلط اتمشدر برزن بانک ضمه سیله یوجه معناسنه در تنکه بوبیتده
واقع اولبدر بیت ببالا بود چون یکی سرو برزن • بکردن برآر در نبو
لادکرز انکشت اخکر آتش آبرز انکشت کاف عجمینک کسر سیله قاره دولب
کمر در تنکه خواجه سنایینک بوبیتندن ظاهر در بیت بینی نجد دیدو
زشت • چشمی از آتش و رخی ز انکشت • کاف مذکورک ضمه سیله
برماق معناسندر اخکر قزل قور دره تنکه بوبیتدن ظاهر در بیت
یک یک بر دجلی فرو اخکر نجوم • از منقل سپهر شتر مرغ وار ابر •
اخکری تغنیه ایله تقییده تنکه بوبیتده واقع اولبدر بیت هوا آتش
واخکر تفته بوم • گیا آتش همه زهر و بادش سموم • مجاز احتمالین دفع
ایچوندر سونید و کندن صکره قوره اخکر دسه لر مجازا جائزدر • اما تفته
دنلدکدن صکره اول احتمال قالمز تفته تفتن اسم مفعولدر معناسی
قزمشدر آتش اوددر که عناصر اربعه نک بر بیدر • محسوس اولسون
غیر محسوس اولسون • مرکباتدن جزو اولانه ده آتش دیرلر اما اذر اذر دیرلر اذرمه
اذرمه قزران محسوس اوک اسمیدر اذرکون اوندر بر چیچک ادیدر که
اودر نکنده در کافی یا یه قلب ادب ازریون ده درلر ترکیده اول
چچکه خطمی دیرلر سمندر دیو کلری قوشه اوداخده معیشت ایتدوکندن
اوتری لسان فارسیده ازتش دیرلر اصلی ازرتوشدر تنکه توشک
بیاننده ذکر اولنور یاداش یاداش هما یاداش اول مغرور دریادا ش ثانی

مركبدر مغردك معناسي فؤاد زنكه بو بيتلردن ظاهردر بيت تبرس
از خداوند جان و روان • كه هست او توانا و مانا توان •
كرايذ زنكيرد پت فرجام كار • زنكير بياداش وز شمار • بيت سن
الدوكلاريكا اوتمه يولداش • بولينمز ايشه البته باداس • باد
اش مركبنك اصلي پاي بالاش در يا حذف اولنمشدر تا داله تبديل
اولنمشدر معناسي اياق داش در نتكه بو بيتده ظاهردر بيت
طغلره دشمش يلر سيل كبي سركردان وزار • نجه مجنون كلدي بيري
باكه پاداش اولدي • لسان فارسيده تاشنك معناسي شريكدر •
تركيده دخي اوكه اورتاق ديرلر اياقولك افنديسي بر اولسه
اونلره خواجه تاش ديرلر نتكه بو بيتده واقع اولمشدر بيت
من و تو هر دو خواجه تاشانيم • بنده بارگاه سلطانيم • تركلر
تحريف ايدوب قوش داش ديرلر • ايكمه بر بولكدن
اولنلره خيلتاش ديرلر • نتكه بو بيتده واقع اولمشدر بيت
چه خوش كفت بكتاش با خيلتاش • چو دشمن خراشيدي
ايمن مباش • بكتاش اسم تركيبدر بكله مركبدر مركبدر بر جزئي
بك دركه سخت معناسنه بر جزئي تاش در سنك معناسنه
همپا پاداش همباله پاداشك فرقي واردر همسر له پاداش داشك
همراهلره يولداشك همرازله سرداشك فرقي اولدوغي كبي لسان
فارسيده هم موافق معناسنه در ايكي كشنيك بيرمده اياقلري بر

بر بر نه اويسه لر اونلره همپا درلر باشلري اويسه لر همسر ديرلر
يللري اويسه لر همسال ديرلر طوغدقلري وقت بر كه همزاد ديرلر
نفسلري اويسه همنفس همدم ديرلر بر برنيك رازن غيريدن
كزلدوكنه واقف اولسه لر اول جهتدن موافقتلري اولسه انلره همراز
ديرلر تاشنك معناسي سابقا بيان اولندوغي اوزره اورتاقدر
معناي اصليسي اعتبارله پاداش همپادن ابلغ درهمبالوع معناسنده
كمال مناسبت اولمغله باداش درلركانه اياقلري بر كشيدر همرازه
وهمسرده و سائرلرنده دخي حال بو منوال اوزرنه در ده دهقان
كند روستا ده كوي درنتكه مولانانك بو مينك قدس سره العزيز
بو بيتنده ظاهردر بيت ده مرو ده مرد را احمق كند • عقل را بي نور
و بي رونق كند • اخرنه كاف تصغير الحاق ايدرلر دهك درلر
معناي تركيبيسي كويجكدر اونك اخرنه ياي نسبت زياده ايدرلر
دهكي درلر دهقان معربدر فارسيسي دهكان در اصلي خان ده در
مركبدر علم ادبجك لسان فارسيده تقديم مضاف اليه ايدرلر شايع در
اما قاعده مطرده دكلدر مثلا شاهنشاه درلر اصلي شاه شاهان در
مردان شاه ايران شاه شروان شاه ده ده حال بويلدر خواجه
سراي ما بستان سراي بربط سراي ديرلر بونلرده ده مضاف مقدم در
لسان فارسيده خان رئيس معناسنه در مولانا سعد الدين كشاف
حاشيه سنده سوره ال عمران اخرنده تقريح ايتمشدر بو عبارتله الدهقان

رئیس القریة ومقدم اصحاب الزراعة وهو معرب انتهی بیت چو آید
بخت دهقان در کرانه • دلش مایل شود بر جفت رانی • کند شهر در
سمرقند معرب در فارسیسی شمرکند در مضاف الیه تقدیم اولنمشدر
سابقا تقریر اولنان اسلوب اوزره شمر بر جاریه نک اسمیدر که
معمورهٔ مذکوره یی اول اول جاریه ایچون بنیاد اولمشدر ابن خل
کان تاریخنده بو یله بیان ایتمشدر عبارتی بودر که بعینها نقل اولنور
ان شمر اسم لجاریة الاسکندر مرضت فوصف لها الاطباء ارضا
ذات هواء طیب واشار واله بنظام صفة فاسکنها ایاه فلما طاب
بنی به مدینة وکذا اکثر ما هو المدینة فکانه یقول بلد شمر انتهی کلامه
شیخی که کندله دهی فرح ایتمامش نتکه بو بیتده ظاهردر بیت ملک صوردی
ددیلر قوندکنده • ایردی بر خسک یون کزنده • غلط ایتمشدر روستا
مزرعه در روستن دن اخذ اولنمشدر اکنلک اعتباریله کویه ده اطلاق
اولنور نتکه بو بیتده ظاهردر بیت قول پیغمبر شنوای روستا • کور عقل امد
وطن در روستا • گاه اولور واوی حذف ایدرلر رستا درلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت هر که در رستا بود روزی وشام • تا بماهی عقل او نبود
تمام • مزارعه انتسابی اعتباریله کویی اهلنه روستایی درلر نتکه بو
بو بیتده ظاهردر بیت زان نمود داد عدل در همه چیز • شهری آسوده
روستایی نیز • نظامی که بو کلامنده معراج روستایه شهری ایچی زندان
کلور اندن قیدر روستایی دیجک یرده روستای دمشدر اصابت ایتما

ایتمامشدر خدای خدای بر بیتی مفرد بر بیتی مرکبدر لفظ خدای که مفرد
اولا معناسی صاحبدر لسان فارسیده که ترکی دلده اوندن ایسی
دیمکله تعبیر ایدرلر مثلا عرب صاحب فضه درعجم سیم خدا دیر ترک
کومش ایسی دیر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت هم سیم خدا وهم قوی
پشت • خلقی سوی او کشیده انکشت قریه صاحبنه که کوی ایسی در
خدای دیرلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت سر که از دست رنج
خویش تره • بهتر از نان ده خدا و بره • کشور ایسی دیجک یرده کشور
خدا دیرلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت بدرگاه تو سر نهم بر زمین •
نه من جمله کشور خدایان چین • او ایسنه کتخدای درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت زنان داشتی رای زن در سرای • بکدبانوی فارغ از کدخدای •
کدبانو ده کدخدا کبیدر مرکبدر بر جزئی کددر معناسی خانه ایله کده نک
فرقی بیانده تعیین اولنور باذن الله تع • بر جزئی ده بانودر اصلی نیکو نک
نیکودن فرقی تقریر اولندوغی محلده ظاهر اولبدر • اما لفظ خدای که مرکبدر
در اولا اصلی خود ای در معنای ترکیبی کندو کلجیدر نتکه بو بیتده ظاهر
بیت امد بر من که من رسولم • کفتم تو برو که من خود ایم ای اسم فاعلدر
امدن دن معنای اصلیسی مطلق کلجیدر اما حق تعالینک علمی اولان
خدای ده اوندن مراد وجود مظهرنه کلجیدر • خدایک معنای ترکیبی
اول تقدیرجه نفسه خارجه کلجی یعنی بذاته موجود اولجیدر • فخر الدین
رازی مطالب عالیه آدلو کتابنده بو معنای تقریر ایتمشدر عبارتی

بودر که بعضها نقل اولنور وقریب من هذا اللفظ یعنی من لفظ واجب
الوجود قولنا بالفارسیة خدای واصل هذه اللفظة خود آی وهو
مرکبة من لفظین احدهما خود ومعناه ذات الشیء ونفسه والثانی
قولنا آی ومعناه جائی ای بنفسه وذاته لا بغیره جائی وذلک مع الله
اللفظ المطابق لقولنا واجب الوجود لذاته انتهی بحر الغرایب
صاحبی صاحب معناسنه خدای واجب معناسنه خدایدن فرق
ایتمامشدر غلط ایتمشدر خان خانه کدکده خان مطلقا منزلدر
انسانک اولسون سائر حیوانک اولسون نتکه بو بیتدن ظاهردر
بیت زنبیر اندازی زنبورک از دور مشبک سینه‌ها چون خان
زنبور کاربان سرایه خان دیدوکلری بولنک کندویه وطواینه
منزل اولدوغی اعتبارلهدر خان لغت مشترکه در معنای اخری دار
دهقانک بیاننده بحث اولنمشدر خانه خصوصیله منزل آدمیدر که اوکه
ترکیده اودیرلر اونده غی بها نقل ایچون در معنای عامدن معنای خاصه
مرکبات منقوله ده بوصهانک زیاده سی شایعدر دستوانده واما
وانکشتوانده چارچوبه ده دخی بونلرک امثالنده صهانک زیاده
سی معنای عام ترکیبدن معنای خاص علمیه نقل ایچوندر اما کلمهء مفرده ده
ده بوصهای نقل نادردر اول نوادردندر میانه میان مطلقا مابین
در میانه چاق وسطکی چاق اوزتسی درکه تعدده قابل دکلدر اسمی در
خانه نک غیریسی بیت درعرب دار دکنه عجم سرای دیر بیت سپیده

بیت سپیده دم که شدم محرم سرای سرور شنیدم آیت تو نوار
ایا الله ازلبچور اوننده غی یائی حذف ایدرلر سرادرلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت بز اول کل یوزلونک کوبینیی بر بستان سرا کوردک
کم اطرافنده بیز کبی بیک دستان سرا کوردک بستان سرادام
ده اولان بستاندرلر بیت حافظ تو جام جم مطلب جام می بخواه
کین بود قول بلبل بستان سرای جم کد مطلقا محل قرار در کرکه اوزرنه
بنا اولسون می کده بت کده آتش کده کبی کرکه اولماسون وادی
کده کبی بو بیتده واقع اولمشدر بیت ان در زبصدمها ایام وادی
کده شده سرانجام بو مرکبانک ده افلرنده یا معنای عام تر
کیبدن معنی خاص علمیه نقل ایچوندر بوهاء نقل آنکله مخصوصدر اول
سیدن درکه مترکبک جزء اول واقع اوله ننه ناسل مثلا کدخدا
درلر کدبانو درلر کدای درلر کدخدای کده بانوا دمزلر کدایه دلنور کن
اوقابوسنه کلدوکندن اوتری کدای دمشلردر بونده غی آی خدای ده
کی آی کبیدر کدانک کافی اصلنده عربیدر ترکیده کاف عجمیله استعمال اولنور
مذکور بهاء نقل مفرد الدوغی حالده کده لاحق اولرنتکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت چون آمد کنون نا توانی بدید بدیکر کده رفت باید کشید
کده دن مراد مقام مخصوصه اولماغین که اول دار اخرتدر بهاء نقله مذکور
اولمشدر بو تفصیلدن کدا ایله کده نک فرقی ظاهر اولور خانه ایله خانک فرقی ظاهر
اولدیغی کبی خانده خانده بنا معتبر در و ذو الحیوة اولمینک مقرینه خانه

درلرنه خان درلرکه ایله کده معتبردکلدر ذی چونکه مقرنه اختصاص اصلی
بوقدر همان همین همان لسان فارسیده کلمهٔ تسکینی درطور دیکجک یرده
عجم همان دیرتنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت کردم براوج برج مه خویشتن
طلوع • همان ای حکیم طالع مسعود من نکر همین کلمهٔ تکرنکدرو تحریص درتنبیه طلوع
دیکجک یرده عجم همین دیرتنکه بیت چو بشنید زاول شه این گفت وگوی •
بجم گفت همین چارهٔ خویش جوی • همان ده یا تسکین همین ده تحریک
معناسیه بو بیتدن فهمی ظاهر در بیت فلک باستد اگر هیبت تیغ گوید همان
زمین • بجنبد اگر حشمت تو گوید همین • مقام تحذیرده ده همین استعمال او لنور
مثلا صاقن اتیمه دیجک یرده همین مکن درلر نتکه مولانای رومی قدس سره
العزیزک بو بیتنده واقع اولبدر بیت همین بجاروب زبان گردی مکن •
چشم را از خس ره آوردی مکن • همان دخی اول معناده استعمال اولنور
نتکه مولانای رومی مزبورک بو بیتنده واقع اولبدر بیت همان همان
با او ویغی کم کنید • جو نکه طاو آرد کره محکم کنید • نخست بیشی نخستین
بیشین نخست اولدر اخر مقابلی نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت ای از دل
شکسته آگاه درست • وی مملکت ترانه اوخز نخست • وبو مصراعدن دخی
ظاهر در مصراع اوکردی نخست می دانستم اولدن دیجک یرده عجم از
نخست دیرتنکه بو نظم واقع اولبدر نظم بیا مطرب آن جرهٔ طفل وش •
چو طفلان تبرگیر و بنواز خوش • نوایی که تعلیم شد از نخست • بزن چو
تا باز گوید درست نخستینک معناسی اولکیدر نتکه بو بیتدن ظاهر در

بیت نخستین صبح کز افزون فروغست • سیه رویش بدان داش
دروغست • صبح صادقه که ایکنجی صبح در عجم دومین دیرتنکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت بکیتی بایدت خورشید رویی • جو صبح دومین کش
راست گویی • نخستینک اصلی نخست در میانکه طهور نسبت ایچون در
نونک زیاده سی تأکید ایچوندر • انکشترین یوزکدر نتکه بو بیتدن
ظاهر در بیت بهار دهنهای جو انگشترین • مساخته از لعل مصفا نگین •
انکشترک اصلی انکشت تر در تانک بری خذف اولبدر لفظ مرکبدر •
بروجی انکشت در • معناسیه بر موی در • بر وجی ده تر در معناسی
تفضیل ربانی بارمغه انکشتر درلر سائر بارمقلرک اوزرنه فضلی او
اولدوغندن اوتری یوزکه انکشتری دیدوکلری اوبارمغه نسبتی
اولدوغندن اوتر ودر بو قاعده سابقا بیان اولنبدر بیش پای
بجمیله اوک در مقابلی پس دید که معناسی آرددر • بیش جهارت سنک
برسید • نتکه بو بیتدن اکلنور بیت جب وراست وپیش وپس وزیر
وبر • زلیخای بت روی بدسر پس بیش پای عبیله زاید معناسنه در مقابلی
کمدر معناسی ناقصدر بیشک وبیشک معنالری بو بیتدن ظاهر در بیت ابا جامهٔ
الوان زصد کونه بیش • نگونها یا زرتن نهادند بیش • صنعتی اولان ایشیه
کشی اوکنه آلوب اشلد وکندن اوتری اوکه لسان فارسیده بیشه درلر
اوندیکه بها اختصاص ایچوندر روزه ده پنجه ده هفته ده دسته ده او لان
هاکبی بیشه بای عبیله اولنجاق میشه معناسنه در بیشکده بیشه نکده معنالری

بو بیتلردن ظاهر در بیت در قلب سپه تیغ زدن پیشهٔ ماست ٭ مردی
و هنر همیشه اندیشهٔ ماست ٭ هر شیر که در جهان شکاری گیرد ٭ مردان
دانند کان هم از بیشهٔ ماست ٭ پیشانی الندر نتکه بو بیتدن ظاهر در
بیت به پیشانیش داغی بر کشیده ٭ چو خطی بر خطایی بر کشیده ٭ اخر نده عی
یا نسبت ایچوندر الف و نون تأکید ایچون زیاده اولنمشدر کیانیده
خسروانیده زندگانیده مژدگانیده زیاده اولندوغی کبی لسان
عربیده بو الف و نون نسبتده مبالغه ایچوندر مثلا صاقللی یه کثیف اللحیانی
دیرلر ربانیده صیدلانیده اولان الف و نون مبالغه ایچوندر النه
پیشانیه دیدوکلری باشک اوکنده اولدوغیچوندر صدر مجلسه پیشگاه
دیرلر اهل مجلسک مقدمنک محلی اولدوغندن اوتری گاه محل معناسنه
در قابو یرنه درگاه تخت یرنه تختگاه دیرلر پیشگاهک معناسی بو بیتدن
ظاهر در بیت ترا در سریر شاهی دهم ٭ بهند اندرت پیشگاهی دهم
پیشین اوکدونکی در مقابلی پسین معناسینه صکره عیدر پیشینله پیشین
نخستله نخستین گبیدر ٭ اویله نمازنه نماز پیشین درلر معنای ترکیبی
اوکدونکی نماز در کوندز قلنان نمازلرک اوکی ن قلنانی اول اولدوغندن ن
اوتری اکا پیشین درلر فزون کاست بیش کم فزون ارتوق در نتکه
بو بیتدن ظاهر در بیت ز بیشن فزون بود همان بزور ٭ چه سود از
فزونیی چو برگشت هور ٭ اصلی افزون در اسم در ٭ افزودن دن که معناسی
ارتقور ٭ اولندن الفی حذف اولنمشدر مقابلی کاست در معناسی

اکسلدر اسم در کاستن دن که معناسی اکسلمک در نتکه بو بیتدن ظاهر
در بیت شمار سخن کاست باید همی ٭ ره خویشتن خواست باید همی ٭
افزونیله بیشک فرقی وار در ارتماغیله زائد اولان نسنه یه افزون درلر
ابتداءً زائد خلق اولنه افزون دمزلر بیش درلر کمله کاستک دخی فرقی
وار در نتکه فردوسینک بو بیتندن که ابن یامین حقنده قرنداشلری
دلندن سویلمشدر الفلنور بیت گناه ابن یامین بدبخت راست ٭
که اولاد یعقوب کم باد و کاست ٭ اکسلکیله ناقص اولانه کاست
درلر ابتداءً اکسک خلق اولانه کاست دمزلر ٭ اما کم درلر نتکه بو بیتده
واقع اولمشدر بیت گل اندر نازکی از سرو کم نیست ٭ ولیکن در وفا ثابت
قدم نیست ٭ کم بیشک مقابلی ایدوکی بو بیتدن ظاهر در بیت بیشمار این
مثل شهرهٔ عالمست ٭ که هر کس هنر بیش روزی کم است ٭ مجازاً از
نسنه یه کم درلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت رحمی بحال ما نکنی زان
سبب که تو ٭ امثال این شکسته دلان کم ندیدهٔ ٭ تر که اداة تفضیل
در مدخولنک مدلولنده ترقی معناسن افاده ایدر ایکسنده لاحق اولور
کمتر ده دیرلر بیشتر ده دیرلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت زکوة
مال بدر کن که فضلهٔ رز را ٭ چو باغبان ببرد بیشتر دهد انگور ٭ فزونتر
دخی دیرلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت چو کرد ابر دولت بر تو بر بار
فزونتر باش همچون شاخ پربار ٭ بیمار بهتر ٭ بیمار گبدر برونی به در که معناسی
یکدر نتکه سابقا بیان اولنمشدر برونی تر در که اداة تفضیل در که او نکوه معناسی

سابقا تفصیل اولنمشدر مذکور مرکبک معناسی بیکرکوردر به لغة مشترکه
در بر معناسی دخی اَلوه در رنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت دلرا
ومعده را وجکر را مقوّیند • سیب و به و انار به ترتیب لف
ونشر • مهتر ده مرکبدر بر جزوی تردر که معناسی بیان اولندی بر جزوی
ده مه در که معنا اولودر مقابلی که در که معناسی کچیدر رنکه بو بیتده
واقع اولبدر • بیت چو از قوی یکی بنا دانشی کرد • نه کهرا منزلت
ماند نه مهرا • نه کهرا منزلت ماند نه مهرا • ندیدستی که کاوی در علف
زار بیالاید همه کاوان ده را • مهترک معناسی اولو قدر کهترک معناسی
کچیکدر سرخوش مست سرخوش اول کمسه در که ایچدوکی مسکردن باشی
قزمش ولا اما دخی حدّ سکره وارمش اوله حدّ سکره واردقده سکره
اوکه مست دیرلر خروک بو بیتدن سرخوش ایله مستک فرقی
وار ایدوکی ظاهردر بیت خوش ان دمها که بی شمعش بودی که مست
وکه سرخوش • جرا نامی شود تاریک چون یاد آرم آن شبها • سرخوش
وصف مرکبدر صفتله موصوفدن بر جزوی سردر که موصوفدر بر جزوی ده
خوشدر که صفتدر جمله مرکب وصف اولمشدر مذکور کیفیتله متکیف
اولان کمسیه سرسام کبی بو جنس مرکبده کاه اولر صفت مقدم اولر
سبکسار سبکبار لاغر میان کبی بیت اسب لاغر میان
بکار اید • روز میدان نه کاو پرواری • بو جنس ترکیبله مرکب
مخصوص صدر کاه اولر اکی لغوی ده رعایت ایدر مثلا عنا

[illegible]

22

عنان کشیده دیرلر موصوفی تقدیم ایدرلر رنکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت میان عالم و جاهل تفاوت این قدر است • که این کشیده
عنان است وان کسسته مهار • می میخانه نی سوجدر می خانه
سنجی طوردغی اودر بیت کلشن جنته صحبت چونکه قالدی یار نه
یارله میخانه کنجی کل خوش کور بو کُن • باده دخی خمر جنسندندر رنکه بو بیتدن
ظاهردر بیت مهر نه شکم الور اله باده • فی من ملکنی ویرر باده • اونک
اصلی اوزم صویدر رنکه بو بیتدن ظاهردر بیت بیاده دست میالای
کران همه خونست • که قطره قطره چکیدست اندل انکور • اما اکثیه اولما بنجه
باده دمزلر • باده مطبوخک ادیدر منظومه شرحنده صاحب حقایقده ترجیح
ایتمشدر عبارتی بودر که نقل اولنور والباده التی من ماء العنب اذا
طبخ ادنی طبخه حتی ذهب اقل من ثلثیه وغلی واشتد وقذف بالزبد
وانه وام قلیله وکثیره • قال خواهرزاده هو فارسی معرب لانه فی العجم
یسمی باده باده نک تخته لکی حافظک بو بیتندن اکلنور بیت جون
پیاله دلم از توبه که کردم بشکست • همچو باده جکرم بی می و پیمانه بسوخت
رنک کون رنک لون در رنکه بو بیتدن ظاهردر بیت هفت
رنکست زیر هفت ورنک • نیست بالاتر از سیاهی رنک • هفتورنک
یدی قات کوکدر اصلی هفت اورنکدر • ترکیب اولنجق الف حذف او لنمشدر •
معنای ترکیبی یدی تخت در بو مقامه متعلق کلام مفصل تحت ایله
اورنک فرهنکنک بیاننده کلک کرک باذن الله تعالی رنک لغة مشترکه در

چیلو ونازکلک معناسنه ده کلورتریکده ده اول معنیده استعمال اولنور
مثلا رنک کیدی دیرلر بو بیتده اول معنی ظاهر در بیت من او راجه
کویم چه رنک آورم که تا دست وی زیر سنک اورم طاغ چشنه ده
رنک دیرلر تنکه او نکله بونک فرقی بیان اولندوغی یرده تفصیل اولنسه
کرک باذن الله تع معیار جمالی و بحر الغرایب صاحبلری رنک حیله
معناسنه کلدوکندن غافل اولمشلردر کونک معناسی درلو درلو ایکی درلو
اولدیجک یرده عجم دوکونه رنکدر تنکه شبدیز له کلکون وصفنده خسروک
بو بیتده واقع اولبدر بیت جوشنه دید آن دو باد تنک بسته صبا
بر دو کونه رنک بسته درلو درلو دیجک یرده کوناکون درلر تنکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت ان یر از لالهای رنکارنک واین بر از میوهای کوناکون
کون کاه اولر تشبیه ایچون استعاره اولنور کلکون میکون کندم کون
درلر بیچی یه لون ده تشبیه قصد اولنه میکون درلر طعم ده تشبیه قصد
اولنه میخوش درلر باز چرخ شاهین طغان جنسنه مطلقا عجم باز
دیر طغان صاقلایجیه بازدار دیرلر بویک طغانه شاه باز دیرلر
اما چاقرده اعلام غالبه دن اولشدر مطلق ذکر اولنسه مراد چاقر
اولر تنکه بو بیتده ظاهر در بیت ره بط باز تیز آهنک میزده بر قهقه کبک
شاهین جنک میزد باز سفید دسه لر مراد آق چاقردر که لسان ترکیده
اوکه تویغون دیرلر لسان فارسیده او سکوفلو قوشه سواده چرخ
کبی دوندوکندن اوتری چرخ دیرلر تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت

بیت باز سفید آفت طاوس وقاز چرخ کز و بسته شود چشم باز
معنای بیت اق چاقر درنی پروازی طغان که کوزی باغلنور طاوسیله
در قازک آفتیدر دیمکدر باز تاشیدن مراد آچوق معناسیدر بازلغه مشترک
بر کلمه معنایه کلور جمله دن بریسی ده آچوق قپودر تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت
بنود از و بیغان کردن دراز که نرکس ایجا کسی دیده باز باذک
با سینه کله اولور واوه بتدیل ایدرلر واز دیرلر پرواز اوندن در
اصلی پر بازدر دروازه ده اصلی در بازه در اول بویک قاپو یه که قپانلمیه
اولمز دائم اچوق طور ره یا یلمز دروازه دیرلر افنده غیرها معنای عام
ترکیدن معنای خاص علمیه نقل ایچوندر بو هانک اصلی سابقا بیان اولنمشدر
بحر الغرایب صاحبنک جمله غرایبندن بری بودرکه چرخک معناسن
بیانده بلبان دیدکلری قوشدر عربجه صقر درلر دمشدر بلبانله چاقری
فرق ایتمامشدر صقر لسان عربیده چاقرک اسمیدر پروازی طغان نره
یا هوا یوزنده چرخ اوررلر سنقر اولسون بلبان اولسون شاهین
اولسون جمله سنه چرخ اطلاق اولنور خصوصیله سنقرک و شاهینک
نیک اعلام خصوصه لری وار در شاهین بیت سابقده مذکور در سنقر انور
بو بیتده مذکور در بیت سنقر بهندستان شده طوطی سیلغار امده
شنقار سنقرک معربیدر قاز بط قاز لفظ فارسیدر تنکه باذک بیانده
ذکر اولان بیتده ظاهر اولبدر بطله قاز ایکیسی بر جنسدر درشیی
سنه ترک قرجه قاز دیر عجم بط دیر تنکه بو بیتده واقع در بیت درشکم

بازکه چندین خطا است • تذکرهٔ جان تذرو وبطا است • کوسفند میش
غرم بونلرک دخی جلسسی بر جنسدر کوسفند اهلی سیدر غرم دشتی سیدر
اهلی اولبجاق قیون اولسون کچی اولسون ارکک اولسون دشتی اولسون
کوسفند جمله سنک اوتاسنده مشترکدر والان جنک اسمیدر بیت
شنیده ام که به قصاب کوسفندی کفت • دران زمان که بخنجر سرش زتن
ببرید • جزای هر بن خاری که خورده ام دیدم • کسی که پهلوی چربم خورد
چه خواهد دید • میش خصوصیله قیون دراهلی اولنه میش دیرلر
تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت کرک از نهیب عدل تو اندر دیار دیو
از بیم میش بدرقه کیرد سک از شبان بحر الغرایب صاحبی کوسفندی
میشدن فرق ایتمیوب ایکیسینی ده قیون ایله تفسیر ایتمشدر قیون در
سکدن اولانه میشین دیدوکلری میشه نسبتدن اوتری در یا
نسبت ایچوندر نون تاکید ایچوندر تنکه مکرر ذکر اولنمشدر یا ایله
نونک اول معنا ایچون کلدوکی دشتی اولان قیونه ده میش دیرلر تنکه
کاومیش اصلی بیان ایتدوکده ذکر اولنه کرک غرم غین
معجمه نک ضمه سیله ورای مهمله نک سکونیله یابان قوچیدر لسان ترکیده
اوکا ایریق قوچی درلر غرم دشتینک اسمی ایدوکی بو بیتدن ظاهر در
بیت بیفکند نشتره ببازند جنک • چو در کوه بر غرم بار ز پلنک •
غرم غینک ضمه سیله اولدوغی بو بیتلردن ظاهر در بیت شهنشاه
عادل که از عدل • که در بیشه قرین شیر غران غرم • در ایام او ا

او اهل فضل وصلاح بر آسوده اند از غم ورنج • وکرم کرم کافک
ضمه سیله فیخود رقوچ غرم دیدوکلری بو بیتدن ظاهر در بیت مرا کر
بخواهی ز شاهان جهان • جو غرم ز بان با تو آیم دمان • بز رنک
بونلرک دخی ایکیسی بر جنسدر بز اهلی در رنک دشتیدر بز اهلی یه
اطلاق اولندوغی بو بیتدن ظاهر در بیت بلی بز را جو کیرد آخرین خواب
بپای خود رود در کوی قصاب • شبان بچه لسان ترکیده که ا مادر
غم رنک دیرلر تنکه بو بیتدن ظاهر در • بیت بنقاشی نوک بشر چنک تهی
کرده صحرای چین را زرنک • رنک دخی معنالری وار در سابقا بیان
اولنمشدر • خر کور بونلرک دخی ایکیسی بر جنسدر • خر اهلی سنک
آدیدر کور دشتی سنک آدیدر • خرک ترکیسی اشکدر • تنکه بو بیتده
ظاهر در • بیت کوش خر بفروش ودیکر کوش خر • کین سخن را در نیابد
کوش خر • کورک ترکیسی قولان در تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت کور سار وشیر
زهره ببر تاز وغرم تک • پیل کام وکرک سینه رنک • یا وکرک بوی بهرام
مذکور صید وحشینک شکارنه مشغول اولدوغیچون اوکه نسبت اولنور بیت
کور لر اولارکن بهرام کور • کور که نیچه صید قلدی آیا کور • دیکر نوشته
بر کور بهرام کور که دست کرم به زبازوی زور • خوک کراز بونلرک
دخی ایکیسی بر جنسدر خوک اهلی سنک آدیدر • تنکه بو تنکه بو بیتدن ظاهر در
بیت خوک که دندان کرازی نمود • طعمهٔ سک شد ز کرازی چه سود •
کراز دشتی سنک آدیدر • که ازیلو اولور تنکه بیتده بو بیت سابقدن فهم

لز

اولنور جلاده

یتر و سیف و سناندن نیاپرهیز اولدیغندن اوتری بهادرلری
کرازه تشبیه ایدرلر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت کرازه بر آمد بسان
کراز ٭ درفشی برافراخته صفت یاز ٭ کاو و کوزن بونلرک دخی ایکیسی
بر جنسدر کاو اصلینک آدیدر ٭ کاف عجمی ایله نتکه بو بیتده واقع اولمشدر
بیت بذیرفت هر مهتری بازو ساو ٭ نکرد آزمون کاو با شیر تاو ٭ کاف
عربی ایله بهادر معناسنه در کاوه که درفش کاویانی اوکه نسبت اولنور اوندندر
افرندوغی معنای عام جنسیدن معنای خاص علمی یه نقل ایلمشدر
بیت کر کاوه صیت شوکت مردیش شود ٭ بر خویشتن دکر ننهد هیچ
نام کاو ٭ کاه اولر الفی حذف ایدرلر کو درلر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت ترا ا
از جهان بی نیازی دهد ٭ میان کوان سرفرازی دهد ٭ کوزن دشتی
سنک آدیدر ترکیده او که صغن کیکی دیرلر بیت شد سرو بن جوشار
فرهای کوزن ٭ هر یکی شاخ چار رطل بوزن ٭ قاره کوزلری انکله زنه
تشبیه ایدرلر نتکه بیت دو چشمش چو چشم کوزنان سیاه ٭ ولیکن پر ا
از اشک نیلی کاه و کاه ٭ کاومیش کوساله کاومیش مرکبدر کاو له میشدن ن
لسان ترکیده صوصغری دیدکلرینک اسمیدر کاو اسم جنسدر صوصغری
اول جنسدن بر نوعدر اول سببدن لفظ کاوک اطلاقی صحیحدر
میشه مشابهتی واردر اول جهتدن که بر نوع کاو من وجه اهلیدر او دخی
بسلنور حذ مثلنورلر من وجه دشتیدر نیجه آیلر بیانده کزر کسنه بکلمز کور وب
کوزتمز میش جنسک ده عمومی واردر اهلیسی و دشتیسی اطلاق

25

ی سابقا بیان اولندی اما دشتیسنه اطلاقی بو بیتدن ظاهردر
بیت بدام آیدش نا سکالیده میش ٭ بلنک از پس پشت و صیاد
پیش ٭ اول سببدن مذکور حیوانک میشه نسبتی جائز اولمشدر کاو
میشک اصلی میش کاودر معنای ترکیبیسی کاوک میشیسی دیمکدر یعنی
اول جنسه بکزرینی مضاف الیه تقدیم اولنمش و اسم اولمشدر لسان
فارسیده بو قاعده نک شیوعی سابقا بیان اولنمشدر کوساله نکی
معناسی بوزاغودر اصلی کاو ساله در معنای ترکیبیسی بر یاشنه
یتمش صغردر کاوک ساله اضافتی اول معنای افاده ایچوندر افرنده
غی معنای عام ترکیبیدن معنای خاص علمی یه نقل ایلمشدر چارچوبه
دیکی کبی نتکه مکررا بیان اولندیدر دام دد چارپا جنسدن یرتجی اولمین
جانوره لسان فارسیده دام دیرلر یرتجی اولانه اول جنسک دد
درلر ایکیسنک آراسنده مغایرت وار ایدوکی بو بیتدن ظاهردر بیت
دد و دام هستند ازین شیوه فرد ٭ که کاری ندارند جز خواب و خورد
ایکیسده جنس چارپادن ایدوکی قوش جنسندن دکل ایدوکی بو
بیتدن ظاهردر بیت شبی تیره کون ماه پنهان شده ٭ بخواب اندرون
مرغ و دام و دد ٭ دد موذی جنسندن ایدوکی بو بیتدن ظاهردر بیت
شه آدمی زاده از دد به است ٭ که دد ز آدمی زاده بد به است ٭ لطف
الغرایب صاحبنک جمله غرایبندن بریده بودر که دد یرتجی سبع
معناسنه دد و دام قورد قوش دیمک اولور دیمشدر ٭ دام شست

دام لغة مشترکدر بر معناسی سابقا بیان اولندی معنای اخری درذا قدره
اغ جنسندن اولسون یخیری جنسدن اولسون اما شست
اولته درتنکه بو بیتدن ایکیسیده اکلنور بیت خم زلفش یکی دامیست
کو خورشید ومه دارد سر زلفش یکی شستست کو سیمین ذقن کیرد
یای کرشن طوتدوقده باش بارمغده شست درلر تنکه بو بیتده واقع
اولمشدر بیت بدو زد در زمان بر اسمان تیر بکمتر تیر کو بکشاید از
شست نشترده شست درلر تنکه بو بیتدن اکلنور بیت جو
فصاد ان رک جان حسودش فلک بکشود از ان زهر آب خورد
شست انکشتده شست درلر تنکه بو بیتدن اکلنور بیت جو شست
آمد نشست آمد بدیدار جو مهتاب آمد افتاد آلت از کار جرم کنجت
ادیم بلغاری جرم جیم عجمیله کوندر کیمخت میمک ضمه سیله خام دریدر
تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت فلک چندانکه دیک خاک را بخت زرفت
از خوبی وخامی جو کیمخت ادیم تخصیاند تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت
بادیمانی زسهیل نسیم ساخته کیمخت زمین را ادیم بلغاری صوی در
دیار بلغارکه اقلیم تاتارده بر شهرک آدیدر انتسابی اولدوغندن اوتری
بلغاری درلر افرندغی یاخود بونیدر کلناری دیکه یا اول رنک معروفک
نار چچکنه نسبتی اولدوغندن اوتری کلناری درلر لسان فارسیده
هر چچکه کل دیرلر مثلا زنبق چچکنه کل زنبق درلر تنکه بو بیتده واقع
اولمشدر بیت کل زنبق ولیکن ناشکفته میان یاسمین ولاله خفته

خفته محمد عصار بورن وصفنده دیمشدر جان روان جان روح
حیوانیدر که هر ذی روحده واردر تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت کر بجان
زندکیست حیوان را زندکانی تویی دهی جان را حیوانه جانور
دیو کلایی بو اعتبارله درکه جانی واردر جانور لفظ فارسیدر تنکه
بو بیتدن ظاهردر بیت همای بر سر مرغان ازان شرف دارد که
استخوان خورد و جانور نیازارد ترکی دلده استعمالی شایعدر نظم
نه صورتکم بیزدی جانوردن دخی نازک بیزدی جانی واردن
زبان فارسیده و لسان عربیده ذو معناسنه در ترکی دلده اول
معنادن لو ایله تعبیر ایدرلر مثلا ترک جانلو دیر عرب ذو روح دیر عجم
جانور دیر هنرور که معناسی هنرلودر وورک معناسی یاره لودر
پیله ورک معناسی پیله لودر پیله جوت آلتیدر پیله ور چیدر
تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت زبان در دهان ای خردمند چیست
کلید در کنج صاحب هنر چو در بسته باشد چه داند کسی که جوهر فرو
شست یا پیلور پیله لغة مشترکه در کلدره پیله دیرلر کللی قوردنه کرم
دیرلر تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت جامه کعبه را که می پوشند او نه
از کرم پیله نامی شد کشورده یه وردخی اول وردرکه ذکر اولندی
کشور لفظ مرکبدر اصلی کشت ور در بعد الترکیب تا حذف اولندر
کشاورزدن حذف اولندوغی کبی رعایانک کوب محبوب او نزدیکی
یرلره عجم کشور دیر روان روح معنادر که انسانه مخصوصدر سائر

حیوانانك اولمز لسان عربیده اوكه نفس ناطقه دیرلر جانه روان
اورتاسنده ذكر اولان فرق بو بیتدن ظاهردر بیت سپردم بتو
ترا جان ورفتم بخاك ببردم روان را بیزدان پاك روانك جان
اوزرینه فضلی بو بیتدن ظاهردر بیت قدچون سرو توجانست مرا بلكه
روان سویم ای سرو روان شو كه فدا سازم جان معنای مذكوره اسمی
جامده دن اولان روانك دخی رفتن دن مشتق اولان روانك معنای
مرور ایدیجیدر سرو روان ده یكاب روان ده یكی روان بو معنایه
درجائز معناسنه اولان روانك ده اشتقاقی وندندر جوازده
معنای مرور واردر اول اعتبار له جائز كوردمسن دیجك یرده حکم
روا داری دیرلر نتكه بو بیتده ظاهر اولبدر بیت هزاران سال كر دوچرخ خ
دولاب كه دریای كند از قطره آب روا داری تو شمشیر خطرناك
توان یك قطره دریا ركینه خاك رایج معناسنه روانك بو بیتده واقع ا ولبدر
بیت همان نقد حكمت بس شد روا حكمت منم برهمه پیشوا اصلی
اولندردر كه شهروا لسان عجمده شول نقده درلر كه سكه سی شهلر حكمیله
اولا اصلی كم درحكم شاهی اولمیه نافذ اولمز اول اعتبار له شاهه
نسبت اولنمشدر تقدیم منسوب الیه تراكیب فارسیده شایعدر
نتكه سابقا بیان اولنمشدر بو تفصیله كه شهروانك معناسی تقریرنده
اولبدر اجمالا اشارت حضرت شیخ سعدینك بو بیتلرنده واقع
اولمشدر بیت وجود مردم دانا مثال زر طلیست كه هركجا كه رود

رود قدر وقیمتش دانند بزرگ زاده نادان بشهروا ماند كه
در دیار غریبش بهیچ نستانند دیار غریبدن مراد اول شاهسكه شهروا
اوكه منسوب دردر حكمی كچمین دیاردر رودك دخی اشتقاقی اوندن
در صیغه مشترك دردر امر معناسنده كلور نتكه بو بیتده بیت برو اندر
جهان تفرج كن پیش از ان روز كز جهان بروی اسم فاعل معناسنده
كلور نتكه بو بیتده واقع اولبدر بیت مبادا ایتنر دولت بود چون
گل كه آب تیز رو زود افكند سل بو معنایه اولان رودك اصلی رونده
دراندن ترخیم اولنمشدر زود تیز زودك معناسی تیز یكدلده تیزدید وكلریدر
نتكه سابقا ذكر اولنان بیتدن اكلنور مقابلی كیج در عجم دیر دیرلر نتكه
بو بیتدن اكلنور بیت معشوقه كه دیر دیر بیسند اخر به از ان كه
سیر بیسند دیكر زیر سست خیز وسال فرسود چو طفلان زود خشم
و دیر خشنود تیزك معناسی فندر تركیدلده اكاكجر دیرلر تیزه وصف
اولیجاق مراد دلمك اولور تیغه وصف اولیجاق مراد كسمك اولور نتكه
بیت تیز مكن تیغ سخن در دهان تا نبرد حلق ترا ناكهان معلهلی
كند در نفوذی یوق معناسنه كه تركی اوكه جنكه در تركیدلده اوندن
یكمز له تعبیر ایدرلر زبان ده تیز له توصیف ایدرلر نتكه بو بیتده واقع ا
اولبدر بیت اشترم هرچند زبان تیز یافت مو سر دمو نتواند
شكافت بو توصیف دی بر نافذه تشبیه اعتباریله در نتكه بیت
مذكورده ظاهردر حد تلوكشیده دخی مجازا تیز درلر نتكه بو بیتده و

واقع اولبدر بيت اكرچه باده فرح بخش وباد كل بيزاست • ببانك
جنك مخور كه محتسب تيزاست • داير اهلين نسبه ده لسان تركيده
مجازاً الجمر ديدوكلرى كبي لسان فارسيده كند ديرلر نتكه بو بيتده واقع
اولبدر بيت فرو مانده ام خيره دركار خويش • كه بينم همي كند بازار
خويش • لسان تركيده مجازاً سريعه كچر ديدوكلرى كبي لسان فارسده
ده تيز ديرلر نتكه روك معناسي بيانده ذكر اولان بيتده واقع اولبدر
بايد شايد بايد كرك معناسنه در بايستن دن مشتق در عجم كرك ديجك
يرده بنايد ديرلر نتكه بو بيتده واقع اولبدر بيت بنايد فال كوز دخو بشتن
را • كه تأثير است قول مرد و زنرا • بايد بيله در بابو جمله اولنجق كوير
معناسنه در بايستن دن شايد ياد معناسنه در شايستن دن مشتق
در عرب لايق ديدوكي يرده ترك يارشر دير عجم شايد دير • نتكه بو بيتده
واقع اولبدر بيت نشايد نقش بر طاوس كردن • نه دانش پيش بطليمو س
كردن • احتمال وار ديجك يرده مجازاً لسان تركيده ير ار ديدوكلرى كبي لسان
فارسيده ده شايد درلر • نتكه بو بيتده واقع اولبدر بيت هر بيشه كمان
مبر كه خاليست • شايد كه پلنك خفته باشد • دستان دستان دستان
اول حيله ومكر معناسنه در نتكه بو بيتده واقع اولبدر بيت بمهلتي كه
سپهرت دهد زراه مرو • ترا كه كفت كه اين زال ترك دستان كفت
رستمك اناسنه زال ديرلر دستان ديرلر بيت مذكورده لطافت
اول عبارتله دركه نزالله دستان بر يرده الكلمشدر • مراد شاعر زالدن

عوز الدن قوجه معناسيدر • زالك قوجه معناسنه كلدوكني معيار جماليده بو
بو بيتله شمس فخرى بيان ايتمشدر بيت كي تهمتن زر ملتفت شود ان
كو • بكاه حمله چه رستم بنزد او وچه زال • دستم اناسنه نسبت ايدوب
رستم دستان ده ديرلر • رستم زالده ديرلر • نتكه بو بيتده واقع اولبدر
بيت جمال دنيي ودين شاه كامكار كه هست • هزار حاتم طايي هزار رستم
زال • نظم تركي يابي كبي قاتي باشلو اولدوغي • بيلدى اسفنديار اوتچ
كوز • كندوي كوردوكچون مغرور اولب • رستم دستانه بنزدى اوتي كوزدو
دستانك اوغلى كندويه نسبت ايدوب رستم دستان ديدكلرينى كندوينه
ده اتاسنه نسبت ايدوب دستان سام ديرلر نتكه بو بيتده واقع او لبدر
بيت نشسته است بردست دستان سام • كمر بسته بردر كهش
خاص وعام دستان ثانينك اصلي استاندر • الفي حذف اولنمشدر
معناسي قصدر هزار دستان دن فخر اولان دستان بو معنايه در مذكور
اسم مركبدر • بلبله يكرمي بر قوشك اديدركه اكا بالكوز هزار ده درلر نتكه
بو بيتده واقع اولبدر بيت صد هزاران كل شكفت وبانك مرغي بر
نخاست • عندليبان را چه پيش آمد هزاران را چه شد • عندليب
بلبل درمذكور قوش بلبلك غيري ايدوكي بو بيتدن ظاهر در زهر الغرايب
صاحبي ايكيسني فرق ايتمامشدر • غلط ايتمشدر • نيز نوز هنوز نيز
لسان فارسيده شول معنايچون وضع اولنمشدر • كه تركيدلده اندن ده
ايله تعبير ايدرلر مثلا ترك اولده دير عجم او نيز دير نتكه بيت او نيز كذشت

ازین کذرکاه • وان کیست که نکذرد ازین راه نوز لسان فارسیده شول
معنایچون وضع اولنیدیکه ترکی دلده اوندن دخی ایله تعبیر ایدرلر نتکه بوبیتده
واقع اولمشدر بیت تو باش تا که شود صبح دولتش روشن • که در جهان
ندمیده است صبح جاهش نوز • ذکر الغرایب صاحبی نیزی دخی ایله
تفسیر ایتمشدر نوزدن یتنری فرقا ایتمامشدر • هنوزنک اصلی نوزدر اولنده
ها زیاده ایتمشدر بیت باش تا صبح دولت بدمد • کین هنوز از نتایج سحر است
عیار جمالی صاحبی بونلری مستقل کلمه لر صانمشدر • بحر الغرایب صاحبیده
اوکا تقلید ایتمشدر • لسان فارسیده اول کلمه ده حرف هانک زیاده سی
شایعدر مثلا همی دیرلر اصلی می در همانا درلر اصلی مانا در همانند دیرلر
اصلی مانند در بیت همی گفت کین ماه فرزند اوست • ازو زاد و زیرا همانند اوشت
همی لسان فارسیده تقریر ایچوندر اول کلامده واقع اولور نتکه بوبیتده دو شیوه
بیت همی تا بکردد ای انکشتری • جهان را دکر کون شود داوری • اوخلامده ده
واقع اولور نتکه بوبیتده دو شیوه بیت باد جوی دولتان آید همی • بوی یار مهربان
آید همی • ترکیده مؤکدر • دیک یرده همی دیرلر • معنای فارسیسی اوزرینه
استعمال ایدرلر جز دیکر لسان فارسیده جزک مدلولی شول معنادرکه ترکیده اوندن
غیری ایله تعبیر ایدرلر مثلا غیرم دیک یرده عجم جز من دیر نتکه بوبیتدن اکلنور
بیت دهان جز من از جام لبت دور • سر جز من ز طوق غبغبت دور • کاه اولور
جزک اولنه با زیاده ایدرلر بجز درلر نتکه بیت جهان جون اژدهای پیچ در
پیچ • بجز دود سیه کردش دکر هیچ • دیکر لسان فارسیده شول معنایچون وضع

وضع اولنمشدرکه ترکیده اوندن بردخی دیمکله تعبیر ایدرلر نتکه بوبیتدن
اکلنور بیت زمان جون رفت دیکر یافت نتوان • عنان زندکانی
تافت نتوان • تکرار اولان نسنه نک ایکنجیسندن دیکر ایله تعبیر ایدرلر •
مثلا اکند و نمازنه دیکر درلر معنای ترکیبیسی بردخی نماز در بوبیتده واقع
اولان دیکرده اول معنایه در بیت رونق عهد شبابست دکر بستان راه
میرسد مژده گل بلبل خوش الحان را • دیکرک کاه اولور یاسنی حذف ایدرلر
دکر درلر نتکه بوبیتده واقع اولمشدر زی بر نزد نزدیک زی نک لسان
فارسیده معناسی یکه در • مثلا ترک شیدن یکادیر عجم زی من دیر نتکه بوبیتدن
فهم اولنور بیت کنون کوش زی حال یعقوب دار • ز ما یاد کن ای بد وخوش
ودل بر کمار • زی درر معناسنه ده کلور نتکه بوبیتدن اکلنور بیت بر روی
زمین زبر زمین وار برزی • تا زیر زمین روی زمینت باشد •
صیغه امردر • اونکچون اولنه حرف یا زیاده اولمشدر برک معناسی
یان در ترک فلان یلنه دیر عجم بر فلان دیر نتکه بوبیتده واقع اولمشدر
بیت رفتم بر طبیبی به رسم علاج درد • جون ناله ام شنید روان فت
در فراز کرد • بر طبیبک معناسی طبیب یانه در • کاه اضافتی برک اضا
بمعنی فی اولور یاننده معناسنی افاده ایدر • نتکه بوبیتده خام در بیت
که خود غلامی که از زنک و کنک بر او بود جون بر نام و ننک خام بود در کم
برک معنای مذکورده استعمالی استعاره طریقیله در • معنای اصلیسی
سینه نک یانلک کیدر • قوجاغنه الدی دیجک یرده عجم در بر کرفت

دیر بو معنانک تفصیلی عن قریب کلسه کرکدر باذن الله تع نزد لسان
عربیده یا عند معناسنه در نتکه بو بیتلردن اکلنور بیت کفتی که کنه نزد
من سهل بود این نکته نکوید انکه او اهل بود علم ازلی علت عصیان
کردن نزد عقلا ز غایت جهل بود بو معنادن ده لسان ترکیده یانله
تعبیر ایدرلر مثلا فلانک یاننده دنیانک قدری یوقدر دیرلر کاه او لر
نزدکده اولنده خبر کبی باد یاده ایدرلر نتکه بیت سابقده واقع اولبدر
نزدیک یاقن درقیبی یاقن دیجک یرده نجم سخت نزدیک دیر نتکه بو
بو بیتده واقع اولبدر احیانا نزدیک نزد در اخرنده غی یایله کاف
بر نوع انتسابا ایچوندر معنای نزده تاریک ده یا باریک ده یا یایله
کاف کبی قرارمش نسنیه لسان فارسیده تار درلر نتکه بو بیتدن اکلنور
بیت ای نجب همت تو پایه ء اوام پست وی به پیش طلعت تو
چشمه ء خورشید تار تاریک قرکو در قرکو کیجه یه شب تاریک
دیر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت شب تاریک وبیم موج و کردابی
چنین هائل کجا دانند حال ما سبکباران ساحلها بحر الغرایب صاحبی
که معیار جمالی صاحبنک قولنه اعتماد ایدوب تارله تاریکی فرق ایتمیوب
تار قرکو تاریک معناسنه دیمشدر غلط ایتمشدر بارله باریکی ده
تارله تاریکی در بارانجه در باریک انجلمش نسنه درلر بار که
تار لغة مشترکه دندر دخی معنالری وار در یرنده بیان اولنشدر
بر سنیه سنیه کوکس در ایرک اول آلت معروفه سنه آنک کو

کوکسنه یا غلد وغندن او تری سینه بند دیرلر بر کوکسک ایکی یانلریدر یکی
بر بندکه لسان ترکیده او که کوملدرک دیرلر اندندر بر سینه نک عزایدو
بو بیتلردن ظاهردر بیت بر و سینه ء آن صنم سیم رنک همی داشت
از تخته ء سیم تنک بزد بر بر و سینه ء اشکبوس ملک آن زمان دست
او داد بوس بحر الغرایب صاحبی که بونلری بر بر ندن فرق ایتموب بر کوکسی
در صدر معناسنه بوندندر که محبوبلره سیم بر و سیمین بر درلر دمشدر
غلط ایتمشدر بس عذارک مجازنسنده در نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت
همه نارنج غبغب نار بستان عذار و بر کلستان بر لغة
مشترکه دریکه دخی معنالری وار در یرنده بیان اولنبدر بر بار میوه باغچه
و باغ و بوستان بونلرک کیبنک حاصلنه لسان فارسیده بر دیرلر نتکه خلاصة صه
الفتاوی صاحبنک بو کلامنده اکلنور نزل الکرم یعنی بر باغ و بر زمین
بر حاصل معناسنه ایدوکی بو بیتدن اکلنور بیت درین باغ از کل سرخ
وکل زرد بشمایا نخورد انکس برخورد خصوصله تخمه ده بر دینور نتکه
بو بیتدن ظاهردر بیت که یوسفی از کوهر دیکر ست که با عارنیک شاخ
وارنیک بر ست بار اغاجده بتن یمشه درلر اول یمشکرکه ادمی یمکه قابل
اولسون کرکسه قابل اولمسون او زرنده یمشی اولان اغاجه درخت بار
دار دیرلر بر اغنه شاخ بر بار دیرلر نتکه بو بیتدن اکلنور بیت چو باشدا
بر دولت بر تو بر بار فروتر باش همچون شاخ بر بار بار اول باریدن دن
اسم فاعلدر صاحبی معناسنه در بار ثانی اغاج یمشی در میوه خصوصیله

ادمی یدو ویا یمشدر که عرب دلنده اکافاکهه دیرلر برله بارك فرقی
وار ایدوکی فردوسینک بو کلامندن ظاهردر بیت درختی که تلخ
است او را سرشت گرش در نشانی بباغ بهشت ور از جوی
خلدش بهنگام آب به بیخ انگبین ریزی و مشک ناب سر انجام گوهر
بکار آورد همان میوهٔ تلخ بار آورد خلاصهٔ کلام بودر که میوه
خاصدر بار عامدر برگ اغاج یمشنده شمولی وار ایدوکی فردوسینک عام در برج
بو کلامندن ظاهردر بیت درختی که شیرین بود بار او نگردد کسی
گرد آزار او وگر زانکه شیرین نباشد برش زبان اندر آید زناکه سرش
بحر النوادر صاحبی بونلری بربرندن فرق ایتمامشدر تار و تارك
تار دیه درلر نکه بو بیتدن ظاهردر بیت زدن مرد را تیغ بر تار خویش
به از بازگشتن ز گفتار خویش ادمینک دپسنه اختصاصی یوقدر
نکه بو بیتدن ظاهردر بیت دعای بندگی شاهی کند سوسن شکوفه
نقره همی ریزدش بر تار تارك مرکبدر تار له کاف تصغیردن معناسی
دپه جك در کوندر دمه تنك و چغونه تارك سنان درلر نکه
بو بیتدن ظاهردر بیت دیده بر تارك سنان دیدن بهتر از روی
دشمنان دیدن آدمینک باشنک طوروجاغنه تارك دیرلر نکه بو بیتدن
واقع اولبدر بیت چو دیدم بر سرش نام مبارك گهی بر دیده سودم
که بتارك دیگر تبارك بودش تاج دستور شاه مرکز گوهر گران
سنك و تابان چو ماه بحر النوادر صاحبی تاره تاریکه فرق ایتمیوب

ایکیسنک تغییر بنده دیه در آدمك ولسون غیرنك ولسون دمشلدر
برگ بهار برگ پیراغه درلر کل پیراغنه برگ کل درلر نکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت بلبلی برگ کلی خوش رنگ در منقار داشت
واندران برگ و نوا خوش نالهای زار داشت اما مذکور
معنی معنای مجازیدر برگك معنای حقیقیسی لسان ترکیده یپراق
دیدکلریدر یول پیراغنه برگ راه دیرلر نکه بو بیتده واقع اولبدر
راه تو دور آمد و منزل دراز برگ ره و توشهٔ منزل بساز اغاجك
اولسون چچکك ولسون لوازمندن و مهماتندن اولدوغندن اوتر
تری پیراغنه برگ دیرلر لسان فارسیده پیراغجون وضع اولنان
لفظ بهاردر که بو بیتدن ظاهردر بیت کلی نی آفت باد خزانی بهار تازه
برشاخ جوانی اسکی پیراغه کهنه بهار دیرلر نکه بو بیتدن ظاهردر
جنك بیت ببر جوشن سبز نو بهار بزیر ابلق تند چون روزگار ترنج اغاج
سائر اغاجلره مخالف پیراغی یشلندن صکره اولدوغندن خزرك
بو بیتده بیان اتمشدر بیت رسم ترنجست درین روزگار میوه
دهد پیشش و پس ار دهد بهار لسان فارسیده فصل ربیعه هنگام نو بهار درلر
و فصل خریفه هنگام کهنه بهار درلر لفظ هنگام حذف ایدوب اول فصللره
نو بهار و کهنه بهار ده درلر فصل ربیع مراد ایدنورلر نکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت خلوت از اغیار باید نی ز یاد پوستین بهر دی آمد
نی بهار دیگر درخت اندر بهاران بر فشاند زمستان لاجرم نیا

برک مانند بهار لغت مشترکدر بتخانه‌یه ده بهار دیرلر نتکه بو بیتده
واقع اولمشدر بیت همانا که کمتر بود از شش هزار بت لاله رخ
چون نگار بهار تفصیل سابقدن بحر الغرایب صاحبنک عدم اصابتی
ظاهر اولدی بو کلامده بهار ایکی معنایه محمولدر اولا باز ربیع معناسنه
ثانیا بتخانه آدیدر خامه کلک خامه قلم درکه نتکه بو بیتده واقع
اولمشدر بیت پادشاهی که از تأمل او حامل عقد در شود خامه صراحی
یه دخی خامه دیرلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت غنچه بر یاد بزم او
او خورده هرچه در جام کرده از خامه خانک قوم ده ده استعمال
وار در نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت جوشنده در روشن آب
چون دیگ جنبیده جو مار خامهٔ دیگ ظاهر بود رکه بطریق الاله
التشبیه در کلک کاف عجمینک کسریله در شول قامشه درلرکه اوندن
اوندن قلم ایدرلر اوقده ایدرلر اوندن اولان اوقه کلک دیدوکلری
جنک بو بیتدن ظاهردر بیت ز تیر تو زنبوران کلک تو شیر برو ر بلا کرد داز
سیر او قامشه بونلمدین کلک بونلوب قلم اولدقدن صکره خامه
دیدوکلری بو بیتدن ظاهردر بیت نویسنده از کلک چون خامه کرد
سوی مادر دوشنک نامه کرد تیر کلک خدنک ناوک بیلک
بلارک توک تیر اوقدر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت هدف اولمغه
مزک تیر سینه جان دولت نشانی‌در ویا بینم کبی خاکی‌نک اول دولت
نشانی‌در تیر لغت مشترکدر عطارده ده تیر درلر نتکه بو بیتده واقع

واقع اولمشدر بیت تیره بر برج سر افراخته تیر فلک خامه زنی ساخته
کلک قامش اوقدر نتکه سابقا بیان اولندی خدنک صلده قاین اغاجی جیدر
نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت در کنار انجمن کشیدش تنگ که
طرح چون شدرش نهال خدنک اول اغاجدن اکر ساغرجی دوزرلر اندن د
دوزرلر ایمدی زین خدنک درلرکه اولور یا لکوز خدنک دیرلر نتکه
بو بیتده واقع اولمشدر بیت لاله را در رقبا کشیدی تنگ سرو را خانه
ساختی ز خدنک اول اغاجدن اوق دخی دوزرلر اوندن دوزلمش
اوقه تیر خدنک دیرلر نتکه بیت بر او رده ان تیرهای خدنک کرفته
کمان بزدی بخنک گاه اولور یا لکوز خدنک ده درلر نتکه بو بیتده
واقع اولمشدر بیت بسوی مردمک چشم دشمنت نزمک پیاپی
درشت آورد زبان خدنک ناوک چکن اوقدر نتکه بو بیتده واقع
وک اولمشدر بیت دیدهٔ دوست تو روشن باد سینهٔ خصم پر از نا
چرخ لسان فارسیده قتی برک یایه چرخ درلر بیلک چتال دمرنلو او
اوقدر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت هلال عید را مانست چرخ بیلک
انداز ان که بکشاید از روزه وخوش از کشتهٔ دشمن بیلک
اصلی بیلدر افونه کاف تصغیر لاحق اولمشدر بیل که اوکه لسان ترکیده
ده بیل درلر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت سرچشمه باید گرفتن به بیل
چو پر شد نشاید گذشتن به بیل بحر الغرایب صاحبی بیلکی یاصی دمرنلو
نلو اوق اوقله تفسیر اتمشدر اصلی بلمدوکندن ایله مشدر بلارک یاصی دمر

دمرينا اولسون كونوردمي نه اولسون خنجر دمرينا اولسون اوق دمرننه
اطلاق بوبيتدن ظاهر در بيت مران تيرباران كه آمد فرود * بلارك
همي كشت جان مي درود * خنجر دمرننه اطلاق عنبرنسك بوبيتدن اكلنور
بيت چه چيز است ان رونده تير خسرو * چه چيز است ان بلارك تيغ
بران * يكي اندر دهان نطق زبانست * يكي اندر دهان مرك دندان
تيغ بران ده يكي تيغ تيز معناسنه در تيغك اول معنايه كلدوكنك اصلي تيغل
شمشيرك فرقي ذكر اولندوغي يرده بيان اولنسه كركدر باذن الله تيغ قليج چو مرننه
دخي بلارك ديرلر نتكه بوبيتدن اكلنور بيت بلارك چنان تافت
از روي تيغ * كه در شب ستاره ز تاريك ميغ * درخشان يكي تيغ چون
چشم كور بلارك برو رفته چون پاي مور قليجك دمرننه بلارك اطلاق
اولنور نتكه تاج الماثر صاحبنك بو كلامنده واقع اولبدر بيت بلارك
هندي از برك كند نامسلم كشته بناي سنماع بلكدكوب بوتيمار منهدم شده
كاه اولر بلارك ديكر رايي لامه تبديل ايدرلر بلالك ديرلر نتكه بوبيتده
واقع اولبدر بيت بدريا اكر فكند عكس بلالك * ماهي كاو كو بيد كيف حالك
نوك نونك ضمه سيله اوجه درلر * دموردن اولسون غيريدن اولسون
مثلا نوك ناوك ديرلر نتكه بوبيتده واقع اولبدر بيت نوك ناوك
چو عقل درنك و بوي * از درون دو ديده مردم جوي * نوك سنان درلر
نتكه بوبيتده واقع اولبدر بيت كه در از زخم خدنك وچو بردارد كمان
كرد از نوك سنان او چو بكشايد كمين * نوك خار درلر نتكه بوبيتده بيت

بيت بجا آمدان وعدۀ كردكار * برآمد كل سرخش از نوك خار * نوك موي
درلر نتكه بيت مران كه كه زوري نمايد بدوش * ز مي برانهنش بر جهد نوك
موش * كمان چرخ زنبورك كمان مطلقا يايه ديرلر نتكه بوبيتده واقع
اولبدر بيت لب لعلك صفتي الماس تردن * كمان ابرولرك تير نظردن
ديكر كمان را كور بايد چون كمان بود * چو خواهد تير كردد شكند زود
چرخ خصوصيله بر نوع يايدر كه قتي بركولور قوربلدين خلقه كبي اولد وغندن
اوسنري يا تيشيرها چرخ درلر بر كلكي بوبيتدن ظاهر در بيت اكر سخت تر با تند
از چرخ تير * بس اين تير من آمد از چرخ زير * زنبورك تيرك دلنده
چكره دبو كلير بودر نتكه بوبيتده واقع اولبدر بيت ز تير اندازي زنبو رك
ازدو * مشبك سينها چون خان زنبور * زنبرك اونلن تحريف اولنمشدر
تركش كيش قربان تركش قبور درلر نتكه بوبيتدن ظاهر در بيت غمي
شد دلش ساز تجهيز كرد * كمر بست و تركش پر از تير كرد * كيش
و قربان بلك دربلك قوشاندوي ديجك يرده عجم بربست قربان و كيش
درلر نتكه بوبيتدن ظاهر در بيت چه خوش كفت كركين بغر زند خويش
چو قربان به پيكار بر بست و كيش * بلكلك اوق طورن يانته كيش
درلر نتكه بوبيتدن ظاهر در بيت تير كه در كيش كمان وش بود * جا
عاقبتش تاب ز آتش بود * ياي طورن يانته قربان درلر نتكه
بوبيتدن اكلنور بيت راست روباش بهار كيش كم باشي چون
تير * كر شوي كج چو كمان لايق قربان باشي * ديكر كمان آمد از قيد قربا ن

بدر برون آمواز بوست ماردو سر بیت اوله کیشک و قربان معنالرینی
ایهام ایلرلر اول ذکر اولان معنیلر حقیقتا مراد اولان معنیلر کیشدن
بولک معنی‌سیدر قربان اول معنیدرکه ترکده اوکه قربان درلر و عرب اضحیه
دیر کیش ده قربانده لغات مشترکه دنور کیش خصوصیله مذهب معناسنه
ده استعمال اولنور بدکیش ملحد کیش درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت کجاست صوفی دجال شکل ملحد کیش بکو بسوز که مهدی دین
پناه رسید تیغ شمشیر خنجر تیغ مطلقا تیز و کسکن نسنه
در دمور دن اولسون غیریدن اولسون قلیجه تیغ دیدکلرندن نتکه بیت
جهان از خلعت امن آن چنان داد که تیغ از ننک عریانی شد آزاد کندر
دمرنده اوقاو دمرنده ده تیغ درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
زبان تیغهای نیزه و تیر شده در کاس رها جاشنی گیر طاغک سوری
برنده ده تیغ دیرلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت مرا گفت بنکر که
بر تیغ کیست چو رفتی بکویش که از بار چیست تیغک اصلی تیز در
زاغینه تبدیل اولنمشدر کریغ ده تبدیل اولندیغی کبی کرینک اصلی
کریز در نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت برآراست جم زود راه
کریغ شبی چست تاریک و بارنده میغ لغة فارسیده بو ایکی حرفی
بری برینه تبدیل ایدرلر زای غینه تبدیل ایتدکلری کبی غینی ده زاینه تبدیل
ایدرلر مثلا باز یار درلر اصلی باغ یار در ترکیسی باغ اوکارجی
درکه اوکه ترکیده باغوان درلر شمشیر خصوصیله قلیج ایچون و

34

وضع اولنمشدر نتکه بو بیتده واقع اولبدر قلیجه اطلاقی ظاهردر بیت
شکمهای که بی کشت دنسان تیز چو برگ کند تای خورد شمشیر
ولیک آن تیزی از لب گبر در زیر مشعبد وار کردا شام شمشیر اما
خنجر اول آلات معروفیه که ترکیدلده ده اوکه خنجر درلر اختصاصیله
بوقدر بویک بچاغسه ده خنجر دیرلر نتکه بیت شنیدام که قصاب
کوسفندی کفت دران زمانکه بخنجر سرش زتن ببرید لسان فارسیده
مذکور آلات معروفیه خنجر اطلاقی شایعدر نتکه بیت حدیثی بزم چون
زبیر از رگ چنگ زبان چوب چون خنجر که زنگ زوبین خشت
دورباش زوبین و به در خشت و به نک یلمانیدر مغایرتلری
بو بیتدن ظاهردر بیت سپر بر گرفتند زوبین وران بکشتند با خشتهای
گران وجه مذکور اوزره بری برینه علاقه‌لری بو بیتدن ظاهردر بیت
درفشیدن خشت زوبین ز گرد چو آتش پس پرده لاجورد گاه
اولور که نکته‌لرینه ده خشت اطلاقی مجاز اوواقع اولور نتکه بو بیتده بیت
ببالای سرو بنیروی پیل با ورد خشت افکند بردو میل حقیقتا
خشت دموری در نتکه بیت سابقده اکلنشدر بو بیتده اکلنور
بیت بوفای تو که گر خشت زنند از کل من همچنان در دل من مهر
تو بود دورباش یساوللرک النده یکی آلتدر که درلر که اراق
طورک دیو خلقی بجلکت اوکندن دفع ایدرلر معنای ترکیسی ده
اوکه دلالت ایدر نتکه بیت سر خار چندان زند دورباش که آتش

بندکیش ماه

وفاي

نشید بر سرش نور باشد بو بیتدن اکلنور که اوجی سوری اولا وضیا فک
بیت دور باشهای رومی هیچو افعی دو زبان آخته بر دشمن شاه دید وکندن
اکلنور اوجی ایکی چتال والمقدر تارخ دهره کنزک تارخ لسان ترکیده بچاغ
دید وکلری در اندن تغییر اولنمشدر دهره باله در نتکه بو بیتدن اکلنور
بیت چو زد دهره بر پهلوانی درخت شد از خانه دولتش تاج و تخت
بارغ بود الجنه ده دهره درلر ترکیده تاره درلر اندن تغییر اولنمشدر
کنزک اوجی اکری دمور در که بیلبانلر اونکله فیلک باشنه اورر لر نتکه بو بیتدن
اکلنور بیت بدان کونه با سبزده پیل مست بر زخم کنزک راست در خون
نشست اصلی کژ در اکری معنانه معناسنه اوغنده غی کاف کاف تصغیر در
معنای ترکیبیده کندویه مناسبدر بنده غلام کنیز کنیزک رهی پرستار
برده بنده مطلقا اسیر در ارنک اولسون دیشی اولسون نتکه بو بیتدن
ظاهر در بیت سپاه اندر ایران پراکنده شد زن و مرد و کودک همه بنده
شد غلام لسان فارسیده قول معناسنه در نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت
غلامی کو کهن پیوند باشد نه بنده بلکه خویشاوند باشد لسان عربیده
غلام فی الاصل بیله شاملدر بحر الغرایب لفظ عربیدر جمعنده غلمان درلر
اما فارسیده دخی چوق استعمال اولنور قول معناسنه اولان غلام لفظ
فارسیدر اوغلان معناسنه اولان غلام لفظ عربیدر ایکیسی فرق
ایتمیوب خبط فاحش ایتمشدر بندیی ده غلامدن فرق ایتمیوب بنده
قول عبد معناسنه دیمشدر اونده ده غلط ایتمشدر غلام باره یکی

یکی ترکیده اوکه قلام باره درلر تحریفیله لفظ مرکبدر غلام ایله باره دن
لسان فارسیده باره آته درلر نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت نشست
از بر بارگه تند بار همی رفت باوی بسی رزم ساز مذکور لفظده معنای
ترکیبی ظاهر بو در که ملفوظ در کنیز بنده نک دیشیسیدر که اوکه ترکیده قرناق
درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت شراب و عشرت و نقل مهیا کنیزی
پنج و شش همچون ثریا کنیزک مرکبدر اوغنده غی کاف کاف تصغیر در
معناسیده قرناجقدر بحر الغرایب صاحبی کنیز یا کنیزدن فرق ایتمامشدر
رهی یوله یومشه کیدن خدمتکاره درلر غلام ایله انک اراسنده فرق
وار ایدوگی بو بیتدن ظاهر در بیت پدری و برادری بکذار این رهی
وان غلام در همه کار رهی نک اوغنده غی یا یای نسبتدر معنای ترکیبیسی یوله
منسوبدر پرستار طاپوجیدر پرستنده کبی قول اولمق لازم دکلدر
اوندن عام در نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت زهر در پرستند کانت بود
هم ازاد و هم بنده کانت بود خدمتکارله پرستارک فرقی واردر
بیت اکر نیست بدخادم او هزار همیدون پرستار شد بی شمار
تعظیما کلوب اکابری سلاطین کمی پرستار درلر اما خدمتکار
دمزلر قوللق ایتمنجه پرستنده ایله پرستارک ده فرقی واردر
بو جهتدن که پرستنده مشتق منه در اسم فاعلدر پرستیدن مشتقدر
پرستار مرکبدر پرست ایله آردن پرست اسم مصدر در کفتار دیکی
کفت کبی رفتار دیکی رفت کبی دیدار دیکی دید کبی ار اسم فاعلدر

اوردندر کتورجی معناسنه برستارک معنای ترکیبیسی طابو کتورجیدر
اول شی بر کره اشتلنیه برستنده دیرلر تکرار اشتلمیجه برستارده دیرلر
بو اعتبار ایله برستار ابلغ در برستنده دن گفتارک رفتارک
دیوارک ده معنای ترکیبیسی ظاهر اولور اوکه قیاسیله برده شول
اسیردر که سبی اولنمش اوله بنده اوندن عامدر زیرا خانه زاد
اولا یعنی مویاسنک ونده طوغمش اولا آکا بنده درلر برده دیرلر
برده نک معنای مذکورده استعمالی بو بیتدن ظاهردر بیت پذیر فت
هر چیز که آورده بود • طرائف بدو و برده بود حر الاصل اولانه
که لسان ترکیده حاشیه زاده درلر لسان فارسیده بنرده دیرلر
نتکه بیت می آور دو رامشگران را بخوانند • وزیران بنرده سران
را بخوانند • لفظ بنرده مرکبدر بر جزئی نون مفتوحه در که لسان فارسیده
نفی ایچوندر هر کلمنک که اولنه داخل اوله اول کلمنک مدلولنک نفیین
افاده ایدر بر جزئی دخی برده در که معناسی بیان اولندی مذکور
لفظ مرکبک معنای ترکیبیسی سبی اولنمامشدر بر بنرده دخی واردر
که نونی اصلیدر اونک معناسی جنگه اختصاصی اولان نسنه در
آدمدن اولسون آتدن اولسون سائر الاتدن اولسون اصلی
نبرددر جنگ معناسنه نتکه بو بیتده ظاهردر بیت فرامرز پیش بدر شد ز
چو کرد به پیروزی روزگار نبرد شول تلویه که صواشلری او
اولا جنکه یادیه نبرده سوار دیرلر شول آلته که صواش کیسی

کلاه
سی اولا نبرده قبا دیرلر نتکه بیت بیارید کفتا سیاه مرد نبرده قباو
مرد نبرده نک آخرنده غی هاء ساکنه اختصاصی ایچوندر نافه دیکی تابه دیکی
با تابه دیکی هابکی کاه اولور نبردک باسینی واوه تبدیل ایدرلر نوردد دیرلر
نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت هر یکی در نورد چون شیر ن قایم کشتو ربا
بشمشیر ن وف بانک واوه تبدیلی لسان فارسیده شایعدر نوردد
ك نون اصلی اولیجق نوردیدن مشتقدر اسم فاعلدر راه نورد
یورکن آتلرک وصاقندر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت انشبکی
داد شاه راه نورده • که بعقوبی رساند کرد نبردک اصلی نابرد در
الفی حذف اولنمشدر تخفیفا که شمس فخری بو بیتده اصلی اوزره ذکر
ایتمشدر بیت دلیرانش که اوردند بر خاش • کنند از کینه با بهرام
ناورد • اورد دخی ناورد معناسنه در نتکه بو بیتدن انکلنور بیت
هران مردی که حاضر شد باورد • کنند ظاهر که از مادر چه آورد • نکتر
کوژ کنز زای عجمیله اکریدر مقابلی راستدر که معناسی بونک مقابلنده
اولیجق ظاهر و در نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت زمانه در بر شد کین نکته
آرانست • که کژ با کژ نشیند راست با راست • داست چه ده
مقابل ولور • اونک مقابلنده اولیجق معناسی صاغ در صول
صاغ دیجک برده عجم چپ راست درلر وکاه اولور که کژک
زاسینی جیمه تبدیل ایدرلر کج دیرلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
نه هر که طرف کله کج نهاد و تند نشست • کلاه داری و آیین سروری

داننده قوییروغی اکری اولدوغندن اوتری عقوبه ده کژدم درلر
کژاوه ده یا کژده بو معنایه در محافیه دوه نک اکری اصلدغندن
اوتری یا کژاوه درلر ایکی محفه نک هر بیرینه کژاوه درلر نتکه مولانای
رومینک قدس سره العزیز بو بیتندن ظاهر در بیت این کژاوه که
شود این سو گران ٭ ان کژاوه که شود آن سو کشان کژاوه ده درلر
کجاوه ده اونختیندن دندر اما کژ اکند دیگی کژ اول معنایه دکلدر ٭
لسان عربیده یا قز معناسنه در بلکه قز اونک معربیدر کژ اکند چو
قالدر نتکه بو بیتدن ظاهردر ٭ بیت کژ اکند بسر برید و درع و برش ٭
نجاک لیندر آمد همانکه سرش ٭ کوژ بکر بودر نتکه بو بیتلردن ظاهردر بیت
بنفشه بشمن زار رها ٭ کوژ نشد از چیدن دینار رها ٭ سهی سرو شمشاد
من کوژ گشت ٭ کمانیست کشل اشک من توز گشت بو بیتدن ظاهر
اولور که یای توزنک فارسیسی توز مش رای عجمیله نتکه بیت
دو ابروش همچون کمانی بزه ٭ سینه توز توزیی از مشک به خم تیج تاب
خم بو کلمه در بو کلمه اولان نسنیه پرخم درلر ٭ زلف وصافندن
در خم خمیدن دراسم در ٭ بلی بو کلمه خمیده قامت درلر خمیده
اسم مفعولدر خم گشته بو کلمه اولمشدر نتکه بیت از بس فغان و شیونم
چنکیست خم گشته تنم ٭ اشک آمده تا دامنم ٭ از هر مژه چون تارها ٭
بو کلمه ایله اکلمک فرقی واردر بر طوغری نسنه مرقنغی طرفه میل اتسه
اکلدی درلر بو کلدی دمزلر خم ایله کژک فرقی بورادن ظاهر اولور

بو کری بلکه بر حالت مخصوصه درمر اکری یه بکری دمزلر مر بکلمشه
بکری دمزلر کوژ ایله چنک فرقی بورادن ظاهر اولور خلقه اولان نسنه
بو کلمش اولدوغندن اوتری خم درلر خم کمند خلقه کمند دیرلر بو رادن
معنای آخرده استعمال اولنمش دکلدر بنالرده اولان کمرلره ده خم دیر
بو کلمه کلرندن اوتریدر بحر الغرایب صاحبی بو کلامنده که بعضیه ذکر
اولنور خم فتحه ایله اوچ معنایه کلور اولا اکری نتکه شمس فخری خم کردون
رطاق حشمت او ٭ یافت چون قامت حسودش خم ٭ ثانیا صفت
معناسنه کلور فردوسی بیت هزاران بدو اندرون طاق خم ٭ هزاران نکاس
اندرین بیش و کم ٭ ثالث کمند کر بغاز که چک بیری اسدی بیت نیا نیل
خسته در دام او ٭ سواران خفته در خم خام او ٭ اوچ بیرده خطا اتمشدر
اول بو که چنک معناسی اکر دکلدر نتکه سابقا بیان اولندی ایکنجی بو که
فردوسی بیتنده کی خمدن مراد کمردر بو کلدکندن اوتری خم دنلمشدر معنای
آخر دکلدر اوچنجی بو که اسدی بیتنده خم خلقه معناسنده مستعملدر بو کلمش
اعتباریله اول دخی معنای آخر دکلدر نتکه سابقا بیان اولنمشدر بیچ
بورغاج در بورغاج بورغاج اولان نسنه بیچا بیچ درلر نتکه بو بیتده
واقع اولمشدر بیت ای جسا کز اتش سودای ان مسکین رسن ٭
دود بیچا بیچ دل زین اب کون چنبر گذشت ٭ تاب قورم در قورم
قورم اولان نسنه پرتاب درلر تمام قورلمش اولمه نیم تاب درلر
بو نلرده زلف اوصافندندر قورمی بوزلمیوب طوری زلفه تابدار درلر

تنكه بو بيتده واقع اولبدر بيت كفتم نهى بر بن دلم آن تابدار زلف
كفتاكه مشك تاب ندارد قرار تاب تابيدن مرادور تندر تاب لغت
مشترككه در معانى متعددسى وار در بر نده بيان اولنمشدر تابدار كه
معناى تركيبيسى تاب صاحبليدر اسم فاعلدر داشتن دن حفظ ايتمك
معناسنه در بحر الغرايب صاحبى تابله بيچ فرق ايتمامشدر تابك معناسن
بيانده بيچ معناسنه كلور ديمشدر لسان فارسيده ايكيسنى بر برينه عطف
ايدرلر پيچ و تاب درلر اول عطف مغايرته دلالت ايدر تنكه بو بيتده
واقع اولبدر بيت همه بند و پيچ و همه تاب و خم خم و پيچ وى عنبرين بيش
وكم تاب اسم در تابيدن دن كه قور معادر بو كلمكن خاص معنيدر بر نسنه
ايكى قات اتسلر بوكلدى ديرلر قورلدى ديمزلر تركلم بوكلدى دير قورلدى
ديمزلر اسى بر وضع مخصوص اوزرنه قوروب بوكنه دن تاب ديرلر موتاب
دخى بوندندر بو مركب اسملردن جزاولان تاب اسم فاعلدر تابيدن
دن تابيدن صيغه مشتركه درلازم ده كلور متعدى ده كلور اسم
اولان تابك مقدما ذكر اولندى لازمدن مأخوذدر فاعل اولان
تاب متعديدن مأخوذدر موتابه موتاف درلر قلدن چوال
اشلد وكندن اوترى تاف صلده تابدر بانك فايه تبديلى لسان فارسيده
شعايعدر مثلا اصفهان درلر اسبهان ده درلر تافته بوندندر اسم مفعولدر
معناسى طوقنمشدر باف ده بابله اسم فاعلدر بافتن دن كه طوقمق معناسنه
در بافته كه تركلركه تافته درلر اوندندر معناى اصليسى طوقنمش در اسم

اسم مفعولدر فعل مذكوردن جولهيه آيا غيله طوقدغندن اوترى
باى باف درلر تنكه بو بيتده واقع اولبدر بيت كشاورز وآهنگر
و پاى باف جو بيكار مانند سر شان بكاف چولهيه پاى تاف درلر
زيرا ايلك دن عمل اوتنكه دكل موتى عمل موتافك ولدوغى كبى تاب توان
توش زور تاب طاقت درتنكه بو بيتدن ظاهردر بيت محيط بانو
بروز سخانكه دريابى سپهر بانو بهنكام كين ندارد تاب تاقسر قالدى
ديك بردة عجم نيه تاب ماندديه طاقت بر حالدن عبارتدر كه بورلد
حالده كشيده اول حالت قالمز توان كوج در توانا كجلودر شكيب
ايله شكيبا كبى كه شكيب صبر در شكيبا صبرلودر زيبنده نياده اوبله
در توان تابك غيرى اولدوغى بو بيتلردن ظاهردر بيت چنان باشد
اول كه كوى تنش دو دل دارد از تاب و زور و توان چنان كردد
آخر كه كوى مكر بسستى تنش ابر آيد روان بوندن زورك دخى اول
ايكسنه مغايرتى ظاهردر زور اول كوجدر كه كسبى دراد مانله حاصل
اولور توان خلقى اولان كوجدر كسبله حاصل اولان كوجك صاحبنه
زورمند درلر زورلو معناسنه حاجتمند كبى حاجتلو معناسنه اول حالت
كه عارضى اوله اونده اداة توصيف مند در نيازمند در دردمند كبى نيازده
درده زورله حاجت كبى امور عارضيه دندر اول حالت كه خلقى اوله
اونك اداتى او ظمده يا الفدر بنياده بالاده توانا ده اولان الف
كبى زورآمند دغدو كبى توان منده دخى قاعده مذكوره نك مقتضاسى

غني

اولدر توش اصلده قوت درکاه اولور واوی حذف ایدرلر تش
دیرلر سمندر ! ودله تعیش ایدرکنلان اوتری آذرتش درلر نتکه
بو بیتده واقع اولیدر بیت در رود نیل زجور زخم وو در شود نیا
ترس وبیم بجو اذرتش باتش بجو مرغابی بجوی ازوغه توشته دیدو کلري
معنای توشته که قوت در اختصاصه اولدوغندن اوتری دراخنده
یای حرف ها اداة اختصاصدر نتکه مکرراً بیان اولنبدر سبب قوت
اولدوغی اعتبار له مجازاً قوتده دخی توش درلر نتکه بیت بتوشا که گفت
ای شه بانوان • به از شیر مردان بتوش وتوان بحر الغرایب صاحبی
الفاظ مذکوره نک معنالرنی بربری برندن فرق ایتمامشدر هوش خرد
هوش شول حالتدر که توریدلده اول حالتدن اوکله تعبیر ایدرلر
اوباکتمش کمسیه بیهوش درلر اوکلو کمسیه هوشمند درلر اوک عقلک
وراسنده بر حالتدر عقل خلقی در • اوک کسبله متمیز ایدر اولر اول سببدن
منداوکه اداة توصیف دوشمشدر هوش عقلک غیری اولوب اوکه متفرع ع
بر حالت ایدوکی بو بیتدن ظاهر در بیت بعقل خیر • مردم هوشمند اشت
ندانم موی ریش خود که چند است • هوشک منافیسی شول حالتدر که
لسان عربیده اوکه اغماء درلر کاه اولور هوشک زوالیله موتدن کنایت
اولور نتکه فردوسی ایتمشدر بیت که در آب هر کو برآورد هوش • بمینو
نبیند روانش سروش • بو کنایتک اصلین بلمین جاهل هوشک معناسی
وصفیه سندن صانوب نتکه اوکله اوصتی که مقابلی جنون در • فرق اتمين

اتمين هوشک معناسی اوصتی صانور اول تقدیرجه بیهوش دیوانه اولمرز ایرا
اصلینک مقابلی دخی لیدر هوشیارک مقابلی بیت درمعناسی آیو در
مرکبدر هوشلو یاردن هوشک معناسی سابقا بیان اولندوغی اوزره
اوک درکه لسان عربیده اوندن تمیز له تعبیر ایدرلر تمیز دیدکلری بر حالتدر دکه
عقل صحیحک اثر یدر آدمی خیری شردن نفعی ضرردن اونکله فرق ایدر هو
شیارک معنای ترکیبیسی هوش کند ویه یار در معین در • هوش لغة
مشترکه در بر معناسی دخی هلاکدر نتکه بیت وا هوش در ز اولستان
بوده • بدست تهم پور دستان بوده • خرد عربیده بعقل دیدکلری در
نتکه بیت بسا ای کند چشم خرد کور • بس آنکه بر خردمند افکند زور • اول
وصفله موصوف اولان کمسیه خردمند درلر • مقابلی بی خرد در که ترکیدلده
اوکه ابله درلر نتکه بیت ای چرخ زگردش توخرسند نیم • آزادم کن که لایق
بندنیم • گر میل تو بانا خردو نادانست • من نیز چنان اهل خردمند نیم • بعلة
چشم بصیرت اجلمی وار در اول اعتبار له اداة توصیفه مند اولمیدر سرسام
سراسیمه سرسام کلمدر بر جزوی سردر که لفظ فارسیده معناسی باشدر بر
جزوی دخی سامدر که عبارت عربیه ده معناسی موتدر • اطبا اصطلاحنده
بر آفت مهلکه درکه باشده اولور نتکه برسام بر آفت مهلکه درکه بکرده اولور
اکاذات الجنب ده درلر • مذکوراتک صاحبنه ده سرسام درلر اصلده
مجازادر غلبة الاستعمال له حقیقت منقلب اولمشدر سراسیمه ده مرکبدر
بر جزوی سردر و بر جزوی ده اسیم در بر جزوی دخی های نقلدر که اصلی مکرراً بیان

اولنمشدر آسمک اصلی آسیب در بانک میمه تبدیلی لسان فارسیده
شایعدر مثلا اشکنبه ده درلر شکمبه ده درلر میمله بابی بر بربرندن بدل
ایدرلر لسان فارسیده آسیب قایاده تب طوقنب زحمت ویرمکدر
نتکه بیت سر بادبانها بر آمد باوج بجنبید کشتی ز آسیب موج سراسیمه
درلر شول کسیه که باشنه بر قضا ئیشنه محکم طوقنوب اختلال دیره قونده غي
ها معنای عام ترکیبدن معنای خاص اسمی یه نقل ایلمشدر بیت ما ییم سراسیمه
در اطراف جهان از ننگ بدخلق جهان روگردان لیو یاوه یافه آوه
لیوه دیو لسان فارسیده شول کسیه درلر که ترکیده دلداوکه اویه درلر نتکه
بو بیتده واقع اولمشدر بیت صنم را بود بر در خادمی سیر چو مستان لیوه
چون دیوان زبون گیره یاوه نیک درز یاوه کردن نیز مکدر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت زبان مور بر آصف دراز گشت و رواست که
خواجه خاتم جم یاوه کرد و باز نجست یاوه قلعه که ترکی عبارتدر اصلی
یاوه قلقدر کندوی یتورمش کسیه ده یاوه درلر نتکه بو بیتده بیت در
یغا کنا مادر رویا بدر چنین مانده ام یاوه و بیخبر یافه فایله هدیانه در
یعنی کلمات سویلین کسیه یافه گوی درلر آوه بربیره اصلی نشنیه درلر اوفتیقین
دن اخذ اولنمشدر آوه اوندن مرکبدر سابقا بیان اولنبدر سیمیا کیمیا
سیمیا اعمال حیلدن شول علمدر که اونک صاحبنه ترکیده کوز
باغجی درلر نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت هر چه بینش تو باغ و ایوان بوده
آن همه سیمیای دیوان بوده کیمیا اکسیر بلمک در ذکلری عملی التوندر نتکه

نتکه بیتلردن ظاهر در بیت شمع من یافته ضیا از وی مس من گشته کیمیا از وی
بیت آنان که خاک را بنظر کیمیا کنند آیا بود که گوشه چشمی بما کنند بطریق
الاستعاره مزخرف نسنیه ده کیمیا دیرلر نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت بیزه
چو جنگ آورد بانوا هم از ابلهی باشد و کیمیا بو راده بد اصلی ایکون استعا ره
اولنمشدر وجه شبه ظاهر در علمی التون تکره اصلیدر در زیرا ماده سی جواهر
ضمیمه نک بر بیدر اول صنعتک کندو سنه ده کیمیا درلر بو بیتدن
اکلنور بیت صکام تنک دستی در عیش کوش و مستی که این کیمیای هستی
قارون کند گدارا مردمک مردم مرد شوی زن مردمک لفظ مرکبدر
برنجی مردم در برنجی دخی کاف تصغیر در معنای ترکیبیسی مرد جکلر ترک
دلنده کیبک دیدکلرنک که گوز ده گورنور مردمک بعد الترکیب اسمی
اولمشدر معنای اصلی بله بو معنا اورتاسنده مناسبت ظاهر در مردمک
معناسنه کلدیکی نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت سگ اصحاب کهف روزی چند
پی نیکان گرفت مردم شد کشتی زاده یه عجم مردم زاده درلر نتکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت گوزم پاشینه رحم ایت سوار مه دردن که مردم زاده در
دشمنش نظردن مردمک معناسنه گاه اولر مردم ده اطلاق اولنور
نتکه بو مصراعده واقع اولبدر مصراع خدنگ از دیده مردم جوی گشته مرد
ار در لسان عربیده رجل معناسنه در حد بلوغه وارمیجه مرد مزلر مردی
رجولیتدر نتکه شیخ سعدی حضرتلرینک بو بیتندن اکلنور مصراع مردیت
بیازمای و انگه زن کن مرد جمیع معناسنده استعمال اولنور مجاز ابر معنایه

مرده که حرف سلب داخل اولانا مرد دیرلر مراد مخنث اولورنتکه بو ربا عیده
ظاهر در بیت در سینهٔ مرد آتش درد ننهند • وانور دل طفل لقمهٔ
سرد ننهند • شمشیر بلا که نعمت مردانست • حیفست که در کلوی نامرد
ننهند • شجیع معناسنه اولان مردک آخرنه اول یا که مد خولنده یا معنای
وصفیتی اظهار ایچون ملحق اولیحق شجاعت معناسن افاده ایدر
نتکه بو بیتده ظاهر در بیت چوتوهم خود بکار ملک فردی • چه حاجت
شیر را تعلیم مردی • شیر مردک معناسی شجیع ارسلاندر موصوفله وصفدن
مرکبدر • مرد کبی مقتضای قاعدهٔ ترکیب موصوفی وصفه اضافتدر
اسمیه نقل ایدیجک علاقهٔ اضافتی قطع ایدرلر اسم موصوفک آخرنی ساکن
قلورلر • شوی لسان عربیده یا زوج معناسنه در ترکیده زوج معنا سبله
رجل معناسنی فرق اتمزلر اکیسنه ار درلر لسان فارسیده اکیسنک
متقابلنده استعمال اولنور مثلا زن شوی درلر اول وقتده زن
زوج معناسنه اولور حتی حضرت شیخ سعدیدن منقول اولان کلامده د.
زن اول معنایه در مرد وزن درلر اول وقتده زن اول معنایه کلدر
بلکه زن لسان عربیده کی مرأة معناسنه در نتکه بو بیتده واقع اولیدر
بیت در بن مزرعه اکر مرد ست وار زن • کسی کندم نخورد از کشت ارزن
ترکیده اول معنالرک اکیسنه ده عورت لفظی اطلاق ایدرلر مخنثه
زن درلر بطریق الاستعارة بهادره مرد دیدکلری کبی نتکه بو بیتده واقع
اولیدر بیت در تنکنای معرکه هنکام کیر و دار • پیدا شود که مرد کدامست و زن کدام

چشم دیدن

چشم دیده بینا نابینا کور چشم کوزدر که کوزلکه تشبیها استعاره
طریقیله چشمک درلر نتکه بو بیتده واقع اولیدر بیت بر دیده چشمک
می نهم چون موسم دیدار شد • در ار زوی روی تو بنگر که چشم چار شد •
آخرنده کی کاف کاف تصغیر در چشم ده یه چشم ده کوز معناسنه در
اونده اطلاق تشبیها در چشمه لفظ فارسیدر ترکیده کلدر نتکه بو بیتدن
ظاهر در بیت درین چشمه چون ماسبی دم زدند • بر فتند تا چشم
بر هم زدند چشمک آخرنده کی ها نقل ایچوندر معناء علمدن معنای
خاصه بو هانک بیاننده تفصیل کچمشدر دیده کوزک چنده افشان
قپارغ التنده اولان یردر نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت چنان می دوم
در اسپید تیره که کوتلی بچشم اندرم دیدهٔ چشم ده قپارغ و کرپک داخل
در دیده ده داخل کلدر • اما سواد و بیاض جمله سی دیده ده داخلدر
نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت سبتی بچون سواد دیده بر نور • هوا عنبر چون
طرهٔ حور • دیده مرکبدر بر و نی دید در که اسم در مشتق در کورمک معناسنه
دیدن دن بر جز یده ها نقلدر که اصلی سابقا بیان اولندی دیده لغة
مشترکه در اسم مفعولده کلور دیدن دن مثلا دیده کو یم درلر اسم لبدر
فاعلکده اوته ها زیاده ایدرلر دیده درلر نتکه بو بیتده واقع او
بیت سواد دیدهٔ غم دیده ام باشک مشوی • که نقش خال توام
هرکز از نظر نرود • کوز که کور دسون کور مسون لسان فارسیده چشم
درلر تمیز قصد ایدیجک بینا ایله نابینا ایله تقیید ایدرلر کور در کوزه

چشم بینادرلر کور مزکوزه چشم نابینادرلر لسان فارسیده یکی
ناتریا دیکی دکل معلمه در نابینانک معنای ترکیبیسی بیناد کلدر بینادده
مرکبدر برچونی بیندر اسم فاعلدر کوریجی معلمه دیدن دن ماخوذ در
خلاف قیاس ووزرینه جهان کوریجیه جهان بین درلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت سکندر دزدی آیینه سن آیین پس اولدکسن
جهانگیر اول جهان بین بر چونده الفدر که لسان فارسیده وصف جیلی ایله
توصیفک ادا ایتدر نتکه سابقا بیان اولندی توانا یله زورمند فرهنگ ار
تفصیلنده معنای بین حقیقتده چشمک ایچنده بر عضوک حالدر چشمله
اول عضوک اراسنده اولان علاقه خلقی یه دلالت ایچوندر چشمک
وصفی اولان بینادکی الف کبیدر کور کورنی چقش کمدر که اول بسبتی
کور چشم صفت اولمز نابینا اولور مکرکه کوری مجازا نابینا معناسنده
استعمال ایده لر نتکه بو بیتده ظاهردر بیت سپهر اول کند چشم خرد کور
پس انکه بر خردمند افکند زور چشم خرددن مراد بصیرت کوزیدر نتکه
سابقا بیان اولندر جم جمشید جم اسم جنسدر هر سلطان عالی شانه
جم اطلاق اولنور نتکه بو بیتدن اکلنور بیت جهاندار والا کیقباد
جمی بود بافر وآیین وداد حضرت سلیمانه جم اطلاقی بو بیتدن اکلنور
غایتله ظاهردر بیت اگر تخت جم رفت بر باد سخت مرا باد وآیند
حال رخت بو بیتدن دخی اکلنور بیت زبان مور بر آصف در
ازکشت ورواست که خواجه خاتم جم یاوه کرد باز بخشد اسم جنسی

جنس اولدوغی اعتبارله در جمشیدده اطلاقی نتکه بو بیتلردن ظاهردر
بیت گر ادا ای از خسروان عجم ز عهد فریدون وضحاک وجم بخشش
فریدون ونوروز جم که شادی ستد از جهان نام غم اول اعتبارله درکه
نوروزک اول واضعی جمشیددر اول سببدن اوکه نسبت اولنمشدر بعضلر
جمشیدی حضرت سلیمان نبی عصا انمشلردر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت
چو جمشید بر باد بنشست وراند بدان سان که رو باد خود خیره
ماند جمشیدک اصلی جام شیددر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت جهان
راازو دل بترس وامید تو گفتی مگر زنده شد جام شید شید کنشدر نتکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت بدو گفت از ان سوکه تابنده شید برآید یکی
پرده سیم سفید کانه مذکور پادشاهک جام جهان نماسنه کنشه تشبیه ایدیلر
اول اعتبارله کندوسنه جام شید دیدیلر صکره تخفیفا الفی حذف ایدیلر
جمشید دیدیلر خرشید آفتاب ایکیسیده مرکبدر کنشه اطلاق اولنورلر اما
هر بریسی بر اعتبارله معنای ترکیبلری بیان اولنمق اولبواعتبارله ظاهر
اولور خرشیدک ترکیبی ظاهردر بر جزئی شیددر که سابقا معناسی بیان
اولندی بر جزئی ده خردر اصلی خوردر عند الترکیب ها ساقط اولمشدر
خور لغة پهلویده معناسی نوردر حکمة الاشراق شرحنده علامه شیرازی
بویله دمشدر مذکور خرهیه خوره ده درلر شرح مذکورده اول وجهله
ده مذکوردر خرشید دخی واوله استعمال اولنور لسان فارسیده
خور درلر کنشک کندوسنه نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت طرفه که چون

تابش خور شد نهان کشت پر از قطره رخ آسمان ٭ اما خورشید دن جز
اولان خور اول معنایه ویلجاق خورشید کنشک ایکی اسمدن مرکب اولمق
لازم کلور بر نسنه ایکی اسمی ترکیب ایدوب کنه اول نسنه یه اسم اتمک بعددن
خالی دکلدر اما افتابک ترکیبی خفیدر بر جزئی تاب در تافتن دن اسم
فاعلدر قزدرجی معناسنه در فا بایه تبدیل اولنمشدر ٭ بر جزئی آف در اصلی
آب در بونده ده با فایه تبدیل اولنمشدر اول تبدیل لسان فارسیده
شایعدر ٭ مثلا پهلوی یا ده درلر فهلوی ده درلر افتابک معنای ترکیبیسی قزدر
جیدر صو بارد بالطبع در قزمسی عارضیدر هوا ایله دکلدر طبیعتی اونک
حاردر صو قلغی عارضیدر اول سببدن صونک قزمسی کونشه نسبت اولندی ی
هوانک اولدی افتابک کونشه اطلاقی تنکه بو بیتده واقع اولدر بیت
عمر بر فست و افتاب تموز ٭ اندکی ماند خواجه غره هنوز ٭ مذکور معنای
ترکیبی مرکب اولدوغی اعتباریله اولدوغی ظاهردر اول کمسنه نک یاننده که
اسامی فارسینک اکثری مرکب ایدوکن والفاظ مترادفه مذکور لغتده نوا
نوادر دن ایدوکن بیلور اول احتمال واردر که افتابک ترکیبی آفت آب
دن اوله فا اصلی اولا بادن مبدل اولمیه افتابک آفت آب اولدوغی
ظاهردر تابیله آبی تحلیل و افنا ایدر اما آفت عاریه عمر سدر اسم فار سیدن
جز اولمقده بعد واردر هولناک کبی دکلدر اول معنای ترکیبدن نقل
اولنمشدر افتاب اعلام منقوله دن اولور ایکی تقدیرجه بله خسرو کیخسرو
کیان خسرو ملکدر ٭ ملوک عجمدن پرویزک لقبیدر تنکه شیخینک

شیخینک بو بیتدن اکلنور بیت چو خسرو ملک نشانی بیز اوردلر
ادینی خسرو پرویز اودرلر کیخسرو مرکبدر بر جزئی خسرو در که معناسی
بیان اولندی بر جزئی ده کیدر که معناسی اولور ٭ معنای ترکیبیسی اولو
سلطاندر ٭ مذکور لفظ مرکب کیانیلردن بر نسنه که کیکاوسک نبیره
سیدر ٭ علم اولمشدر ٭ جمشید کبی که صاحب شوکت و عظیم الشان پادشاهدر ٭
تنکه بو بیتلردن ظاهردر بیت بنفشان جرعه بر خاک و حال اهل شوکت
ببین که از جمشید و کیخسرو فراوان داستان دارد ٭ صبا از عشق می
رمزی بکو باان بته خوبان که صد جمشید و کیخسرو غلام کمترین دارد ٭
شاه خوبان را
کیان سلاطین قدیمه دن بر جماعتدر که اونلرک اولکی کیومرث در و اوغی
مذکور کیخسرو در ٭ تنکه بو بیتده واقع اولدر بیت کیان رفته اند و کیان
آمده ٭ بجای هما ماکیان آمده ٭ کیان اول جمع کیدر کیان ثانی جمع کم
در معناسی کملردر کیانک معنای اصلیسی اولولر در طبایع معناسنه ده
کلور لغة مشترکه در تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت این کیان بدکیان را
از شکر نعمت غافل اند ٭ یارب این ناز و نعیم و دولت و رفعت
چراست ٭ کیان اولدن مراد معنای اولدر ٭ کیان ثانیدن مراد معنای
ثانیدر طبایع معناسنه اولان کیانک کاه اولر نونینی حذف ایدرلر کیاد درلر ٭
تنکه بو بیتده واقع اولدر بیت جهان پناهی و شاهی که مثل او نابد ٭
ز اقتران نجوم و ز امتزاج کیا ٭ الفاظ فارسیده ترخیم شایعدر ٭ طبایعه
نسبت ایدیجک کیانا دیرلر تنکه بیت تو وارثی کیانا بر خاست از نهیب

ضدیتی که بودی در خلقت کیانا که اولو سلطاندر تنکه بیت باده همی
خورد با آیین کی کنج همی داد بدر جام وی کیه نسبت اولیجاق کیادرلر
تنکه بو بیتدن واقع اولبدر بیت زاهدی بیند بکوید ای کیا همچنین
می دار از بهر خدا لسان فارسیده معنای نسبت گاه اولر الفله
افاده اولنور گاه یا ایله مثلا بسیی ده دیرلر ساده دیرلر تنکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت چه ناخوش بود دوستی با کسی که مایه ندارد — در
دانش بسی دیگر بساز و رمندی که افتاد سخت بس افتاده را یا
وری کرد بخت مذکور کیا کاف عربینک فتحه سیله در کاف عجمینک کسره
سیله اولندر که بیرده بتر تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت سر مردم نه
دیگر بار خیزد کیا باشد که آن هر بار خیزد کیانک اصلی کیا هدر تر خیم
اولنب فونده غی ها حذف اولنمشدر پادشادن حذف اولندیغی کبی
که اصلی پادشاهدر کی لغه مشترکه در لسان فارسیده قچان معناسنه
ده کلور تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت ببانک بلبل و قمری اگر ننو — شي
می علاج کی کنم کیه آواز الد و الکی اولو سلطان معناسنه اولان کیه
نسبت گاه اولر مبالغه قصد ایدرلر الف و نون زیاده ایدرلر کیانی
درلر کیانینک معناسی کیه منسوب کمر در رضروانیده ده الف
و نون نسبتده مبالغه ایچوندر لسان عربیدن اخذ اولنمشدر
بو الف و نون معنای مذکور ایچون کلدوکی صحاح جوهریده مذکور
در کیانیده یه صیدلانیده دیکی الف و نون ده اول الف و نون

و نون در لسان فارسیده جمع ایچون اولان الف و نون
اولمق احتمالی یوقدر زیرا قاعده اولدر که داه نسبت مفرده
داخل اولور جمعه داخل اولمز مگر که اعلامدن اولا کیا بنده اول
احتمال وار در اما آخر وانیده یوقدر ظاهر بودر که الف و نون ایکسنده
بر معنایه در کیان قره او معناسنه ده کلور تنکه ابو منصور طوسی جمع
اتدوکی لغتلر ایچنده ذکر ایدیدر کیان خیمه کرد و عرب بود چنانکه
بوشکور گفت بیت همه باز بسته برین آسمان که بر پرده بینی بسیار
کیان کیانادن مراد عناصر اربعه در خسرونک بو بیتده بیت
همه از اده کیست همت او قهر کرده است مرکیانا نرا کیانادن
مراد اولدر کیاندن مراد اولان طبایع مذکور عناصرک صور نوعیه
لریدر ار الرنده وجه نسبت ظاهر در بحر الغرایب صاحبی بو سره وا — قف
اولمیوب کیاندن کیانا یی فرق ایتمامشدر کیان طبیعت معناسنه
کلور کیان درلر کیانا درلر دمشدر و خسرونک بیتله استشهاد ایتمشدر
کیا مهر کیا نزار چراه الاه کیا او تدر تنکه سابقا بیان اولندی
اصلی کیاهدر اصلی او زرنه بو بیتده مذکور در بیت زهر فهد کله اولرسم
اغولو اولر بته قبر او ستنده کلوب قوقمه کیاهدر لغه صقی مهر گیاه
محبت اوتیدر لفظ مرکبدر بر جزئی مهر در محبت معناسنه بر جزئی ده کیادر
اوت معناسنه اصلی کیاه مهر در معنای ترکیبدن علمیه نقل اولیجاق ار
مضاف الیه تقدیم اولنمشدر بو خصوص لسان فارسینک خواصندن

دره بوکه متعلق تفصیل سابقا بیان اولنمشدر مدلول ترکیبیسیده مهر
گیاهک معنای علمیسنه مطابقدر معنای مذکور مراد اولدوغی بو بیتدن
ظاهردر بیت بر مهر تو تا سبزهٔ خط سر نه بر آورد ٭ نشناخت دلم خاصیت
مهر گیارا ٭ گیازارک اصلی گیاه زار در مرکب در بر جزئی گیاه در اوننده غي
ها حذف اولنمشدر مرغزار در معناسی مرغزارک بیاننده تفصیل
اولنمشدر اویاچوغ اولان یرلره لسان فارسیده گیاه زار دیرلر
مدلول ترکیبیسیده اولدر چرا جیم عجمینک فتحه سیله اوتلاقدر نتکه بو بیتدن
ظاهردر بیت گاو چرا خوردهٔ این مرغزار ٭ شیر جهان خوار فنا را سپار
چریدن دن مأخوذدر چریدن اوتلمقدر چرا جیم عجمینک کسره سیله نیچون
معناسنه در لفظ مرکبدر چه ایله رادن ٭ چون چرانک فرقی بیاننده اصلی
تفصیل اولنمشدر چراگاه اوتلاق یریدر لفظ مرکبدر بر جزئی چرادر که معناسی
بیان اولندی بر جزئیده گاه در که محل معناسنه درگاه دیگی تختگاه دیگی
گاه کبی اصلی گاه چرادر علم اولیجاق مضاف الیه تقدیم اولنمشدر پادشاه
پادشای پادشاه لفظ مرکبدر بر جزئی پاد در پای عجمیله دفع ضرر و
اصلاح فساد ایدن نسنه یه لسان فارسیده پاد درلر پادزهر اوند
ندر شول طاشک آدیدرکه زهرک مضرتنی دفع ایدر بر جزئیده شاه درکه
معنای لغویسی اولودر اما بحسب العرف اطلاقی اوزرنه استعمال
اولیجاق مراد سلطان اولور مذکور لفظ مرکبک مدلول ترکیبیسی سلطان
باشنده اولان مدبر و مصلح در فصحای فرسک انشالرنده القاب ودر

وزراه استعمال اولندوغی بوندن اوتریدر شه شاه دن مخفف
اولب اولو معناسنه کلدوکی کبی ویل و تقویب معناسنه ده کلور نتکه بیت
همی گفت شه بر منوچهر من ٭ بدین دوستی کردن و مهر من ٭ تن کوه وارم
کنون چون کاست ٭ یکی آتشم من که دودم شهست ٭ پادشهک
بر جزئی بو معنایه شه اولیجاق القاب سلاطین دن اولر معنای ترکیبیسی دارفع
ویل ورافع ظلم در اگرچه که شاه الغله اولیجاق معنای مذکورده استعمالی ل
شایع دکلدر اما قاعدهٔ لغت فرس اوزرنه شه ایله شاهک اصلی بردر
وسط کلمده اولان الفک اثباتی ده اسقاطی ده لسان فارسیده
جائزدر مثلا راه و ره گاه و گه سیاه و سیه گناه و گنه درلر ده مه که سپه گنه
ده درلر پادشای ده مرکبدر بر جزئی پاد در که معناسی بیان اولندی
بر جزئیده شای در عوام ناس معناسنه قافیه نک بر نوعنه که خوامی باینده
مقبول دکلدر عوامه نسبت ایدوب شایگانی درلر گنج شایگانی نك
دخی اصلی بودر بر خزینه نک آدیدر که خسرو پرویز زماننده عامهٔ ر
رعایادن بر حیثیت سور رکن بولبدر مقام نسبتده واو کافک
زیاده سی لسان فارسیده وارد ر قاعده سی برنده بیان اولنه
گرکدر باذن الله تعالی پادشایک معنای ترکیبیسی مصلح عامه در بو اعتبار له
القاب سلاطین در نتکه بو بیتده ظاهردر بیت ازین ژرف جاهی
رهایی دهم ٭ وزان پس ترا پادشایی دهم ٭ مطلقا حاکم اولو الامر معناسنده
ده استعمال اولنور نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت که من تا ترا دیدم

اي جان من • نيم پادشا بر دل خويشتن چون چرا چون جيم عجمينك
ضمه و اشباعيله و واوك اظهاريله لسان فارسيده استفسار ايچوندر •
لسان عربيده كيف كبيدر تركيده بر كمسنك حالندن استفسار
ايتملو اولسلر نجه سين درلر عجم چوني درعرب كيف كبي حالك ني نجه
دردي يك يرده عجم چونست ديرلر نتكه بيت ز گريه مردم چشمم نشسته
در خون است • ببين كه در طلبت حال مردمان چون است • و نجه
ديجك يرده عجم چون ديرلر نتكه بو بيتده واقع اولمشدر بيت اگر بپيش ازين
بند و افسون كني • نيارم من اين كردم چون كني • كنه‌سنه اطلاع ممكن اولميوب
حقيقتدن استفسار جائز اولمدغندن اوتري حق تعالى حضرتني نچوندر له
توصيف ايدرلر ايزد بيچون اما چون جيم عجميله اولا وليكن ضمه‌نك
اشباعي و واوك اظهار اولنميه لسان فارسيده تعليل ايچون اولور
نتكه بيت چون ننالم تلخ از دستان او • چون نيم در حلقهٔ ز
مستان او • چون اول نجه معناسنه در واوك اشباعيله تلفظ او
اولنمق گركدر • چون ثاني تعليل ايچوندر • واوك اشباعسز تلفظ
اولنمق گركدر لسان تركيده بو عبارت بعينها معناسي تعليلده
استعمال اولنور نتكه بيت ديدي دلبر شمع كبي يانه سويلرسن
لان بكا • چون دل اوجندن يانرسن يانه سويلرسن بكا • بلا اشباع او
چون لغة مشتركدر • تشبيه معناسنه ده كلور نتكه بيت گر خلوة ما را
نشيبي از رخ بفروزي • چون صبح در آفاق جهان سر بفرازم • بيت

بيت سابقده بو معنايه ايهام واردر بلكه اول معنانك اراده‌سيله ده
معناي كلام تمام اولور • نجه الكلمين كه نيازكيم اونك مستلري حلقه‌سنده
دمكده مقامه مناسب معنادر • بر مقامده ايكي معناي مناسبه تحمل كلام
مذكوره زياده لطافت ويرمشدر • تشبيه معناسنه اولان چون برا سم
مركبدن جزء اولجق واوي حذف ايدرلر مثلا چنان ديرلر چنين
ديرلر نتكه بيت چنين است رسم سراي درشت • گهي پشت
بر زين گهي زين به پشت • چنانك چنينك اصلي چون آن چون اين
در كاه اولور اصلي اوزره استعمال اولنور چون آن درلر نتكه بو بيتده
واقع اولمشدر بيت مكن بد كه چون آن نه بيني جزا • نكوكار باشد نيكي
سزا چون اين ده درلر بو بيتده واقع اولمشدر بيت چنين بود گيتي
و چون اين بود • گهش مهرباني گهش كين بود • چرا جيم عجمينك كسره‌سيله
لفظ مركبدر نتكه سابقا بيان اولندي بر جزئي چه در • نه معناسنه عجم نه
نسند ديجك يرده چه چيز است ديرلر • بر جزء ديده راء در لسان فارسيده
را اشول معناي افاده ايدر كه تركيده دن اوندن ايچون ديمكله تعبير ايدرلر
مثلا الله ايچون ديجك يرده خدا را ديرلر نتكه بيت خدا را ادادمن
بستان از و اي شحنهٔ مجلس كه مي با ديگران خورد است و با ما سر گران
دارد • مفرد اتنك معناي مذكوره سي مقتضا نجه واو اتنك معناسي نچوندر
نتكه بيت چو ار و زجنكش نكردند بند • كه تاجش سير بود و تختش
كمند • چو اچيمك فتحه‌سيله ده تلفظ ايدرلر اما اصل چه اولب عند التركيب

ماسا قط اولمشدر ولیجاق جیمک کسریله تلفظ افصحدر • زیرا انه معناسنه
اولان چه مکسوردر • کلمه‌ء رانک معنای مذکوری لسان عربیده
بیکلام تعلیل معناسیدر لسان فارسیده مذکور کلمه غالبا اداة مفعول
اولور مثلا زیدرا بکو دیرلر معناسی زیده سویله در • زیدرا بزن دیرلر معناسی
زیدی اوردمکدر • مذکور اداة گاه اولور زائده واقع اولور کلامده
هیچ نسنه افاده ایتمز نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت وانکه خلوع افتاب
کونیدش • راستی را بچشم من نه نکوست چه چیز جیم عجمینک کسریله
چه سابقا بیان اولندوغی اوزرنیه لسان فارسیده سؤال معناسیچون
وضع اولنبدر که ترکیده اوندن نه ایله تعبیر ایدرلر مثلا اول نه در دیجک
یرده آن چیست دیرلر • چیستک اصلی چه است در • نتکه نیستک اصلی
نه است در ترکیبده ولیجاق ها حذف اولنور • الف یایه نقل اولنور •
نه دیم دیجک یرده عجم چه کویم در نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت ندانم چه
کویم چه رنک آورم • که تا دست وی زیر سنک آورم چیز جیم عجمیله لسان
ترکیده نسنه معناسنه در • نسنه یوقدر دیجک یرده عجم ناچیز است
در • نسنه دکلدر دیجک یرده ناچیز است دیرلر نتکه بیت بکفتا من کلی
ناچیز بودم • ولیکن مدتی با کل نشستم • چه گاه اولور نسنه معناسنده
استعمال اولنور نتکه بیت مرغ انجا رود که چینه بود • نه بر انجا که
چه نبود • چه نبودک معناسی نسنه اولمیه • و چینه دن مراد دیر کیجک
دانه در • اسم درچیدن دن مأخوذدر چون • مانند وش ساچون

چون جیم عجمیله لسان فارسیده اداة تشبیه در ترکیده کبی نتکه
بیت چون عارض تو ماه نباشد روشن • مانند رخت کل نبود در
کلشن • گاه اولور اوندن نون حذف ایدرلر چو درلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت فرو آمد ز پشت باره چون باد • چو سبزه بوسه
زد بر پای شمشاد • تعلیل ایچون اولان چونک دخی اوندن نون
حذف اولنور نتکه بیت چو مرد سخن کوی فانی شود • سرور اسخن عمر ثانی
شود • مانند شبیه و نظیر معناسنه در • مانستن دن مأخوذ اسم در
مانستن بکزمکدر مثلی و نظیری یوقدر دیجک یرده عجم بی مانند دیرلر نتکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت دو کمانند در جهان مشهور • از صفاهان
یکی دکر ز خجند • این یکی در غزل عدیم المثل • وان دکر در قصیده بی مانند •
مانندک معنای مستقلی واردر • اول کلمه‌در که بر شیء دن سلب اولنمغه
قابلدر • بی مانند دیکله اما چونک معنای مستقلی یوقدر • اول کلمه‌در که
بر شیء دن سلب اولنمغه قابل دکلدر • بی چون دیمز چون دن کبی معناسی
مراد اولنیجاق • اما چون دن استفسار مراد اولنیجاق بی داخل اولور وجهی
سابقا بیان اولنمشدر • وش دخی لسان فارسیده اداة تشبیه دن
در نتکه بو بیتده نظام در بیت آن خسروی که نام از مادر زمانه •
چون او فلک ثابت مانند او ملک وش • اما معناسی کبی معناسی دکلدر •
انکله که سنک کبی دیه جک یرده چون تو دنور وش تو دنمز وشک اصلی
فش در نتکه فردوسینک بو بیتدن نظام در بیت چنین کفت رستم که

ای شیر فتش مرا بپروراند باید بکش فا واوه تبدیل اولنمشدر ساده دخی اد اه
تشبیه دن در مثلا سمنه تشبیله تسلر سمنسا درلر اصلی اسای در نتکه
بیت صبحدم چون کله بندد راه دود آسای من چون شفق در خون
نشنید چشم شب پیمان من ه کاه اولور آخر نون یا حذف ایدرلر آسا درلر
نتکه بیت شفیق گشت زمانه مرا غلام صفت ه رفیق گشت سعادت
مرا مرید آسا ه کاه اولور الفنده حذف ایدرلر سا درلر اما باج معناسنه کلدکی
سانک نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت ملاذ داور اسلام شیخ ابو
ابو اسحق ه که شاه هند فرستد سوی جنابش سا ه اصلی ساو در ه اونون
واوی حذف اولنمشدر سراسر تاسر سربسر سرارک معناسینه دوب
دوزدور نتکه بیت جهان کرچه سراسر لاله زار است برهنه پا مرو آنجا که خا
راست اورتاسنده غی الف لسان فارسیده مقابله مساوات معناسن
افاده ایدر ایکی شی بربرینه تمام مقابل اولوب متساوی اولسه لر اول
معنادن تعبیر ایتملو اولسه لر اسملرنک اورتاسنه بر الف کتورورلر مثلا
برابر درلر ایکی بر بربرینه مقابل و مساوی اولسه غلبۀ استعمال ایله بو عبا رت
مطلق مساوات ده علم اولمشدر معنای برابر بولنماین یرده ده استعمال او لنوره
مثلا ایکی اوجی برابر کلدی درلر لبالب ده بونک کبی در معنای صلیبیه
طوطاق طوطاغه کلمکدر ه صو ظرفنک کنارینه برابر اولسه لبالب اولدی
درلر بو معاعده اول معنا ظاهر در مصرع لبالبست زخون جگر پیالۀ ما
دنکادنک ده اولبلدر معنای صلیبیه ایکی نک بر برینه مقابل و مساوی

و مساوی اولمقدر غلبۀ استعمال ایله مطلقا وزن ده مساوات ده
استعمال اولنور پیچاپیچ ده ایکی طرفدن پیچ بری برینه مقابل و مساوی
اولمقدر ایکی کشی غنچه دوتشسلر بری برینه مسلر معنای پیچاپیچ بولنور
ایکی جانبدن چکشمه اولوب بر جانبده غلبه بولنماسه معنای کشاکش
بولنور چکاچک ده بونک کبیدر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت چکاچاک
خنجر بکردون رسید ه ز هندوستان خون بجیحون رسید ه بر برده
ایکی رنک اولسه بری برینه مقابل بری غالب بری مغلوب اولمه رنکار نک
درلر بر مجلده ایکی درلو نسنه اولسه وجه مذکور اوزرینه کوناکون
درلر بو قیاسلی وزنه ایکی باشی بری برینه مقابل و مساوی سراسر
درلر معنای اصلی وزنیه دم درزلک اول حالته لازم اولدوغندن
اوتروغلبۀ استعمال ایله معنای لازمیده منزله حقیقت وارمشدر ه
شمدی سراسر دیسه لر دبدز معناسیچه در ه خاطره کلن اول لفظدن رر
متبادر اولان شول تماشی که بنک کل ولبه آلتونه دیدز اولاسر سر
دیدوکلری اول اعتبار ایله موافقت و انتظام معناسنده ده اول الغیع
استعمال ایدرلر معنای اصلیسنک لازم اولدوغی اعتبار ایله مثلا زناشوی
درلر شول ارله عورته که ارالرنده ازدواج و امتزاج اوله نتکه بو
بو بیتدن ظاهر در بیت چو شد شرط زناشوی همه راست ه مرادا ما ده
گشت وداوری خاست ه یوربرکی کاه یور غلیوب کاه یلکه
تکاپوی درلر شبادوزک ده اصلی اولار کیجیله کوندزک بری برینه

ارتباطي اولدیغیچون بر صفت حکمي ورمشدر سرتاسرك معناسي
باشدن باشه در تا لسان فارسیده انتهاء غایت ایچوندر نتکه
بو بیتده ظاهردر بیت آنم که یکدم از تنگ و تا بم شکیب نیست
تا مکه و مدینه نگیرم حسیب نیست ترکیدلده دخي تا بو معناده
استعمال اولنور نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت چین سحردن امر
کون اولدي صواشلي خشامدك بر صدا اولمشدي عالم رومدن تا شا
مدك تا ابتداء غایت ایچون ده استعمال اولنور نتکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت تا شدم حلقه بگوش در میخانهٔ عشق هر دم آید غمي
از تو مبارك بادم ترکیدلده دخي تا بو معنایه ده استعمال اولنور
نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت تا بو یکله بو یك سرو سیم اولمشدر
اوش اتنك روانلدن چو رم چمن اولمشدر غایت عرض معناسنده ده
استعمال اولنور نتکه بو بیتده ظاهردر بیت بفرمود تا رخش را زین
کنند دم اندر دم ناي رویین کنند ترکیدلده دخي تا بو معنایه استعمال
اولنور مثلا دوکر تا که او صلنه دیرلر تا مقام تحذیرده که ساقین
دیجك یرده استعمال اولنور نتکه بو بیتده ظاهردر بیت تا نکني خدمت
سلطان دلیر تیغ و سنان روید از اندام شیر تا مادام معناسنده
ده کلور نتکه عن قریب بیان اولنه جقدر تا که مادام معناسنده استعمال
اولنور بیت لقب از عرف عامه تاجدین داشت غلط گفتم ندانم
تا جه دین داشت اما قات معناسنه تانك اصلي تا یدر نتکه بو بیتده

بو بیتده واقع اولبدر بیت بیشت دو تاي فلك راست شد از خفي
تا چو تو فرزند زاد مادر ایام زاد بحر الغرایب صاحبي بو مقامده آم
اصابت ایتمامشدر کلامي بو درکه بعضها نقل اولنور تا درت معنایه
کلور اول اداة غایت در حتي معناسنه ثانیا اداة تعلیلدر بیت از مهد
تا بلحد بیاموز و پاك زي تا نزد حق و خلق جهان معتبر شوي ثالثا تو
دش تو قیتیچون کلور کمال اصفهاني بیت تا جهانست صدر عادل باد فیض وجود
تا چو عدل شامل باد رابعا قات دیمك اولور طاقا معناسنه یکتا و دو تا
و سه تا بر قات ایکي قات اوچ قات دیمك اولور بر نچه وجهله
سوزنك قصوري و خطاسي واردر اول بوکه تانك ابتداي غایت
ایچون و تحذیر ایچون کلدوکي بیان ایتمامشدر ایکنجي بوکه ثالثا ذکر
یچون ایتدوکي معنا تانك معناسي دکلدر تا توقیت ایچون کلمز استمرارا
کلور اول استشهاد قلنده کتوردیکي بیت تا مادام معناسندر
استمرار مراد اولمشدر تحدید وقت مقصود دکلدر اوچنجي بوکه
قات معناسنه کلن تا دکلدر تاي در سرسبرك معناسي باشه تا
باشدر نتکه بو بیتده ظاهردر بیت فردا چو ازین روي زمین در گذریم
با هفت هزار سالگان بسریم تا باشه باش دیجك یرده سر بسر دینلور
قاپو قاپو دیجك یرده در بدر دینور بیت شنیدم من آن داستان
سر بسر زنیك و بد ش آگهم دربدر مراد سر تخته در رو با بلمه در
تن بتن ده درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت همه تن بتن مرورا

مادحیم بهار دلش سبزه نا صحیم بر بزرک بیرده یک بیک در لرکه بوبیتده
ظاهردر بیت بدان یک بیک حال واین من • که با من چه کرد آن انجمن •
کشور بکشور ده در لرکه بیت زکشور بکشور جهان فراخ • زده
نور رخسار او بیخ و شاخ • دان و دانا نادان دون دان اسم
فاعلدر • داشتن دن معناسیله بلیجیدر • داننده دن ترخیم اولنمشدر •
نکته دان و خرده دان دن بو اولان دان بو معنایه در • مشتقاتدن
اولمیجاق معناسی ذکر اولان معنیدر اسم جامد اولیجاق غیری معناسی
واردر سخن دان ایله جزدان فرقنده بیان اولنمشدر • دانا بللو در پرالف
آخر کلمه یه لاحق اولور معنای تصاویی اظهار ایدر اصلی توانانک بیاننده تفصیل
اولنمشدر دانک مقابلی نادان در کسک مقابلی ناکس در مردک مقابلی
نامرد در لسان فارسیده نا اداة سلب در اول کلمیه داخل اولور مدخولی
مدلولنده اولان وصفی سلب ایدر موصوفندن بو قاعده او زره نادانک
معناسی بلمیجکلر دیکلری نامردک معناسی ار دکلدر حاشیه مطالعه سید شریف
نادانی دانا مقابلی طوتمشدر اصابت ایتمشدر دانک مقابلنده دون
ذکر اولنور نته که بوبیتلرده واقع اولمشدر بیت همه دانند کردانا و کردون •
کمر بسته بر کاوست کردون • بیت بو ایش دانالری قیلور جکرخون •
قیل ایت قنقا قلدی دکه بردون • دانا مقابلسنده اوباش ده ذکر او
نته که بوبیتلرده واقع اولمشدر بیت تو هم دانایی که از دانا واوباش ند
ندانند نقش پر اکس به ز نقاش • نه دانا زو خبر دانند نه اوباش • که

لنک

لنور

که چو با بینه کور امد چو خفاش • دیکر برسنک زدم دوش سبوی کاشیی •
سر مست بدم که کردم این او باشیی • خرد کوچک کلان بزرک و ارسونک
سترک خرد او اقدر او اندی دیجک یرده عجم خرد کرد در خرده اوندنا
مشتق در اسم مفعولدر • مرده کبی او ای المش نشنیه لسان فارسیده خرده
در لر خرده دان دکی خرده استعاره اولنمشدر • دقیق نکته ایچون خردک
مقابلی کلان در نته که بیت عدو را بکوچک نباید شمرد • که کوه کلان دیدم
از سنک خرد • کلانک معناسی دیلور کوچک کچیدر مقابلی بزرک در نته که
ده واقع اولمشدر بیت جهان بانی و تخت کیخسروی • مقام
بزرکست کوچک مدار • بزرک اولودر بزرک امید دن و بزر
جمهور اولان بزرک بو معنایه در بیت بزرجمهره اول تلمیذ اولمش • صوک
استادی بزرک امید اولمش • بزرجمهرک اصلی بزرک مهر در معرب اولمشدر
کاف جیمه تبدیل قاعدۀ تعریب در نته که نو جس دن و جلنار دن بزر کنجبین ده ظاهر در
عبارت فارسیه نرکس کلنار سرکنکبین در که او لور بزرک خرد مقابلۀ سنده
ذکر ایدرلر خرد و بزرک دیرلر نته که بو بیتده واقع اولمشدر بیت ستوده
بود نزد خرد و بزرک • که از ادمردی بناشد سترک • بو تقدیرجه تجوز
اولمشدر اولور خرده معنای کوچک اراده ایتمکله یا بزرکله معنای کلان
اراده ایتمکله سترک سرکش و لجوج در نته که بیت بناشد نبید از خدای
بزرک • بجز کافر تیره رای سترک • نبید نومیددن اختصار اولنمشدر سترک
جثه دار معناسنه ده کلور نته که بیت درکفش تیر و کمان از بهار کرک • تا زند کرا

کلان بزرک جم

جمادن

یدان

کوکب سترک بزرکوار لفظ مرکبدر بر جزئی بزرک درکه معناسی بیان اولندی
بر جزئی داخی واردرکه لسان فارسیده لیاقت معناسن افاده ایدر شاهوار
درلر معناسی شاهه لایق ایدی انجی در اسب رهوار معناسی یوله یراراتدر و
زیاده
بو مقامده کلام واردر واوکی فرخ بیاننده ذکر اولنه کلدر باذن الله تعالی
بزرکوارک معنای ترکیبیسی اولویه لایقدر اما اولولغه لایق معناسنده دخی
استعمال اولنور اول تقدیرجه بزرکوارک اصلی بزرکه وارا اولور اوندن
اختصار اولنمش اولور کرم کرما سرد سرما کرم ایسید مقابلی سرددرکه
صوقدر تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت روز شب خوش و بهوانه کر مست
ونه سرد • ابر از رخ کلستان همی شوید کرد ایلجه کرمابه درلر اصلی
کرم آبدر معنای عامی ترکیبدن معنای خاص علمیه نقل ایدون آخرنه ها زیاده
اولنمشدر لسان فارسیده بو قاعده سابقا بیان اولنمشدر کرم سیر کبی
کبی ایسیدر سیرک معنای حلیسی طوقدر تنکه بیت شکمهایی که می کشت
از نسان سیر • چو برک کند نامی خورد شمشیر اما او شکله استیغای خطادن
کرطوینغک لازمیدر کنایت ایدرلر تنکه بیت تا کار جهان راست
کنی دیر شود • چون دیر شود دولت زمن سیر شود • بر نسنه دن کلاستیغا
خطا اوله اول نسنه قدر حاجت چه اولمش اولور بو اعتبار له کرم سیرک
معناسی کرمک کبی ایستی اولکرمیله رغبتدن ده تعبیر ایدرلر بیر رغبت
اولانه کرم او صاغنشه سرد درلر تنکه بو بیتدن اکلنور بیت کرایکندا خی
نیادر دا اولمیاس • تو کرم اوله سن سرد اولمیاس • بو اعتبار له تیز خیز

سرماده صح

تیز خیز اولانه کرم خیز درلر تنکه بیت برانکیخت بس وبعده کرم خیز •
برانکیخت بر هندوان رستخیز • کرما یازد مقابلی سرما درکه قیشدر
تنکه بو بیتدن ظاهردر بیت زمین پر نکار و هوا مشکبار • نه کرما نه سرما
همیشه بهار • بیت دمادم کوزلرم یاشندن ابر شماسه سرمایه • قور
دوکنزدی دریالر بو سوز و تاب و کرمایه • کرماده الفاظ مشتقه دندر •
کرمانک معناسی بالطبع ایستی یه ملابسدر سرمانک معناسی بالطبع
صوغوغه ملابسدر • معنای اول یازده واردر مقتضای طبع هواسی ایستی
اولمقدر • صوقلق اولورسه عارضیدن کلور معنای ثانی قیشده واردر
مقتضای طبع هواسی صوق اولمقدر ایسیلک اولورسه عارضیدن کلور •
او کلمه ده الفک زیاده سی مدخولنک مدلولنه ملابسة طبیعیه سنه دلالت
ایدر وکی توانا یله زورمندک فرقنده بیان اولنمشدر جغد کوچ کوف
جغد شول قوش درکه ترکیده اوکه اوکی درلر کوندز کزلنوب کیجه ظاهر
اولمده خرابه یرلر اختیار ایتمده شوملغله مشهور اولمده بایقوشه مشابه
در اما جثه ده تفاوتلری ظاهردر • خروک بو بیتندن که قران السعدین
مذکوردر معلوم اولور بیت باغ خراب از قدم بوم شوم • جغد قدم
شوم شده یار بوم • لسان عربیده بایقوشه بوم درلر هما مبارکلک
ایله نجه مشهور اولمش ایسه • بیقوش دخی شوملغله ایله اشتهار بولمشدر •
تنکه بو بیتلرده مذکوردر بیت اوجلر بیسه هما یواسندن • یرنه قونمغه
قومه بومی • دمسونلر کورنلر اول شومی اول • اوچن یرنه قونن بومی

دم الغرب

صاحبی جغدی یا بایقوش ایله تفسیر ایدوب فردوسینک بو بیتیله استشهاد
ایتمشدر بیت بگوید چنین گفت دهقان سغد • که بر زنا ید از خانهٔ باز جغد •
تفسیرینه خطا اتدوکنلین استشهادنده ده اصابت ایتمامشدر اول
بیتده دلالت یوقدر جغد بایقوشه ملغنه مراد اولدوغی تقدیرجه
ده مراد شاعر تمام اولور • کوچ بایقوشدر نتکه شمس فخرینک بو بیتندن
ظاهردر بیت کر هما از نظر دولت او دور افتد • شوم و ویرانه نشین کردد
مانند کوچ • لغت مشترکه در و ای معناسنه ده کلور • نتکه عنصرینک بو بیتندن
اکلنور بیت اندران ناحیت بمعدن کوچ • درزدکه ساختند کوچ و بلوج
کوف بر قوشدر و رطاغلرده اولور استوزیرلرده اولور ترک اکا آرقوشی درر •
نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت جال ملک و دین کاندر دیارش ندارد هیچ
ماوی و مقر کوف دیارنده اسزیر او بلقدان کنایتدر روزن به پنجره
روزن اوه ایدلکلوکپرسون دیوارده و قلعه دلکلر • ترکیده دلاه اکه باجه
درلر بیت معنبر شمعهای مجلس افروز • کشاده در دل شب روزن
روز • روزن پنجره نک غیری ایدوکی بو بیتدن ظاهردر بیت روزن
باغ از علم سرخ و زرد • پنجرها ساخته بر لاجورد پنجرهای عجمیله لفظ
فارسیدر ترکیده ده استعمالی شایعدر • اوه ضیا کرمک ایچون اولا
دلوکه عجم روزن درهر نه سنده اولرسه اولسون و هرنه وضع او زرنیه
اولرسه اولسون اما پنجره ده وضع خاص معتبردر نتکه بیت سابقدن
منفهم اولور جهت معتبر در نظرکاهه اچلمش کرک در که پنجره دیه

دیه لر اوک دیسندن آچلمش دیه لر اوک دیسندن آچلمش دلوکه پنجره
دمزلر پنجره دن غرض اصلی ضیا دکلدر طاشره یه نظر در اودن
طاشره یول او زرنیه یا یلی منظریه ده پنجره درلر نتکه محمد خافینک
بو کلامندن ظاهردر بیت مرغان بر کنکرهای شاخهای • جون
مغنیان در پنجرهای کاخها • کاخ لسان فارسیده کوشکه دیرلر
نتکه شمس فخرینک بو بیتنده واقع اولبدر بیت برای نزهت
طبع مبارکش دایم • کند سعادت ترتیب باغ و حجره و کاخ جنک
جنکل جنکال جنک جیم عجمیله قوش قناغی درر نتکه بو بیتدن
ظاهردر بیت ده بط باز تیز آهنک می زد • بر قص کبک شاهین جنک
میزد جنک لغت مشترکه در سازه السندن شول آلتک اسمیدر که
تورکیده اوکا جنک درلر بیت مذکورده اول معنایه ایهام واردر
استعاره طریقیله آدمیده ده جنک استعمال اولنور نتکه بیت بیاده
که دیدی که جنک آورد • سه شهسواران بجنک آورد • جیم عربیله او
اولیجق جنک صواش معناسنه اولور نتکه بو نخشکه بو بیتده واقع
اولبدر که ذکر اولندی جنکل جیم عجمیله پرنجی قوش درناغیدر جنکال
جیم عجمیله پرنجی جاریادرناغیدر نتکه بو بیتدن اکیسیده ظاهردر
بیت زعدل او شده باز سفید جفت کلنک • زامن او شلدی شیر
سیاه یار شغال • نه این فراز بود بر هوا ایران جنکل • نه ان دراز
کند در زمین بدین جنکال • استعاره طریقیله آدمیده جنکال اصطلاحه

استعمال اولنور نتکه بو بیتده بیت هنرمند یوسف بآیین وداد
بچنگال خویشش ان عرب دا ابداد جیم عربیله چنکل بور کیبه چتلفی
دیدوکلریدر و چنکلستان اورماندر که چتلفنک محلیدر
مغنکستان که چنکلستانک بروفی در کلستان دلستان فرقنده
بیان اولنمشدر بر بال پیش بال پر قوشک قنادنه بتون بیلکدر
اوجدیجی دیجک پیرده پرواز کرددرلر اصل پر باز کرددر یاواوه
تبدیل اولنمشدر باز آچق در باز کردن اجقدر قنات بیلکلرینه
اجاغیله اوجاقدن کنایت ایدرلر لسان عربیده بیلکه ریش درلر
جامنک بو بیتلرنده بیلک ایدوکنه تفریح وار در بیت در لغة
خواندام که ریش پر است بیش دانشور لغت پرداز بیت لیک
آن پرکز و بو کز عدم میکند مرغ نیکوی پرواز بال قناد دیدکلری نتکه
بیت همای اوج شرف شیخ ما ابو اسحق که مرغ فتح زند در هوای
قنات ح
او پر و بال شهپر بو یوک بیلک در شهبال بویوک قناد در لسان فار سیده
رسینک ایری سنه بو بوکنه شاه درلر شه اوندن تخفیف
اولنمشدر مثلا اولو یوله شاه راه اری دانیه شاه دانه درلر
بویوک کرکدنه شاه رخ درلر لسان فارسیده رخ کرکدندر رخ
ربا اول قوشدر که کرکدنی قاپر آلور نتکه و صفنده انشا اولنان
کلامدن ظاهردر اول کلام بودر شنقار الماس منقار رخ ربا
شکار شطرنجک بربنه آت بربنه فیل بربنه رخ دیدوکلرینک آلات ح

نک وجهی بورادن ظاهر اولور قویروق صوقننه ده بال درلر
دم بال اندن مرکبدر دم قویروق در اصلی بالدم در ترکیب افلوب علم
اولیجاق مضاف الیه تقدیم اولنمشدر بو قاعده سابقا مرارا بیان
اولنبدر بطریق الاستعاره آدمینک ردنده مبال درلر نتکه بیت
مبادا هیچ کس اتنکی حال که سایش نیز بکریز دم بال پیش و بال
جاربادپر و بال کبیدر قوشده نتکه بو بیتدن اکلنور بیت ز باد کرم
همی سوخت بر زمین و هوا بلنک ابش و بال و کلنک را پر و بال
اول قلله که آتنک اکسنده بتر یایه دیدکلری یالده بتدوکندن
اوترودر افنده غی یاد اه نسبتدر یالک جاربایه اختصاصی
بو قدر آدمیده ده استعمال اولنور بیت بشرکه اندر افتاد خم
دوال سپهدار ایران ایران بدرید یال یال یاده مجازا
بال اطلاق اولنور نتکه بیت سر آن خیل سر امن دریدند دم و
یال ستوران را بریدند آدمیده یال استعمال اولنور خوش یالی
و بالی وار درلر اما ظاهر بودر که ایکیسی بطریق الاستعاره پرده
زر استعمال اولنور نتکه بو بیتده بیت زمانی بر اندیشه شد زال
بر آورد باج بکستر پر بونک استعمالی طریقیله در یا صوغنه
بالین دیدوکلری باله منسوب اولدیغندن اوتریدر نتکه سابقا بیان
اولنبدر افنده عدی بابله نونکده اصلی تفصیل اولنمشدر سرسار
سر باشدر سار کله در سر سار دن بعض اولدوغی بو بیتدن

اكلنور بيت سري كش بد از مشك بسار وفسر فروزنده
جبهت چو شمس و قمر روي سرده داخلدر سساردن خارجدر
تنكه بو بيتدن ظاهردر بيت كوتي كه زر كريسته سسار وسرخ روي
در آهنين زري كه همه روز نست ودر آتش وصفنده دمنشدر كه
منقل ايچنده اولان كلامه ساده درلر تنكه بيت زنسر سارهٔ هندوقي
بركرفت برهنه سرو دست بربركرفت آونده عي مها اختصاص
ايچوندر دسته ده يكه بايه ديكنا كبي بوهانك خصوصيلا اختصاص
نسبتيچون اولدوغي لسان فارسيده نسبهٔ عامه ايچون اولان
يايله ارالرنده فرقا وار ايدوكي آو كلمه ده اولن واو ف يانك
معناسنك تفصيلنده ترتيب اولنان رساله ده تحقيق
اولنبدر جاهسار قوي باشيد زتنكه بيت دو ويد بسيار تا جا بهسار
كل كامشان كشته بد جمل خار اصلي چاه سار درتركيب اولب علم
اولنجا مضاف اليه تقديم اولنمشدر مشك سار ده كه بو بيتده
واقع اولبدر بيت شكوفه دميدي از ان صد هزاره لاله
رنك وهمه مشك سار تركيب صفتله موصوفدندر مشك
ساره صفت دشمشدر آسيمه سار ده دخي كه بو بيتده واقع
اولبدر بيت من از بار آن بچه آسيمه سار همي كردم اندر جهان ن
سو كوار تركيب صفتله موصوفدندر آسيمه سارك صفتيدر
معناسي سر ساملة سراسيمه فرقنده بيان اولنبدر شرمسار ده

54

ده دخي كه بو بيتده واقع اولبدر بيت ازدر يكي زرخ همي تافتند
كز و شرمساري همي يافتند تركيب صفتله موصوفدندر شرمسارك
اصلي شرمه سار در تركيب ولنجا ها حذف اولنمشدر شرمه
ده يكا ساره ديكنا كبيدر شرم اوفردر شرمه اودلودر كشي
او تابنجق باشن اشاغه صلر اثر حيا اولنده ظاهر اولمغين اوكه نسبت
ايدرلر بركمه و تانسه خجالت كلسه شرمسار اولدي ديرلر كلاه
اولر شرمساري سره صفت قلولر تنكه فردوسينك بو بيتنده
واقع اولبدر بيت كه باشي تواي ناكس خيره راي كه جويد سر
شرمسارت كلاه كوهسار طاغ ديمكدر شاخسار بوداقلر
ديمكدر بونلر كه تركيبي جاهسار تركيبيدر بحر الغرايب صاحبنك
جمله غرايبندندر بو مقامده كلامي اول كلام بودر كه بعينه نقل
اولنور شاخ بوتينوز و بداق شاخسار بوتيركرك وبداغك
چوقلغندن عبارتدر زيرا كه زار لفظي اداة اسم مكان در اسمك
آخرنه اولاشسه اول نسنه اوراده چوق اولدوغنه دلالت ايدر
الخ وفصلح اولان اسمه اولاشسه زاسينه ابدال اولنور رخسار
شاخسار كهسار كبي سارك اصلن بلمدوكندن اوتري خطاي
فاحش ايتمشدر معناي زارك رخسارده وجهي يوغدغنده
اكلامشدر بر غلطي بو كه شاخي لغة مشترك صانمشدر بو بنوزه
شاخ ديدكلري تنكه بيت شد سرو بيت چو شاخهاي كوزن مريكي

كه شرمسارت نشئة ازتفادی

شاخ جاردیل بورن ° تشبیهاً بطریق الاستعاره دره لسان فارسیده
بو نیوزه سرو درلر ° نتکه بیت مذکورده واقع اولبدر ° بدا قلرنه
شاخ درلر ° تشبیه وجهیله اول وجهله لفظ شاخ صاحبده استعمال
اولنور نتکه بیت کجا خوردی اورا ابن بازکوی ° مکر باز یابم یکی شاخ
موی ناو ° نم ترژاله ناو طامله تنک ظرفی اولوغندن اوتری ولغه فار سیده
ناودان درانک معناسی ظرف دیگر ° سخن انله جوذان فرقنده بیان
اولنمشدر نم جه درکه دوش جیه شبنم درلر نتکه بو بیتلرده ظاهردر
بیت ای دل اسباب جهان ساخته کیر باغ طرب سبزه آراسته کیر °
وانکاه بران سبزه بشبی چون شبنم ° بنشسته و بامدادی برخاسته
کیر قطره قطره اولمنجه ژاله دیمزلر ناوله نم ایکیسندن کوکون یغانلره دن
ایدوکی بو بیتدن ظاهردر بیت بنامد همی ز آسمان ناو و نم °
همی برکشیدند نان باد رم ° کاه اولور ناوک لفظی حذف ایدرلر °
نو درلر نتکه بیت سنخهات چون درکلستان نو است تر اهوش
برذات کنجه واست ° ژاله شول قطره درکه یاغمرکبی ظاهر اولور
یا پیشر اوزرنده کورنور ° نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت خوی
کرده می خوامد و بر عارض چمن از شرم روی و عرق ژاله میرود °
باد بهاری وزدار بوستان شاه و ز ژاله باده درقدح لاله
میرود ° اول دخی هوادن اینر یرده حادث اولمز بیت ابر اکر فیض
دست او یابد در هوا چون کهر شود ژاله لغه مشترکه در

درشول طولمه که اوبکله صوده یوزرلر ژاله درلر نتکه بو بیتدن
ظاهر در بیت تاغلامان او شناوکنند ° بیکر آسمان شود ژاله
باران اسم جنسدر مرنه که کوکدن یاغه اوکه باران صادق
در معنای اصلیسی اعتباریله باریدن دن مأخوذ اسم در °
اصلنده اما خصوصیله یاغمورده علم اولمشدر ° کاه اولر کاه اولور
معنای اصلیسی اعتبار اله اولنور نته ده باران د نور نتکه بیت
جوازدامن ابر چمن کم شود بیابان زباران بر از نم شود تحفة
الغرایب صاحبی ندن ژاله فرق اتمامشدر معنایکجا یا فضا جنی
طولودن ژاله فرق اتمامشدر لسان فارسیده طولویه تکرک
دیرلر تر یاشدر خشک مقابلی در معناسی فرو در نتکه بو بیتدن بیت
کوش شاه خایاو بانک غلغلش در سر است ° هر که فارغ شد بخشک
و ترشه بحر و بر است ° لسان فارسیده قاقمین کمسیه ده تر درلر
قاقدی دیجک یرده ترشد درلر نتکه بیت کاتبی را در شماخی آب
بر سر بخشند ° جامهای کهنه اش ترشد وی او ترنشد ° استعاره طریقیله
تر لطیف معناسنه ده استعمال اولنور کلامی او بکله توصیف ایدرلر
مثلا شعرتر درلر نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت یک شعرتر انکیز دخا طرکه
حزین باشد ° یک نکته ازین دفتر کفتیم همین باشد ° اول استعاره یه
بناءً لطافته تری درلر نتکه خسروک بو بیتندن ظاهر در بیت تری و نم
کشت مرکب ز رود نام ترنم شدش اندز سرود ° نمکین نمناک نمکین

لفظ مركبدر برونی نم در معناسی سابقا بیان اولندی برونی ده
اكين در تركيب اولیجاق الفی حذف اولنمشدر بر شنسنك یاخدق
كبی یورغان كبی ایچنه طولدرلقلرینه لسان فارسیده اكين درلر
غمكين ده بوندندر اصلی غم اكين در غمكينك معناسی یاش طولمشدر
غمكينك معناسی غم طولمشدر غمناك ده لفظ مركبدر برونی نم در
برونی ده ناك درلسان فارسیده ناك اخلاطدن عبارتدر
كه شراب طرتقیلی اولان غمناك معناسی ایچنه یاش سكمش
نسنیه درلر كمال تكثیفدن ناك كله تعبیر ایدرلر مثلا غمناك افیون
ناك درلر ابكینه شیشه مینا مینا هرچه در اسمانه كنبد میناد
دیدكلری نتكه بو بیتده واقع اولبدر بیت اولكه عشقكده هرار
مشدر یورنی ایو اكبی ویندر بو كنبد مینایی بر الماكبی هرچه رنكنده
اولدوغندن اوتریدر بحر الغرایب صاحبی كه مینا كوك اسمان
معناسنه و اول لاجوردی نسنه كه قوبمجیلر كومش یوزینه اورلر
دمش در غلط اتمشدر اول اطلاقلرك معناسی تشبیها ایدوكنی
بلمامشدر شیشه هرچه دن اولان ظرفدر نتكه بو بیتدن ظاهردر
بیت یه خود بو شیشهء نازك مزاج كوكلمزه او سنكدلدن او
سنك دلدن ایرن انكساری دیلوم تشبیها فلكه شیشه اطلاق
اولنور نتكه بیت طبیبا نرا مكر این نكته حل نیست كه در رنه رر
شیشه داروی اجل نیست بحسب الوضع شیشه ابكینه دن عام

عام در بوش اولسون طلو اولسون شیشه وضع لغویسی
حسبیله هرچه دن اولان ظرفه اطلاق اولنور ایچنده صو اولموق
كرك كه ابكینه اطلاق اولنه حقیقة زیرا كه مركبدر ابله كین دن
اصلی اكين در ابرح معناسنه نتكه غمكين ايله غمناك فرقنده بیان
اولندیغی اوزنده غمی تا معنای عام تركیبدن معنای خاص علمیه نقل
ایچوندر سوجی اوزم صوی اولدوغی اعتبار اله اول جامه كه ایچنده
شراب اوله ابكینه اطلاقی وضع لغویسنه موافقدر نتكه بیت
می خور بتودر ابكینه با ناله چنك زان بیش كه ابكینه یدبر
سنك اما مجاز اشیشه بوش ایكن ده ابكینه اطلاق اولنور
نتكه بو بیتلرده واقع اولبدر بیت بدیدار روح از چشم سینه
جو صورت در حجاب ابكینه بیت ابكینه در كوكل جو نكم صینه
كینه اولمز بتون بیك كرصنه روی چهره رخ رخسار دیدار
روی یوزدر رواوك اشباعیله اماله ایله اولیجاق تو حذف الخ جدن
اولان نسنیه روییی درلر یوزی مصفا اولان كمسیه كه لكه سی
اولمیه باكیزه روی درلر نتكه بو بیتده واقع اولبدر بیت خاتون
خوب صورت و باكیزه روی را نقش و نكار و خاتم بیروزه
كو مباش رویك كاه اولر یاسنی حذف ایدرلر رویك مدلولی یا
اولان یوز ارقه مقابلی اولان یوزدر یوزه یوزدیجك پرده
رو بارود رلر لسان فارسیده روی بشت مقابله سنده استعمال

اولنور جانب ظاهرده مجازاً روی درلر مثلا سطح ظاهر نه ارضک
روی زمین درلر نتکه بیت از اسب فتاده اگر نظری • از تندر
خشن رستم الحاً افتد بر سیدن اوزو اجباتست بر روی زمین
جون اوکم افتد بیت انکشت خوب روی وبناکوش • دلفریب
ناکوشوار وخاتم پیروزه شاهد است • مر وجهله دیجک یرده عجم
از همه روی در نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت جوان دیوانه با
شد از همه روی • نه دیوانه بتر پیر جوان خوی عرب وجه ده اندوکی
تجوزی عجم روی ده ایدر • ترک ده یوزده ایدر مر یوزدن شویلدر •
در جهره یوز درنتکه بو بیتده ظاهردر بیت بچهره جو آتش بعاً عن
جواب • فروزان تر از ماه واز آفتاب • جهره ده درلر نتکه بو
بو بیتده واقع اولبدر بیت ببر سید بسیار و بوسید جهر • نوازید
هر کونه افزود مهر جهره نک مدلولی اولان یوز عضو معروفدر ر
قزل بکز لونک جهره سینی اوده تشبیه اندوکلرلین نتکه بیت
سابقده مذکوردر اق بکز لونک جهره سنی آیه تشبیه ایدرلر
ماه جهره درلر کاه اولر مشتبهای تقدیم ایدرلر جهره ماه درلر
نتکه فردوسینک بو بیتنده واقع اولبدر بیت بدین سان را
همی کفتش ان جهره ماه همی کرد یوسف بهار سو نکاه رخ یکاقد
کلرخ دیرلر یا کیفع قزل کله تشبیه ایدرلر نتکه بیت خال رخک
که غالیه سا کاکل او رشته برهند ودرکه کل دوشته سنبل او رشته •

رخ لغة مشترکه درکر کدنه ده رخ درلر نتکه سابقا بیان اولبدر
رخسار لفظا مرکبدر رخ ایله ساردن سر ایله سارک فرقنده معنای
سار بیان اولنمشدر مفصل اول وجه اوزره رخساریکاغک
یوقار وطرفی اولر بحر الغراب صاحبیکه شاخسارده سو یلدویکی
غراسکه سابقا بیان اولنمشدر بونده ده سویلمشدرکه بعضها
نقل اولنور رخسار بو یک ودکری یکقدر • زیرا که زار لفظی
مر اسمک اخرنه اولاشر اونک کثرتنه دلالت ایدر کلزار ولاله زار رکبی
واخونده خالکن اسملر واولاشه زاسینه قلب اولنور رخسار
وشاخسار کبی • بر کشیده یکاغک جو قلغندن مراد بویکلکی ودکر میلکی
در • دیدار لفظا مرکبدر برونی دید دربر و نی ده آر در • نمودار
کبی که برونی نمود و برونی اردر آر اسم فاعلدر آوردن دن معناسی
کتوریجیدر • تفصیلی بو جنس ترکیبلر بیاننده ذکر اولنمشدر • دید دید دن
اختصار اولنمشدر نتکه بیت تا می بخته بینی اندر جام دید بابد ز
ارغوره خام ظاهر اولدی دیجک یرده عجم بدید آمد دیر نتکه بیت بدید
امدان جهره نور مند • نکوتر زخورشید صد بار واند • اصلی بدیدن
آمددر بدیدار ندنک ده بدیدن ارند در • حق تعالینک مد حنده
بدیدار نده • ناهید وخورشید دیرلر مجاز ظهور معناسنده دیدار استعمال ل
اولنور • ظهور ایتدی دیجک یرده دیدار کرد درلر بیت دو چشم
از زمین سوی دیوار کرد • زلنجی ز دیوار دیدار کرد بونده دیدار درلر •

آدمیدن ظاهر اولان پیر اولدوغیچون نتکه بیت دیدار می نمایی
وپرهیز میکنی باز ارخویش وآتش ما تیز میکنی انسانک آلت ظهو ري
یوز اولدیغیچون آلته اسمی استعاره طریقیله یوزه دیدار دیدیلر ور
وار لسان فارسیده ور لسان عربیده کی ذو معناسین افاده
ایدر نتکه سابقا بیان اولنبدر اول معنادن لو ایله تعبیر ایدرلر مثلا
فارسیده هنرور درلر ترکیده هنرلودرلر کاه اولور اورک که اوردن
دن اسم فاعلدر الفی حذف ایدرلر ور قالور سخنور ده یکی
ورکبی اصلی سخن آور در سورزکتورجی معناسنه دلاورکبی بو راده
دل دن مراد قوت قلبدر کتورمه دن مراد آثارن اظهاردر بو
اعتبارله دلاورک معناسی بهادردر اما سرورده یکی ور هنر
ورده یکی ور مجازا سر دن مراد ریاست ومتبوعیتدر
غلبه استعمال له سر مقدم ومتبوع معناسنده حقیقت منزله
سنده اولمشدر سرلشکرده یکی سر اول معنایه در اوراده
تجوز اسابقا مذکور اولان معناده استعمال اولنور سرورک
معناسی صاحب ریاست اولور بروردخی واردر که مرکبدر
واو عاطفه ایله رادن که اکردن قالمشدر اول ورکی اصلی اکر در
نتکه بیت بهوای کی دروغ مکو وربترا دوستر زجان باشد
که وی ار جند بار مصلحت آن زمان بر تو مهربان باشد لیک درحق
تو همو باشد او لین کسی بدگمان باشد وار لسان فارسیده منا

58

رلر مناسبت ولیاقت معناسن افاده ایدر نتکه سابقا بزرکوارک
معناسن بیانده ذکر اولنبدر اول معنیدن ترکیدلده یارارله تعبیر ایدرلر
ارک رهوارک که ات اوصافندن در معناسی یوله یارار در شاهوارک
که انجو اوصافندن در معناسی شاهه یارار در کوبه کوشوار دیدکلری
قولاغه مناسبتی اعتباریله در سوکوار در که واردخی بو معنایه در سوک
مصیبت در نتکه بو بیتدن اکلنور بیت کرستن بهنکام باسوک
ودرده به از خنده نابهنکام وسرده یا سلو یه سوکوار دیدکلری حالی
مصیبته مناسبت اولدغندن اوتری در مشابهت مناسبتدن
بر نوع اولدغیچون مقام تشبیهده استعمال اولنور بیت قصاب
وار مردم چشمت بنازنکه مژکان قناده کرده ودلها بروزده بیت
تجلی ایلدی سوده قمروار مناسن برج اتیاده قمروار بزرکوارک
اصلی سابقا بیان اولنبدر سزا سزاوار سزا لسان فارسیده لایق
معناسنه در ناسزا انک معناسی لایق دکلدر نتکه بیت ناسزایی را چو بینی
بختیار عاقلان تسلیم کردند اختیار مصراع ثانیده وای محذوفک
تعلیلیدر چونکه منزله سنه تنزیل اولنمشدر وانکدوسی تسلیم کین
در حذف اولنمشدر تعلیل مذکوراوکه دلالت اتدوکندن اوتری تمام
معنی بودر تسلیم ایله که عاقللر تسلیم اختیار ایتمشلردر سزاوار لفظ مرکبدر
بر جزئی سزادر که معناسی تقریر اولندی بر جزئیده واردر که اصلی
سابقا تفصیل اولنمشدر خلاصه سی بودر که بر شیئک شیئه اوزه نسبته

تامه سیی اوله اول منسوب بو منسوب ایله نسبت ایدوب
ارالرنده غی مناسبتی اظهار ایتمک دلسه لر منسوب الیهک اسمنک
آخرنه لفظ لفظ واری زیاده ایدرلر دخی مجموع مرکبی اول منسوبه
اطلاق ایدرلر مثلا درشهوار درلر نتکه بیت گفتا چو تو قرینهٔ در
وگهرنه ٭ من بنز ظر لولوئی شهوار نبستم ٭ بر کیمه بر نسنه لایق اولسه
واول نسنه اکا مناسب اوله اول کیمسه سزا درلر ٭ اول نسنه
سزاوار دیرلر نتکه فردوسینک بوستیندن ظاهردر بیت بستر د
مز سیرز بر دند وگفت کامد سزاوار جفت ایکی نسنه بری برنه
مناسب دشوب التسلر همواره شد ندیرلر ٭ لسان فارسیده
هم ایکی نسنه نک راسنده اولان جهت اتحاددن عبارتدر ٭ مثلا
یولداشکه یولده مشترکلر در همراه درلر بله طوغشه که وقت ولا
دتده مشارک اولبدر همزاد درلر باش باشه همدیدکلری ده
بو اعتبارله در اول حالت که عرب اوندن استوا ایله تعبیر ایدرلر
بولندغی یره ترک دم دز دیر عجم همواره دز نتکه بیت سران همواره
کشت از نیروی بخت ٭ چو بشت بر کلوخ از مالش سخت ٭
کالبد تن تنه پیکر کالبد جسددر که تمام اعضای مشتملدر ٭ روح
حیوانیه نتکه لسان فارسیده اوکه جان درلر قالبی در ٭ کالبدک معرنبا در
کالبد جسددن عبارت اولدغی بو بیتلردن ظاهردر بیت او جو
جانست وجهان جون کالبد ٭ کالبد ازجان پذیرد رنگ وبو ٭

59

تا جان من از کالبدم کرد فرد ٭ هر کار که خوشتر است آن خواهم
کرد تن کوده در باش وال وایاق انک متماسندن خارج در
لسان عربیده که بدن کبید راطراف مذکوره بدندن خارج
اولدوغی کتاب العینده خلیل تعیین ایتمشدر ٭ سرتن دن خا رج
اولدوغی بو بیتلردن الکنوز بیت خروس وار سحر خیز تا سروتن باش ح
بتاج لعل وقبای چو کل بیار ایی ٭ تن ده باش معتبر اولمدوغیچون
باشی اولمیان نسنه لرده تن استعمال اولنور ٭ مثلا تن ماه درلر ٭
نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت درغم ان دانه خال سیاه جمله ٭ تن
خال شد روی ماه ٭ تمام طونلغه تنه درلر بیله دک ولا نه نیم تنه درلر
نیم یار مدراو لرنده که نما اختصاص یوقدر ٭ پایه درکه تا بدیکی
نتکه سیا بقا بیان اولنمشدر تشبیهاً اغاجک وزدکنه ده تنه درلر نتکه
بیت نخستین کیاهی نماید درخت ٭ تنه کیرد آنکه بود بیخ سخت ٭ اوفنده غی
بهاکانه درکه بهاکیدر بر اسمک طلاق حقیقت اولمایوب تشبیهاً او
اولیجق آخرنه بر بها ساکن الحاق ایدرلر کمانه جقر قی منقبنده اولان
نسنه درکه پایه بکزر تندرست لفظ مرکبدر بر نوعی تنی در بر نوعی ده
درستدر بو توتون معناسنه معنای ترکیبی کوده سی بو توتون در اما کنایة
صاغ وسالم معناسنده غلبهٔ استعمال الله حقیقت منزلهسنه وارمشدر ٭ تندرست درکه ده
تناور ده لفظ مرکبدر بر نوعی ده آور درکه معناسی کتور جیدر آوردن
دن تناورک معنای ترکیبی مراد دکلدر ٭ او نکه کنایت ایدرلر اتلمکدن

تنومندده لفظ مرکبدر بر وفق ده منددر • مندک معناسی سابقا
بیان اولندوغی اوزره آلت توصیفدر شول وصفه عارض او
اولنادر • مندیکه تنونک اصلی تن در اوفنده غی واو بانوده غی
واو کبیدر اول واو لسان فارسیده بر نوع نسبت تخصیصه دلالت
ایدر ایلندر تنکه برنده تحقیق اولنمشدر • قایاکوده لو اولان که تنومند
درلر تناوردن بو ابلغ در اول واوک زیاده سیله نوع من المبالغه
حاصل اولور بحر الغرایب صاحبنک جمله غرایبندندر بو مقامده
کلامی عبارتی بودر که بعضها ذکر اولنور تنومند درست و خوش کوکلو
سنایی ای روان همه تنومندان ار زو بخشل رز و مندان تفسیرنده
غلط ایتمشدر و استشهادنده اصابت ایتمامشدر بیت مذکورده
اول دیدوکی معنایه دلالت یوقدر مراد شاعر بر زده و کرم معنایله
ده تمام اولور تنها یالکز معناسنه اولیجاق لفظ مفرددر • تن لر معناسنه اولیجاق
مرکبدر بر وفق تن در بر وفق ده ها در جمع معناسنه بوبیتدن ایکی معنی
ایله ظاهر اولور بیت دی می شدی واماند جون سرو عقل میکفت • خوش
می روی بتنها تنها فدای جانت • تنهای اول یالکز معناسنه در حرف
با اولنده زاید در • بحرده زاید اولدوغی کبی که سابقا بیان اولنمشدر
بو مصراعده • بتنها آمد و تنها برون رفت • تنهای اول تنلر معناسنه در باز
دکلدر لسان عربیده یای مع معناسنه در یالکوز • معناسنه اولان تنها تن دن
مرکب دکلدر • بوبیتدن ظاهر در بیت کر از یک سوی جمع آید سپاه مشرق

مشرق و مغرب ز دیگر سوی بس باشد تن تنهای دو ویشان بیکر کالبد
له مدلولنده مشترکدر تنکه بیت او جو نبود است و ملک وار نی چشم
او جو جانست و مملکت بیکر • ارالرنده فرق بو وجهیله در که کالبدده
هیئت و شکل معتبر دکلدر • بیکرده معتبر در • کاه اولور تن ذکر ایدرلر مراد
شخص کندوسی اولور تنکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت سبک آستین بر زد
هر دو تن • دو ویرانه • بادلو و مشک رسن • و غالبا ذکر ایدوب
کل جملک قیلندن مجاز مشهوردر هاان کان ها لسان فارسیده
اداة جمع در اغلب اسمه لاحق اولور اسمک مدلولنده معنای جمعیتی زیاده
ایدر • مثلا کلک و لالنک اخرنه لاحق اولسه کلکها لالهلر معناسن
افاده ایدر تنکه بیت من همچو آب و خاکم و تو آفتاب و ابر کلها و لا
لهادهم ار تربیت کنی • اعضای انساننده بو اداة ایله جمع اولور مثلا تنهادر
تنکه سابقا بیان اولندی سرها و جانها ده درلر تنکه بو بیتده واقع اولمشدر
بیت زبان تیغهای جاکر و میر • شده در جان و تنها جاشینی کیر • اما او
عبارت انوکله جمله دن تعبیر اولنور مذکور اداة لاحق اولمز مثلا شا
هها مردها زنها کسها مردمها دمزلر بلکه شاهان و مردمان
زنان کسان مردان درلر آنده ده لسان فارسیده اداة جمع در انسان
ده ده حیوان ده ده استعمال اولنور مثلا کاوان درلر تنکه بیت نه دیدیکی
که کاوی در علف زار • ببالاید همه کاوان ده را • استوران درلر
تنکه بیت سران خیل سر اهن در برند • دم و یال ستوران را ببرند

اغاجده ده استعمال اولنور درختان درلر نتکه بوستده واقع اولمشدر بیت
بسراهی سبز بر درختان چون جامهٔ عید نیکبختان اما کسلدکدن صکره
که چوب اولا یا هیزم اولا بوادات ایله جمع اولنمز سابقا ذکر اولان ادات ایله
جمع اولنور چوبان هیزمان دمزلر چوبها هیزمها درلر اغاجک بداغنده
ده یبراغنده ده یمشنده ده بوادات ایله جمع اولنمز اولادات ایله اولور شاخان
برکان میوکان دمزلر بلکه شاخها برکها میوها درلر سایر نباتاتده ده
اویله در کلان جنسان دمزلر کلها وجنسها درلر جمادانده اویله درسنکها
خاکها کوهها آبها زمینها آسمانها درلر سنکان خاکان کوهسان آبان
زمینان دمزلر کاه اصلی آن در بوادات اول وقتن که اخرنده هاء ساکنی
اولا اسمه لاحق اولا مثلا سبزه کان خواجکان ماده کان درنتکه
بیت تا توانی چار چیز از جانورها ماده خر ماکیان و ماده کان و ماده
کاو و ماده خرکان لفظ مرکبدر بر نوعی ماده درکه مغاسیه دشیدر
برنوعی ده کان در کاف عجمیله جامعدر نتکه بیت هرکان که بدار کرد بسر صد
بعوض داد نامطلع درکردن با باشن بمانند ماده کان که تر یکی دلده
اوکه یوندر لر غالب دول ایچون اولدوغندن اوتری کانه نسبت
اولنمشدر لفظ مذکورک اصلی ماده کان در اضافتله معنای ترکیبدن
اسمیه نقل ولیجاق اول اضافت قطع اولمش اولور خواجه سرای دیکبی
که خواجه سرای در اضافتله درخت چوب هیزم هیمه دار ستون
درخت اغاجدر که هنوز کسلمامش ولا یاش ولسون قورومش اولسون

اولسون یمش ویرر اولسون ویرمز اولسون فرق یوقدر جمله سنه
درخت درلر درخت اغاج ایدوکی بوستاندن ظاهردر بیت افتاده
چو سایهٔ درختی ظلمت طلبی و نور طلبی بلنک و صفنده دنلمشدر اغاجه که
هنوز کسلمامش ولا یرنده بتوب طورر اما یاتمش و یره اغاجلر جنسندن
دکلدر بلکه اودنلقدر اکا هیزم دیرلر نتکه بیت چو آمد بدان کوه هیزم
فراز بدانست بالا و پهنا و دراز کسلدکدن صکره اغاجک بنا جنسنه
هیمه درلر اودن جکنه هیمه کش درلر بحر الغرایب صاحبی هیزم ایله
هیمه فرق ایتمامشدر هیمه اودن هیزم معناسنه دمشدر بونلو دوزلد
صکره کسلمش اغاجه چوب درلر نتکه بیت چوب خیس اکرش ترتیب
کنی جالی رسد که خیروان شود دکنکه ده عجم چوب درلر دکنک اوردی
دیجک یرده چوب زد دیرلر بیت سیه مار کور اسر ابید بکوب زنسو
بیجان شود سوی چوب الده کتورد کلرینه دسته چوب درلر دسته
دیکیها اختصاص ایچون درنتکه سابقا بیان اولنمشدر اصلی چوب دسته
در علم ولیجاق صورت ترکیب تغیر اولنوب مضاف الیه تقدیم اولنمشدر
چار چوبه دکه ترکده چرچوه دیرچار له چوبدن مرکبدر اخرنده
ها معنای عام ترکیبدن معنای خاص علمیه نقلی بوندر ستون درکدر
درکنوز قبیه طاقی ستون دیرلر درخت معناسنده ده استعمال اولنور
مجازا السان عمر سیده اوزمه خر دیرکلری کبی کوه ستون دیکه ستون اول
معنایه در دار دکلی طورن اغاجدر یرده یاتن اغاجه دمزلر اصلمش

کدن

راخ

پیران فارسیده کوه دیرلر

آدمه برداره اولدي ديرلر بيت خانهٔ صانمه برخوردار اوله پاكسلو
باشي يا بردار اولور بردۀ تمش طورن اغاجه دار اطلاق اولنور
تركي اغاج دلندن ديو ويا قوشه لسان فارسيده دار سنب درلر
اول اعتبارله كه اغاجه قونر دخي بورنيله قاقر دلمك استر دارچيني ديگه
دار دخي بو معنايه در بر اغاجدر كه چين ولايتنده اولور بو دياره
كتوروب دارچيني ديدكلري اول اغاجك قبوغيدر بو بر اول اغاجك
يمشيدر بالا پست بلند زير زبر برز دراز پهن كرد
كوتاه فراز فرود شيب ژرف بالا ابعاد ثلثه نك ثالثيدر لسان
عربيده اوكه عمق درلر نتكه بيت چون آمد بدان كوه مهترم فرازه بدانست
بالا و پهن و درازه پهن دن مراد عرض در درازندن مراد طولدر
نتكه سابقا بيان اولنان كبي بيان اولنه كركدر تفصيليله بالانك
اوتلرو كله دلالت ايدر كه اوندن مراد عمق دره مذكور بعده كه انسانك
غير حيواناتده وكليا جماداتده جانب مركزدن جهت اوجه اعتبار اولنور
اكثريا رفعت لازم اولدوغندن اوتري بالاي مقابلهء پست در كه
حقيقتا اونك مقابلي بلند در نتكه بيت جهان بلندي و پستي توئي نكويم
چي هرچه هستي توئي استعمال ايدرلر لازمي اعتباريله آلچق و يوكسك
ديجك يرده بالا و پست درلر نتكه بيت خداي كه بالا و پست آفريد
زبر دست هر زير دست آفريد بالانك قد ايله وصف اولندوغي بو ستده
واقع اولمشدر بيت سرو صالنمغي قد بالاسي اوكرده باز كلمكه رخ

كلرخ زيباسي اوكرده بو جه معناسنده استعمال اولندوغي اعتباريله
مذكور بعدك طرف اعلاسنه ده بالا درلر اول اعتباريله بالا مقابلي
زيرده استعمال اولنور اشفه بوقارو ديجك يرده زير و بالا ديرلر
ايكي و بري يا برينك اوزرنده اوله اوستنده يا اوه بالاخانه ديرلر
حقيقتده زيرك مقابلي زبردر زير ازير و زبر درلر نتكه بيت كسي
نيايد بزير ساية بوم كر هما از جهان شود معدوم زبر اوست در
كوجلو كشيه زبر دست ديدكلري نتكه بوستاندن معلومدر بيت اي
زبر دست زير دست آزار كرم تا كي بماند اين بازار اللردن ايلا
نسخه طوداغه
اوستونه اولدوغندن اوتري زبر دست درلر يوقاري طوداغه اغزك
اوستنده اولدوغندن اوتري زبرين درلر اغزك آلتندن اولدوغندن
اوتري زيرين درلر اصلري زير زبر در ياي نسبت و نون تاكيد زياده
اولنمشدر انكشترين ديكي كبي بو بابله نونك اصلي سابقا بيان اولنمشدر
زبرك لسان فارسيده يوقارو معناسنده ده استعمالي وارد نتكه مصرع
من از جاي كله داري چه خواهم كه افتد از زبر ديدن كلاهم كاه اولور زبرك
زا سني حذف ايدرلر بر درلر مراد كنه معناي مذكور اولور نتكه بيت چپ
و راست و پيش و پس و زير و بر زليخا اي بت روي بد سر بسر برز
لسان فارسيده بو جه در نتكه بيت ببالا بود چون يكي سرو برز بكردن برآ
ورد بولاد كرز به پيش جهان جوي بردند كرز فروزان بكردار
اخشن دن
خرشيد و برز فراز لسان فارسيده يوقارو معناسنه در اصلي فراز درافر

مأخوذدر اصلی وزرنیه بو بیتده مزبوردر بیت تلی بود بر گوشهٔ
ده بلند برافراز تل شد مران هوشمند سرافراز اوندن مرکبدر سر
فراز ده درلر مجازًا اوست معناسنده ده فراز استعمال اولنور نتکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت بر راه تو نهاده فلک صد هزار چشم تا چجز
فراز دیدهٔ او کام نسپری فراز لسان فارسیده مجتمع معناسنده ده کلور نتکه
فردوسینک بو بیتده واقع اولبدر بیت تو گویی کسی آتش آرد فراز
فشاند برین آتشم از فراز فراز ثانی بو قار و معناسنده در فراز اول
مجتمع معناسنده در مجتمع ایدر دیجک یرده عجم فراز ندیر نتکه لطیفینک بو بیتنده
ظاهردر بیت بسعی و جهد کوششها فراز ند حکمت و دانش تواند جز
دو خواب خوش جه دانی نکتهٔ معنی مجمع الغرایب صاحبنک جملهٔ غرایبندن
در بو مقام دیکه کلامی عبارتی بودر که بعضها نقل اولنور فراز درت
وجه او زرنه استعمال اولنور اولا فعللر و مصدرلر اولنده بهمان
تحسین لفظ ایجون کلور شو یله ذکر اولنمه اصل معنایه خلل کلمز لطیفینک بسعی
و جهد کوششها فراز ند اوتیا غلطی بودر که دریا یرلرده فراز مجتمع معناسنه
در فرازک اول معنایه کلدوکینی بلمدوکندن اوتریدر و جه معنی کلامه
ارتکاب ایتمشدر الکنی بو که بیت مذکورده فراز ند عبارتی کلمه ده معنی
ادا اولور کلام تمام اولور صانمشدر ضبط فاحش ایتمشدر اول عبارت که دیجک
باقی کلام ناتمام قلور معنای مرادی افاده ایتمز لسان فارسیده فراز کردن
جمع ایتمکدر جمع اندی دیجک یرده عجم فراز کرد دیر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت

بیت رفتم بر طبیبی که بر سم علاج درد جون ناله ام شنید روان در فراز
کرد بو قار و معناسنه فرازک مقابلی فرود در لسان فارسیده اشاغیه فرود
درلر نتکه بیت فرود آمد ز تشت باده جون باد جو سبزه بوسه زد بر
پای شمشاد گاه اولور فراز بو قیش معناسنده استعمال اولنور اول وقتده
مقابلی نشیب درلر لسان فارسیده اینیشه نشیب درلر گاه اولور نوننی حذف
ایدر شیب درلر رودکینک بو بیتنده ایکیسیده واقع اولبدر فراز مقابله
سنده بیت شیب تو با فراز و فراز تو با نشیب گاه فرودک ترخیم وجهی
او زرنیه آخرنده عی دالنی حذف ایدرلر فرو درلر نتکه بیت دشنه جگر
فرو نتوان خورد سخت است فرو خوردن درد لسان فارسیده بر
فرو دخی واردر که معنای زائد افاده ایتمز ادن سنر کلام تمام اولور نتکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت جه خیجی جند ای صبح سیه روی ؟ بتاب جشم
من رخ را فروشوی لسان مذکورده تاکیدا ایجون بعضی کلماته زیاده
ایدرلر الهی کبی بو دهانلر دندر فرازک دخی گاه اولور آخرنی حذف ایدرلر
فرا درلر جمع معناسنه کلر فراهم دیکه … یا فراز در مجمع الغرایب
صاحبی بونک دخی اصلنی بلمامشدر درازک معناسی جسم شی ممتد
لسان فارسیده لسان عربیده اندن طویلله تعبیر ایدرلر ترکی اکا اوزون
دیر مقابلی کوتاه در معناسی قصه در امتدادی قیود ده بولنمغندن
اوتری لسان فارسیده جای دراز له توصیف ایدرلر نتکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت نکون سار کشتی بجاه دراز که مرکز از و بر نیابی فراز

در

درازك بورادە استعمالی معنای عامنك دركدە بولندوغی اعتباریلە
درخصوصیلە درك ایچون وضع اولنان الفاظدن لسان فارسیدە ژرف درنكە
بوبیتدە واقع اولمشدر بیت صد هزاران ماهی از دریای ژرف
در جهان هر یکی در شگرف درکیب لوجی دیجك یردە عجم ژرف دیرنكە
بیت جدا کرد پس یوسف ز ژرف چاه زبیش زلیخا بشب جامه خواب
ژرف جوق معناسندە دە استعمال اولنور نكە بو بیتلردە ظاهردر
بیت هم شب وهم ابر وهم باران ژرف این سه تاریکی غلط آرد
شگرف زانکه درویشان واری گنج ومال روزی دار نند ژرف
ازذوالجلال ژرف بیوك معناسندە دە استعمال اولنور نكە بیت اكر سیل
ژرف هست اكر كرك شیر قراری كند چون شكم كشت سیر ظاهر بودركە
ژرف معنای ثانیدە وثالثدە استعارە طریقیلە در جهة طولە لغتدن
لسان فارسیدە دراز درکجهة عرضە حکلنە پهنا درلر نكە بیت زهراوستا
یکی خانە خواست دراز او پهناش صد كام راست لسان فارسیدە
شول بعدە كە عرض در تركی این در عجم پهنا درلر نكە بوبیتدە بیت زسم
ستوران دران پهن دشت زمین شش شد وآسمان گشت هشت
مبالغە ایلە دیجك یردە عجم پهنا درمعنای مبالغەء پهناد یكە الف افادە
ایدر تنومند دیكە مبالغەء تنو دیكە واو افادە ایتدوكی كبی تنكە سابقا بیان
اولنمشدر دراز دیكە پهنا دیكە الفهما دیكە الف مانانك
اصلی های فادر مانسن دن اسم فاعلدر بكثر بكی معناسنە بو الفك اصلی

اصلی توانا ایلە زورمندك فرقی بیاننده تفصیل اولنمشدر پهناور اینلو
معناسنە اولدوغی بو بیتدن اکلنور بیت آنكە چون باچنان پهناوری
اسب دارتا میان آید همی بحر الغرائب صاحبی پهنا ایلە پهناوری فرق ایدر
اینمامشدر لسان فارسیدە درازی تركجە لسندە ارغاج دیدكلری در
معنای تركیبیسی درازە منسوبدر مراد اوزون ایدجك نسنه دمكدر ایدە
جك معناسن افادە ایچون یای نسبت كتورمشلردر معنای تركیبینك
ما صدقی اولدوغی اعتباریلە ارغاجە درازی دیرلر لسان فارسیدە خصوصیلە
اونكچون وضع اولنان عبارت تار در عجم ارغاجە تار ارشە پود درلر
بای عجمیلە تنكە بیت چند ز تار طمع وپود لاف بر قلم سفلە شوی جامە باف
بحر الغرائب صاحبی تاردن فرق ایتمیوب ارغاجلە تفسیر ایتمشدر
یا صحی لغە اینلولك لازم اولدوغندن اعم تركی مجازا یا صحیە لسان
فارسیدە پهن اطلاق اولنور نكە بیت زر را برای حرف كند سكە دار
پهن لعنت بران كسی كە ورا كرد میكند بوبیتدە كرد داخی مجازا
استعمال اولنمشدر زیرا كە كردی كندن مراد شاعر جمع ایدر معناسنە
كردك معنای حقیقیسی دکری در كردە كە لسان تركیدە دە اوكە
كردە درلر او بندن دركاف عجمنك كسرەسیلە الاندەغی معنای
عام اصلیدن معنای خاص علمیە نقل اولنوندر معنای جمعیت كرد اولمقلغه
لازمیدر اول اعتبارلە مجازا جمع اولمغە كرد كردن درلر كرداب دخی
اوندندر لفظ مركبدر وصفلە موصوف دن او كاف كبی اصلی كیر د در علم

اولیجاق قاعدهٔ ترکیب تغییر اولنوب وصف تقدیم اولنمشدر لسانمزده
چورلک دیدکلرینه گرداب درلر صو اوزره چورلب دکرمی اولندوغندن
اوتری یگرد باد دخی اوندن در ترک قاسرغه دیدوکی بلکه چوریا چکر ینی
گیدر عجم گرد باد دیرلر نکه بو بیتده واقع اولبدر بیت در افتاد تا که
بر وگرد باد • بر ذکر زبر پشت اوکیقباد • دکرمی اولدغندن اوتری
دایره یه گردی درلر دایره سن چکلمز نورد یجک یرده عجم بگبردش هی گردد
دیر • ایکی قات دایره یه گرداگرد درلر • اور تاسنده غی الفک معناسیه
سراسر لرنه سرکب فرقی بیاننده تقریر اولنمشدر بیت همه در جلوه
گرد اگر چرخ و کواکب وار گرد مه نو • کاف عجمنک کسریله گرداش
دیرلرنکه بیت بلبل اندر قفص بجز از آن می نالد • که یکی گرد ندارد همکی
گفتار است • باز بر دست شهان پای از آن می کوبد • که یکی گفت ندارد
همکی کردار است • کردار اوندن مرکبدر بر وینی آرد اسم فاعلدر آوردن
دن بو جنس ترکیبک اصلی بیان اولنمشدر • دیدارک معناسی بیان اولندوغی
یرده بحر الغرایب صاحبی اول ترکیبک صلنه واقف اولمدوغیچون گرد
ایچون کردار لفظندن تخفیف اولنمشدر دمش کاف عجمنک فتحه سیله اولیجاق
گرد تو زنکه بو بیتدن ظاهر در بیت بنزدک کوک یوزنیه چقدی گردی • بو طا ۵
لاجورده پرده گردی • گرد اسم جامد اولیجاق در اول معنایه کلدوکی مشتق
اولیجاق اسم فاعلدر • گردیدن دن اصلی گردنده در • ترخیم اولنمشدر
بنزدو بحکایه عجم اسب تیز گرد دیرلر نکه بیت روی بهامون آتیز گشت

از گرد اسب تیز گرد • مغز گردون عطسه داد و حلق دریا سرفه کرد • گردون
گردیدن ماخوذدر • عربیه گردون دیدکلری دوندکندن اوتریدر • فلکه
تشبیها استعاره طریقیله چرخ گردون دیرلرنکه بیت عجمی برده مطبوع
اولسه مردون • که گاوه تابع اولدی چرخ گردون • گاه اولور وصفی
حذف ایدرلر • یالکوز گردون دیرلر • مراد گنه فلک اولور نکه بیت انوکیون
بویله گردان اولدی گردون • که اکلنمایه گرداناو گردون • کاف عجمنک
فتحه سیله اولیجاق گرد فعل ماضی در گردن دن که ایلمک معناسنه در نه ایلدی
دیجک یرده عجم چه گرد دیرلرنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت دانا که چه
گرد اشرف خر • او مظلمه بر دو جانیک زر کاف عجمنک ضمه سیله اولیجاق
گرد بهادر معناسنه گلور نکه بو بیتدن ظاهر در بیت چنین پسران بهلوانان
گرد • که دشمن ندارد خردمند خرد • بیت دانا که چه گفت زال بارستم
گرد • دشمن نتوان حقیر وبیچاره شمرد • کاف عجمنک ضمه سیله اولیجاق یعنی
ادمدن بر صنفک اسمیدر که لسان ترکیده دخی او که کرد درلر اول صنفک
اولدوغی یرلره کردستان درلر آیین ساد • آیین لسان فارسیده شول
نسنه نک اسمیدر که عرب دلنده اوکه قانون دیرلر رسم درلر ترک دلنده
اول جم توره درلرنکه بیت کوز لالدن وفا او ماکه رسمی بو لبلمز لر آیین
و رسمی آیینیله گاه اولور امر لامدن تعبیر ایدرلر • توره وعادتده
معناسی لزوم اولدوغندن اوتری نکه بیت که تا زنی بر تو نفرین
بو دبس زنند میکدو زخ آیین بود • سان سول نسنه در که عرب لسانند

اوندن عبارة اوسایله تعبیر ایدرلر ترک بردو زنه دیدیکی یرده عجم یکسان
دیرلر نتکه بیت گر سنگ همه لعل بدخشان بودی • پس قیمت لعل و سنگ
یکسان بودی • آینه سانک معنالرنده مناسبت اولمغندن اوتری
بربکی سان ده دیرلر نتکه بو بیتده واقع المشدر بیت ندارد جهان بربکی سان
شکیب • فرازست بیش از بس نشیب بحر الغرائب صاحبی بو مقا
ده غرایب صو یلمشدر سانه که معناسن و برمشدر گاه خوی معنیسن
ویرمشدر آه کار اعتبار معناسن اختیار ایتمشدر ایکنجیسیله استعمال
ایدرلر آیین و سان دیرلر نتکه بو بیتلرده واقع اولبدر بیت فرانکش
چنین است آیین و سان • مرو را بود این آن جهان کنون جمع اسباب
بیش جوان ابد آشنایی با آیین و سان هیئت معناسنده مجازا
استعمال اولنور شکل و هیئت دیجک یرده شکل و سان درلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت کوبی شفقست شکل و سانش • از بردهٔ شام
طیلسانش • سان تشبیه مقامنده استعمال اولنور نتکه بو بیتلرده ظاهر
در بیت عقل کل را ببساب بام شناس • نردبان پایه سوی بام حواس
دیگر قلم سان سر نهش بر خط تسلیم • بشوی از خاطر او نقطهٔ بیم عبارة
آیینده ده عجم توسیع ایدرلر مثلا یراق یساق دیجک یرده برگ و آیین
دیرلر نتکه بیت سوار و پیاده با آیین و برگ • همه زیر جوشن همه زیر ترگ
برگک یراق معناسنه ظهوری سابقا بیان اولنمشدر شول محلده که برله
بهارک فرقی بیان اولندی سان لغة مشترکه در بلکی یه ده سان درلر

درلر زبان فارسیده نتکه دقیقینک بو بیتنده ظاهر در بیت خورشید تیغ
تیز تر آب بی دهد • مریخ یک نیزهٔ تو سان کند همی • ترک نشانه سان
در • نام و نشان دیجک یرده آد و سان دیر • نشان ایت دیجک یرده
سان ایت دیر • ساز اسم فاعلدر کلور مذکور فعلدن کار ساز دیکی سان
بو معنایه در سازنده دن ترخیم اولنمشدر چالجیه سازنده دیدوکلری
چالدوغی نسنه نک دوزنن دوزدوکندن اوتری در بر بوم
مرز زمین بر لسان فارسیده قرارگاه در که عرب اوکه وطن دیر
ترک دلنده یردرلر متوطنه ترک یرلو دیر • بر قرارگاه معناسنه ایدوکی
بو بیتدن اکلنور بیت فرستم بنزدیک افراسیاب • نه آرام جویم بر ین برنه
خواب بر لغة مشترکه در لسان فارسیده متعدد معنالری وار در بر نده
بیان اولنبدر بوم یورت در یورت دیجک یرده عجم بر و بوم دیر نتکه
بو بیتلردن ظاهر در بیت بشادی ره مصر برداشتند • بر و بوم خود
پاک بگذاشتند • زمینی که دارد بر و بوم سخت • اساسی بر و بست
نتوان درست • معمور اولان یورده بوم آباد درلر خراب اولانه
بوم ویران درلر نتکه بو بیتلرده واقع اولبدر بیت دران بوم باد
وجای نهان • زمانه بسی گنج دارد نهان • چو مرغان ده یاد کن خانه
را ز نهاکن مر این بوم ویرانه را • نقش پرنده تر یکی دلیه زمین
اطلاق ادرلر استعاره طریقیله عجم بوم در • نتکه بو بیتلرده واقع اولبدر
بیت بصد بار هم سنگ دیبای روم • بسندیده نقش و بسندیده بوم •

[illegible]

همان دلق مصری یاو دیبای روم • که همچون بهاری بیاراز نقش و بوم مرز
منور درکه لسان عربیده اکه تخوم درلر بو عبارت ترک دلنده ده شایعدر
صنور صنوره درر دیجک یرده تخوم تخومه درلر مرزبان چند املکی
که باشد روز و شب • عدل و انصافش درانجام مرزبان بان بکجی معناسنه
ایدوکی جهان بانله جهاندارک فرقی بیان اولندوغی یرده تقریر اولنمشدر
بحر الغرایب صاحبی مرزله بومی فرق ایتمیوب بومک معناسنی بیاننده
ایتمشدرکه بوم ایکی معنایه کلور اولا بایقوش دیدوکلری قوشدر کم
ویرانه لرده اولکیجه او و ثانیا صنور و سرحد معناسنه کلور بو مقامده
بر غلطی داخی اولدرکه بومی الفاظ فارسیه دن صانمشدر بوم عبارة عربیه
در بایقوشک اسمی لسان فارسیده کوچ درلر نتکه سابقا جغدله کوجک فرقی بیان
اولندوغی یرده تفصیل اولنمشدر زمین کوکه مقابل اولان یردر بر و کوک
دیجک یرده عجم زمین و آسمان درلر نتکه بیت جسته ره از هیبت تیغ یمانی
نی بر زمین بود نه در آسمان دیکر زمین و آسمان کاون ایدب جفت
کلوب ایشلردی دهقان جهان مفت سپهر آسمان سپهر لفظ مفرد در
لسان فارسیده کوکه اسمیدر نتکه بیت کفته حصار نو او را سپهر که ای فلک
نو بکهن دار مهر آسمان لفظ مرکبدر بر وزنی آس در دکرمن معناسنه بر
جزیی ده مان در بکزر یعنی معناسنه مانستن دن اسم فاعلدر آسمانک
کوکه اطلاقی معنای ترکیبی بینک ونده تحقیقی اعتباریله در اما غلبه استع لله
منزله علمه وارمشدر اول دکرمنه که صویله دونه زبان فارسیده

زبان دنیجه اولان آزرده
بومعنایه درم حد بطاریه ترکیبده
اوچ یکی دراعجم زبانی ده
نه یکی بومینده ده فقط در

فارسیده آسیا درلر اصلی آس آب در یا زیاده اولنمشدر سین مکسوره له
الف ممدودک جمعنده نوع ثقلت اولدغندن اوتری یا درلرنه یا کتور
درلر تلفظده سهولت حصولیچون مثلا افراسیاب فاریاب شاه یاخ
درلر شول دکرمنه که طوار دوندرر خراس درلر اصلی آس خر در علم
اولمیجاق قاعده ترکیب تغیر اولب مضاف الیه تقدیم اولنمشدر دیار عجمده مکاری کون
دکرمنی بوله دوندورلر مثل نتکه بیت پیش شهر عقل کلی این حواس • چون
خران چشم بسته در خراس اول سیدن ابتدا و صفوه اسمی خراس
قومشلردر شمدی دوندورن خر اولمق لازم دکلدر صغر دوندررسه
داخی خراس درلر نتکه عمر خیام بو رباعیسنده دمشدر رباعی ما یم چو درین
کنبد دیرینه اساس جوینده رخنه همچو موری در طاس اکاه نه از منزل
امید و هراس سرکشته و چشم بسته چون کاو خراس خانمان ده آسمان
کبیدر بر وزنی ماندر که معناسی بیان اولندی بر وزنی ده خان درکه
معناسی اوّ در نتکه خانه ایله کده فرقنده بیان اولنمشدر تورکلرک قاره
اولرنیه خانمان دیرلر اوه بکزدکلندن اوتری ترکمانه دخی ترکه بکزدکلرندن
اوتری ترکمان درلر شادمانکده وجهی بو راده ن ظاهر اولور این ام
اسم اشاره قریبچون نتکه اوایله انک فرقی بیاننده تفصیل کچمشدر ام دخی این
اول معنایه در اما مخصوصدر بر قاچ مادده مثلا امساعت امسال امشب
امروز درلر بیت که با ما بباید فرستادنش که امروز باید بما دادنش
امماه امهفته امدم دمزلر بلکه این ماه این هفته این دم درلر وضع

لفظنك تحكوي تخصيص ايدرلر نته در من جهة المعنى اختصاص اقتضا ايدر نسنه
يوقدر بونك كبي لغت عربيه واردر يك يكي يك مبدا عدددر كه
لسان عربده اوكه واحد درلر نتكه بيت يك ساعت يك لحظه يك دم دكر
كون مي شود احوال عالم • يكي يكي شول معدوددركه معناي بكى يكى ايله مو
موصوف قدر تركيدلده اوكه بر بر درلر نتكه بيت مرا ز دست هنرهاي خو
خويشتن فرياد • كه هر يكي بدكر كونه دارد م ناشاد • هر يكينك اوكنده
يا ياي نسبتلر • موصوف وصفه نسبت اتمشلردر مسند جامع ديكرلر
معناي متجدده كه تركى دلنده اوندن برله تعبير ايدرلر يكي استعمالي انلونك
نتكه بيت امروز نه بدرود وي وفردا • هرچار يكي شود تو فردا
مصراع اولده واقع اولان فردانك معناسي يارن در مصرع
ثانيده كى فردانك وكيدر بر جزئى فرددر معناسي يالكوزدر
بر جزئى مي آيد در افرند • يا حذف اولنمشدر معناسي كل و بهكدر
امدن دن او در عالم كون وفساددن تجرد له افرد در
مجرد اولان بهكدر يكي معناسندەدر • اولور يك دا استعمال اولنور
بيت در فرد بدو وجود هر يك • همچون خود سنك هميشه در ننك
تاي ثوي نه تاي قات در بر قاته تكتاى درلر ايكي قاته دوتاى درلر
نه كم بو مصراع انوري اوكنده بيت پشت دو تاي راست شد از خم مي
تا چو تو فرزند زاد مادر ايام را • شول ساركه اوچ قاته اولنسه
او كاسه تاي درلر تا نك كاف اولور افرند حرف يائي حذف

غی كبی

ابدرلر

68

ايدرلر يا درلر نتكه سابقا تاتار كيب بيانندە ذكر اولنمشدر توي ده قات
در اما شول قاتكه منطوي اوله ومحيطا اوله يعني اكري اولا اوبرنسنه دور دور نيه
كلم قاتلري وصوغان قاتلري كبي نتكه بيت نهد امو كه جود كدن سنك بر
جويدر • كلش فهم كده كوك بر غنچه نه توي در • توبك ده اوندن
وف ياي حذف ايدرلر توتبو درلر نه التدرا تا زبر معناسنه آلت دكلدر
جم طاش التنه نه سنك در دكنك التنه نه چوب دير نتكه بيت اكر كم دندي
از جوش فرو كوب • زبان چون ازه كردي در نه چوب اياغ
التنه نه يا درلر نتكه فتاحينك بو بيتنده واقع اولمشدر بيت نه يايت
جوي برداخت هجران سينه ام از غم لب دا آرزوي بوسه دلبر را بايسه
فرو ك بو بيتندن دخي معلوم در بيت درين كنبد بنيكي بركش
آواز • كه كنبد مركه كويا كويدت باز • بنيكي زاده صيد اي درين راه • كه
بالا كنبدست ودر تهش چاه نهك معناسي تقرير اولنان ايدوكى
فتي ظاهر در مجمع الغرايب صاحبي نه ايزله تفسير اتمشدر فتاحينك بو بيتله
در استشهاد ايلمشدر جايكاه جاي يير در محل معناسنه نتكه بو بيتلردن ظاهر
بيت جاي آنست كه خون موج زند در دل لعل • زين تغابن كه خذف
مي شكند بازارش • بتون وتنجه باب سياه • بجاي امرنكر فروديد كياه
نز معناسنه ده مجازا جاي ديبور نتكه بو بيتده واقع اولمشدر بيت جو
خسيس را اكر شش تربيت كني • جاي رسد كه بوسه كه خسروان شود
جايكاه لفظ مركبدر بري جاي دير معناسنه وبري ده كاه در

کاف تجمیله مجلس معناسنه کاهک بو معنایه کلدوکی تقریر اولنه کر کدر
باذن الله تعالی معنای جایگاه یانک سکونیله و ترجیع بر درجای گاه
ایدی یانک کسره سیله علامت اضافتدر علمیته نقل اولنجه قاعده ترکیب
تغییر اولندی و مذکور حرفک حرکتی سکونه مبدل اولدی گاه کاف عجمیله
زمان ایله مکان اورتسنده مشترکدر ظرفک اسمدر ستان کبی معنای
گلستان و بوستان فرقنده بیان اولنمشدر زمان مراد اولنان
یرده گاه استعمال اولنور مثلا صبحگاه درلر معناسی صبح صادق درنتکه
بو بیتدن ظاهردر بیت مرو بجواب کی حافظ بیارگاه قبول زورد
نیم شب و درس صبحگاه رسید صبحگاهان درلر نتکه بو بیتده واقع
اولدی بیت جو شد نار نج مشرق صبحگاهان ٭ سفید و سرخ چون
سیب صفاهان ٭ صبحگاهان جمع صبحگاه در الف و نون اداة
جمع در صبح ایکیدر ٭ بری صبح کاذب و بری صبح صادقدر ٭ اکثرینک بیله
حصولی مراد ایدنجک صبحگاهان درلر غرض صبح صادق تعیین در
مطلق صبحگاه دینلسه صبح کاذبه ده صدق اولنجق صبحگاه صبح کاذبه ده
احتمال اولنور اما صبحگاهان دینجک اول احتمال ساقط اولور
زیرا صبح صادق اولنجه اول ایکی وقت حین حصوله دخول ایتمش
اولمز مکان مراد اولنان یرده گاه استعمال اولنور مثلا درگاه درلر
معناسی قپو یری درنتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت هر که
خواهد گو بیا و هر چه خواهد گو بگو ٭ کبر و ناز و حاجب و دربان

درین درگاه نیست ٭ سوکیجک یرده ده تکیه گاه درلر نتکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت از آن زمان که برین آستان نهادم
فراز مسند خورشید تکیه گاه منست ٭ قبله یرینه قبله گاه و سجده
یرینه سجده گاه درلر حواله یرینه حواله گاه درلر نتکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت جز آستان توام در جهان پناهی نیست ٭ سر مرا بجز
حواله گاهی نیست ٭ بار یرینه بارگاه درلر نتکه مقدما مذکور اولان
بیتده واقع اولبدر بار لغتا رسیده اجازت معناسنه در اجازت
ویردی دیجک برده عجم بار داد دیر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
تو داده بار هرکسی مرا مردم از غیرت بسی ٭ یکبار مرا مردم کسی بیچاره جای
بار نها ٭ اجازت ایله مصاحبتدن کنایت ایتمشدر ٭ شول یره که پادشاهلر
اورایه جمع لر و ارباب حاجاته کبری عرض ایتمکه دستور سلاطین قدیم
اوزرینه اجازت اولور لغتا رسیده بارگاه درلر بار خدای ده که بار
دخی بو معنایه در معنای ترکیبی صاحب بار در رضای صاحب معناسنه در نتکه
سابقا بیان اولنبدر علم اولنجق قاعده ترکیب بوزلوب مضاف الیه تقدیم
اولنمشدر تمام اتمه بار خدام الله تعالی درکاهندن غیری ولمد غندن اوتری لفظ
مذکورک اطلاقی حق تعالی یه مخصوص اولبدر و ف رانک ساکنیله اولنجه قار
معنا ذکر اولنان در اما کسره سیله اولنجق لفظ عربی اولور اصلی باری در
باره دخی معناسنه اول تقدیرجه خدای دن مراد واجب تعالی اولور خدای
بو معنایه کلدوکی سابقا بیان اولنبدر مجمع الغرایب صاحبی باری خدای

اصلح

سر

بنادر

موبادمک اولوردمش ۰ انورینک بو بیتیله استشهاد اتمشدر بیت
ای براطراف ملک فرمان ده ۰ وی برابنای دهر بادخدای ۰ تعیین
معنیده خطا اتمشدر ۰ استشهادندهٔ اصابت اتمامشدر مزبور بیتده
ددویکا معنایه دلالت یوقدور مذکور کتابده اولان جمله غیر اشیدن
بری ده بودرکه بارگاه روزن دمک اولوردمشدر بسان ایلهگاهک
فرقی بودرکه ستانده وسعت وفسحت منظور قنده وفرت وکثرت معتبردر
گاه ده بونلر معتبر دکلدر اندن صکره ستان منظور قنه نسبت معتبردر اندن
اوتوردرکی ستان یالکوز اولنمز گاه وبی گاه ونیگاه درلر بیگاه ایله
ناگاهک فرقی بی ایله نانک تفصیلی محلنده ظاهر اوله کرکدر گاه وارگاه
یوقادیجک یرده عجم گاه هست گاه نیست درلر نتکه بو بیتده واقع او لبدر
بیت بنده پیر خراباتم که لطفش دائم است ورنه لطف شیخ زاهد گاه
هست گاه نیست ۰ وقتنده دیجک یرده بگاه درلر نتکه بو بیتده ظاهر
در بیت به بستند پیمان که فردا بگاه ۰ بنزدیک یعقوب کیرم راه ۰ وقت دکلکی
اولان نسنیه ناگاه اولدی درلر نتکه بو بیت مکرردن ظاهردر بیت مرغک
از بیضه برون آید وروزی طلبد ۰ آدمی زاده ندارد خبر از عقل وتمیز بیت
انکه ناگاه کسی گشت بجایی نرسید ۰ وین بتمکین وفضیلت بگذشت از
از همه چیز ۰ گاه لغت مشترکه دریا مجلس معناسنده کلور تخت اوزرنده
پادشاهلرک اوتوراجق یرنده تختگاه درلر تخت سریر پادشاهی درنتکه
بو بیتدن ظاهردر بیت جو آهنگ رفتن کند جان پاک ۰ جه بر تخت مردن جه

جه بر روی خاک ۰ تختگاهک اصلی گاه تخت در نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
برافتد ز تر از گاه تخت کیان ۰ بتو شاد مردم درین دودمان معنای ترکیبدن
علمیته نقل اولنمشدر مضاف الیه تقدیم اولنور قاعدهٔ ترکیب تغییر اولنمشدر نقل
علامتدر ایچون بحر الغرایب صاحبی تختله تعبیر اتمشدر ۰ واسدی نک
بو بیتیله استشهاد اتمشدر بیت خدایم رجان آفرین شاه را که
زیباست بر خسروی گاه را ۰ تعبیرنده خطا اتمشدر واستشهادنده
اصابت اتمشدر ۰ بیت مذکورده دویکی معنایه دلالت یوقدر ۰
تختگاه پادشاهلرک طوردیغی شهره صفت اولور تختگاه قدیم درلر
اول وقتن تختگاهدن جز اولان گاه معنای اول وزرنیه اولور تختگا هک
معناسی تخت یری اولور گاه فنی معنایه اولورسه اولسون گاه اولور
الغنی حذف ایدرلر که درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت شبان وادی
ایمن گهی رسد بمراد ۰ که چند سال بجان خدمت شعیب کند ۰ ارکن
دیجک یرده عجم بگه تر درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت بگه تر سپهدار
جبین از غرور ۰ زمین کرد چون عرض گاه نشور ۰ لسان فارسیده تر ادات
تفضیل درینه لاحق اولورسه مدخولنک مدلولنده مزیته معناسنی
افاده ادر وقت مزیت ارکن الکله اولور ایش یرینه کارگاه درلر
الغنی گاهک حذف ایدرلر کارکه دخی درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
شهر آراسته چون کارکه انگلیون ۰ خاصه چون باغ شود از رخ
گلها رنگین ۰ گاهک بر معناسی دخی قونجیلرک بوته سیدر نتکه

بوبنیدن ظاهر در بیت جهان بخدمت او از عوار پاک شود • بر آن مثال
که سیم بشمار ماند در کاه شمس فخری کاه دامادی معناسنه کلور در • و بو بیتی
اول معنی او زرینه معیار جایی ده کشور بیت شادمان است بدو جهان
ممالک زنان سان • که بود شاد دل و جان عروسان از کامکاه کاه
عزیزا ایله اولیمی در همان معناسنه کلور نتکه بوبیتده ظاهر در بیت زشوق
روی تو نشاهمان بدین اسیر فراق • همان رسید کز آتش بروی باکاه •
رسید همان پاره سنه برک کاه در لر کاهکه ای الغنی حذف ایدرلر
کهربا درلر شول نسنه یه همان تعبیر لفظ مرکبدر برجزی کاه در برجزی ربای
اسم فاعلدر ربودن دن الفله یا حذف اولنمشدر کهکشان ده یه کاه
بو معنایه در کشان اسم فاعلدر کشیدن دن معنای ترکیبی همان ر
جلمیدر کوکده بر موضع مخصوص تشبیهاً کهکشان دمشلدر او اجا ر
یلدز کرک بر اراده جمع اولدوغی یردر نتکه شمس فخرینک بو بیتندن
اکلنور بیت جناب یار کهت راز ازدحام ملوک • زمانه خواست
که نسبت کند بکاه کشان نا و بی نالسنا فارسیده دکل معناسنه در
عربدلنده اول معنادن لیس یله تعبیر ایدرلر مثلا ار دکل دیجک
یرده عجم نامرد است عرب لیس برجل دیر خود مند دکل دیجک یرده
نا خود مند درلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت خدای خود بخش و بخرد
نواز • همان نا خودمند را چاره ساز • کاه اولور نادن الفنی حذف
ایدرلر بیر نه بها • غیر ملفوظ کتورلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر • ان نه

ان نه من باشم که روز جنک بینی پشت من آن منم کاندر میان خاک
و خون بینی سری اول نون حرف آخره اولمشدر و رجی اول حذف الفدن
بدل بر یا کتوررلر مثلا نیم درلر نتکه بو رباعیده واقع اولمشدر رباعی
همی آید از حق ندا متصل بجوع ترا نا بخرد تصل • زنم آتش عشق در
کائنات • نیم من زآب و نیم من زکل • اما فجان اول نون اسمیه متصل
اولان الفدن بدل لازم اولمز بالذات متصل اولور مثلا ندانم درلر
نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت من ندانم فاعلاتن فاعلات • شعر کویم بهتر
از آب حیات • ندانمک معنای ترکیبیسی بلمورم دکلمی در لسان فارسیده
یوق معناسنه در عرب دلنده اول معنادن لفظ لا ایله تعبیر ایدرلر مثلا
بر نسنه دن واری دیو صورلدقده عجم نی در عرب لا در یوقدر دیجک
یرده نیست درلر عرب لا رطب ولا یابس در عجم نی تر است و نی
خشک است درلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت جهان کامل که
نا کرم است و نا سرد • جهان عادل که نی خشک و نی تر • نا ایله نینک فرقی
بودر ظاهر در که بر بینک استعمالی صحیح اولمز مثلا نامرد درلر نامرد درلر
بلکه مرد نیست درلر مرد نا است دینمز • نه اولور نه بودیجک یرده
نه آن بماند نه این درلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت نه عمر خضر بماند
نه ملک سکندر • نزاع بر سر دینی مکن درویش • نه عمر خضر بماند
ایلیسی عمر خضره قلور دکلدر لسان فارسیده شول معنای افاده
ایدرکه ترکی دلده اندن سنز که تعبیر ایدرلر مثلا ترک دلسوز دیکه

عجم

پرده عجم چاز بان دیر نشانسز دیجک پرده بی‌نشان درلر نتکه بو بیتده
واقع اولمشدر بیت گر کسی وصف او ز من پرسد بیدل از بی‌نشان چه
گوید باز نابله بی‌نک فرقی بورادن ظاهر اولور که بری‌نک استعمال
صحیح اولدوغی یرده اوبرک استعمالی صحیح اولمز مثلا نادان درلر بی
دان درلر نادل حضرتلر بعضی یرده اکثرینک حتی استعمالی صحیح اولور
مثلا ناکس ده درلر بی‌کس ده درلر ناچیز ده درلر نازن ده درلر
بی‌زن ده درلر اما معنالری مختلفدر ناکسک معناسی کس دکلدر
نتکه بو مصراعدن ظاهردر مصراع ناکس بتربیت نشود ای حکیم کس
بی‌کسک معناسی کمسنه سزدر نتکه بو بیتده ظاهردر بیت کس نه بیکسانی و
من بیکسم کرم دست کیری کجای رسم ناچیزک معناسی نسنه
دکلدر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت بگفتا من گلی ناچیز بودم ولیکن
مدتی با گل نشستم بی‌چیزک معناسی نسنه سزدر نازنک معناسی
عورت دکلدر بی‌زنک معناسی عورتسوزدر اما نامرد
مستعملدر نازن مستعمل دکلدر اویله دیجک یرده نه زن درلر
ار دکلدر عورت دکلدر دیجک یرده نه مرداست و نه زن‌است درلر
نانک الفی هاء غیر ملفوظیه تبدیل ادرلر نتکه سابقا بیان اولنمشدر لسان
فارسیده مدلول بی‌نک مقابلندن مند له تعبیر ایدرلر مثلا احتیاجلو
دیجک یرده نیازمند درلر احتیاجسوز دیجک یرده بی‌نیاز درلر
لفظ با دخی بی‌نک بر وجه مقابله وار در مثلا سنکله دیجک یرده

با تو درلر سنسوز دیجک یرده بی تو درلر اما تمام مقابله
بی ایله منددر و تاسنده در بانک مدلولی معیت در بی‌نک اوکه مقابل
مدلولنه انفراد لازم اولدوغی اعتبار ایله درلر بیم ترس باک هراس بیم
امیددر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت هم انور زمان روی او شد بیغند
با مر خداوندیم و امید توقع خیره عرب دلنده رجا عجم دلنده امید
ترک دلنده امو درلر امیدوار کمسه اموسی وار در درلر نومید اولانه
اموسی یوق درلر توقع شره عرب دلنده خوف عجم دلنده بیم ترک
دلنده قورقو درلر عجم بی ترس و بی بیم درلر ترک قورقوسز قورقوسی یوق
درلر ترس مطلقا قورقودر اولاجقدن اولسون نتکه بو بیتده ظاهردر بیت
نشست از بر اسب تازی سمند بهی رفت ترسان ز بیم گزند اولمشدن
اولسون نتکه بو بیتده ظاهردر بیت جانم ز عشق ای جه دترسیم که با دم
بی‌باید همی ترسیدیم شاعرک ترسدن مرادی باشره توقعدن قورقودر
باک لسان فارسیده شول حالتدن عبارتدر که ترک ایلنک ایله تعبیر ادر خوفه
اختصاصی یوقدر انیلک گاه قورقودن اولور گاه حیادن اولور اوتانجی
نسنه‌دن ده گشیلر اینور عرب دلنده اول حالتدن مبالاة ایله تعبیر
ادرلر نتکه بو بیتدن اکلنور بیت چه غم دیوار امت را که دارد چون
تو پشتیبان چه باک از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتی‌بان باکدن
مراد قورقماق نسنه‌دن امینکدر هیچ نسنه‌دن امین تکسیه بی‌باک
درلر نتکه باء عربیله باک معناسیدر ذکر اولنان باء عجمیله باک آدی معناسنه

حكايه علامهٔ شیرازی برکون سوقاقده کیدرکن بر عورت بوقاردن ر
باشنه اتمش علامه دونب بو فارسی یاپاک بست مو تلماسر حشمه پاکست
دمش علامه ده اتمش آری عشقه عشر است آریدن مراد اوت
معکسیدر اما ترک دلنده آری باک معکسنه در بو اعتبارله پاک مقابله
سنده ذکری نوع لطافتدن خالی دکلدر عبارت اماری ذکری کبی
بوبتیده ٭ مَنْ اَكَلَ رُمَّانَةً اَنَارَ اللّٰهُ قَلْبَهُ اَرْبَعِينَ يَوْمًا ٭ رمانه دیو عرب
انار دیر دخی عبارت سیرک ذکری کبی بوبیتده بیت شکمهای که بی کشت
ازسنان سیر ٭ چو برک کندنای خورد شمشیر ٭ سیردن مراد بور ا
طوفدر اما لغهٔ مشترکه در مساوی معکسنه کلور اول اعتبارله کندم یا
ذکری کلامه نوع لطافت ورمشدر دخی عبارت سورک ذکری
کبی که بوحدیثده یا اهل الخندق ان جابرا قد صنع لكم سورا ٭ سوردن
مراد اگرچه طعامدر اما معنای فارسی اعتباریله خندقه ملایمدر اول اعتبارله
الکنک جمعنده لطافت وار دخی عبارت انبک ذکری کبی بوبیتده
معلومدر بیت خسروکه زیست با همه خوبتو سنی ٭ انبک بتازیانه و
توزام شد ٭ انبکدن مراد اگرچه اشته شمدی دمکدر اما ترکی دلده
معکسی اعتباریله توسن یانده ذکری لطیف دوشمشدر هراس لسان ر
فارسیده شول حالتدن عبارتدر که ترک دلنده اندن بلکک لفظیله تعبیر
ادرلر نتکه بوبیتده واقع اولمشدر بیت ازان هیبتش در دل آمد هراس
که زیرک منش بود وزیرک شناس بحر الغرایب صاحبنک جمله‌سی غرا

غرابیندن در بربیده بوکه هراس قورقو ترس معکسنه و بیم معکسنه دمشدر
فردوسینک بوبیتیله استشهاد اتمشدر بیت بترزد هراز کس که شد نا
سپاس ٭ دلش اندر زم سو هراس ٭ معنای هراس تعیینده خطا اتمشدر
واستشهادده اصابت اتمامشدر ٭ بیت مذکورده در دو که معنایه
دلالت بوقدر بترزد دوکمز معنایله ده مراد شاعر تمام اولور بلکه اول
معنادن بلکک معناسی دخی انسب در مقام کلام مبز نوردن خطای
اونبوکه اول اوج عبارتک معناسی بر صانمشدر هراسان هراسیدن
دن مشتق در ترسان کبی ترسیدن دن خندان و کریان ده بواسلوب
اوزرینه لسان فارسیده بوصیغهٔ مبالغه اولنور قاتی اینمش کیمسه
یعنی هراسان دیر بیت کشیکم اول ایبریم و هراسان ٭ قتی مشکل طوراکا
هراسان هول که لسان فارسیده شایعدر فردوسینک بوبیتده ظاهردر
بیت ز جنک و بر و باز و بال و بکر دن بر آن هول کوبال او لفظ عربیدر
قورقونج نسنه دیرلر لسان عربده هایل دیرلر انک وصفی درصوله صائل
کبی بیت مذکورده واقع اولان هول هایل معناسنه در مبالغهً
مصدری فاعله اطلاق ادرلر رجل عدل دیرلر معنای عادلده مبالغه
قصد ادجک منظرده یک صولک تأثیرندن ناظرده حاصل اولان حالته
هول اطلاق ادرلر بجاز اهولناک ده یا هول اول معنایه در هولناک کده
ترسناکده متأثرک وصفی در مؤثرک وصفی دکلدر سابقا کین ایله
نانک فرقی بیان اولندوغی یرده معنای ناک تقریر اولنمشدر خارخار

بیت ده اولسون

خاشه خاشاک خس خک خار دکندر اغاجده اولسون نکه
بوبیتدن ظاهردر بیت جمن کرچه سراسر لاله زار است * بر برهنه با مرو
انجاکه خار است * ارقیب مهب دکن اولدوغندن اوتری کزنیه
خربشت درلر نکه بوبیتده واقع اولدر بیت فتاده دران بهن د
دشست درشت * سرنا ترا شیده چون خارپشت خارا جنس
طاشدن بر نوع درکه صلابتله معروفدر غایتله قتی طاش دیمک نیره
سنک خارا درنکه بوبیتدن ظاهردر بیت سرکش مشوکه چون
شمع ازغیرتت بسوزد * دلبر که درکف او موم است سنک خاره
خارایه خاره دخی درلر نکه بوبیتدن ظاهردر بیت نکرفت درتوناله
حافظ بهیچ روی * حیران آن دلم که کم از سنک خاره نیست الف که
علامت صیغه اولمیه زیاده یه بنیاده یا کویاده یه الف کبی بلکه نفس
کلمه دن اوله هاء ساکنه ایله الرنده مبادله اولور مثلا اشکاره ده درلر آشکارا
ده درلر خاشه جو بدر خاشاک جونجوکزدر اونده یا کاف تصغیر ایچو
ایچوندر اول کاف لاحق اولمغله هاء ساکن الفه قلب اولور خار له بلا الو
خار و خاشاک درلر نکه بوبیتده واقع اولدر بیت زخاشاک و از خار
وشاخ درخت * یکی آتش بر فروزید سخت خس لسان فارسیده بر
منفعت اولمیه اطلاق اولنور ترک دلنده اندن چوره تعبیر ادرلر نکه بو
بوبیتدن ظاهردر بیت باران که در لطافت طبعش خلاف نیست
در باغ لاله رویدو در شوره بوم خس * منفعتسز کیسه خس اطلاق او

مصراع ثانی صاحب حسن
خاشاکه نمی زادر اشاره

76

اولندوغی بوبیتدن ظاهردر بیت تو داده بار هر خسی من مردم ازغیرت
بسی * یکبار مبر دم کسی بیچاره جا هی * بار ها شیشه ها استعاره طر
یقیله بحر الغرایب صاحبی بو محلده داخی غرایب سویلمشدر تفصیلنده
منفعت یوق خاشه دن خاشاک فرقا ایتمامشدر خک جوجوکزدر
اوندوغی کاف تصغیر ایچوندر نکه بوبیتدن اکلنور بیت تحفت
ایر اخسک ده رستیزش بوده * مکس در نوی پیراهن درش بوده در
دروازه دیملنر در قپو درکه لسان عربده اکا باب درلر درکاه قپو
یریلدر دربان قپوجیدر درکاهک دربانک معنالری سابقا بیان
اولنمش در دربند ده درتنک ده یکی در بو معنایه دکلدر لغت
مشترکه در دخی معنالری وار در زیرنده بیان درک مدلولی اولان
قپوده یا بو اولمق قسات اولمق لازم دکلدر زیرا دروازه دن ده اولان
در بو معنایه در درواز ده اولملر لازم دکلدر نکه من قریب بیان
اولنور باذن الله تعالی نکه باب لسان عربده نوع معناسنه کلور مجاز
لسان فارسیده دخی اول معناسنه استعمال اولنور مثلا هر نوعدن
دیمک بیده عجم زهر در درلر نکه بوبیتدن ظاهردر بیت ز هر در دیمر سنند
کانت بوده * هم آز ادوهم بند کانت بوده * بدر امدک معنای حقیقیسی
قپویه کلدی در اما انوکله طشره چقمقدن کنایت ادرلر بدر آیده
درلر نکه بوبیتده ظاهردر بیت از دست و زبان که برآید * کز عهده
شکرش بدر آید * و چندن کنا بتدر مراد کیمک قدر یتا وار درکه شکر

عهده سندن جقه بله دمکلر لسان فارسیده ده درامد که یا سوز آکا اجو
دکلدی معناسنه در هوا یایه درامد دکلر یکی تنکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت درامد کشتی بخشنده ابلر • آیه نور ابرجک رخشنده ابلر • انفد
اندر درامدک بو نوعی اولان دره اجرو معناسنه دره • در اول معنایه ده
کلور تنکه بو بیته نظام دربیت بدریا در منافع بی شمار است • اکر خواهی
سلامت برکنار است • اجرو کلمکه برو کلمک لازم اولدوغندن او
اوتر یلندن برو کلدی دیجک یرده عجملر ازان درآمد درلر مجازاً تنکه
بو بیتدن ظاهردر بیت چنین کفت دختر بفرخ پدر • که آمد بحی
ازان راه دره • دره یه دره دیدکلری یرالجی اولدوغندندر اوتر دره
دره لفظ فارسیدر تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت زشیر کیاها کوه ودره
شکر یافته شیر آهو بره • دره تنک کونده غی اولان یها اختصاصی اجون اولمقده
جائزدر کده ده خانه ده اولان یها کبی بو معنالری یهانک مکرر ذکر
اولنمشدر لسان فارسیده غایت فصیح اولانه دری درلر تنکه بو حدیث
شریفده واقع اولمشدر لسان اهل الجنة العربیة والفارسیة الدریة
ظاهر بودر که بو حدیث شریف حافظ الدین نسفی کافیده ابو سعید برد
عیدن نقل ادر بو معنایه دری تازینک که عربینک فصیحیدر مقابله سنده ذکر
اولنور تنکه شریف الدینک بو بیتنده که معماسنده مشدر واقع اولبدر
بیت زلعل یار خواهم قند شرقی • بتازی و دری وقلب وتصحیف
وتصحیف • تازی عربک بدوسیدر بدوی آته اسب تازی درلر تنکه بو

بو بیتده واقع اولبدر بیت اسب تازی شده مجروح بزیر پالان •
طوق زرین همه درکردن خری بینیم دیکر اسب تازی اکر ضعیف
بود همچنان از طویله خر به فارس بر عظیم ولایت وقدیم مملکتدر شیر
ازانوک دار الملک در لسان فارسی کا نسبت اولنبدر اول ولایته
بر ناحیه ادیدر که بک دری و لسان دری اکا نسبت اولنور دربنک
بنده اصلنده بر خبر دخی وارد رشول رساله ده که لسان درینک مزیتی یا
ترتیب اتمشز در تفصیل اولنمشدر دروازه الفاظ مرکبه دندر بر
بونی در در قپو معناسنه تنکه سابقا بیان اولندی بر بونیده وازدر که
اصلا یازدر اصوق معناسنه بو دخی سابقا بیان اولبدر بر بونیده مها
درکه اوخ مرکبانه لاحق اولور معنای عام ترکیبدن مستثنای خاص
مونده نقل ایجومنز بو دخی مکر بیان اولبنر دروازه نک مسماسی
شول بیوک قپودر که قنتلری اولمز دائم شهر وکرجک شو قاق
اغزنه دخی دروازه شهر درلر تنکه بو بیتدن اکلنور بیت دروازه
شهر راتوان بست • نتوان دهن مخالفان بست • دهلیز
قپو ایله اوا سنده اولان محلدیر درلرکه اوستی اورتلو در
قپو یه مناسبتی واتصالی وار در ولی بو بیتدن اکلنور بیت دو شاخ
آمد دو پایش درد وغم را • دری بنمود دهلیز عدم را • تشبیها
غار ده دهلیز استعمال اولنور تنکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
بتدریج ازان رهکذرهای سخت • بدهلیز غاراند راو رد رخت

[illegible]

نثرند درّم زیان نثرند زاء عجمیله متغیر الحال درلر نکه بوبیتدن الکلنور
بیت جای اکر نیست ز بخت نثرند ٭ چون علم خسروش بلند
اول معنای عامک تحتنده مندرج اولدوغی اعتباریله ملول کسه
نثرند درلر نکه بوبیتدن الکلنور بیت کنونم ز قهر زمانه نثرند ٭ مرا فی هی
نایدا ز لهو خنده ٭ فرومانده قالمشه ده درلر نکه بوبیتدن الکلنور
بیت ٭ و دیر ذارم که چون دل نثرند ٭ بماندند در دم آسمان او ملا
یکلمشه ده درلر بو مصراعدن الکلنور مصراع بر مرد جستی جو شیر
نثرند ٭ صولمشه نثرند درلر نکه بوبیتدن الکلنور بیت کنون سوسنت
درد مندی کرفت ٭ کلت ز بخت لاله نثرندی کرفت ٭ نوئنه اولاجق
نثرند معناسی ذکر اولاندر اما نثرند بایله باسی ده زاسی ده عجمیدر
قزل بوبه اغاجیدر نکه بوبیتده واقع اولبدر بیت نه کرباس
باشد بسان پرند ٭ نه هم رنک دلنار باشد پرند ٭ درّم زاء عجمیله
قیغلود نکه بوبیتدن الکلنور بیت همه بسر سوکوار و نثرند درّم
کشته کردان ز نوح بلند معنای مذکورک لازمی اوله عن پریشان
حال ده درّم درلر نکه بوبیتدن الکلنور بیت خسروا در زمان
معدلت نیست جز زلف یار هیچ درّم آشفته و پریشان حال
اولدوغی اعتباریله اوبکه لویده درّم درلر مثلا شیر درّم درلر نکه
بوبیتده واقع اولبدر بیت دلیران ایران ز اول بهم بکردند حمله چو شیر درّم
نهنکه دخی درّم درلر نکه بوبیتده واقع اولبدر بیت ماهی ز آسمان کرکس

کرکس اندر کشیده ٭ ز دریا نهنک درّم بر کشیده ٭ شمعدان لکن
تشت شمعدان ظرف شمع درنکه خامدان ظرف خامه در جامه
دان ظرف جامه در معنای دان سابقا سخن دان ایله جودانه
فرقنده بیان اولنمشدر ترکیده تحریف ایدوب شمدان دخی
در اطلاق معنای ترکیبی اعتباریله در لکن لسان فارسیده انوک اسم
خاصیدر لکن درلر نکه بوبیتده نظام در بیت میل در سرمه دان
چنان شده سخت ٭ که بن شمع در سر لکنی ترکیده لکن دخی درلر نکه
لسان فارسیده اسم تشت درنکه بوبیتده نظام در بیت کرش تاج
خواهی و زرّینه تشت ٭ بلک عراقت بیاید کذشت ٭ عرب تشت
تعریب ایتمشدر طست بوبیتده واقع اولمشدر بیت ورقع
الطشت غیر منکسر لیئم یقع و ینکسر تشتک معرّبی زاید حروف
ناطایه تبدیلی اولنمشدر والله اعلم جامه قبا جامک معنای اصلیسی
اعتباریله ملبوس دن و مفروش دن عام ملبوس تن جامه درلر
اصل جامه تن در علمیه نقل اولندقده قاعده ترکیب تغیر اولنوب
مضاف الیه تقدیم اولنمشدر مفروشه جامه خواب درلر نکه بوبیتده
نظام در بیت جدا کردیس یوسف قبا ٭ زبیش زلیخا بشب
جامه خواب ٭ جامه خوابک اصلی جامه خوابدر اضافتله علمیه نقل
اولندقده علامت اضافت که جامه نک ونده کی همزه مکسوره ایدی
حذف اولنماغله قاعده ترکیب تغیر اولنمشدر اما کثرت استعماله

جامه ملبوس ده اعلام غالبه دن اولمشدر اطلاق اوزرینه بلا
قرینه ذکر اولنسه ارقیه کیمک درنتکه بو بیتده واقع اولمشدر پیراهن
سبز بر درختان چون جامهٔ عید نیک بختان استعاره طریقیله بیت
مذکورده پیراهن کبی جامه ده ازهارده استعمال اولنور نتکه بو بیتده
واقع اولمشدر بیت بانک و نعره چون بنجبران • وز وچکل سرخ
شده جامه دران • قباده قفتان جفسند ندرنتکه بو بیتدن اکلنور
بیت نه من زان همی کشم دامن زرابت • که روزی چند تنگ
آمد قبایت • جامه ایله قبانک فرقی اولدر که او یکا طونی اولنه
جامه درلر اما قبا دمزلر قبا اویکا آچوغه مخصوص درنتکه عجم ده بو وجهله
مستعملدر که جامه قباکردرلر قفتان او یکا طونی قفتان یر کوب او کینی
آچسه نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت چون کل از نکهت او جامه
قبا کنی حافظ • وان قبا در ره آن قامت چالاک انداز کبر ترسا
فارسیده کافرک مشترکنه کبر درلر موحدنه ترسا درلر تعیم مقامنده
کبر و ترسا درلر نتکه بو بیتلردن اکلنور بیت ای کریمی که از خزانهٔ غیب
کبر و ترسا وظیفه خور داری • دوستانرا کجا کنی محروم • تو که با دشمنان
نظرداری • مشترکه کبر اطلاقی بو بیتلردن ظاهردر بیت هر آنکس راکه
مذهب غیر جبر است • نبی فرمود که او مانند کبر است • چنانکه آن
کبر یزدان اهرمن گفت • مر این نادان و احمق این و آن گفت • مجوسه
دخی که آتش پرستلردر کبر دیدکلری نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت

بلبل زده

بیت اگر صد سال گبر آتش فروزد • اگر یکدم در و افتد بسوزد •
مشترک اولدیغندن اوتریدر • خالق خیره یزدان درلر و خالق شره
اهرمن درلر بر مذهب مانی نقاشه نسبت اولنور نتکه بو بیتلردن
ظاهردر بیت گر ز دو عارض رخشان ز فعل یزدانست • ز فعل
اهرمن است آن دو زلف چوکان زن • بدین دلیل همی مانوی
درست کند • که خیر هست ز یزدان و شر ز اهرمن اهرمن بورا
الف ممدوده ایله مذکوردر • ها متحرک در الفک فتحه سی و هانک
سکونیله مستعملدر نتکه بو بیت سابقده دخی فردوسینک بو بیتنده
واقع اولمشدر بیت برفت اهرمن را بافسون بست • چو بر تیز
بارکی بر نشست • اهریمن ده درلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت
چنان دان که در تن اهریمن است • همه خلق را اهریمن دشمن است
کبر لغت مشترکه در جوقال معناسنه ده کلور نتکه بو بیتدن ظاهردر
بیت یکی کبر پوشیده زال دلیر • بجنک اندر آمد بکردار شیر کافک
فتحه سیله و بانک کسره سیله دکلدر ضمه سیله درنتکه بو بیتدن ظاهردر
بیت چو بشنید شد چون یکی پارهٔ ابر • بسر پوشش پولاد در بر
تنش کبر آفرین افرین نفرین آفرین یاردجیدر آفریدن دن اسم
فاعلدر حق تعالی یه جان پرندو غندن اوترو جان آفرین درلر نتکه بو بیتده
واقع اولمشدر بیت آفرین جان آفرین پاک را • آنکه جان بخشید
و ایمان خاک را • سوز اختراع ادن کمسه یه سخن آفرین درلر جهان

ده

رو

یرتدوغیجون حق تعالیه جهان آفرین درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت جهان آفرین تا جهان آفرید • ازین خوبتر صورتی کس ندید • اصل
کلام آفرین جهان آفرین ایدی جان آفرین سخن ذر • علمیه نقل اولنجق مضاف
الیه تقدیم اولنمشدر مقام تحسینده آفرین درلر نتکه بو بیت سابقده
مذکور آفرین اول اول معنایه در بیت آفرین جان آفرین پاک کیم • ویردی
برو جهیله صورت خاکه کیم • اولدی مسجود ملک مسجود جان • نسخه
ام الکتاب کن فکان • بو معنایه آفرینک مقابلی نفرین در قرش ویردی
دیجک یرده نفرین اتدی درلر نفرین اول معنایه کلدکی بو بیتدن ظاهر
در بیت چنین گفت شاه جهان کیقباد که نفرین بد بر زن نیک باد •
نونینک اصلی نا آفرین در • نا آشنا فارسیده سلب اچوندر عربیده غیر کبی
لیس کبی نتکه سابقا ذکر اولنبدر • نا ایله نیک فرقنده ژیان بیان دمان
ژیان زا ایله عجمیله یرتجیله صفت اولور مثلا شیر ژیان درلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت مو دهقان چو بود اتفاق • شیر ژیان را بدر اند
پوست پیل ژیان درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت ز بای اندران
که نکوره کشت طوس • تو گفتی که پیل ژیان یافت کوس • اما صنعه مخصوص اول
دکلدر یرتجی اولمیله دخی صفت اولور مثلا کور ژیان درلر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت مرا گر نخواهی ز شاه جهان • چو غرم ژیان ناتوانم
دمان • بحر الغرایب صاحبنک کلامندن اختصاص اکلنور صنف
اوله ژیان ایله یرتجیلر صنفنده استعمال اولنور شیر ژیان ببرژ

زمین پر شیر درنده را خوابگاه
نه کور ژیان یافت بر دشت راه
[illegible]

ببر ژیان درلر دمشدر اصابت اتمامشدر اما ابو منصور اسدی ژیانی
خشم آلود ایله تفسیر اتمشدر و فرهنگ بو بیتله استشهاد اتمشدر
بیت ببرزم ریزد و ریزد جگر خون عدو • ببیند گیر دو گیرد جگر
شیر ژیان • آنک سوزندن اختصاص لازم گلمز یرتجیلر صنفنه ببر
ژیان درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت دریغ بیشه زین پیش
مگذار کام • که ببر ژیان دارد اندر کام ببر بیان بر کیمک ادیدر که رستم
دستان انیله جنک کونده کیردی نتکه فردوسینک بو بیتدن ظاهر
در بیت تهمتن بپوشید ببر بیان نشست از بر اژدهای ژیان
تهمتن رستمک لقابندندر • مذکور بیتدن وهمه تبادر ایدن اولدر که
ببر دریسندن اولمقدر • اما اویله دکلدر بلکه پلنک دریسندن ایدی نتکه
فردوسی بو بیتلرنده تصریح اتمشدر بیت یکی جامه دارد ز چرم پلنک
بپوشید ببر اندر آید بجنگ • همی نام ببر بیان خواندش ز خفتان و جوشن
فزون داندش • پالکز ببر ده درلر اول رستمک کیدوکی کیمه نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت از ایران بتیره بر آمد با ببر • که امد خداوند کوپال و ببر
دمان صیغه مبالغه در دمیدن دن جهیدن دن جان کبی بیله صفت
اولور پیل دمان درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت نه مرد است
آن بنزدیک خردمند • که با پیل دمان بیکار جوید نهنکه ده صفت اولور
نهنک دمان درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت نهنک دمان
است اندر نبرد هزبر ژیان است در کارزار والله اعلم پهلوان

پهلوان پهلوانی اوّل مفرد او لمق اولنور سپاهینک مفردنه درلر نتکه بو بیتدن الکلنور بیت کسی کو بود پهلوان جهان • میان سپه در نماند نهان • لشکر مقدّمنه پهلوان اطلاقی بو بیتلردن الکلنور بیت تو کر پهلوانی ز قلب سپاه • چرا آمدستی بدین رزمگاه مرا شاه داد این درفش سیاه • همان پهلوانی و تخت و کلاه • امّا مقتضای تدقیق نظر اولدر که مرکبدر بر جزئی پهل در چشم در عرب خیل و حشم دد و یکی یرده عجم سپه و پهل درنتکه بو بیتدن ظاهردر بیت یکی هفته بودند با سوک و درد • سر هفته پهل و سپه کرد کرد • بر جزئی ده وان درکه اصلی باندر • و اوه قلبی بانک لساننا فارسیده شایعدر بان حافظ معناسنه درنتکه سابقا جهان دار له جهان بانک فرقنده بیان اولنمشدر پهلوانک معنای ترکیبی حافظ حشم در اصلی ان پهل در علمیّة نقل اولدقده مضاف الیه تقدیم او قاعدهٔ ترکیب تغییر اولنبدر پهلوان ثانیده مرکبدر • امّا بونک بر جزئی پهلودر • عرب آنی تعریب ایتمشدر فهله دمشدر عجم اکا منسوب اولانه پهلوی درعرب فهلوی در پهلو بش شهردن عبارتدر نتکه حمزهٔ اصفهانی کتاب التنبیه ده تصریح ایتمشدر • بو عبارتله که بعینها نقل اولنور واعلم ان کلام الفرس قدیما کان یجری علی خمسة السنة وهی الفهلویة والدریّة والفارسیّة والخوزیّة والسوریانیّة والفارسیّة قد بطلت وبراد بها ما یعمّ الکلّ

وامّا الفهلویّة فکان یجری بها کلام الملوک فی مجالسهم وهی لغة منسوبة الی فهله وهو اسم یقع علی خمسة بلدان اصفهان والری وهمدان وماه نهاوند واذربیجان بر جزئی ده الف لا نون درکه لساننا فارسیده اداة جمع درنتکه سابقا بیان اولنبدر پهلوانینک بر جزئی پهلودر • معنای مذکور اوزرینه امّا بر جزئی دخی که الف لا نون در اداة جمع اولان الف نون دکلدر بلکه معنای نسبت افاده ایدن یانک مدلولی در مبالغه ایچون درخسروانی ده کی وکیانی ده کی کبی بونک دخی تفصیل سابقا بیان اولنبدر معنای نسبت وارد وغی پهلوانیده وجه مذکور اوزرینه بو بو بیتلردن ظاهردر بیت کشاده زبان و جوانیت هست سخن کفتن پهلوانیت هست بیت اکر پهلوانی ندانی زبان بتازی تو ارد ند ادجله خوان معنای اوّل اوزرینه اولان پهلوانیده یاء نسبت لاحق اولور تعظیم ایتدکلری نسنه یه اولوق تو ایدرلر مثلا بویک دیجک یرده پهلوانی درخت درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت چو زد مهر و بر پهلوانی درخت • شد از خانهٔ دولتش تاج و تخت • قبا اغاجی کسمکده شآمت وارد ر مبنای معنای بیت اولدرکه مطلقا اغاج کسمجیک ایو دکلدر درلر نتکه شیخ نظامی بو بیتده بیور مشدر بیت درخت افکنی بر دکم زندکانی بدر ویشی کنند تجربه باری اوّل معنایه اشارت ایتمشدر والله اعلم

تخت اورنک اورنک تخت مطلقا سریردرکه اغاجدن ویا غیریدن
یونلمش اغاجه تخته دیدکلری اوندندر زیرا تخته انتسابی اعتباریله در
اوندنه غیریدر اول معنای اظهار ایدر جوبه اوندنه غیریدر انکچون تخت
سریره اطلاق اولندوغی بوبیتده ظاهردر بیت روان چون
روان شد فرو ریخت رخت • چه بر سخت تخته چه بر نرم تخت
معنای اصلیسنده تختک سریر سلطانه اختصاصی یوقدر اما انده
غلبهٔ استعمال ایله علم غالبه دن اولمشدر اطلاق اورنبه ذکر
اولنور مراد سریر سلطاندر اورنک سریر سلطاندر خصوصیله
تنکه بو بیتده ظاهردر بیت بر اورنک بنشست شیداسب شاد •
بشادی دردادو بخشش گشاد • اما بو نک معنای اصلیسنده
تخت دن اولمق معتبردکلدر کوکه ده اورنک اطلاق اولنور
تشبیهًا استعاره طریقیله یدی کوکه هفتورنک درلر تنکه بیت
هفت رنکست زیر هفتورنک • نیست بالاتر از سیاهی
رنک هفت اورنک الای هفتورنک اصلی ترکیب اولنلدقده
الف حذف اولنمشدر بو ذکر اولنان معنیده اورنک مؤدکدر • بر
اورنک حفی واردرکه مرکبدر برجزوی آودرکه اصلی آب در
باواوه منقلب ولب وتخفیفًا مدی فتحیه تبدیل اولنمشدر برجزوی
ده رنکدر اورنک دن معنای آب ورنک اولدوغی بوبیتدن
ظاهردر بیت رخش فر اورنک را جای کشت • ستاره زحسن

چون

رخ خسروی آرای کشت • حسن سیمادن اورنکله تغییر ادرلر نیجاکه
تنکه عنفر نیک بو بیتدن الکلنور بیت جهان خیره مانده زفرهنک
او از ان روز و بالای اورنک او بحر الغرایب صاحبی اورنک
بوراده بیرشوح معنلنه صانمشدر معنای ترکیبیدن غافل اولمشدر
شیداسب معنای ترکیبیدن نقل اولنمش علم در شید کنشدر
تنکه سابقا بیان اولنبدر اسب آت در معنای ترکیبیسی شیداسبک
کنشلو در شیداسب آذرکشب دن جو اولان کشب
کبیدر آذرکشب مرکبدر برجزوی آذردر بیان اولدمعلنه تنکه
سابقا بیان اولنبدر آتش اله اذرک فرقنده ذکر اولندوغی برده
برجزوی ده کشب در بوجزء مرکبدر کش ایله اسب دن اسبک
معنای مذکورده مستعملدر کش کاف فتحه سیله درتنکه فردوسینک
بوبیتدن ظاهردر بیت نیاید همی کردنت سرکشی • که از سرکشی کس
نبندد کشی • مستحسن نسنیه لسانا فارسیده کش درلر کشب
ترکیب اولندقده الفی حذف اولبدر لقب ولمشدر آتش کده لر
اصحابندن برکسه اول معنای لقبی اعتباریله جو اولمشدر
آذرکشب دن اذرکشب مجوسی طابدوغی اودلردن براودک
آدیدرکه مذکور لقبله ملقب اولان کسنیه نسبت اولنور آتش
کده سینی اول بنا اتمشدر معنای مذکور فردوسینک بوبیتلرندن
ظاهر اولور بیت چنان دید درخواب آتش برست • سه آتش

بود

ببردي فروزان بدست • چو آذرگشسب وچو خاد ومهر
فروزان بکردار کردان سپهر • آتش کده سنیه کم بنا اندیسه
او دنیه اکا نسبت ایدرلر مثلا برزین بنا اندوکی آتش کده یه دنه
آذر برزین درلر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت سزاوار این
جستن کین منم • برزنم آذر تیز برزین منم • برزین ده لقب در
معنای ترکیبیسی ایر اوزرنده مکرر فرزین آنک معربی در
آذرگشسب اسمی آتش کده اجنده یانن اوده اطلاق ایدرلر نلين
نتکه سابقا ذکر اولنان بیتلردن ظاهردر بیت زبا کینزه جان ار
فرود وزریب • همی فروزم چو آذرگشسب جمله آذرگشسب
جمله سیبی براسده اولوبدر • بر پهلوانه نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت
سپند چنین گفت که آذرگشسب • بند نامورتر جنگی ذرسب
آتش کده نک کندوسنه اطلاق ایدرلر نتکه بو بیتدن ظاهردر
بیت زده موبدش نعل زرین براسب • شده نام آن خانه
آذرگشسب • کشسب لقبیله ملقب موبدک آتشه کشی دکلدر نیک
وجهی بو بیتدن ظاهردر اولدوغی ایاغنده نعللری آلتوندندر
موبدلشان فارسیده دانشمنده دینور • نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت
ز علم و خردمندکان در تو • بود در سخن هر یکی صد چو موبد ...ار
دانشمندلرک اولوسنه موبد موبدان درلر • مجوس دانشمندنه
اختصاصی یوقدر • نهان پیدا آن آشکار آمد پیدا از پوشیده

باد نهان باء عجمیله مخفی در • مقابلی پیدادر • باء عجمیله که معنای
مظهردر • آشکارا که معناسی ظاهردر نهانک تمام مقابلی دکلدر
بو بیتده که واقع اولبدر بیت در تنک نای معرکه هنگام کیر ودار
پیدا شود که مرد کدام است و زن کدام بیت دل میرود ز دستم
صاحب دلان خدارا • دردا که راز نهان خواهد شد آشکارا
نهان مقابله سنده آشکارا کلمشدر قافیه مصلحتیچون در •
آشکارا نهانک مقابلی درکه معناسی خفی در مخفی ایله خفی نک
فرقی بو درکه مخفی غیرک فعلیله اولور • اختفا خفیده اول
معتبر دکلدر • ظاهر مظهرک فرقیده بو در ادن ظاهر اولور • مظهرک
ظهوری غیرک فعلی ایله در • ظاهرده اول معتبر دکلدر کاه اولور نهان
مقابله سنده پیدا استعمال اولنور • نتکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت بگفت احوال ما برق جهان است • دمی پیدا و دیگر دم
نهان است بونده ده ضرورت شعر اقتضا اتمشدر • نهان برنده
نهان کلمه سیبی مرقفی پرده ذکر اولنورسه اصل معنا تمام اولر پیدا ایله
آشکارادخی ایله در • بو بیتده حق مقابله تمام رعایت اولمشدر نهان
مقابله سنده آشکارا ذکر اولنمشدر بیت همی گوید از خدای جهان
بترسم همی آشکار و نهان • آشکارک الفی حذف اتمک جایزدر نتکه
بو بیت مذکورده واقع اولبدر کاه اولور • الفی هایه تبدیل ایدرلر
آشکاره درلر کاه اولور نهانک آخرنه بر یا زیاده ادرلر نهانی درلر

ارتوق معنا افاده ایتمز همان کنه نهان معنلنیی ادا ادر نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت آنچیست درین جهان و نهانی • از دیدهٔ آدمی
نهانی هویدا ده ظاهر معنلنه در نتکه بو بیتلردن ظاهر در بیت گفت
آن یار کز و گشت سر دار بلند • جرمش این بود که اسرار هو
یدا می کرد • فیض روح القدس ار باز مدد فرماید • دیگران هم
بکنند آنچه مسیحا میکرد • اما آشکار ایله بونک فرقی وار در آشکار ده
معتبر اولان ظهوره مظهر حسن ده ظهور در بونده مطلقا ظهور در
عقلی ظهور ده شاملدر راز گیزلو نسنه در قولی و لسانی نتکه بو بیتده
ظاهر در بیت کنکر طاقتش بز زبان در راز • بیشش فلک گفته سخنهای
راز • فعلی و لسونی نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت چو آمد برین
روزگار دراز • سپهر آن ز هر کس همی داشت راز • راز
ده معنای اختفا اولدوغندن او تر و مقابله ٔ آشکار ادهٔ استعمال
اولنور نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت گل یوزیکا جسون
غنچه دهانم بنم • دشمه سون اغزلره راز نهانم بنم پوشیده اسم
مفعولدر پوشیدن معنای مستور دیکی و رتلمش در لر لسان
ترکیده اختفانک لازمی در شول کمسیکه اسراره اطلاعه قادر
اولمیه پوشیده راز در لر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت خطی
کش بزرگان ندانند باز • چه دانند طفلان پوشیده راز •
باز آچوق در نتکه سابقا در و راز نک اصلی تقریرده بیان اولنمشدر •

اولنمشدر احادیثده چنک پرده عجم باز کرد دِر کلام ایله کشف
اولنماغی باز گفت ده در نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
گر کسی وصف او ز من پرسد • بی دل از بی نشان چه گوید باز چه
گوید • باز نک معناسی نه کشف ایده • استفهام انکاری در هنگ
آهنگ سر هنگ فرهنگ هنگ اغرلق در نتکه بو بیتدن ظاهر در
بیت زمین لنگر از یکدیگر بگسلاند بر و زیر دستوار ز هنگ لشکر
هنگ ایله ادب معناسندن کنایت اولور نتکه بو بیتدن ظاهر در
بیت تعظیم فرمای زر کن ار فرهنگ است • که آهنگ خلاف ترک
ایله اوص معناسندن دخی کنایت اولنور بیت اگر بخواهد تدبیر
او بخاصیت • ازین سپس نکند باد و هیچ از اله هنگ • بو کتابلرده
ترکی ولده دخی وار در اوبدن اوصدن اغرلق ایله کنایت ایدرلر
زور دخی هنگ استعمال اولنور مجاز انکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت کند گر به بر هوش آهنگ شیر • ولیکن نمیدارد آهنگ شیر
زورک اغرلق لازمدر اول علاقه ایله بر بنک اسمینی اخذ دخی
استعمال جایزدر بحر الغرائب صاحبی بو معنالری معانی حقیقیه دن
صانمشدر هنگ قوت معناسنه ده کلور بو بیت مذکور له
استشهاد ایدنیدر آهنگ عزم نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت
چو آهنگ رفتن کند جان پاک • چه بر تخت مردن چه بر
روی خاک • برنسنه به اهتمام الداولاشمقدن آهنگ ایله کنایت ادرلر •

تنكه بو بيتدن ظاهر در بيت دراز آهنك شد اين كار با تو • ندانم
جون كنم اين بار تو • عزمك لازمي اولدوغي اعتبار له جمليه آهنك
درلر شكه بو بيتده واقع اولبدر بيت زه بط باز تيز آهنك ميزد
برقص كبك شاهين جنك ميزد • سرهنك الفاظ مركبه دندر اصلي
سرآهنك درشكه بو بيتده ظاهر در بيت دراي شتر خاست
از كوجكاه • سرآهنك لشكر درآمد براه • جوي باشيلرنه كه باشلري
اول حركته عزم ايدر وقالاني اوكه تابع اولورلر سرهنك درلر
اصلي سرآهنك در سرك آهنكه اضافتيله علم اولمجاق قاعدهٔ
تركيب تغير اولنمشدر علاقهٔ اضافت قطع اولنمشد بربط
ده بيكي كبي كه اصلي بربط در اضافتله اول آلتي تشبيه ايتمشلر در
قازبرنه بحر الغريب صاحبنك جملهٔ عزايسند ندركه بو مقامده
دمشدركه سرهنك اولدركه غيرلرك اوزرنيه حواله اولا
سوزجي باشلرنه وايش اوزرنيه طوروب ارغاد اشلدنلره
وبونلرك امثالي كسلره اطلاق اولنور فرهنك ده الفاظ مركبه
دندر اصلي فرهنك در اضافتله فردن مراد اول معنادركه تركي
دلده اكافر درلر هنك معناسي سابقا بيان اولندر معناي
تركيبي بو بيتدن ظاهر در بيت بعبري كه آورد فرهنك در
هوش • نشانند آتش جوشيده را جوش • فرهنكي سنيه ده نسبت
ائمك وار در شكه بو بيتده واقع اولبدر بيت جو آمد تا بقعر

بقعر بازين تنك • زمغزش عقل رفت از سينه فرهنك سينه مقر
قلب اولدغيچون در بحر الغرايب صاحبي فرهنك ادب وعقل
وهنر دمشدر شكه بو بيتله استشهاد ايتمشدر بيت جو آن كينه
راشايد وجنك را كهي بير تو بير فرهنك را • فرهنك مركب اولوب
معناي هنك دن زايد معناسي وارادوغي طوبامشدر زهر

بولنمده

نيش زهر اغو در اعلام غالبه دن اولمشدر كثرة استعالله
اطلاق اوزرنيه ذكر اولنجق مراد اولدر شكه بو بيتده واقع
در بيت زهر قند كلها اولور رسم اغولو اولنلر بته قيرم اوستنده طوقوز
قوقمه كيا اهمدن صقن • معناي اصليسي فني آجيدر • اوده زاغ
د دكلري اوكه نسنه در اوغنده غمها اختصاص ايجوندر • غنجه ده
بكي هاكبي • غنج كلمسنه كد ميكل غنجه سنك اغزنده عم حالتي اكا تشبيه
ادب • غنج لفظ انده استعاره ايتمشلر در غنجه دن حالت زايل
اولدقدن صكره غنجه دمزلر طبق كل درلر معناي اختصاصدن
كه اوغنده غمها اول مصلحت ايجون كلمشدر مراد بودر بيا ترك
اودي بو قا ديده وبا بيرده جم زهره ندارد دير شكه بو بيتده واقع
اولبدر بيت زهره ندارم كه بسويم لبت • تير وكمان دارد وابروي

نو •

نيش سوري نسنه در بيان طوكزنك دشنه نيش درلر شكه
بو بيتدن اكلنور بيت همجو نيش كر از دندانش • تيز دقصد
مستمند انيش ونيشتر كه اكا ترك نشتر دير مركبدر بو معنايه

نیش ایله تردن که لسان فارسیده اداة تفضیلدر نتکه سابقا تفضیل
اولنمشدر کثرة استعمال ایله ارونک دکننه اعلام غالبه دن اولمشدر
اطلاقی اوزرینه ذکر اولنه اول مراد اولور اول دکنک آغوسی
اولدیغندن اجرتر و نیشی مقابله ء نوش ده ذکر اولنر نتکه شیرین الله
نوشینک بیانی اولنمشدر بحر الغرایب صاحبنک جمله ء غرایبندن
بری ده بودر که بو مقامده کلامی که بعبارته نقل اولنور نیش
ایکی معنایه کلور اولا نشتر ثانیا مر صوقجی جانورک دکنی اروکی
عقرب کبی نشترک نه لفظنده نه ترکیبنی بلمشیخ معناسنک
اصلنی فهم قلمش اندن صکره یلانده صوقجی جانورلردن در
نیش انده استعمال اولنمش دکلدر فرشته سروش فرشته
یکا ترکیبدلوده استعمال شایع در لفظ فارسیدر معناسی لسان عربده
ملک دید کلری در نتکه بو بیتلردن ظاهر در بیت فرخ فرشته
بنود ز مشک و ز عنبر سرشته بنود بداد و دهش یافت آن
نکویی کنی کر فریدون توئی سروش انبیایه حق تعالی جانبندن نکویی ج
خبر کتورن فرشته در شمس فخری معیار جمالیده سروش
جبرئیلست دمشدر بو بیتیله تمثیل ایتمشدر بیت زهی فرشته
صفت خسروی که در ملکوت دعای جان تو کوید همیشه
جان سروش ابو منصور اسدی ایدر سروش جبرئیل را
گویند و فرشته را نیز گویند و اندر پارسی این را بسیار گفته

گفته اند پهلویست چنانکه فردوسی گفت بیت بفرمان یزدان خجسته
سروش مرا روی بنمود در خواب دوش فرشته نک اصلی هرشته
در لفظ مرکبدر بر جزوی بر در بابی عجمیه قیاسات معکسنه اول بانگ
فایه تبدیل شایع در پارسی ده فارسی ده درلر ابتداده اسفهان
درلر هشته اسم مفعولدر هشتن ترک دو شور مبوب صالی ویرمکدر
قوش قنادن یایسه فروهشت پر درلر نتکه بو بیتده واقع اولمشدر
بیت قضا چون ز کردون فروهشت پر همه زیرکان کور کشتند و کر
تصویرلرده فرشته قنالمری اچوق تیزرلر اول سبیله اکا هرشته درلر
دمشلر در جایزدر که فرشتنک بر جزوی هشته اولمیه هشت اولا
ماضی معناسنه اخرنده ی ها معنای عام ترکیبدن معنای خاص علمیه نقل
اچون اولا اسم خوابه ده یه هاکبی بو هانک اصلی اشتباه متعدد ده
سابقا بیان اولنمشدر والله اعلم مهمان میز میزبان مهمان
قونغه اطلاق اولنور الفاظ مرکبه دندر بر جزوی مه در اولو معناسنه
بر جزوی ده مان در بکیز یحی معناسنه اسم فاعلدر ماندن دن قونوق
مستحق تعظیم اولوب قونقوقی یرده رعایت اولوب اولوغندن
اولور و مهمان درلر شعرا و عربدن اول شاعر که بو بیتلری دمشدر بیت
ما ستمت العجم المهمان مهمانا الا لاجل ضیف کان منکانا فانه اکبر لهم
والمان منزلهم والضیف سیدهم مالازم لما نا مهانک مرکب اولدوغنی
بیانده بهک معناسنی تعبیرده اصحاب ایتمشدر اما معنای مان تبیینی

خطا ایدر ابو منصور ثعالبی لطایف المعارف آدلو کتابنده ذکر اونان
بیتلری یاکتورمشدر و مقرر اتمشدر غلطنه واقف اولمامشدر منبر قنوعک
اسم خاص درنتکه بو بیتدن ظاهر در بیت مکارم و نعمت باد منبربان
کرم بنجون جود تو صاحب دلان و شاهان منبر مهمان ایله بونک
فرقی اولدرکه بو وضع خاص ایله موضوع درانک اطلاق وضع عام
ترکیبی حسبیله در منبر اسم جامد اولمیجاق معناسی ذکر اولاندر مشتقاتدن
امر در منیر بیرندن طورمق درنتکه بو مثلدن ظاهر در بیت هر که بخت
یارمند بوده گر شود مرده راز گور انگیزه یابکر دار ببر بر شیره جیره
کرد د بکوشش اندر منیر و منیربان قنوغی قونقلیوب رعایت ایدندر
لفظ مرکبدر بر جزوی منبر درکه معناسی بیان اولندی بر جزیی ده
بان درحفظ ایدیجی معناسنه درنتکه جهان بان ایله جهان دار در
تحقیقنده فرق اولنوبدر والله اعلم هستی بودن هستی وارلق
درمقابلی نیستی درکه معناسی یوقدر هستینک اصل هست در
وار معناسنه نتکه بورباعیده ظاهر در رباعی از رفته قلم هیچ دگرگون
نشود وز خوردن غم بجز جگر خون نشود گر در همه عمر خویش خونابه
خوری یک قطره از انچه هست افزون نشود افونده غی یا شول
یادرکه لسان فارسیده آخر کلمیه لاحق اولور اول کلمه نک مدلولنده او لغ
معنای وصفیتی افاده ایدر مثلا مرد ار در مردی ارلکدر سرد صوقدر
سردی صوقلقدر کاه اولور هست مجرد رابطه معناسنده که ا

است معناسی در استعمال اولنور نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت
ببین آن دل من و بیکانی حباب در و که هست کوه غم و چشمهای آب
دروکه نک مدخول اولمیجاق استک اولنه بر هاء زیاده ادرلر
معنی همان کنه است معناسی اولور کلامده واقع اولمیجاق ایله ادرلر
نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت هست درین دایره لاجورده
مرتبه مرد بمقدار مرد نیست که هستک مقابلی در مرکبدر بر
جزیی نی درکه معناسی یوقدر نتکه سابقا نا ایله نیا فرقنده بیان او
لنمشدر بر جزیی ده است درکه لسان فارسیده رابطه در نیستک
معناسی یوقدر ابن سینا اشارات ادلو کتابنده است رابطه
ایدوکنه اشارت اتمشدر اول یرده که بویله دمشدر وقد یحذف
ذلک اللفظ الثالث الدال علی معنی الاجتماع بین الموضوع
والمحمول فی لغات کما یحذف تارة فی لغة العرب الاصلیة
کقولنا زید کاتب وحقه ان یقال زید هو کاتب وقد لا یمکن
حذفه فی بعض اللغات کما فی الفارسیة الاصلیة وهو است
فی قولنا زید دبیر است وهذه اللفظة تسمی رابطة افاضل
عجمدن جلال الدین دوانی میر صدر الدین که زید نیست ده رابطه
مذکور دکل صانمشلردر نتکه شرح تجریداوزرنه یازدقلری
حواشیده تصریح اتمشلردر ضبط فاحش اتمشلردر ابن سینا نک
است رابطه در لغة فارسیه ده رابطه نک حذفی جایز دکلدر

دكي سوزنك مقتضاسي اولدركه زيد هست دده رابطه مذكور
اولا اول تقديرجه هست دده مركب اولور هاء مفتوحه ايله است
دن مذكور هانك اصلي ها اولور وار معناسنه تقليب اوليجق
آنك آخرنده كي همزه استك واولنده كي الف حذف اولنمشلر ولور
نتكه هست است يرنده استعمال اولنور نتكه بو بيتده واقع او لبدر
بيت جهان كرچه سراسر لاله زار است • برهنه پا مرو انجا كه ها
خاراست مقتضاي مقام خار هست در بود وجود درنتكه بو بيتده
ظاهردر بيت همه بود در است ازو ناكزير • به بود كسي كو نيست
حاجت پذير • بوده موجود در • صيغه اسم مفعولدر بودن دن
كه مصدردر اولمق معناسنه بود ايله بودن • ديد ايله ديدن كفت
ايله كفتن كبيدر نتكه انلركده صيغه لري مشتركدر • فعل ماضي معناسنده
كلور • حاصل بالمصدر معناسنده كلور • بوراده اوليه در سيد شريف
شرح تجريد اوزرنه تعليق ايتدوكي حواشيده وجودي بودن ايله
تفسير ايتمشدر اصابت ايتمشدر • انلردن صكره هست ايله
بودني بر برينه مرادف طوتمشدر • اوراده ده اصابت ايتمشدر
نتكه بيت سابقدن وجه لري ظاهردر بودنك معناسي اولماجق
درنتكه بو بيتده ظاهردر بيت كذشته خود كذشت و بودني بود •
پشيماني چه دارد كنون سود • آخرنده كي ياشول يادر كه رشتني فارسيده
آخر مصدره لاحق اولور تهيا و استعداد معناسن افاده ادر • مثلا

مثلا ديجك يحك يرده عجم كفتني وخوردني دير سويلمكه لايق كلام
ويمكه يرافلنمش طعام ديمكدر دبلمكه مستحق كيسه كشتني دير كيد
جك نسنيه رفتني دير نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت چو نتوان
رفتني را داشت در بند • كره بستن چه موران بر شكم چند شدن
بر شيئك اولمقلغيدر كه لسان عربده صيرورت ايله تعبير ايدرلر معناي
بودنيا دن كه كونله تعبير ايدرلر مثلا عرب كان زيد فقيرا صار
زيد غنيا دير عجم فقير بود غني شد دير فقير دي غني اولدي در شد
شدن لغة مشتركدر اولدي يعني فوت اولدي معناسنده كلور
نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت مكر كه لاله بدانست بي وفايي عمر • كه
تا بزاد بشد جام مي زكف ننهاد بيت كه زنده است آن خود كونك
هنوز • وباشد زسر پاي مار هنوز • اما تحقيق اولدركه شدنك
معناي اصليسي زائل اولمقدر نتكه بو بيتلردن ظاهردر بيت يوسفي
از برادران كم شد آفتاب از ميان انجم شد اوتلكي شد عبيد
ي صار معناسنده در اكثري شد زال معناسنه بيت خوي بد در
طبيعتي كه نشست نشود تا بوقت مرك از دست • شدنك
اولمق معناسنده استعمالي كنايت طريقيله در اولمق زائل
اولمق لازم در دوست يار يار اشنا يا ور دوست
لفظ فارسي در تركيده ده استعمال شايع در • اول معاده
كه فارسي مستعملدر • مقابلي دشمن درنتكه بو بيتلردن ظاهردر بيت

مترس یار ز دشمنی که او دوست خوی است ٭ حذر از دشمنی که دوست
روی است ٭ دیکر دشمن مک استرتمش بنی دشمن ٭ عتابت ایلیرسه
دوست دشمن یارک که معنای اصلیسی معین در یاری معاونت
درہ تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت منم ز غم تنغم بیشه خالی از غضنفر شده
فلک یاری نکرد ای دوستان دشمن مظفر شد ٭ اقدر تنزنکه بو بیتدن
یارا
ظاهر در بیت همه کشت با نقش دیوار جفت ٭ نه یارای جنبش
نه آوای گفت ٭ یارانک آخرنده‌کی الف یاری‌نک یاسندن بدل
در بسا ایله بسی ده‌کی الف کبی الفک بو معنایه کلدوکی سابقا بیان
اولنمشدر یارانک معنای حقیقیسی یاردم یار کبی یاردم دن حاصل
اولان قدرتده مجاز در توسعا مطلقا قدرتده استعمال اولنور تنکه بیت
سابقده واقع اولمشدر بولداشه خطاب مقامنده عجم یارا دیرتنکه
بو بیتده واقع اولمشدر بیت ده روزه مهر کردون افسانه است و
افسون نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا لسان فارسیده آخرنده اسماده
اولان الف خطاب ایچون در ترکیده ده بو الف اول معنایه
استعمال اولنور تنکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت یارا رضاک اولور
بکا بی رضاکجم ٭ عاشق همیشه ترک رضا ایله خوش کچر ٭ محبوبه
ترکیده یار اطلاقی اولنور لسان فارسیده ده اطلاقی اولنور
تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت مصلحت دید من آنست که یاران همه
کار ٭ بکذارند و خم طره یاری کیرند ٭ اما بو اطلاق حقیقت دکلدر بلکه

بطریق الاستعاره در اول معنی ده حقیقت اولان لفظ شاهد در تنکه
بو بیتده واقع اولمشدر بیت شاهدان زمانه خود و بزرک دیده را انوسف
الله و دل را اکرک بحر الغرایب صاحبنک جمله‌سی غرایب ایند اندرکه بو معنا مراد
سویلدوکی کلام بو عبارتله که بعینها نقل اولنور یاری ایلتی یعنی
ایکی قرداشک عورتلری بر برینه ایلتی در لر ٭ رودکی بیت چه نیکو
سخن گفت یاری بیاری ٭ که تا کی کشم از زنان ذل و خواری ٭
بیت مذکورده کی معنای استشهاد ایچون کتورمشدر لفظ یارک
آخرنده‌کی الف ولیجی ادیجی معنسی اولدرکه ذکر اولندی آخرنجی
که آخرنده‌ها اوله معنسی قول باعیدر تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت ای
سروری که زیبد کمر لعل مرکب تو ٭ در دست و پای دولت خلخال
و یاره باشد ٭ بلکه لسان فارسیده سوار در لر تنکه بو بیتدن اول
معنی ظاهر در بیت ساعد سیمنکه زرین سوارست ٭ اولدی سواره صانکه
آتش دن دوایر حکویله آب اوستنه ٭ تحقیق بودرکه یارک معنای
اصلیسی مساعد ز اصح صفایه یاران درلر تنکه بو بیتدن ظاهر در
بیت یاران چو فرشته ز خرابات رمیدند ٭ ما چون مکسان در بن
پیمانه بماندیم ٭ یاردمجی معناسنده استعمال یارک مجاز در ٭ اول
معنی ده حقیقت اولان لفظ یاور در تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت
چاره ما ساز که بی یاور و بی کس کر تو بر اینکه روی آوریم ٭ یاور با
ایله اولیجی تصویر معناسنه در تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت نیست

در فن خودم چون تو ز شاهان یکتا • باز پرس از سخنم گرچه بناشم
باور • باور کردن اینمقدر • ترک اینمی ده دکنه عجم باوري دير • ياوري
يار دم در نتكه بوستاندن ظاهر در بيت بهر كار از خدا سيتي ياوري • اگر
صلح بودي اگر داوري • داوري خصومتدر • داور خصم در • نتكه بوستاندن
ظاهر در بيت سر انجام ترسم كه پيروز گر نباشد • ز داور كينه ور •
فصل خصومت ايدوجي اعتبار ايله حاكمه ده داور درلر • نتكه بوستيده
واقع اولنبدر بيت از تو بكه نالم كه دگر داور نيست • وز دست تو هيچ
دست بالاتر نيست • ظاهر بودر كه اطلاق مجاز در • بحر الغرايب
صاحبي داوري حاكم ايله تعبير ايتمشدر • داوري حكومتدر جنگ معناسنه
ده گلور دمشدر • ايكي سوزنده بله اصابت اتمامشدر • پس بس
پس پیشتر معناسنه در لسان ترکیده اول معنيه مستعملدر • نتكه بوستاندن ظاهر در
بيت چو يكبار گفتي مگو باز پس كه حلوا چو يكبار خوردند بس معناي
مذكور ايچون اولان پس باء عربيله در باء عجميله بيت مزبورده
اول ذكر اولان پس ايله در معناي آخر ايچوندر • اول معني دخي
عن قريب بيان اولنه جقدر باذن الله تعالى بس لغة مشترکه در
نيجه معناسنه ده گلور • نتكه بوستاندن ظاهر در بيت اي بس اسب تيز رو كه
بماند بس خر لنگ جان بمنزل برد بسا و بسي ده اول معناده
استعمال اولنور بسانك استعمال بيت مذكوره دن ظاهر اولدي •
بيت بر آنچه ميگذرد دل منه كه دجله بسي • پس از خليفه بخواهد گذشت — از بغداد

بحر الغرايب صاحبنك بو مقامده كلامي بودر ز انجي معناسنه
شيخ سعدي سخن گرچه دلبند شيرين بود • سزاوار تصديق و تحسين
بود • ديگر چو يكبار گفتي مگو باز پس • كه حلوا چو يكبار خوردند بس •
و نيجه نيجه دمك اولور بسا و بسي لفظندن تخفيف ايدوب شيخ سعدي
بس ناموركه زير زمين دفن كرده اند • كز هستيش بروي زمين
بر نشان نماند بسا انجه و نيجه دمك اولور بيت نه هر بيرون كه بيني
درونش همچنان باشد • بسا حلواي صابوني كه زهرش در ميان
باشد • لفظ بسي انجي ايله تعبير ده خطا اتمشلر در استشهاد ايچون
گتوردكي بيتده اول معني ثقشم بيده معناسيدر او كه مناسب اولان
ب دن بسي در تخفيف اولنمشدر ده گندن اصابت اتمشدر
ب دكي الف بيت ده كي يانك معنالرني بيلمامشدر بي نك
آخرنده عن ياي نسبيه يكي تنك آخرنده عن ياي يكي بستانك
آخرنده عن الف نا وركي ثنا الف كبيدر و پهنا وردكي پهنا
الفي كبيدر بو تنك دخي معناي نسبه دلالة واءر در نتكه بسا — بقا
بيان اولنبدر پس باء عجميله آنو درپيش در مقابلي اوك
آرده ديمك يرده عجم پیش و پس در نتكه بوستاندن ظاهر در
بيت پس و پيش تركان طاوس رنگ چپ و راست
شيران پولاد چنگ • معناسنده ده استعمال اولنور مجازا
نتكه بوستيده واقع اولنبدر بيت پس از مرگ دشمن يكي

ایکه صکره دیکلرده
و بو استعمال انعولدر

شربت آب بهاز ملك کاوس و افراسیاب اک صکره
کوروشن وستیاره پس خیز درلرپی وجهی بو معناده استعمال
اولنوبدر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت که یک شربت
آب ازپی بدسکال بود خوشتر از عمر هفتاد سال پیک
معنای حقیقیسی ایزدرکه صکره به قلور برکشنک ازن
بصارد عجبه کیدنه پی زوورلرپی سکر معناسنده کلور اما
استعارهٔ مذکوره معنای اول اعتبار یله دربیس بو معناده خی
استعمال اولنور که ترکیده ده اندن بو عبارتله تعبیر اولنور
مثلا عجم پس چه اکفته در ترک نیچون دیدک در نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت بجر غمذ کور مدی بجر کدن آقن کوز
باشن پس ندن دیمش عطایه اولدی در پر ورکنش صکره
کنه دیجک یرده عجم باز پس در نتکه بو بیتدن ظاهر در
بیت کو تفرع کینی وکر فریاد دزد زر باز پس نخواهد داد
مکر باز پس دکی باز پسک ده معناسی بودر پسک
اصلی پس در اولندن سین حذف ولمشدر پس قلمشدر
لغهٔ فارسیه ده حذف کلمه نک اولندن اولسون اورته
سندن اولسون آخرندن اولسون شایع در پس پس معناسنه
ایدوکی بو بیتدن ظاهر در بیت ندانم چه شاید بدن زین
پسش که راز سپهری نداننست کس دیکر چون پیشمانخ

زدل شد نالغاف زان سببش سعدی ندارد اعتراف
گاه هنگام هنگامه بام گاه مطلق وقت معناسنه اطلاق اولنور
معنای اصلیسی ظرف مشترکدر زمان ایله مکان اورتاسنده
نتکه سابقا بیان اولنمشدر هنگام وقت معین و محدود در
مثلا بهارک وقت معینه سنه هنگام بهار کلک وقت معیننه
هنگام گل درلر وقتنده یتشدی دیجک یرده عجم بهنگام رسید
دیر نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت کمر بند بهنگام فرزانگیست
ستیز فلک بر جان دیوانگیست معین وقتی اولوب اول وقتده
اولان جمعیته هنگامه درلر اوقنده غی بها اختصاص ایجون نامه
ده یکی بها کبی شول مکتوبه نامه درلر که یا عنوانندهیا اوقنده یا
بله آدیا زله بحر الغرایب صاحبی هنگامی مطلق وقتله تفسیر ایتمشدر
اول فروع دقیقه که اونکله گاه اورتا شده وار در فرق ایتمشدر
بام خصوصیله صبح وقتیدر سلاطینک و حکامک اول وقت
دیوانی زمانی اولدوغی اعتبار له اکه بامداد درلر اصلی میمک
کسریله در علمیه نقل اولنجق قاعدهٔ ترکیب تغییر اولنوب
میم مذکور ساکن اولمشدر بامدادک معناسی بو بیتدن ظاهر
در بیت اختر سر سبز مگر بامداد گفت زمین را که سرت سبز باد
بامدادان صبح صادقدر شیخ سعدینک بو قطعه سنده بیت بامداد
ان که خاطر باز آمدن براى نشستن غالب آمد مراد بامدادان

یکسنده

دن جاین صباحدر افنده غی الف نون اداة جمع در صبحگاهان دیکی
کبی اول اداتله صبح صادقه دل التنک وجهی صبحگاهانک معنلسی بیانده
تقریر اولنمشدر بام لغت مشترکه در طام اوستنه ده درلر نتکه بو بیتدن
ظاهردر بیت زحل بر بام او از پاسداران فلک برد رکهش
از روز باران تشت من از بام افتاد عجمک ضرب مثلی در
طام اوستنده لکن چوشنجک قاپی جکردر برکشینک خبری شایع
ستری فاش اولدیغی بو مثلی ضرب ایدرلر اما اول بام که بر نوع
اداة تشبیه در اصلی فام درفانک بایه بانک فایه تبدیلی لسان
فارسیده شایع در گل فام درلر از رق فام درلر نتکه بو بیتدن
ظاهردر بیت ساغری می بر کفم نه تا ز بر بر کشم این دلق ازرق
فام را فام رنگ جهتندن مناسبتده استعمال اولدیغلین طعم جهتندن
مناسبتده استعمال اولنور نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت نوا سازی
که بود دش یاریز نام نوای ساخت ان روز انگبین فام بحر الغرایب
صاحبی فامک رنگه اختصاصی وار صانمشدر غلط انمشدر روزه
روزی بهره روزه اوروجدر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت روزه چون
بیدار ای شیرین پسر کز دو لب بینم دهانت بر شکر اوروجه روزه
دکلری روزکه کوندر در اختصاصی اولدیغندن اوتوردر افنده غی
ها اداة اختصاصدر مه هفته دیکی ماهکبی کوساله ده که هاکبی سابقا بیان
اولنمشدر روزی کونلک تقدیر اولان وظیفه درکه تریکیدلده آکا
کونی کون تعیین

اکا کونلک درلر روزنه نسبتدن اوتور روزی دمشلردر افنده غی
یا یای نسبت در شهری ده که یا کبی بونک دخی اصلی سابقا بیان ا
اولنبدر صکره تعمیم اولنمشدر مطلقا رزق مقدره اطلاق اولنمشدر
که نک رزق مقدر بین که یمه دیجک بر ده عجم روزی کس غمی
خورد دیر نتکه بو رباعیده واقع اولبدر بیت ما باده منخوریم بشا دی
وخصم ما جو غم بز بیر طاق مقرنس غمی خورد ازقصهٔ سکندر و آب حیات
حضر معلوم شد که روزی کس غمی خورد دخی توسیع ایدب مقدر
اولمق معناسنده روزی لفظن استعمال ایدرلر نتکه بو بیتده ظاهردر
بیت بروزی نتوان باده زین طاس خورد که اسکندر ش حسرت و
الیاس خورد گاه اولور معنای تقدیرده اسقاط ایدرلر مطلقا
رزقه روزی درلر نتکه بو بیتلردن ظاهردر بیت مرغک از بیضه
بیرون آید روزی طلبد و آدمی زاده ندارد خبر عقل و تمیز
انکه ناگاه کسی گشت بجای نرسید وین بتمکین و فضیلت بگذ شت
ازهمه چیز بهره نکه ایجون قونان پای در افنده غی ها روزه
افنده غی هاکبی اختصاص ایجوندر فلان ایجون قوندی دیجک
یرده عجم فلان نهاده دیرلر بهره معنای مذکورده بوندن ماخوذ
در بهره روزی یه معنای تقدیرده مشارکدر اما بهره نک
رزقه اختصاصی یوقدر غیری دخی استعمال اولنور مثلا فضلادن
بهره سی یوقدر درلر عرب بهره دن حظله تعبیر ایدر نتکه بو بیتده

یا بخت

واقع اولبدر بیت آنکه خط افریده وزنی سخت یا فضیلت همی دهد
سختک اصلی ساختدر الفی حذف اولنمشدر لسان فارسیده وقوف
علتنک الف درواودر یادر خصوصا که وسط کلمه ده اولان الفک
حذفی شایعدر سخت دُرُشت زُفت سخت محکم درمقابلی سست
درکه معناسی کلمشک در سخت ترکیسی بورک یوزلو دیجک یرده
عجم سخت رود در بر کلکه قاتلو لازم اولدوغندن اوتری مجازا قتی
یه سخت درلر قتی کلمشک دیجک یرده سخت سست دیرلر تنکه
بوبیتدن ظاهردر بیت من عهد تو سخت سست می دانستم بشکستن
آن درست می دانستم قاتلغه سختی دیرلر تنکه بوبیتده واقع اولبدر
بیت زدست جورح بس سختی کشیده زعالم گرمی و سردی چشیده
ذکر سخت اصلینک معنالری درسختگاه اولور ساخت دن مخفف
اولور تنکه سابقا بیان اولندی اول وقتن معناسی دوزنی در ما یضیح
درساختن دن درشت قتی درتنکه بوبیتدن ظاهردر بیت چنین
است رسم جهان درشت گهی بپشت بر زین گهی زین به پشت
درشتک مقابلی نرم درتنکه بوبیتدن ظاهردر بیت درشتی و نرمی
بهم در به است چو رگزن که جراح و مرهم نه است قولاغک
یوشقیه یرنه لسان فارسیده نرمه گوش درلر بحر الغرایب صاحبی در
شتی اری ایله و سختی قتی ایله تفسیر اتمشدر ایکسنده بله اصابت
اتممشدر اری ستبرلک معناسیدر تنکه بوبیتدن ظاهردر بیت نشست

درشتکه

نشست از بر زین چو کوه بزرگ که بندد برپشت پیل
سترگ سترگ متقابل خرد در بزرگلک مقابلی کوچک درتنکه
سابقا تفصیل اولنمشدر رقابا درشتک معناسیدر سختک
انوه استعمال مجازدر تنکه بیان اولندی زُفت زاء معجمه نک فتحه سیله
جثه در بو بیجلو کدرکه لسان عربده اوکا ضخامت درلر تنکه بوبیتدن
ظاهردر بیت مباش دررِه حکمش چو کاو کاهل زفت بر و بز
بر کابش چو اسب تازی چست بو وصفله واحدی توصیف
اتدکلرینی متعددی ده توصیف ایدرلر مثلا لشکر زفت درلر
زفت
تنکه بوبیتده واقع اولبدر بیت مرغ با پیلی دو سه سنگ افکند لشکر
جیش را بشکند زفیله بزرگلک فرقی بودرکه زفت مجوسه مخصوصدر
بزرگ ده اول اختصاص یوقدر شایان اولوبه بزرگ درلر زفت دیمزلر
زفت زای عجمینک ضمه سیله اویماق ممک معناسنه اولور که
مقابل جواددر تنکه بوبیتدن ظاهردر بیت با او چه کونه گشت زمان
زفت یا جواد با او چه کونه رفت فلک نرم یا درشت تو با گنج
دینار جفتی مکن زبهر سلاح انج زفتی مکن زای عجمیله تقیید زای
مهمله دن احتراز ایچوندر که زفت اول کلمه ده مستعملدر رای مهمله نک
فتحه سیله رفتن دن ماضیدر گیتدی معناسنه تنکه بوبیتدن ظاهردر بیت
جهان چون دیگر یافت نتوان عنان زند کان تافت نتوان رای
در
مهمله نک فتحه سیله رفتن ماضی درسپردی معناسنه رفتنک رفتن

کسر طاء و ضمه سیله

تنکه خروك بو بیتدن ظاهردر بیت بجانهای فتاد از چشمش
مژه‌یی روفت دلها را بجاروب سابقا بیان اولنبدر که حروف
علتدن ما قبلی مفتوح وسط کلمه‌ده واقع اوله لسان فارسیده انک حذفی
جائزدر اول قاعده‌یه بناءً که روفتنک واوینی حذف ایدرلر رفت
درلر جاروب لفظ مرکبدر بر جزئی جای دریر معناسنه یا حرف
علة اولوب آخر کلمه‌ده واقع اولماغین حذف اولنمشدر بر جزئی ده
روب درکه سوپورکجی معناسنه اسم فاعلدر رفتن‌دن جاروب
معنای ترکیبیسی یرسوپورجیدر اصلی روب جایدی اضافتله
علمیه نقل اولیجاق قاعدهٔ ترکیب تغییر اولنوب مضاف الیه تقدیم
اولندی بو قاعده مرارًا بیان اولنبدر سوپورکیه جاروب ددکلری
یرسوپورجنک آلتی اولدوغندن اوتری در مجازًا آلت فاعله
فاعلک اسمنی اطلاق ایدرلر جمیع السنه‌ده شایع اولان مجازلردندر
در کمالا یخفی گران سنگین گران کاف عجمیله و کاف عجمینک کسریله آغر
اغرباشلویه لسان فارسیده سرگران درلر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت
خدا را ادامی بستان از وای نخمهٔ مجلس که می با دیگران خورد
وبا ما سرگران دارد آغر بهالویه گرانمایه درلر گران قدر کنار معناسنه
نته که بو بیتده واقع اولبدر بیت سر منزل قناعت نتوان ز دست
دادن ای ساربان فرو کش کین ره کران ندارد کاف عربینک
فتحه‌سیله در دکز انلوکنده مبالغه استعمال دریای بی کران درلر کرانک

کرانک مقابلی سبک یعنی دریمینی باشلویه سبک سر یعنی اینجلویه سبک
پای درلر لطافته یعنی ایلک لازم اولماغین مجاز الطیفیه سبک درلر نتکه
بو بیتدن ظاهردر بیت بزشکی که علت بواجب شناخت توانند سبک
داروی درد ساخت لطیف و شیرین دیه‌جك یرده سبک و شیرین
درلر سر غنده سبک لکلکنایت ایدرلر علی الفور وروی دیه‌جك یرده
سبک دادرلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت سبک داخسوکند آن پاک
دین بیزدان صفت آسمان و زمین سنگین وزنده آغر اولانه درلر
مرکبدر بر جزئی سنگ در وزن معناسنه ونیا آخره کران سنگ درلر نتکه
بو بیتده واقع اولبدر بیت تراکو سفندی از آن به بدی که بارمی سنگ
وفربه بدی بو بیتده واقع اولبدر بیت بسنگ و بهنگ و بفرو بناز
سر دشت یعقوب فرزانه باز بر جزئی ده یا بله نون درکه لسان فارسیده
بر نوع اداة اتصاف درکه مرجعی نسبة موءکده در مثلا زنکله متصف
اولانه زنکین چرکله متصف اولانه چرکین درلر قبیحه چرکین ددکلری
استعاره طریقیله در قبحده مبالغه قصد اولنمشدر مذکور اداتک تفصیلی
بحث رسنکینک معنای ترکیبیسی وزنلودر وزنلونک وزنده آغر
لغندن کنایه در سنگ وزن معناسنه کلدوکنلین نتکه بو بیتدن ظاهردر
بیت جهان بر کرفتم ز زرین پلنک که کوئی ندارم بیک پشه سنگ
طاش معناسنه ده کلور بر نوع غایة طاش که کلنک تأثیر اتمز سنگ خارا
درلر سنگین که بر جزئی بو معنایه سنگ اولا طاشدن دوزلمش معناسنه

الور نتكه دكمين ايله سنكين فرقي محلنده تفصيل اولنمشدر مجاز اقدر و قيمت
معنالرنده ده استعمال اولنور نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت هر يكي حلقه كيز بوي
و رنك * همي بركل و مشك نهاده سنك * بو بيتده ده سنك اول معنايه
در بيت چه خوش كفت آن كه سنك از آهنش بود * كه همت هست در
مقناطيس مقصود * باو بهم با و نك معناسيدر اونكله در * بهمك معناسي
بيله در آنونكله كتدي ديجك يرده بهم باو رفت ديرز * بر بيردن بله كتديلر
ديجك يرده بهم رفتند درلر لفظ باو ده معتبر اولان مجرد تبعيت در * جمعيت
لازم دكلدر بهم ده معتبر اولان جمعيت در * تبعيت لازم دكلدر * با ونك
اصلي باودر بالكلية فارسيده معناي مذكوري افاده ايدر نتكه بو بيتدن
ظاهردر بيت دهنت كرچه نما خاتم دلها در نديد * چون نخندد همه را
داند كه خاتم باو وست * بو بيتده اولان معناي ايچون دو بيت اسايشي
دو كيتي تفسير اين دو حرفست * با دوستان تلطف با دشمنان مدارا
الف حروف عليتدن در لسان فارسيده حذفي شايع در اصل با او لانك
معناسي اولدكه ذكر اولندي فتحه ايله اولان نتكه اصلي اولا
بادن مخفف اولمه بر نوع معناسي وار در بر معني قسم معنيسي در
نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت بجان دوست بحق قديم و عهد درست
كه هو نفس و دل و جانم دعاي دولت تست * بر معنيسي ده ظرفيتدر كه
في معناسنه در مدخولنك ظرفيتني افاده ادر نتكه بو بيتدن ظاهردر
بيت كس بود و نهر كست ظرفي به لب ات ز عاقبت * به كه نفو و شند مستوري مستان

شمالنشاعر نيده سببيت ايچون كلمني با ء سكون معناسني افاده ادر
نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت باز آمد ان مهي كه نديد بويش فلك كحل آب
آورد آتشي كه نميرد بهيچ آب * لسان شاعر سيده بـ الي معناسنده ده كلور
نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت عاشق كه شد كه يار بحالش نظر نكرد
اي خواجه درد نيست و كرنه طبيب هست * عرب نظر اليه
در عم بد و نظر كرد ديرز نظرك الي ايله اولان تعديه سني با ايله ادا ادرلر
لسان شاعره بيده بـ لا ايله افاده اولنان الصاق معناسنده ده كلور *
نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت سنبلستان خطم خشك نكشتست
هنوز * بمن آيد كه آهوي خطا بيدهمه * عبارت تركيه ايله ادا اولنه قده
اول معني نك فرقي بري بربندن ظاهر اولمز اول سببدن بحر الغرايب
صاحبي ايله الي معناسنه باي الصاق صانمشدر * مذكور بيتله كلام
انده الي معناسيله تمام اولور * استشهاد مقامنده كتورمشدر
غلط ايتمشدر * لسان فارسيده بادفي الي معناسنه كلور * نتكه بو بيتدن
ظاهردر بيت بعادت حالها باخوي كردد * بلذت ميوها خوش
بوي كردد * لسان فارسيده كاه اولور * بادن معنا قصد اولنمز مجرد
تحسين لفظ ايچون كلور نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت كر ز تيغ اسي
فراغت بيند * چون دو بيكر شود اسد بدو نيم * اصلي كلام اسد دو نيم
مشود در * ضرورت وزن ايچون نظم كلام متغير اولدقده مذكور
حرفك زياده سي مستحسن اولدي شود اسد دو نيم * دنسه نوع

ثقلت اولردي نباكاه ده يه شود ده واقع اولبدر زائد در
بيت از برده لعب اكر نباكاه بر ماه فلك نظر كمار صد مهر بيك
كمان كمروه بدر امينه آسمان شود بحر الغرايب صاحبي كمال
خجندينك بو بيتندر بيت بطلب يافت نشان از لب شيرين
فرهاد ده سوي لعل نبرد بخر كوه كنات وف باي زائد
صانشدر غلط اتشدر اول بيت ايچوندر اول معادن
عزلي تعبيرده بالطلب باي سببيت كتوررر ترك طلب ايلدر
عبارة يطلب دركه باطلبله ديه له معنى افاده ايديجك زياده
احتمال قالمز تفصيل اولنان احوال اول بانك دركه مفتوح او
اولا بادن مخفف اولنه مشتبه اولان اولدر اول بنك كسره
اولا مذكور حرفه اشتباهي يوقدر انك حايلدقي بيرنده
بيان اولنبدر بهم ده اولان معناي اجتماع بو بيتده ظاهر در
بيت اندك اندك بهم شود بسيار دانه دانه است غله در
بهمك اصلي باهم در الف حذف اولمش بهم قالمشدر بهم معناي عر
تركيبدن بله معناسني نقل اولنمشدر بانك معناسيه اونوتلمشدر
انكچوندر كه بربايله دخي جمع اولور نتكه بو بيتده واقع اولبدر بيت
ازين چشم بد است انكه در ايام بهار خار باخصيت عدل تو باكل
لسان فارسيده هم معناي شركتي افاده ايدر نتكه سابقا تفصيل اولنمشدر
مثلا يولده شريك اولنه همراه درلر اوده شريك اولنه همخانه درلر

درلر بربيرده درلمش نشنيه فراهم درلر نتكه بو مصراعده ظاهر در مصراع
دهان ورد فراهم نمي شود فرح فراهم مركبدر بر جزني فراد ركه
مقابل فرودر فرانك اصلي فراز در فرونك اصلي فرود در تركيبه
كلجك اخرنده فرى حذف اولنمشدر تخفيفا فراهمك معناي تركيبي
دوكلمش حاصلش بنده لري قلدروب بربيره جمع اتمكه درلر توسعا مطلقا
بربيره كتورلمشه فراهم درلر حالدر حق معناسنى اسقاط ايدرلر درلوب
جمع اولمشه درهم درهم درلر بوزلن دردي دجك بردر عجم روشن
درهم كشمه دردي بوكدي ديجك بردر درهم كور دردي درهم درن
معناي مذكور مراد اولدغي بو بيتدن ظاهر در بيت يكي كه كرك
مي بيرد ريده چو بيرور دره شد حواجه درهم دريد لسان فارسيده
هم شول معناده استعمال اولنور كه تركي دلن امدن ده بله تعبير
ادرلر او ده كلمدي ديجك بردر او هم نياند ويرنتكه بو بيتدن ظاهر در
بيت كو فرض حذاني كذارد از قرض تو هم غمي ندارد هم اول
معناده استعمال اولنور تركي دلده ده اندن بله تعبير ايدرلر مثلا
ترك هم استر هم قوفرقدر عجم هم جويد هم ترسد دير نتكه بو بيتده
واقع اولبدر بيت بدانكس نام غواصي بود زيبا كه هم در
جويد و هم ترسد از غرق همچنان ايم ده اول هم درر ترك هم ايله در
عجم همچنان ده يه هم ده اول هم درر ترك هم ايله در عجم همچنانست
درلمشه را داد دير مرتبه اولورسه بلكه همه دان در نتكه

بیت ز رخ دهر سوزی بنه هرکیست • از همه دان ده بید خشان بشب
همه نک افونده غی هما تعلیمون در معنای عام اصلی جن معنای خاص
علی به بنیه دکی نما کبی بنیم مطلقا یارم در بنیه یارم کود • به اسم خاص
اخ بذنه عی نما تعلیق بندر مکس زنبور ریشه مکس اسم عام معناسیچ
آرو به صادق قدر نکه بو بیتدن ظاهر در بیت یکی زان مکس که
انگبین گر بود • نه از صد مکس که انگبین خور بود • سنک قرو با
جق مکس زان درلر نکه بو بیتدن ظاهر در بیت جامۀ اسلام بر
اصحاب ریو • پر فرشته است مکس زان دیو • بو لفظ مرکب در
یلینذیه دو صادق قدر که لسان فارسیده باد پیزن درلر نکه
حروک بو مصراعندن ظاهر در مصراع باد پیزن اتابک مکس است
او علا بخیلرث موذیه که ترک دلند آلا درلر لسان فارسیده
اتابک درلر زنبور خصوصیله ارونک اسمیدر نکه بو بیتدن ظاهر در
بیت که بافت این قصب شکری تعامت فی • که دوخت این سبی خرقه برقدر زنبور
اشنک ارو سنه خرمکس درلر معنای مکسه عموم وار دیو عن بوندن
ظاهر در ریشه خصوصیله سوری سکک درنته که بو بیتدن ظاهر در بیت
ریشه چو پر شد بر ند پیل را • با همه مردی و صلابت که هست • اصل کلام
بر ند پیل را که اوست با همه مردی و صلابتدر وزن قافیه ضرورتی
ایچون اصلدن عدول اولنیدر اول سببدن وجه مراد مکشوف دکلدر
ترک چپنلک دیدکنه عجم ریشه خانه در تاتار دلنده چبن دیوکه درلر

درلر هما همایون هما بر کولکه سیدر مبارک قوشدر نکه بو بیتدن
ظاهر در بیت سن هماسن یانکده ظل هما اول ایکی زلف دام
ظلهما • کلکه سی مرغوب اولدوغی بو بیتدن ظاهر در بیت گر هما
از جهان شود معدوم • کس نیاید بزیر سایۀ بوم • مذکور
قوشنک کلکه سی کیمک اوزرینه دوشرسه اول کمسه سلطان
اولور درلر خلق ارا سنده اشتهاری اننکلا در نکه بو بیتدن
ظاهر در بیت عجبی اولدیسه عونیه جهان سلطانلری خاینه • که دوشدی
اوستنه سایه سنک زلفک هماسندن • همانک اصلی همای در
آخرندن حرف یا حذف اولنمشدر • بادن وسادن • وخادن
ورادن • حذف اولندوغی کبی دست وباد درلر اصلی بای در
سمنسا درلر اصلی سای در • شکر خادرلر اصلی خای در • خود را
درلر اصلی خود رای در • هما بو بیتده اصلی وزنه ذکر اولنمشدر
بیت همای بر سر مرغان از آن شرف دارد • که استخوان خورد
و جانور نیازارد • همایون قوتلو در همایه نسبتدن حاصل اولمش
معنی در • آخر کلمه ده واو لسان فارسیده بر نوع نسبتدن عبارتدر
نیکو ده هندو ده بانو ده ایله در نکه سابقا بیان اولنمشدر یا ایله
اولان نسبتی تاکید ایچون ده نون زیاده ایدرلر همایون •
درون • اندرون درلر • درونک اصللری اندر در • واندر در
واندرونک واو نسبت ایچون در • نون تاکید ایچوندر بدر

[illegible]

یادر در السنافارسیده ظرفیت افاده ایدن بای مفتوحنک کی
اول کلمه ده واقع اولوز درکه التباسی وار در مثاللری بری
برنه قریبدر فرقلری بودر که مذکور بانک افاده ایتدوکی ظرفیت
شول معنادر که ترکیدلده اندن ده تعبیر ایدرلر مثلا دکزده در
دیجک یرده بدریا دنور بریوزنده دیجک یرده برروی زمین
دنور لفظ درک مدلولی ایچ در درون ایچرودر اول واو
نون نسبت مؤکده ایچون در نتکه سابقا بیان اولندی ایچنده
دملو اولیجق عجم درله بای مذکوری جمع ایدر مثلا دکز ایچنده دیجک
یرده بدریا در نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت بدریا در منافع
بیشمار است اکر خواهی سلامت بر کنار است اوستنده
دملو اولیجق مذکور بایی برله جمع ادرلر مثلا بر یرینک اوستنده
دیجک یرده برروی زمین بر درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر
بیت بس ناموركه زیر زمین دفن كرده اند كز هستیش برروی
زمین بر نشان نمانده بر که ده درکبی معنیلری متعدد در
بوراده مراد اولان معنی بردن اوست در بتو برا السنافارسیده
اول کلمه یه لاحق اولان بای مفتوحه ایله تعدیه معناسن افاده ایدر
او کلمه ده ایراد اولنان را اورتاسنده کی اول ده اداة تعدیه
در التباس تام وار در مثلا سکه دیجک یرده عجم بتو ده دیر ترا ده
دیر بکه دیجک یرده بمن ده بماده دیر مرا ده دیر اوکه دیجک

دیجک یرده باوده دیر اورا ده دیر فرقلری بودر که رانک
افاده ایتدوکی تعدیه ده عموم وار در بر نوع تعدیه دخی وار
را او بیا افاده ایدر مذکور با افاده ایتمز مثلا بنی سنی اونی
دیجک یرده مرا ترا اورا دنور بمن بتو باو دنمز عجم سنی قوغدی
دیجک یرده ترا خواندر بتو خواند دیمز اول ایکیسنده حال
بویله در ترانک اصلی تورادر واو حذف اولنشدر تخفیفا و
علتنک او کلمه دن حذف السنافارسیده شایع در مرانک اصلی
منرادر را ایله متصل اولدقده منک نونی حذف اولنشدر
تخفیفا اول واو ایله بو نونک حذفی را ایله اتصال ایله مشروط در
تو اولسون من اولسون متصل اولمیه لر واو ایله نون حذف
اولنمز مثلا تو کردی یا من کردم درلر تکردی مکردم دمزلر زیرا انک
غیریه متصل اولهلرده حال اویله در مثلا مش دمزلر منش
درلر نتکه بو بیتده واقع اولبدر بیت منش تاج دادم زمین
لشکر کشید منش تیغ دادم بمن بر کشید نوده حال بویله در مذکور
ضمایر منفصله نک جمعلری خلاف قیاس اوزرنه در آنک جمع
ایشان در نتکه سابقا بیان اولنمشدر شان ایله ایشانک فرقی
بیان اولندیغی یرده ذکر اولنمشدر منک جمع ما در نتکه بیت
ما بیم بعشق تو تولا کرده ورز طاعت و معصیت تبرا کرده بی لک
دیجک یرده عجم منی در بزلک دیجک یرده مایی در نتکه بو بیتده

ظاهردر بیت چو صونک طبراق اولک ماء منی • تونک جمع شماکلور
ننکه بو بیتدن ظاهردر بیت دل خرابی میکند • دلدار را آگه کنید
زنهار ای دوستان جان من وجان شما • صاقن دیمک یرده لسان
فارسیده زنهار درلر • ننکه بو بیتده ایکیسی واقع اولمشدر بیت
زنهار از قرین بد زنهار • وقنا ربنا عذاب النار • مراده یکی
میم ایله آخر کلمه یه لاحق اولان میمک مدلوللری مشتبه در • ایکیسی ده
متکلم ضمیر در فرقلری بودر که اول میم که مفتوح در اول اراده او لور
ضمیر منفصل لسانا عربیده یه انا معناسنه در اول میم که ساکن در آخر
کلمه یه لاحق اولور • دانم ده دانستم ده یه میم کبی ضمیر متصل در لسان
عربده که تاء مضمومه معناسنه در که آخر کلمه یه متصل اولور تاء علامت
کبی که اولور • اول ایکی ضمیری جمع ادرلر منم درلر • ننکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت منم که گوشهٔ میخانه خانقاه منست دعای پیر مغان
ورد صبحگاه منست اولنم دیمک یرده عجم آن منم در • ننکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت آن نه من باشم که روز جنگ بینی پشت من •
آن منم که اندر میان خاک وخون بینی سری • بن اولم دیمک یرده
من آنم دیرلر • ننکه بو بیتده واقع اولبدر بیت آنم که با شیر بازی کنم
میان یلان سرفرازی کنم • ژنده پاره چاک شکاف کاف فرس ندە
زای عجمیله وژانک فتحه سیله پیر غاغله پاره لنمشه درلر ژنده
پیراهن ننکه بو بیتده واقع اولبدر بیت چو گل گر چه ژنده پیراهنست

ولی بوی او از دگر گلشن است ژنده جامه درلر ننکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت دید وقتی که یک بر اکنده • ژنده زیر جامه
ژنده • زای عجمینک فتحه سیله ژنده معنا ای فی افاده ادر بویک
صویه ژنده ژود خ درلر • بویک ژنده پیل درلر ننکه بو بیتدن بیل
ظاهردر بیت یکی ماهی بود در رود نیل • ببالا و پهنا چو ده ژنده
زای عجمینک کسره سیله ژنده دریدر • مرده مقابلی در که
مردن دن اسم مفعولدر پاره بای عجمیله بر جلدن ایرلمشه درلر
ترکدلده ده بو معناده استعمال اولنور ننکه بو بیتده واقع
اولبدر بیت کلنک اوکنجه دوشم دکه پاره • اولوردی برج
بارو بر حصاره • بر پاره • وبر پاره سی درلر • گو پاره دمیکه پاره
بو معنایه در • اصلی گاو پاره در • گاوک الفی حذف اولنمشدر • شمس
فخری گو پاره نک بیاننده رمه گاو باشد مشددر • بو بیتی تمثال
گتورمشدر بیت کمترین بخششی ز همت او • صد هزاران
دهست گو پاره • بر بتون نسنه طوغراسالر پاره پاره اولدی
دیرلر بای عربیله اولیجاق پاره قلعه معناسنه در ننکه بو بیتدن
ظاهردر بیت هر کجا تیغش کشد لشکر • چه گشاید ز حصن واز باره
آته ده اطلاق اولنور • ننکه بو بیتده ظاهردر بیت نشست
از باره تند باز • همی رفت با وی بسی رزم ساز • باره کره
معناسنه گلور ننکه بو بیتدن ظاهردر بیت سکی را لقمه هرگز فراموش

نکر دو رزنی صد باره اش سنک باره تک بر معناسی دخی
واردر که شرکلده اندن حصوصله حقله تعبیر ایدرلر مثلا نجم
حصوصمده نجم حقمده دیمک عجم اهداده در بارهٔ من درتنکه بو
بو بیتده واقع اولبدر بیت در بارهٔ تو منم هوا خواه در بارهٔ
من تو بی در آکاه جاک بر نوع در تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت
تا بکی در فراق چهرهٔ تو دامن وجیب خویش سازم چاک یرتلدی
دیمک یرده عجم چاک شد دیر یرتلمش دیمک یرده چاک
شده دیر تنکه بو رباعیده واقع اولمشدر رباعی کربمانیم زنده
بر دوزیم دامنی کز فراق چاک شده ور نمانیم عذر ما بپذیر
ای بسا آرزو که خاک شده یر نوع یرتق اولان نسنه یه جاک جاک
درلر تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت تن از خوی پر آب و دهان پر زخاک
زبان کشته از تشنکی چاک چاک جاک لغت مشترکه در بر نوع
صدایه اسم در اولور ترک چاق چاق دیدیکی یرده عجم چاک چاک
درتنکه بو بیتدن ظاهر در بیت چکاچاک خنجر بکردون رسید زهند
وستان خون بجیحون رسید چکاچاک اصلی چاکاچاک در چاک
آولدن الف حذف اولنمشدر ایکی جاک اورتاسنده یی برابر در یک
لباب ده یک الفدر بو الفک اصلی سرتاسر له سراسرک فرقی
یرنده بیان اولنمشدر شکاف بر قدر ایرلمش ایکی پاره
اولمش نمود شکافته درلر شکافتن یارمقدر تنکه بو بیتدن ظاهر

ظاهر در بیت استره هر چند زبان تیز یافت موسترد مو نتواند شکاف
شکوفه بو بیتدن مأخوذ در چیک دخی اجلدغی وقت یارلمق بولنور
شکاف اسم فاعلدر کلور شکافتندن تنکه بو بیتده ظاهر در بیت
کشت حسنک از فغان سقف شکاف ذاکران را درون زلب تا ناف
موشکاف دخی که شکاف بو معنایه در موشکافک ترکیبی قیل یارجیدر
استعاره طریقیله تتبع کلام دخی تدقیق ایدن کمسنه یه موشکاف درلر
کاف یارمقدر کافتندن مشتق در معنای کافتن یارمق در تنکه
بو بیتدن ظاهر در بیت و یا باز کافم زمین را زهم بر مشان بجاک
اندرون بیش و کم کاف اسم فاعلدر کلور فعل مذکوردن یا نهی
معناسنه امر دخی کلور تنکه بو بیتدن ظاهر در بیت کشاورز آهنکر و
پای باف چو بیکار مانند سر شان بکاف کاف ایله شکاف
معنالری بری برینه قریب اولمغن ابو منصور اسدی و شمس فخری
فرق ایتممشلر در بحر الغرایب صاحبی ده انلره تقلید ایتمشدر یارق
که معنای کاف در آیرلوب کتمک لازم دکلدر شکافده اول معنا
معتبر در لسان عربده یا قصمه فصم کیبی در ذکر اولنانلر کاف ایله شکافک
معنای حقیقیلریدر مجازا احدهما آخر دخی استعمال جائزدر
علاقهٔ مجازیه ظاهر در دزبار بارو دز قلعه و روزدار اندن
مرکب در که معناسی ذکر اولندی برجزئی دخی دار در که داشتندن
اسم فاعلدر حافظ معناسنه قلعه بکجیلرینک اولوسنه دزدار درلر

قلعه‌نك حفظی امری الله‌ه اولدیغندن اوتر و درفعان درفانك دخی
بر جزئی ورزدر بر جزئی ده فعان درکه فانستن دن اسم فاعلدر معناسی
بکنزیجی درکو دلو و بو بلوکسیه تشبیها درفعان درلر نیکه بو بیتدن ظاهردر
بیت نه دزد زاری دری دزد بید دزدی • زهی دزدی که دزد دزد
دزد دزد زادآ و باره قلعه معناسنه درنیکه سابقا بیان اولندی باره نك
معناسی تبرغاز درکه بو بیتدن ظاهردر بیت برج اعلا کیله رو باره یدی
نه فلك بلکه انجم بر باره یدی • ایکنجیده اصلی باره در بر نیك اخرنده
ها تعلیجون در معنای عام اصلیدن معنای خاص علمیه بر نیك اخرنده
واو نسبتی مخصوصه الحاق ندرنیکه دکی و هندو دیکی واو کبی باره ایله بارو
تنه ایله تنو کبیدر تنو نك اصلی تنو معناسی در ذکر اولنمشدر تنومند
بیان اولندی بو واو تفصیلی عن قریب کلمه کرك در باذن الله تعالی
هندی هندو هند اسم مملکتدر هندی اول مملکته نسبتی اولان نسنه در
اخرنده‌کی یا یای نسبتدر رومی ده‌کی یا کبی بوجهتك مدلولی اولان
نسنه لزوم معتبر دکلدر منسوب اولان آدمی اولسون معتبر دکلدر
هانك مدلولی اولان نسنه لزوم معتبردر اما آدمی اولمق معتبر دکلدر
دسته ده و پایه ده و ساده ده اولان ها کبی اما او نسبت که واو نك
مدلولیدر اول نسبتده هم لزوم معتبردر منسوب اولان آدمی اولمق معتبردر
هندو ایله هندینك ایکی جهتدن فرقی وار در بری بو که غیری دیاردن کلوب
هندده توطن ایدن آدمه هندی درلر کویدن کلوب شهرده برنسنه

زهی دزدی دزد دزد دزدی
دزد زاری دری دزد بید دزدی

شهری دیدکلری

شهری دیدکلری کبی اما هندو دیمزلر هندو شول طائفه مخصوصه در که
دیار هنده نسبت جبلیه‌سی وار در • عرب و عجم و ترك و دیلم کبی
غیری یردن کلوب اول دیارده توطن ایدنه هندو دیمزلر اول سببدن
هندوستان دینور عربستان عجمستان ترکستان دیلمستان دینمدکی
دندو کبی هندیستان دینمز رومیستان دینمدوکی کبی ستانك مفهومنده
نشو نما انده اولمق معتبردر بربره وافرنك کتوروب دوکلر اول
یر کلستان دینمز ستانك معنای وضعیسی نه امیدوکی کلستان ایله
دلستان فرقنده بیان اولنبدر جهة اخرندن فرقی بودرکه آدمی
اولمینه هندو دینمزلر حیوان اولسون جماد اولسون اما هندی دیرلر
مثلا قلمی هندی ایله توصیف ایدرلر تیغ هندی دیرلر هندونك اصلی
هندو ید و آخرنده حرف یا حذف اولنمشدر نیکی بلبله نیکونك فرقنده
اصل بیان اولنبدر ایزد یزدان ایزد لسان فارسیده باری
تعالینك عز شانه علم خاصدر لسان عربیده یا لفظة الله کبی لسان ترکیده
تکری لفظی کبی عز شانه معجمه نك فتحه سیله درنیکه بو بیتدن ظاهردر بیت
بجا آمدان وعده ایزدی • براد ان بسر پاك و دور از بدی •
یزدان لسان فارسیده یرادی معناسنه درکه لسان عربیده اکه خالق درلر
نیکه بو بیتدن ظاهردر بیت سبک داد سوکند ان پاك دین
بیزدان هفت آسمان و زمین مجوس اصطلاحنده یزدان خالق خیره
مخصوص در خالق شره اهرمن درلر نیکه سابقا کبرله ترسا فرقنده

بيانندە تفصيل اولنمشدر بحر الغرايب صاحبي ايزدله يزدانه فرق
ايتدوب ايكيسي نه ده لفظ تكرى يله تفسير ايتمشدر لفظ خداي كه
مركب اولا اصلي خود آي اوله واجب لذاته معناسنه در حق تعالي يه
مخصوص اسماء ندر اما لفظ خداي كه مفرد اوله معناسي صاحبدر
حق تعالي يه اختصاصي يوقدر بونك تفصيلي سابقا ذكر اولنمشدر
شواهد و دلايلي يله كام باز بازيدن بيمودن كام كاف عجميله
ادم دە نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت كوشه گيران ستوده نام بوند
گرچه گردان فراخ كام بوند كام لغة مشتركه در بر معناسي
طماقدر نتكه بو كلامدن ظاهردر بيت ذو الفقار علي در نيام و زبان
سعدي در كام كاف عربيله اولنجاق كام مراد معني سنه در بيت
ساقي بنور باده برافروز جام ما مطرب بگو كه كار جهان
شد بكام ما كامران دن و اولان كام بو معنايه در بروني دخي
ران در كه ران دن اسم فاعلدر سورجي معناسنه در كامرانك
معناي تركيبيسي مراد سورجي در كامكار دخي كام دخي اول
معنايه در كار اشدر مرادن ايشليجي كامكاردرلر نتكه بو بيتدن
ظاهردر بيت چه گردن زبان بر بدي كامكار چه در آستين
داشتن گرزه مار باز قولاجدر نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت گرازه
برآيد بسان گراز درفشي برافراخته هفت باز بازيدن دن
مأخوذدر بيمودن دن كبي بازيدن دن اولچك در اما كيفيتلري

[illegible]

مختلفدر بيمودن اولچمك اولچكدر اولچكلو اولچلمش تركيبه بيموده
درلر نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت در پي آن غلة بيموده گشت
رنجه مشو چون قلم آسوده گشت پيمانه بيمودن دن مأخوذدر
اسم در معناسي اولچكدر بويك ساغره دخي پيمانه درلر نتكه
بو بيتدن ظاهردر بيت باده لعل لبش كز لب من دور مباد راح
روح كه و پيمانه ده پيمانه گيست تشبيهادر استعاره طريقيله
پيما اسم فاعلدر اولچيجي در نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت دشمن
بجو آتش نهاد و باد پيما بگو خاك بر سر كن كه آب رفته باز آمد
بازيدن قولاجلمق يا آدم ليوب اولچكدر شمس فخري بو فرقه
دن غافل اولوب معيار جماليده پازيدنه بيمودن ايله تفسير ايتمشدر
يدن باز اسم فاعلدر معناسي آدمليجيدر بازيدن دن آكا بنا كه باز
ادملمقدر مجاز اآدمن كبي آدمنه دير بازدير لر بطيع الحركت معناسندن
انكله تعبير ايدرلر بر وجه كنايت اولدوغي بو بيتدن ظاهردر بيت
اگر چند باشد شب دير باز برو بيره نگاهم نماند دراز آدمي
تيز آدنه تند باز درلر سريع الحركت معناسندن سندن انكله
تعبير ايدرلر بر وجه كنايت نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت نشست
در از بر بارۀ تند باز همي رفت باوي بسي رنم ساز بار صيغه مشتركه
امر معناسنه ده كلور ادمله ديمك يرده باز درلر انكله ميل كنايت
ايدرلر نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت بيا ساي چندي همه بوملكوش

سوي مردمي باز و باز ار بهوش • باز يدن مجازاً ادملمي معناسنه
كلدوكنلين ال اوزنوع معناسنده كلور علاقهء مجازيه ايكسنده
ده ظاهردر بيت بري آدم ايله اولمك لازم • بري قولاجله اولمك
لازم در • ال اوزتري ديجك يرده عجم دست بازيد در • ال
اوزته ديجك يرده دست مباز دير نتكه بو بيتده واقع اولمشدر
بيت بحر فراز سر بسر ان تو باي منه بحر بسوي زنخدان ساده دست
ميان خرگوش خرچنگ بو اسملرك ايكيسي الفاظ مركبه دن در
عبارة خوده اشتراكلري واردر • لفظ جهتندن معني جهتندن دكل
اول سببدن محل اشتباه اولوب بيانه محتاج اولان الفاظ و عبار ات
سلكنده منسلك اولدي • خرگوشك بر جزوي خردركه معلومي مركبدر
معروفدر نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت خر عيسى اگر بمكه رود • چون
بيايد هنوز خر باشد • بر جزوي ده گوش دركه معناسي قولقدر بيت
گوش خر بفروش و ديگر گوش خر • كين سخن را در نيايد گوش خر
عبارت گوشه بوندندر • مسماسي كه اكثريا تركيده اوكه گوشه ديد
ديدكلري قولاغه تشبيه ايتمشلردر • اوزنده غي بهامشابهت جهتندن ندر
اولاجلدن مناسبتي اظهار ايچون طوشنه خرگوش ديدكلري قولاغي
خر قولاغنه بكزدوكندن اوتردر • خرچنك اصلي خارچنكدر • بر
جزوي خاردركه ديكندر • تخفيفاً الفني حذف ايتمشلردر • خر قالمشدر
ده دن حذف اولدوغي كبي كه اصلي داه در فردوسينك بو بيتده اصلي

ابرداده كه
اصلي اوزرينه مذكوردر بيت ابراه ودو هفته شد كتخداي
كرفتند بر يك سزاوار جاي • دو وف علة كه واي خو فلريدر لسان
فارسيده حذف شايع در نتكه سابقا بيان اولنمشدر • بر جزوي دم
چنك در جيم عجميله معناي حقيقيسي يرتجي قوش طرناغيدر • نتكه
چكل ايله چنكالك فرقي بيانده ذكر اولنمشدر • خرچنك ينكجدر
نتكه بو بيتدن ظاهردر بيت چو بر زد سر از چنك خرچنك هور
جهان گشت روشن بسان بلور • بو اورا اسمنك ايكي جزوينك ده
استعمال استعاره طريقله در • قسا جلرني صيده يرتجي قوش طرناغنه
حدتده دكنه تشبيه ايتمشلردر تشبيه ثانيدن غرض طرناقي شدتيه بو
يوغدوغنه تشبيه در خرچنك خر بشت كبيدر • اما استعاره
انك برجزنده در زندگي زنده كانيده زنده دري معناسنه
در • نتكه عمر خيامك بور باعيسندن ظاهردر رباعي در باي اجل چو ن
سر افكنده شوم • وز دست غمش ز بيخ بركنده شوم • زنهار
كلم خر صراحي مكنيد تا چون كه ز باده پر شوم زنده شوم • زنده
نك مقابلي مرده دركه معناسي اولي در نتكه بو رباعيدن ظاهر
در رباعي چون مرد شوم خاك مرا گم سازيد • و احوال ده عبرت
مردم بسازيد • خاك تن من بباده آغشته كنيد • وز كالبدم خشت
سرخم سازيد • زندكا دركك دركه لسان عربيده حيات درلر
اوخندغي ياياي نسبتدر • كاف زياده اولندغينك سببي نزده نك

آخرنده هاء غیر ملفوظ در هر اسمک که آخرنده اول اوله اوکه یای نسبت
داخل اولوجق قبلنه بر کاف زیاده اولنور مثلا مرده یه بر مردهکی
بنده یه خونده یه درلر لسان فارسینک قواعد مطرده سندندر
زندگانی درلر حیاتدن تمتع معناسنه در نتکه عمر خیامک بو
رباعیسندن ظاهردر رباعی می نوش که عمر جاودانی اینست
خود حاصلت از روز جوانی اینست هنگام گل و باده و یاران
سرمست خوش باش دمی که زندگانی اینست لفظ زندگانیده
دیکی کاف و یا یکانکی زندیا دیکی کاف و یادر الف و نون زیاده
اولمشدر مبالغه ایچون نستبله بو قاعده لسان شاعرنیه قاعده
لرندندر لسان فارسیده ده اعتبار اولنمشدر نتکه اوایل رسالده
ده تقریر اولنمشدر درلک دریلکه متفرع اولوب اوکه اختصاص
تام اولدیغندن اونترو اول مبالغه بونده اعتبار اتدیلر واول ایکی
معنادن تعبیر فرقده حاصل اولدی اول فرق بوندن ظاهردر بیت
گر بجان زندگیست حیوان را زندگانی تومی دهی جان را پهلو یا
ده فارسی ودری کبی بردرلو دلدر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت با
موضعه کتری وجادوی ندانسته ضیع وهم پهلوی فردوسی بو بیتده
پهلوی جادو یه قافیه ایدب لامنی پهلونک مضموم اعتبار اتمشدر
بیت سابقده گنجه وقافیه ایدب لامنی مفتوح اعتبار اتمشدر
ایکیسی ده جائزدر نوکبی شوه قافیه اولدنی مفتوح اعتبار

اعتبار اولنور نتکه عمر خیامک بو رباعیسندن ظاهردر رباعی یک
جرعه می کهنه ز عمر نو به هر جا که نه می بیرون شو به تا کب از تخت
فریدون وقباد خشت سر خم ز تاج کیخسرو به اوبه ده قافیه اولنور
مضمور اعتبار اولنور نتکه عمر خیامک بو رباعیسندن ظاهردر رباعی
نه جامه عمر کهنه نه خواهد شد نه کام کسی بکام او خواهد شد منزل ککنار
آب کیبر ولب جوی کیف کوزه چو شکست سبو خواهد شد مذکور
شاعر مشهورک بو شعوندن اکلنان بودر که مذهب باطل تناسخه
قائل اولان جاهللردن اولا زبانی پهلوی توصیف شاعر مذکورک
بو رباعیسنده واقع اولیدر رباعی روزیست خوش و هوا
نه گرمست ونه سرد ابر از رخ گلزار همی شوید گرد بلبل بزبان
پهلوی با گل زرد فریاد همی زند که می باید خورد اسانی پهلوی
فصاحت بوغدغنه بو رباعیده اشارت وار در پهلونک نسبتنده
مبالغه قصد ایدنجک الف نون زیاده ادرلر پهلوانی درلر نتکه فردوسینک
بتیلرندن ظاهردر رباعی گشاده زبان وجوانیت هست سخن
گفتن پهلوانیت هست اگر پهلوانی ندانی زبان تبازی توا
ورندار دجله خوان بو الف ونون زبانی ده کی الف نوندر مبالغه
ایچون زیاده دخی لسان عربده اعتبار اولنمشدر نتکه جوهری صحاحده
بیان اولنمشدر لسان فارسیده ومستعملدر ملائکه بنت ده کیانی
درلر حمرونت دحمرانی درلر لسان فارسینک دریسی فصیح در

تنکه سابقا بیان اولندی پهلوی یه صحیح دکلدر زیرا لسان عربده حال ابله در
شهرینک دیلی فصیح دکلدر بادیه نشینلرینک دیلی فصیح در
پهلوینک بر معناسی دخی وار در پهلوان مؤدله پهلوا یا مرکبک
فرقی بیان اولندیغی یرده تقریر اولنمشدر کذلک باذن الله تعالی زبانک
معنای حقیقیسی آلت تکلم اولان عضو مخصوصدر که عرب اوکه
لسان و ترک دل دیر نتکه بو بیتدن ظاهردر مصراع زبان در دهن ای
خردمند چیست ٭ کلید در گنج صاحب هنر ٭ لغت معناسنده استعمال اولنور
استعاره طریقیله اول دخی آلت تکلم اولدوغندندر او تر گلستانده
شیخ سعدینک بو کلامنده بیچاره در حالت نومیدی بزبانی که
داشت ملک را دشنام دادن گرفت واقع اولان زباندن
مراد لغت معناسی در کلام مذکورک شرحنده ای بلسانه التی هی
فیه دینمکه خبط فاحش اتمشدر اول تقدیرجه عبارت بزبانی
داشت لغو اولدوغن بلمامشدر عبارت لسانده استعاره
مذکور شایع در نتکه سابقا روایت اولنان حدیث نبوی ده
واقع در لسان اهل جنتدن مراد جنت اهلنک استعمال اتدکلری
لغت در دل لفظنده اول استعاره وار در مثلا عجمی اولان کیسه
دل بلمز دیرلر اسب ستور اسب خصوصیله آتک اسمیدر
نتکه بو بیتدن ظاهر در بیت پیاده از آنم فرستاد طوس ٭ که تا اسب
بستانم از اشکبوس ستور مطلقا بنک در آت اولسون قاتر اولسون

قاتر اولسون اشک اولسون دوه اولسون شیخ سعدینک
بو نظمنده واقع اولمشدر نظم آن شنیدستی که وقتی تاجری
در بیابانی بیفتاد از ستور ٭ گفت چشم تنگ دنیادار را یا
قناعت پر کند یا خاک گور ٭ واقع اولان اطلاقی او زمانده
خصوصیله آت یا قاتر مراد اولدوغی ظاهردر تمام کلامک
اول تعینه توقفی یوقدر ٭ ستور لفظنک دوه یه اطلاقنده بر قید
معتبردر ٭ حافظ الدین کردی فتاوی سنده بیان اتمشدر ٭ بو عبارت رتله
لفظ ستور لا یتناول الابل الا اذا کان فی موضع ترکب
الابل ایضا عجم ستور لفظن اکثریا یمیننده اونک حکمن بیان صدد
صددنده ایراد اولنمشدر کلام مزبور لفظک عرفا اولماسن
اقتضا اتمز بلکه چارپایه ستور اطلاق اولنمز بحر الغرائب
صاحبی که ستور طوار در ٭ اسم عام در جمع در دابه لو یه اطلاق ف
اولنور ٭ دمش در ٭ اصابت اتمامشدر ٭ ایکی اتلو بر کسه یه یوله
کده بر نه بنه بر زاید که ایده دو اسبه درلر ٭ اسم مرکبدر ٭ افنده عی
مها معنای عام ترکیبیدن معنای خاص علمی یه نقل اولنمشدر ٭ چار
چوبه دیکه مها کبی بر در داغاجه چارچوب اطلاق اولنور اما
چارچوبه مخصوص مخصوصدر ٭ لسان ترکیده وجوه دکلری نه غیر سنه
اطلاق اولنمز دو سبه ده ایله در ٭ مرایکی آته دو اسب دنور ٭
اما دو اسبه دنمز اول وقتن دو اسبه دنور که ایکیسی بر کشینک

اولا اول لکه اونلري وضع مذکور اوزرینه استعمال
ایلیه دیار عجمده اولاقلرده عادت اولمغین دواسبه اولاقده
اعلام غالبه دن اولمشدر قاعدهٔ مذکوره بو رساله ده مکرر ذکر
اولنوب امثلهٔ متعددسي بیان اولنه کرکدر باذن الله تعالی
اول قاعده اوزرینه اولیجاق دواسبه معناي مذکورده وضع
اصلیسي ایله اولمز مجاز مرسل طریقیله استعمال اولنمش اولور
اما افنده‌عي‌ها اختصاصیچون اولیجاق دسته دیکبایه دیکهاکبي
لفظ مذکور معناي حقیقیسنده مستعمل اولمش اولور وقوف
هانک آخر کلمه ده بر معنایه کلمدوکیده بو رساله ده اعاده اولنوب
نجه مثاللر ایراد اولنه کرکدر • باذن الله تعالی • عبارت اسب
اکرچه باي عربیله تلفظ اولنور اما اصلده باي عجمیله درنتکه سبهک
اصلنی بیاندن ظاهر اولور سبه اصلنده اسبه در مرکبدر اسب ایله
هاي اختصاصدن معنٰسي آتلودر قال حمزة بن الحسن اصفهان اسم
مشتق من الجندیة وذلک ان لفظ اصفهان اذا رد الی اسمه با
لفارسیة کان اسباهان وهی جمع اسباه واسباه اسم للجند وقال
یاقوت الحموی ان الاسب بلغة الفرس هو الفرس وهان کانه
دلیل الجمع فمعناه الفرسان والاصبهی الفارسیة معناي اسب تعیین
ده اصابت ایندي اما هان جمله دلیل صاندیغنده غلط ایتدي آداة
جمع الفلة نوندر ها امارت نسبت اختصاصیه درنتکه سابقا

بیان اولندي تفصیل مذکوردن بو حاصل اولدیکه اسباهک اصلي
اسبه اوله الفک زیادهسي تاکید نسبت ایچون اوله اول مصلحت
ایچون الفه نون زیاده ایدرلر نتکه بو رساله ده بیانی کله کرکدر
یا لکنز الفک زیاده سنه قائلیحی نه تکلف مقام تاکیدده زیادهٔ
وقوف لسان فارسیده شایع درنتکه مواقع متعدده بیان کله
کرکدر باذن الله تعالی اسبک اسامیسي والقابی چوقدر مثلا شبده
بور باره نوند سمند خنک چرمه دیزه ابرش شیدیز دیرلر
اما آتنه شیده اطلاقی فردوسینک بو بیتندن ظاهردر بیت
نشست از بر شیدهٔ راي جوي • بنزدیک کودرز بنهاد روي
شیده نک اصلي شید در معناسي کونشدر نتکه بو بیتدن ظاهردر
بیت بدو گفت دن سوکه تابنده شید • برآید یکی برده بینم سفید
او فنده‌غي هاء اختصاصدن مراد مناسبتیه مشابهتدر اول معنا
ایچون مذکور هاي استعاره لسان فارسیده وار درنتکه بو رساله
ده مثالآوفده بیانی کله کرکدر • باذن الله تعالی • شیده نک معناي
ترکیبیسي کونش بکزر آتدر اما آتنه بور اطلاقی فردوسینک بو بیتندن
ظاهردر بیت اکر ازان نه آکاه از ین • که بیژن نهاده است بر
بور زین • بور لغة مشترکه درکه اوغول معناسنه ده کلور نتکه بو
بیتدن ظاهردر • اما آتنه باره دیدکلري فردوسینک بو بیتدن
ظاهردر بیت نشست از بر بارهٔ تندبار • همی رفت باري بسي رزم ساره

بارە گلیده درلرنه که بو بیتدن ظاهردر بیت فرود آمد بیک سو
پارۀ بت • دران اندیشه بر نظاره کی بت • اما تونر دیکلری
بو بیتدن ظاهردر بیت زنعل تو ندان پولاد میخ • زمین راز
خبیش بر افتاد میخ • اطلاق حرکتده سرعتی اعتباریله در حقیقت
اوصافندندر نتکه فردوسینک بو بیتدن ظاهردر بیت سمند تو نو شی
همی راند نرم • بر و بر همی آفرین خواند کرم • اما آته سمند اطلاقی
بو بیت مذکوردن ظاهردر آنک اطلاقی ده آته باعتبار الوصف در
نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت نشست از بر تازی اسب سمند • همی
تاخت تا نزد بیم کزند • کل رنکنده اولان آته سمند درلر مقدمة الادب
صاحبی ایله تفسیر اتمشدر عبارت بودر که ذکر اولنور سمند
آنکه رنگ رماد دارد لسان عربیده کله رماد درلر عجم خال
خاکستر در اما آته خنک اطلاقی بو بیتدن ظاهردر بیت تنا رک
زبولاد سینرش کلاه • فرس خنک و برکستوانش سیاه •
بونکده آته اطلاقی رنکی اعتباریله در نتکه بو بیت مذکوردن
اکلنور آنقدر آتک غیری آته ده خنک اطلاقی اولنور نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت قوس قزح کشت کمان وار کوز ازدو طرف ف
خنک نیلوسرخ تورن • اما آته جرمه اطلاقی بو بیتدن ظاهردر
نشست از بر جرمۀ سنک رنک بپوشید سهراب خفتان جنک
خنک بونک اطلاقی ده آته رنکی اعتباریله در نتکه بیت مذکوردن

دن اکلنور بحر الغرایب صاحبی جرمه بوز آت دیمش و بو بیتله
استشهاد اتمشدر بیت بر انکیخت بس جرمه کرجنیز • در افکند در
هندوان رستخیز • بو بیتده اول دیدیکی معنایه دلالت یوقدر تعیین
دلالت بیت سابقده واردر اما آته دیزه اطلاقی بو بیتدن
ظاهردر بیت بفرمود تا بر نهادند زین • بر اند بزه سیل تن دود کین
قاتر ده اطلاق اولنور نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت قطار استر دیزه
صدوسی که بارش طشت و طشتخان بود دوسی • بونک آته و غیری
حیوانه اطلاقی رنک اعتباریله در لسان فارسیده دیزه شول
رنکدن عبارتدر که ترکیده دلده انده یاغز عبارتیله تعبیر ایدرلر عجم
اسب دیزه دیر ترک یاغز آت دیر اوغنده هی مناسبت اخفض طرا
الحوندر بنفشه دیکی زرده یکی سبیده دیکی ها کبی لسان فارسیده
او کلمه ده اولان بر قاج معنایه کلور نتکه یری کلدکجه بو رساله ده بیان
اولنه کوکدر باذن الله تعالی اول معنیدن بریسی مذکور معنی درد
دیزک معناسی یاغز اولدی اعتباریله قاره یاغز آته شبدیز دیرلر
فریقی قره اولیجی شب رنک درلر شبدیز ده آته باعتبار الوصف اطلا ی
اولان اسامیدندر نتکه بو بیتدن ظاهردر بیت من و رستم و اسب
شبدیز و تیغ • نیارد بر و سایه گستردمیغ • بحر الغرایب صاحب جنک
جمله غرایبندندر که دیزه نک تفسیرنده اول رنک آنده غبرت
اوله یعنی بوز رنکی اوله تور رنکلو اکثرات وصفنده استعمال اولنور

هم عرضه اطلاق اهم معروضه جمیع رنکه دلالت ایدن لغتلرک جایز
بوردی کلامنک اولنده ده خطا اتمشدر رنکه بیان سابقدن ظاهردر
اونده ده خطا اتشدر دیزله دیزهٔ فرق اتمامشدر لونک
اسمی دیزدر ملونک اسمی دیزه در اوکلمده یای مهانک زیاده
سینی افاده ایدر اکلامشدر اما آنه ابرش اطلاقی بو بیتدن ظاهر
در بیت چو بر ابرش تند کشتی سوار ٭ بادزیدی از هیبتش کوهسار
ابرش اول معیندندر که لسان ترکیده اوکا ابرش درلر اما ترک
ابرشک الفن مدله تلفظ ایدر اصلده ممدوددکلدر بونک آته
اطلاقی باعتبار الوصف در تک بوی ترک تازنبن نزدیک نزد
نزد قرب در نزدیک قریبدر شکایتی بقیته اتممکه کنایتدر اکه
اشتدر مدن متضمن در مخاطبک یقضای لغة تنبیهی واحبابنک
احوالنه کمال اهتمامی نک بیانی اندک اندک مرکبتدر اندایله
کاف تصغیردن معنای ترکیبیسی عدد قلیل در اما شئ قلیلک
اسم اولمشدر اول سببدن مقابلهٔ بسیارده استعمال باری
باری بار بار رها نجه کره دیمکدر باری برکره بار سکون ایله کره
معناسنه در بیت تو داده بار رهر کسی من مردم از غیرت بسی ٭ یکبار
میر دم هر کسی بیچاره جامی بار رها ٭ مبین نظر اتمه نظر کنایتدر رهر
چهره دن نخواهند دیدروی بنا کنجتی اول نهیک اول نهیک تعلیلی
درکه ادات تعلیلدر ٭ یعنی اسرکه اول نیه جهتیچه که زیبرا ایلکه مستغنی

مستغنی دکلدر اول نیه جهتیک وضع درکه اداة توصیفدر که
اسبابی کرنیند امید مان و بیم جان یعنی اول طرفلرک بری امید نعمت
و بری بیم نعمت که خراج زمین باغ بده یعنی که اوراده نجاندوکو
بدرسم مزرعه و باغ بده یا تشویش غصه راضی شو یعنی یا تشویش
روزینه و غصهٔ فاقیه راضی اول یا کشاکش عوانه ملتزم اول
یا جکرنبدیش زاغ بنه تمثیل طریقیله امرثانیا تعبیر در خیانت
ورزدو زریدن قملدنمقدر مراد وجه خیانت اوزرنه تصرف یعنی
بر وجه خیانتی اولان عاملک وقت محاسبه ده الی دتر بجان
بتر سد یعنی غایت قورقر روسپی از محتسب زیرا اقامت حدود
دیار عجم ده محتسبلره مفوضدر حساب پاکست یعنی دفتر نده علارقم
زللی یوق شروع اندوکی امرک اردن جالمیوب نیابر وا اوملمقدر
وقت رفع یعنی حساب مجال دشمن یعنی دخل مجال دشمنی زنند جامهٔ
ناپاک اصل کلام جامهٔ ناپاک رازنند در زیرا مراد مجرد اخبار د
کل یلکه مسندکی مسندالیه اوزرنه قصرله ملحوظ درالآخر ونه عدول رک
اقتضا اندی مراد جامه دن اول ثوب درکه جامنک اصلی زید قصا
علی ثوبده در جامه دکل چندین بو قدرده مکدر مرکبدر چند ایله این
این دن نشکه چندان مرکبدر چند ایله اندن بسنخره می کیر ندر اولاغه
طوتر لر اصلده سخره او جرسوز اشلین عملدر چه مناسبت مناسبت
بو قدر مشابهتدن اول سببدن آنه شترطرفندن اعتبار اندی و بونه

رباه طرفندن شتر اصلده اشتر در راي اشتر کج کردن دانم چه
خواهي کردن الفي تخفيفا حذف اولنشدر خود زايد بيت کجا خود
شکر این نعمت کذارم • که زور مردم آزاري ندارم • يا وفا خود
نبود در عالم • يا مگر کس درین زمانه نکرد • خود سریر سلیمان بباد
رفتی بسی • که بهر کجا که سریرست میرود بر باد • وگر خود روز را
گوید شبست این • ببايد گفتن اینک ماه و پروین • دانی که
چه گفت ان بلبل سحری • تو خود چه آدمی کز عشق بی خبری فضول
کمان فضولش بنر دند و بسیاري قبولش کردند • چه کار بی فضول
من برآید • مرا در وی سخن گفتن نشاید • الفضولی کنایة عن التجاوز
عن الحد الاصلی کذا قیل فی الشرح لیس بشیئ دستار خرقه اطلاق
بوتیدن ظاهر در بیت دستار از بر و دیناری از کمر بکشاد
حرفه مشایخ بچنین مطربی داد • عطف عربی علی الفارسی مثل
تهی • و خالی نسل و تبار بیت تو نه رنج از نبود ، نه حصاره • نه ببادبانی
باد کرد و غبار العاطفة بیت نه چندان بخور کز دهانت برآید •
نه چندانکه از ضعف جانت برآید • معده پر گشت شکم در دهانست
سود ندارد همه اسباب راست • تقدیر کلام پر گشت و در شکم حاجت
که آز معنا استعمال اولنور نته که بو بیتدن ظاهر در بیت بتمنای
گوشت مردن به • که تقاضای زشت قصابان کدام قنغی کدامین
قنغسی کدام کس درلر کدامین کس دینمزلر دو ایو ریکن دو ده یوربجی

یوربجی

یوربجی جویا استکن جوینده ایستیجی فایدۀ دیگر حرف میم که فارسیده
مستعمل در اولور ایکی نوعدر برسی ضمایردن در قبیل اسمادن
در نفس متکلم وحده ایچون وضع اولنمشدر آخر کلمه یه لاحق اولور
گرک اول کلمه اسم اولسون سرم گبی گرک فعل اولسون درام
گبی گرک حرف اولسون کم گبی بو مقامده زیاده تفصیل بسط
قواعد اولان محلده مذکوردر برسی دخی قبیل حرفدندر مستعمل
معنایه دلالت ایتمز اداة اعداده مختصدر یعنی عددک اسمنه
داخل اولور اول اعدادک اوچنجی سن تعیین ایدر مثلا دوم ایکنجی دهم
اونجی دیمکدر و سه یه لاحق اولیجاق هاي واوه تبدیل ایدرلر
سوم درلر درلر این معنانه دراما مخصوصدر اوقاته ازمان
محدوده ایچون وضع اولان اسمانک اوللرینه لاحق اولور
مثلا ام شب ام روز ام ساعت درلر بوگیجه بو ییل بو گون بو ساعت
دیمک یرده کم مرکبدر برونی کاف مکسوره درکه اداة تعلیل در
برونی ده میم ساکنه در ضمیر نفس متکلم وحده نیل لغة مشترکه در
فارسیده جوده درلر عربیده نهر مصرک اسمیدر بیت جو نیل خوش
ریاناء خریدار • اگر درنیل باشی بازکن باد پیل یای فارسیه ایله
معروف جانورک آدیدر فیل آنک معربیدر یای عربیله شول آلتک
معروفک آدیدر که ترکیده دخی اکه بیل درلر بیت سر چشمه شاید
گرفتن بمیل • چو پر شد نشاید گذشتن بپیل آخرنده کاف تصغیر الحاق

118

اولنوب بیلک دنمک بیلک لفظ فارسی اولدوغنه د
دلیلدر که شول حربه که اوجی ایکی چاتل دمور در لغة فارسیده
بیلک درلر بیلک لفظ فارسی ایدوغنی بلمینلر تحریف ایدب میل
اوقودلر میل لفظ عربیدر بو مقامه مناسب دکلدر زیرا میل
ولمز ایله طوتلن چشمه لوله سی در انک صوی چوقا کلمکله یول معیدا
رامش صحبت درنکه بو بیتدن ظاهردر بیت مکر کریک اوازه
رامش فرون ٭ مرا زین شب محنت ازی پرور رامشکر صحبت
ایدیجی درنکه بو بیتدن ظاهردر بیت شبند ساهان برامشکری
خورند آب حیوان اسکندری ٭ زنهار امان ور درنکه بو بیتدن
ظاهردر بیت از لعل تو کر یابم انکشتری زنهار ٭ صد ملک
سلیمانم در زیر نکین باشد ٭ زنهار حفظ معناسنه ده
کلور نتکم بو بیتدن ظاهردر بیت بهر آن که در
زنهار او یم که چون زنهار داری راست
کویم انانمق معناسنه ده کلور نتکه
مذکور بیتدن ظاهردر مصراع
شاینده که زنهاردن مراد
انانمق در تمت بعون الله
وحسن التوفیق
م
م م

بسم الله الرحمن الرحيم

بو صحایف بر لطایفك تسویدینه داعی و باعث • و مضمون مکنوننده
مندمج و مندرج اولان عوارف معارفك تمهیدینه سبب حادث
اولدیكه ارباب فضل و اصحاب معرفتدن بر جماعتك که میدان
فرسك فارسلری ایدیلر لغت فارسیده آخر كلمیه لاحق اولان حروف
یانك خصوصنده مناظره اولدی اثنای محاورده حاضرلردن فرضا
مقام ده فرصت کلامه ناظرلردن بر سی اول معنیلر بش نوعه که
وحدت و نسبت و خطاب و تنکیر و مصدریتدر • منحصردر
فقیر ایتدم اوندن زیاده در • بلکه اوندن زیاده در • اوندن
صکره مصدریته مذکور حرفك معناسندن دکلدر دیدم بو دعوایه
معنی طلب ایتدیلر • مدعای مذکورك عهده سندن خلاص ولیجك
مزبور جماعتك اجندن بر منصفی که کمال انصافله متصف ایدی
سزکله بزم مثلوز علامه زمخشرینك اهل مکه ایله شرفها الله
تعالی اولان قصه سنه بکزر • اول قصه نك اصلی بودر که شول وقتی
که مذکور یکانه زمانه فایق نام کتابنی که دقایق لغات غریبه
عربیه یی جامعدر • اتمام ایتدی مذکور کتاب مستطاب الالسنه
آلدی و قوم محترمه چقدی دخی ایتدی یا معشر الاعراب خذوا
لغتکم من رجل عجمی • پس اول جماعتك خلاصه سی ناسدی وجه اخلاص
اوزرینه التماسلری باعث اولوب • تقریر اولنان مقاله ترتیب

ترتیب و تهذیب اولدی بو اسلوب اوزرینه تصور اولنانلر
رساله صورت تعبیر و سمت تحریر بولدی مقدمه بو مقدمه مفهوم
و معلوم اولسونکی لغت فارسیده آخر کلمیه لاحق اولان حروف یا
اوچ جنس در • بر جنسی مبانیدندر و بر جنس دخی حروف
معانیدندر • و بر جنس دخی حروف زوایددندر حروف
مبانی شول حرفلردر که بسایط کلماتك وسایط بیان معانیدر
انلردن مرکب اولور بنای سرای ترکیبی اول ادواتله صورت
ترتیب بولور • اول حرفلرده مستقل وضع و باشقه دلالت اولمز
بلکه موضوع اولان لفظك اک جزءلری واقع اولورلر • یار و بنی
کبی قماشك اسم در • حروف معانی شول حرفلردر که بسایط
کلماتك ترکیبنده داخل دکللردر • و وضعنده و دلالتده بتعبیرلر
یوقدر • بلکه انلرك دخی مستقل وضعلری و باشقه دلالتلری وار
واردر • یانی کبی که حرف نفی در • حروف زواید شول حرفلردر که
غرض انلرك ایرادندن معنایه دلالت دکلدر • بلکه فایده ازدیاد
دیاد تحسین لفظ و سهولت تلفظ درکاه اولورکه فخامت مقامنده
اشباع ایچون الف زیاده ایدرلر • نتکم شاعرك بو بیتندن ظاهردر
بیت باتش درون بر مثال سمندر • بیرون بآب اندرون چون
نهنکا • مثلا ابا انا ابر درلر اصلی با و با ایدی • بیت شنیدم که روزی
ابا آن جمال • بیامد بحسن و بغنج و دلال • که افراسیاب انیا مغزسر

فرنکیس راکرده بربره کنذره الف زیاده اتدکلرن لیں باده
زیاده ایدرلر مثلا آبنیز درلر اصل نیزدر بیت بد وکفت که ای
دادکستر عزیز ندیده جهان بودا ونیز قاعده جنس ثانیدن
اولوب آخر کلمیه لاحق اولان حرف یا اکی نوعدر برسی اسم
مصطلحدر انک مستقل وضع و دلالتی اولدوغی مستقل مدلو ~~لی~~
دخی واردر یاء خطاب کبی کشاعر بیده یکضمیر متصل مرفوع
معنانه درنتکه بیان اولنه جکدر برسیده حرف مصطلحدرکه
انک مستقل وضعی و دلالتی واردر اما مستقل مدلولی یوقدر بلکه
غیرک مدلول ضمننده ملحوظ اولور یاء وصفیت کبی که وجه عیان
اولسه کرکدر مذکور حرف معروف وصفله موصوف ارهسنده
بر نسبت غیر مستقله دن عبارتدر که نتکم جنس اولده وجنس ثانیدن
اولان یانک اصول معنالری طقوزدر اولکسی خطاب ایکنجیسی
وصفیتدر اوچنجیسی نسبت دردنجیسی وحدت درشنجیسی ابهام
درآلتنجیسی تعلیل یدنجیسی تمال درسکزنجیسی نفی در طقوزنجیسی
افراددر اوچونجی معنانک بر شعبه سی واردر دردنجی معنانک
آلتی شعبه سی واردر آلتنجی معنانک اوچ شعبه سی واردر اول
شعبه لرله جمعا معنا اون طقوزدر جنس ثالثدن اولان یا ایله یکرمی
درلو اعتبار اولنور اوکلمده اولان حرف یاده اول مجملا مذکور
معنانک و اعتبار انک تفصیل بودر که بیان اولنور معنای

معنای اول که خطابدر اینی افاده ایدن حرف یا آخر کلمیه لاحق
اولور کرکه اول کلمه اسم اولسون جویی کبی کرکه فعل ماضی اولسون
کردی کبی کرکه فعل مضارع اولسون کنذ کبی جویی وکردی و
میکنی دیرلر نیجه سن اشلدکمی شمدی اشلرمسن دیجک یرلرده قاعده
مذکور معنای افاده حرف یا آخر فعل مضارعه لاحق اولیجق کلم
ترخیم اولنور طرف آخرده یکی حرف دال علامت فعل مضارعدر
اسقاط اولنور او سببدن لغت فارسیده رسوخی اولمیانلر که
لرمز بو حرفی صیغه امره لاحق اولدی صنورلر قاعده آخری
لغت فارسیده حرف یانک زیاده سی صیغه فعل مضارعده که
مشترکدر حالا استعمال ورتاسنده مذکور صیغه حاله تخصیص
ایچوندر کتب فتاوای ده بر مسئله واردر که اول قاعده نک فرو عندن
اول مسئله بودر شاهد کواهی می دهم دیرسه مقبول اولور شاهد
کواهی دهم دیرسه مقبول اولمز زیرا وعده اتمش اولور شهادت
اتمکه شهادت اتمش اولمز قاعده اخری مذکور حرف خطابک کلمیه
لحوقی کاه اولور رابطه واسطه سیله اولور مثلا کردستی وداد سنی
درلر کردی نک دادی نک معنالری ایتدک ویردک کردستی
نک وداد ستی نک معنالری ایتمشسن ویرمشسن دراست که
رابطه در کلمه مذکوره یه لاحق اولماغله معنیسنی تغییر اتمشدر بر کلمیه
متصل اولیجق رابطه مذکوره نک الفی ساقط اولور قاعده

اوزی مذکور حروف لغة عربیة ده یک ضمیر متصل مرفوع معنیسنه در
مثلا عرب اوردک طوردک دیجک یرده ضربت قمت دیر عجم
زدیا استادی دیر بو یاء عجمی اولنا عربینک فائده سن افاده ایدر
تتکلم عرب تاکیدا ایچون ضمیر متصله ضمیر منفصل جمع ایدرسن اوردک
دیجک یرده انت ضربت در عجم دخی اول طریقه سلوک ایدب
ایدرکه توزدی بیت توکردی وراد ستم داستان ها وکرنه خر بود
در سیستان ه لغة فارسیده تو لغة عربیده دیک انت معناسنه در
قاعده اداة استفهام عرب دلنده واردر ترک دلنده دخی
واردر او کلمده حرف می نک اداتی در مقام استفهامده کلدکمی
کتدکمی دیرلر اما فارسیده استفهام ایچون اداة یوقدر شول کلمه که
آخرنه یاء خطاب لاحق اولمشدر بعضا مقام استفهامده استعمال
ایدرلر معنای استفهام قصد اولندوغی قرینه حالیه دن فهم اولنور
مثلا کوردکمی اشتدکمی دیجک یرده دیدی شنیدی دیرلر بیت دیدی
که چه کرد اشرف خر ه او مظلمه بر دو جانیک زر معنای ثانی و
وصفیتدر انی افاده ایدن حرف یاء آخر کلمیه لاحق اولور اول کلمه
نک مدلول وصفیسی اولان موصوفده یک حالته انکله قائم اولور
دلالت ایدر مذکور کلمه کرک مرکب اولسون زرکر کبی کرکسه بسیط جامد
اولسون سرد کبی کرکسه بسیط مشتق اولسون شکیبا کبی معنای مذکور
افاده قصد اولنسه اول کلمه لرک آخرلرنده حرف یاء زیاده ادرلر

ادرلر زرکری شکیبائی دیرلر فائده شکیبانک اصلی شکیبا یدر
تتکم جلیبانک و دیبانک اصلی جلیبای و دیبای در اوخ
کلمده الفدن صکره واقع اولان هانک لغت فارسیده حذفی
شایع اولدغیلین مثلا بادشا وکیا درلر اصلی بادشاه وکیاه در
حرف یانک دخی اوراده واقع اولان حذف شایع در مثلا
کدا و نما درلر اصلی کدای و نمای در اضافت مقامنده اول حرف
محذوفی اظهار ایدرلر ها اولسون یا اولسون مثلا بادشاه ایران
وجلیبایش درلر توصیف مقامنده دخی اول حذف اولان
حرفلری اظهار ایدرلر مثلا بادشاه ستمکر وجلیبای سیمین درلر
قاعده اسم جامد اوچ قسم در بر قسم ذات محض ایچون وضع
اولنمشدر مدلولنده اوندن زائد نسنه زر کبی قسم اوخی
وصفا ایچون حرف ولنمشدر مدلولنده اوندن زائد نسنه یوقدر
شکیب کبی قسم ثالث ذات موصوفه ایچون وضع اولنمشدر مدلولنده
زائددن زائد بر وصفه که اول ذاتله قائم اولور دلالتی واردر مرد
کبی معنای رجولیت که لسان ترکیده ارلکله تعبیر ایدرلر بو وصف
زائددر لفظ مرد ده ولفظ رجل ده اول وصفه دلالت واردر
معنای وصفیته دلالت ایدن حرف یا اسم جامدک بر قسمندندر مثلا
مردی درلر سردی درلر اول ایکی قسمنه داخل اولمز مثلا زدی دمزلر
شکیبی دمزلر زیبی دمیوب زیبایی ددکلرینک سرّی بورادن ظاهر

اولور قاعده آخوی اسم آخرنده خاء ساکنه اولسه گرکسه اول اسم جامد
اولسون خواجه کبی گرکسه مشتق اولسون زننده کبی اول اسمه یای ز
وصفیه لاحق اولیجق آخرنه بر کاف عجمی زیاده اولنور خواجه گی زننده
گی دیرلر فائده اسم مشتق که آخرنده هاء ساکنه اولسه اسم مفعول
اولمق لازم دکلدر اسم فاعل دخی اولور دهنده و بخشنده کبی بیت
بوسهء بخشنده مارا زان دهن با چنین تنگی زهی بخشنده گی قاعده
مذکوره هاء ساکنه اسم فاعله لاحق اولیجق نون مصدری حایل اولور
طور مثلا کردنده دیرلر اما اسم مفعوله لاحق اولیجق اول نون ساقط
اولور مثلا کرده دیرلر فائده لسان عربیده مصدر اصلدر فعل ماضی و فعل
مضارع و سائر مشتقات اوندن اتخاذ اولنور مگر فارسیده فعل مضارع
ده گی کبی الا امرده انک اتخاذی مصدردن کاه اولور منفصلا اولور
مثلا کاندن کن امر کلور اما لسان فارسیده امر بر عکس در فعل ماضیا
اصلدر مصدر اوکه تابعدر مثلا کرد که فعل ماضیدر آخرنه نون زیاده
اتمکله مصدر اولور فائده تفصیل سابقدن ظاهر اولدیکه مذکور
حرف یا معنای مصدریتی افاده اتمز مش زیرا اسماء جامده اول
معنی بولنمز لغت فارسیده اول معنایی افاده ایدن نون ساکنه آخر
فعله ضمیمه لاحق اولور بو نون مصدریه نک مدلولنک اول یاء وصفیه نک
مدلولنه بعض مادده قربی اولماغن حروف و لینک مدلولنی صانورلر مثلا
شکیبیدن ده اولان معنای مصدری شکیبایی ده اولان معنایه

یا حکمن زیاده ایتمکله
فعل ماضی ده کرد کبی

مشتبه در

مشتبه در ارالرنده فرق دقیق وار در تدقیق نظر و تحقیق اصول
و قواعد اتنیجه ظاهر اولمز مثال مذکورک وجوه تصاریفنده
حرف فکر و امعان نظر ادیلجک اول اشتباه زائل اولور مثلا
شکیب اول حالتنک اسمیدر که لغت عربیده اوکه صبر دیرلر
شکیبا صبرلودر شکیبایی صبرلولقدر شکیبیدن صبر اتمکلکدر
شکیبنده صبر ادیجیدر شکیبنده گی صبر ادیجلکدر معنای
ثالث که نسبتدر آنی افاده ایدن حرف یا آخر کلمه یه لاحق اولور
اول کلمه نک مدلولنه نسبتی افاده ایدر مدلولنک مجموعندن بر وصف
نسبتی حاصل اولور ترکی کبی طائفه ترکه منسوب دیمکدر چینی کبی
ولایت چینه منسوب دیمکدر قاعده مذکور معنایی افاده ایدن نون
یا اسم مفرده لاحق اولدیغی کبی اسم مرکبه دخی لاحق اولور مثلا دو رنگی
و رو دوی دیرلر دهن گویند رو دو دوتلر اوترنده گی کاف تصغیر
ایچوندر مردک دیکه و کنیزک دیکی کاف کبی کنیز قزناقدر کنیزک
قزناجقدر فائده مذکور حرف یا کاه اولور اوج کلمه دن مرکب
اولان اسمه لاحق اولور دختر یک شب بره گی کبی شب بز مرکب
در که ظاهر شب کیجه بره اوجی در شب برک معناسی کیجه اوجی دیمکدر
مراد یرسه در دختله تردن ترکیب اولیجق ایکی تانک برسی
حذف اولنور اجتماع مثلینده ثقلت اولدیغندن او تر و دخت
قزخوبت معناسنه بیت چو از دخت او نیست زیبای من بد و

قزدر

بو شاه روشن کندر ای من تر اداة تفضیل در لغت فارسیده افعل
تفضیل صیغه سی یوقدر اول معنای ترکیبله ادا ادرلر تفخیم معناده
تفضیل قصد اتسه لر اول معنایه دال اولان اسمک آخرینه مذکور اداتی
الحاق ادرلر مثلا کمتر فزونتر دیرلر اکسلکده ارتوق لقده بر
نسنه نک فضلنی بیان اتسلر قاعدهٔ مذکور اداة کاه اولور تخصیص
ایچون دخی استعمال اولنور احد ضدینی اوج ایچون استعاره طریقیله
مثلا یوزکه انکشتری دیرلر اصلی انکشت تر در دخت ترکیبی بر تانک
حذف اولنمشدر اوینده یای نسبتدر باش بارماغه طاقلی یوزکه
انکشتری دیجک یرده استعاره اولور دخترده یکی ترده تحقیق
ایچون استعاره اولنمشدر بو تقدیرجه دخترک کاف تصغیردن
مراد تلطیف اولور زیرا معنای تصغیر وجه مذکور اوزرنه عبارت
تردن حاصل اولمشدر معنای واحد ادا ایچون ایکی اداتی بر کلمده
جمع اتمزلر قاعدهٔ اخری تکلم لغت عربیده صیغهٔ تصغیر اولنان استعمال
اولنان یرلرده حقیقتا صغیر بولنمق لازم دکلدر کاه اولور که فی
الحقیقه کبیر ایکن تحقیرا صیغهٔ تصغیرله تعبیر ایدرلر کاه اولور که احد
ضدینی اوج ایچون استعاره طریقیله تعظیم یرینده صیغهٔ مذکور
ایله استعمال ایدرلر کاه اولور که اول صیغه ایله تلطیف قصد ایدرلر
لغت فارسیده کاف تصغیرک استعمالی اولمنوال اوزرنه
در قاعده لغت فارسیده دلالت وضعیه حسبیله قطعا معنای صغ

درلر تحقیقی اولوری برتمو طاقلی یوزکه انکشتری

113

صغیری افاده ایدر عبارت چه دخی آخر کلمیه لاحق اولور اول
کلمه نک مدلولنه صغیر معناسنی افاده ایدر مثلا کوچک باغ کوچک
بورغ دیجک یرده باغچه بوغچه دیرلر باغک لطافتندن تعبیر قصد
اتسه لر اداة تصغیر کتورلر باغک دیرلر صغیرندن خبر ویرمک
استسلر اوینه مذکور عبارتی الحاق ایدرلر باغچه دیرلر قاعدهٔ
اخری اداة تصغیرله صغر مقدارده تعبیر اند کلمرنلین قصور شانندن
دخی انکله تعبیر ایدرلر مثلا کوزلکه کورمک امرنده نفع عامی دخل
تامی وارکن اول خصوصده کوزدن قصوری اولدغندن او تر
وعینک دیرلر بیت بر دیده عینک می نهم چون موسم دیدار
در ارزوی روی تو بنکر که چشم چار شد قاعده مذکور وف یا مفرده
لاحق اولور جمعه لاحق اولمز مثلا ترکی دیرلر ترکانی دمزلر مکر که
جمعیتدن علمیته نقل اوله اول وقتدا یای نسبتک لحوقی جائزدر
تکلم لسان عربیده ایله در اما اسم جمعه مذکور یا لاحق اولسه اولور
مثلا لشکری دیرلر سپاهی دیرلر لشکر وسپاه جمع در لسان عربیده
ورهطکی قاعده کیانی ده کی وخسروانی ده کی یا دخی یاء
نسبتدر اما الفله نون جمع ایچون دکلدر بلکه اوج غلرک زیاده
سی قاعدهٔ لسان عرب اوزرنه تعبیرات نسبت در قال الامام
المطرزی فی المعرف اسکندریه حصن علی ساحل بحر الروم
وثوب اسکندری منسوب الیها والالف والنون من

شده

کی قوم معناسنه

تغییرات النسبت وقال فی موضع اخر منه ومن التغییرات
الشاذة بیخانی الی بنیح واسکندرانی الی اسکندریة فایده
اوچی لسان فارسیده الف نون علامت جمع در اما مخصوصدر
جسم نامیده انسانده حیوان ده اول ادانله جمعدن تعبیر ایدرلر
مثلا مردمان گاوان درختان درلر جادده مذکور ادات ایر
ادا اولنمز سنگان خاکان دنمز بلکه سنگها خاکها دیرلر هاء الف
دخی لسان فارسیده اداة جمع در عمومی وارد رجادده استعمال
اولنده غلمی بناتده وحیوانده وانسانده استعمال اولنور مثلا
کلها اسبها لشکرها درلر تتمة توران ایران دیرلر توران اصلده
جمع تور در تور نسلندن اولان طائفه نک علمی اولمشدر اول طا
طایفه نک اولوسنه توران شاه دیرلر ایران اصلده جمع ایردرکه
ایرج دن ترخیم اولنمشدر تور وایرج فریدونک اوغللریدر
ایران ایرج نسلندن اولان طائفه نک علمی اولمشدر اول طائفه نک
اولوسنه ایرانشاه دیرلر شاه لغة فارسیده اولو معناسندر
بویک دانه یه شاهدانه درلر اولوکر کونه شاه رخ دیرلر رخ
کدندر فائده اوچی تورانشاهک ایرانشاهک اصلی توران کر
شاه ایران ... در ترکیب اضافیدر علمیة نقل اولیجق مضاف
الیه تقدیم اولنور مثلا میران شاه دیرلر اصلده شاه میراندر
کاه اولور قطع اضافتله اکتفا ایدرلر مضاف الیه تقدیم ایتزلر برنده

114

یرنده قورلر مثلا خواجه سرای درلر اصلده خواجه سرای در سر
سرا پرده درلر پرده سرا ایدو دیرلر قاعده نسبت اکی درلو در
برسی نسبت لازمه در مبتدل ومتغیر اولمز برسی نسبت غیر
لازمه در مبتدل ومتغیر اولور مذکور حروف یائنک مدلولی
اولان نسبت مطلقه در لازم اولسون تازی ده کی کبی
غیر لازم اولسون کتابی ده کی اولان کبی دین سماویدن
دین غیر سماوی یه انتقال جائزدر اول سببدن کتابینک
کتابه نسبت غیر لازمه در قاعده تازی اسم مصدر در تازیدن
دن تاز اسم مصدر اولدغی کبی تازیدن جابقدر شول آتکم انده
اوحالت اوله اکه تازی دیرلر بیت خرخود در اجنان جابک تبیمی
که با تازی سواران بر نشینم تازی عربی معناسنده کلور تازی
ودری دیرلر ضحاک تازی عبارتنده که تازی بو معنایه در بو
اراده یائنک مدلولی اولان نسبت لازمه در آخر رساله
ده یازلمشدر مؤخر دشمشدر بورایه نقل کرکور دونه ودیده
ودوده وساده کبی شول جیل حاصه اسم در اول سببدن در
که تیغ هندی درلر تیغ هند ودمزلر عربستان وعجمستان وتر
کستان ودیلمستان دندی کبی هندوستان دنور هندستان
دنمز رومی ستان دندوکی کبی هندونک انتسابی مذکوردر
دیارده در هندنک ایله دکلدر غیر بردن واروب اولدیارده

اشبو ... کاغدده ایشارت
... کاغد بورایه
اولان اوچ نقل کردر ...

توطن ایدن کمسنه‌لره ده هندی دیرلر رومی چال اویلدر فایده
ستان لغت فارسیده مطلقا یره دیمزلر لکن شول یره دیرلر که منشا اوله
مثلا گلستان گل بتن یره دیرلر نخلستان خرما بتن یره دیرلر
درختستان اغاج بتن یره دیرلر قوقولو چیچکلو اولان یره بوستان
دیرلر بوی که قوقو در منشا اولدوغی اعتباریله دیرلر لکن سوق معهوده
بزازستان ددکلری طائفهٔ بزازک صنقلرینک رواجی و کندولرک
اول حالده نشو و نماسی انده اولدغندن اولو دیرکابلستان
و زابلستان دخی هندوستان کبی در اصلی کابلوستان زابلوستان
در واوک اظهارنده ثقلت اولدوغندن اوترو حذف اولنمشدر
فایده اوفی نیکونک اصلی نیک در بده مقابلدر بیت هر که او نیک
می کند یابد ۰ نیک و بد هر چه میکند یابد ۰ نیکی ایولکدر ۰ اونده یای
نسبتدر ۰ نیکو قابل زشت در کوچک لکه معنای نیکوده وار در
جرکنلک کبی که معنای زشتده وار در جبلی حالتلر در که اول واو
ساکنک مدلولی اولمشدر نیکی ایله نیکونک فرقی هندی ایله هندو
فرقی گبیدر لفظ نیکودن گاه اولور واو یای حذف ایدرلر نیکو
دیرلر بیت هر که شاه آن کند که او گوید ۰ حیف باشد که جز نکو گوید
[illegible] مذکور معنایه دلالت فی الحقیقه یالکز واو ساکنک
دکلدر بلکه واودن صکره بر یای ساکنه واردر که حذف اولنمشدر
نیکونک هندونک اصلی نیکوی هندوی در بر شیئه اضافت

اضافت مقامنده اول یای اظهار ادرلر مثلا روی نیکویش
موی هندویش درلر حافظ اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل ۰
مارا بخال هندویش بخشم سمرقند بخارارا یای وصفیت ایراده
حاجت اولیجاق مذکور حروف یانک اظهاری لازم اولور مثلا
نیکوی دیرلر بیت نیکویی کردن اندر حق گرگان ربدی باشد
بحق گوسفندان حق مقام نیکی کردن دی در ضرورهٔ شعر اله
اقتضاسیله نیکونک معناسنده استعاره اولنمشدر قاعده لغت
فارسیده هر یا که الفدن یا واودن صکره واقع اوله حذف اولور
جا بادشا اژدرها درلر جای در بادشای در اژدرهای در
جو مو رو اصلی جوی موی روی در اضافت مقامنده مذکور
یای اظهار ایدوب مثلا موی تو روی تو خوبه دیرلر یای وحدت
الحاق ایدیجک ده اول یای اظهار ایدرلر بیت اژدرهای حلقه
گشته خفته زیر دامنم ۰ زان نجنبم ترسم آگه گردد اژدرهای من ۰ اژ
درهای ده کی یانک اظهاری که سبب یای وحدت لحوقیدر
اژدرهای ده کی یانک ظهورنه سبب اضافتدر قاعده اوفی سابقا
بیان اولنان ها و نسبتله گاه اولور تشبیه قصد ایدرلر مثلا بیگانه
گونه بکزد و گیبون چشمه درلر نشان هدف دراوکا تشبیها
هر علامته نشانه درلر کمان یای در متعقب یانیه تشبیها کمانه
درلر خان کاربان سرای در اوه خانه ددکلری اکه تشبیها استانخ ده

وآشیانه ده و آوارده ده حال بومنوال اوزره در تتمهٔ قاعده
گاه اولور که الف ونون زیاده ایدرلر یاء نسبتده زیاده اتدکلری
گبي که سابقا بیان اولندي سرزنشگي ده عیان اولنبدر مثلا دیوه
تشبیه ده دیوانه جانه تشبیه ده جانانه درلر مذکور حرف نسبتنک
مدلولنده قوت اولدیغندن اوتروتنکم مقدما تقریر و تحریر اولنمشدر
مقام تشبیه ده آني ایراد ایدرلر یاء نسبتي ایراد اتمزلر قاعده اوني
معناي نسبتده مبالغه قصد اتدیکجه مذکور یاء نسبي نک آخرنه بر
نون زیاده ایدرلر انگشترین و زمین و بالین درلر اصلي انگشتري
زمي بالي در انگشترک بیان سابقا بیان اولنبدر اما معناي
زمي زمه منسوب در زم برودة درزمستان ددکلري
فصل شتا به اول اعتبار ایله درلر که هنگامي ارضک طبیعتي برودت
اولماغین زمه نسبت اولنمشدر معناي بالي باله منسوبدر بال
قول باشیدر که اوکه ترکیده اوموز باشي دیرلر یصدوغه بالین
ددکلري اوکه نسبتي اولدیغندن اوتروردر پشمین ده بوستین ده
پشمین ده لعلین ده زرین ده سیمین ده روئین ده آهنین ده
چوکین ده مهرین ده زیرین ده زبرین ده رنگین ده اولان نون
نونلر دخي مذکور نون در تتمهٔ قاعده مذکور نخستین ده اولان
یاء ونون مذکور یاء ونون در اصلي نخست در معناسي اوک در نخستینک
معناسي اوکدنکي در فایده فرزین مذکور رجنسدندر دکلدر اصلي

اصلي برزین در لغت فرسیده باء فایه تبدیل شایعدر اصح آتش کده نک
معظملرندن آیین مجوسي رعایت و اول دینک ترویجنده عنایت
ایدنلرک بریدر بیت خلیل وار شکسته بتان باطل را دل مخالف
اوشد بر آذر برزین شعبه شول یاکه مبدء عددک که یک دراونه
لاحق اولور دخي معناسن افاده ایدر اصلي یاء نسبتدر اول
معدودي عدد مذکوره نسبتله تعیین ایدرلر یک اول عدددر
معناسي بردر یکي اول معدوده در معناسي برنسنه در بوفرقک
معیاري اولدر که تعداد مراد اولنورسه یک دو سه دینور یکي
دوي سوي دینمز معدودن اخبار قصد اولنورسه یکي را دیدم
دنمز یک کس دینور یکي کس دنمز فایده ذات مبهم یکي نک
مفهومنده مأخوذ در کسک دخي مدلولي ذات مبهم در اول
سببدن ایکیسن جمع اتمزلر بوراده ظاهر اولدیکه مذکور یانک
مدلولي مجرد نسبت دکلدر بلکه معناي نسبتدن متحصل اولور معني
در اول سببدن مذبور یاء نسبینک شعبه سي عد اولنمشدر
انسب در نخستین ده کي یاکه في الحقیقه یاء نسبینک شعبه سي
اولان یادر نخستله نخستینک حالي یک ایله یکي حالي کبي در معناي
رابع وحدت در که مقابل کثرتدر لغت فارسیده اول معني افاده
قصد اولنورسه آخر کلمیه یا الحاق ایدرلر لسان عربیده کي اول
معنادن تنوینله تعبیر ایدرلر مثلا عرب بر مقام دیجک یرده مقام

دیر عجم مقامی دیر تکلم بو بیتدن ظاهردر بیت بزم خود جمشید
مقامی که دیده جای دو شمشیر بنای که دیده معنای خامس
ابهام دیر که مقابل تعیین در اول معنای افاده قصد اولنسه
فارسی عبارتده آخر کلمه یه حرف یا الحاق ایدر عرب تنوین تنکیر
کتورر مثلا ارالرنده آز وجوقا جنس فرقدن اوترو نسنه
یوقدر دیمک برده عجم میان ایشان فرقی نیست دیر عرب لیس
بینهما فرق دیر بیت فی المثل درمیان این دو کمال نیست فرقی
مکر بموی چند مراد شاعر کلام مذکوردن فرق واحد معین نفی
دکلدر والا غرض که جنس فرقی نفی در حاصل اولمز زیرا اول
تقدیرجه نفی وحدت احتمال اولور وحدتک نفی جنسک نفیینی
مستلزم دکلدر زیرا جنس کثرت ضمننده بولنور بلکه مرادی
فرد غیر معینی نفی در انوک نفی جنسک نفیینی مستلزم در
زیرا جنس وجودنه لا علی التعیین فردک وجودی لازم در
بوقاعده نکره سیاق نفی ده عموم افاده ایدر دکلری محلده
تحقیق اولنمشدر یای وحدت ایله یای ابهامک فرقی بوراده
ظاهر اولور بریسنده معتبر اولان بحی فردک وحدتیدر تعینی
عدم تعینی منظور دکلدر اول بریسنده معتبر اولان فردک
ابهامیدر وحدتی جهتی منظور دکلدر فرقینیستله فرقی نیستک
ارهسنده فرق دقیق وار درکه بو جهتدندر که فرقی نیست دیمک

برجنسدن فرد غیر معین
اولوب اول معیندن
تعبیر قصد اولنسه
اول جنسک اسمنه
آخرنه عجم یا الحاق
ایدر عرب تنوین تنکیر
الحاق ایدر

117

دیمک ابتدای جنس فرقی نفی ایدر فرقی نیست دیمک ابتدای
اول جنسدن فرد غیر معینی نفی ایدر نفی جنس اونک نفیینه
لازم کلور نفی جنس مراد اولان یرده عبارت ثانیه ابلغ در
عبارت اولیدن کنایت حقیقتدن ابلغ اولدوغی کبی زیرا
اول تقدیرجه معنای مراد دلیل ایله افاده اولنمش اولور بهم
احتمال واردر که نفی جنسدن مراد فرد کاملک نفی اوله زیرا
فرد کاملی منزله جنسه تنزیل ایدوب اندن اسم جنس ایله تعبیر ایتمک
بلغانک اعتبار اتدکلری وار در فرد غیر معینی نفی ده بونک کبی
احتمال یوقدر اول سببدن عبارت اولینک معنای مراده دلالتنده
بر نوع ضعف واردر معاونت قرینه یه احتیاج واردر
عبارت ثانیه ده اول حالت یوقدر تمهید اول اکی معنانک بریسی
وحدت و بریسی ابهام در بر یای اوچ معنایه متفرع اولور معنای
فرعیه که اول اصلدن منشعب اولور التی در اصل اولدن متفرع
اولان شعبه لر بونلردر قلت کثرت غرابت شعبه اولی تکلم
لسان عربیده تنوین وحدتله قلت اراده اولنور وحدتله قلت
اورتاسنده مناسبت اولدوغندن اوترو لسان فارسیده دخی اول
یا ایله که وحدته دلالت ایدر معنای قلت اراده اولنور تکلم
شاعرک بو کلامندن ظاهر اولور بیت فی المثل درمیان این دو
کمال نیست فرقی مکر بموی چند فرقی ده کی یای وحدت در مراد

قلت فرقدر

لسان ترکیده دخی بو تعبیر وار در عبارتنبزله قلت ارادت
ایدرلر بر قاج قیل دیرلر لفظ بردن و فرقده کی یاء وحدتدن
مراد مقابل کثرت اولان وحدت دکلدر زیرا معنای چندده
و قاجده اولان کثرت اولا منافی در بلکه وحدته قریب اولان
قلتدر که وحدت حکمنده قلنمشدر اکه غایت قرنی اعتباریله
شعبهٔ ثانیه تتکلم لسان عربیده احد ضدنک عبارت آو ایچون
استعاره اولنور لسان فارسیده دخی بر شیئک لفظی ضدی ایچون ار
استعاره اولنور بو قاعده یه بناءً یاء وحدتله معنای کثرت ر
اراسنده اولنور نتکه بو بیتده واقع اولمشدر بیت چو لشکر
بدید آن نوازش کری بکین لشکری گشت هر لشکری لشکر
ثانیده کی یا آیا و نسبتدر لشکر اولده کی یا آیا وحدتدر کثرت
ایچون استعاره اولنمشدر شاعرک مرادی افراد لشکردن
هر فرد باشقه باشنه بر چوق لشکر اولدی دیمکدر شعبهٔ ثالثه تتکلم
لسان عربیده تنوین وحدت ایله غرابت قصد اولنور مثلا ر
جنس حجابدن بر نوع غریب دیجک یرده غشاوة دنور قال
الله تعالی و علی ابصارهم غشاوة معنای مقصوده کی مبالغه
که مقامه مناسب در ابلغ وجه اوزره حاصل اولور تنوینا مد
مذکوردن نوع غریب مراد اولیجاق لسان فارسیده دخی اول یائیله
که وحدته دلالت ایدر غرایب قصد ایدرلر لفظ آتشی ده کی یا

یاکبی که بو بیتده واقع اولمشدر بیت باز آمد آن مهی که ندیدش
فلک بخواب ورده آتشی که نمیرد بهیچ آب لفظ مهی ده کی
یا آیاء وحدتدر لفظ آتشی ده کی یا یاء وحدتدر اما عبارت او
اول یا حقیقیه اوزره در مراد شاعرک شکلدی شول بر آی که
فلک اونی دوشنده کورمش دکلدر دیمکدر عبارت ثانیه ده
استعاره اولنمشدر معنای غرایب ایچون مراد شاعر غرایب
اولدکتوردی که هیچ بر صو سوندرمز دیمکدر تتمه تمهید سابق اصل
ثانیده متفرع اولان شعبلر بونلردر تحقیر و تعظیم و تهویل
شعبهٔ اولی تتکلم لسان فارسیده دخی اول یائیله که تنکیره دلالت
ایدر تحقیر قصد اولنور لفظ خوی ده کی یاکبی که بو بیتده واقع اولمشدر
بیت تو اوردی اورابدین داستان وکر نه خوی بود در سیستان
حوف یاده بوراده وحدت قصد اولنمش دکلدر قصد اولنماغک
وجهی ده بو قدر زیرا اول تقدیرجه نه فایده خبر بولنور نه
لازم فایده خبر مخاطبک معلوم در اول امرلرک ایکیسی افاده یه
صلاحیت یوقدر بلکه حوف مذکور ابهام ایچون ایراد اولنوب
آنکله تحقیر قصد اولنمشدر ابهام ایله تحقیرک مناسبتی ظاهردر
شول اعتبارله که ابهام وجوه تعیندن عاری اولماسن ابهام
ایدر مبهمک شعبهٔ ثانیه تتکلم لسان عربیده تنوین تنکیرله تعظیم قصد
اولنور لسان فارسیده دخی اول یائیله که تنکیر مقامنه قائم اولور

تعظیم قصد اولنور لفظ جایی ده کی یاکبی که بو بیتده واقع او
اولبدر بیت کنجی کشاینا و منی کسم کرم دست کبری
بجایی رسم لفظ جاییدن بو مقامده مراد مطلقا منزله دکلدر
بلکه منزلهٔ عظیمه در تحقیق مذکور یادن وحدت ارادت ایمکله
تعظیم قصد اولنمقدن اولیدر اگرچه کم ایکیسیده قصد تعظیمه وسیله
اولور معنایی اولده وسیله لک ظاهردر زیرا [illegible] انفراده
عظمت شانه لایق اولان اوصافدندر اما معنای ثانیده بوا
بو اعتبار ایله درکه ابهام ده تعیین ده حددن که حدده تعیین او
اولان مستلزم در مبهمک تجاوزن ابهام ایدر وجه اولویت
اولدرکه بو طریقیله قصد تعظیمده مبالغه ارتقدر اول سببدن
مذکور حروف یانک معناسنده معنای تعظیم اصل ثانینک شعبه
لرندن عد اولنمق نسبت کوردلده کی فائده معنای کثرتیله اگرچه کم
مذکور معنی مشترکدر مطلقا زیاده اما انده غی زیاده فی الکم در
بونده غی زیاده فی الکیف در مقابللری اعتباریله بری بریندن
امتیازلری دخی ظاهردر تکثیرک مقابل تقلیل در تعظیمک مقابل
تحقیر در شعبهٔ ثالثه تنکیر لسان عربیده تنوین تنکیر ایله بو بابده قصد
اولنور لسان فارسیده دخی اول یا ایله که تنکیر مقامنه قایم اولور
مذکور معنی قصد اولنور مثلا هفت گنج ارژدهادیجک بیرده ارژدها
یی دیرلر تنکیر شاعرک بو بیتده واقع اولمشدر بیت ارژدهایی حلقه

ابهام اراده ایمکله تعظیم قصد اولنمق

اول یا ایله که تنکیر مقامنه قایم در اول معنا قصد اولنور

119

حلقه گشته خفته زیر دامنم زان نه چنیم بترسم اگه کرد دار ژدهایی
معنای سادسی تعلیق در حروف یا آخر فعل ماضیده لاحق اولور
اول فعلک معناسنی تجیردن که قطع اوزره خبردر تعلیقه صرف
ایدر مثلا مقام تجیرده بوددی نور که معناسی اولدی در مقام تعلیقده
بوددی نور که معناسی اولیدی در بیت اگر شاه را شاه بوددی
مرا بر نشاندی بر آن تخت زر مذکور یا آخر فعل ماضیده لاحق اولدوغی
اولدوغی کبی آخر فعل مضارعده لاحق اولور انک معناسنی تجیردن
تعلیقه صرف ایدر وشول معنایی افاده ایدر که لسان ترکیده انون
یدی لفظیله یا خود ایدی لفظیله تعبیر ایدرلر مثلا مقام تجیرده استرکم
خواهد دیر مقام تعلیقده استیسیدی دیرلر عجم خواهدی دیر بیت
شاهی کنز نو ترسان بود خواهدی که در کام شیران نهان باشدی
فائده مذکور حروف معنای تعلیق افاده ایتدوکندن اوترو درکه
لاحق اولدوغی البته سیاق شرطده واقع اولور وقوعی بر شیئک
وقوعنه متعلق اولمین فعلک آخرینه لاحق اولمز شعبه
لسان فارسیده معنای تمنی ایچون مخصوص اداة یوقدر آنکچون
باشقه صیغه دخی تعیین اولنمامشدر معنای تعلیقه نوع مناسبتی
اولدوغندن اوترو آخرینه مذکور حروف تعلیقی تعلیق لاحق
اولان کلمهٔ مقام تمنیده استعمال ایدرلر تعیین مراده دال التی
قرینهٔ حالیه یه حواله ایدرلر مثلا نولیدی دیجک بیرده بوددی دیرلر

بندر

مصراع چه بودی گر نبودی آشنایی شعبهٔ اوقی معنای تعلیق
تعلیق معنای ترتیبی متضمن اولدوغندن اوتری مذکور یاکه آخر
فعل ماضییه لاحق اولور ترتیب مجرد ایچون دخی استعمال اولنور
نتکم بو بیتده ظاهردر بیت چو بر سنگ سودی سم سنگ رنگ ●
بفرسنگ رفتی چکاچاک سنگ ● عبارت جو دلالت ایدرکه شاعر
تعلیق معناسن قصد اتمامشدر بلکه ترتیب قصد اتمشدر مرادی فعل
اول بولندوغی کبی فعل ثانی بولنور بلا تخلف ولا تراخ دیمکدر
معنای تعلیق قصد اولنمی بو غرض حاصل اولمز معلق علیهک
وجودندن معلقک وجودی متراخی اولمق جایزدر تتمه مذکور
یانته که مقام تعلیقده هم شرط هم جزایه لاحق اولور مقام ترتیب
ده دخی هم مرتبه هم مرتب علیه لاحق اولور شعبهٔ اوقی مذکور
یا معنای تعلیق افاده ایتدوکندن اوتری خصوصیله وصیت
وسپارش مقامنده استعمال اولنور اولنور اول معنای خاص
مراد اولنور خصوصا حرف مذکور اول وقتده امره لاحق اولور
ماضیه مضارعه لاحق اولمز معنای امری منجز حالیدن معلق
استقبالییه نقل ایدر وصیت وسپارش معناسی حاصل
اولور مثلا امر تخییری ده بین ونمای دیرلر امر تعلیقده بینی
ونمایی دیرلر بیت اگر در راه بینی شاه نورا ● بشاه نو نمایی ماه
نورا ● معنای ثامن نفی دردر بو معنای افاده ایدن لغت فارسیه

فارسیده فی الحقیقه حرف نوندر مفتوح استعمال اولنیجاق آخرنه
بر هاء ساکنه کتورورلر نه دیرلر مکسور استعمال دیجک آخرنه
بر یاء ساکنه الحاق ایدرلر نی دیرلر یوقدر دیجک یرده عجم نادیر
نه دیر یوقدر دیجک یرده نیست دیر اول بر نیا استعمال اولنمز
بورادن اکلنورکه حرف یانک دخلی مذکور معناده حرف هانک
دخلی کبی دکلدر بعض محلده آنسوز معنای نفی افاده میسر اولمز رمش
بو اعتبارله مذکور معنای حرف مذبوره نسبت جایز اولدی
قاعده نیست مقابل هست درهستی وارلق نیستی یوقلقدر
نیست مرکبدر کلمهٔ نفیله کلمهٔ رابطه دن اصلی نی است در
ترکیب اولنجق الف حذف اولمشدر اوست دن حذف اولندوغی
کبی اصلی او است در هست دخی مرکبدر مذکور رابطه ایله
عبارت هادن که معنای وجوده فی الجمله دلالتی وار در اصلنده
ایکی الف وار در ترکیب اولنجق ایکسیده حذف اولنور فایده
استک معناسی ور در هستک معناسی وار در مجازا آگاه
اولور هست معناسنه ده است استعمال اولنور نتکه بو بیتده
واقع اولبدر بیت جهان گرچه سراسر لاله زار است ● برهنه
برهنه پا مرو انجا که خار است ● مراد شاعر یالک آیق کتمه شول
یره که دکن وار دمکدر یالک آیاق کتمه شول یره که دکندر دیمک
دکلدر تحقیق لغة فارسیه ده است رابطه ایدوکنه رئیس

الحکما ابو علی سینا اشارات‌ده تصریح ایتمشدر شول مقامده که بو کلامی
ذکر ایتمشدر وقد یحذف ذلک یعنی اللفظ الثالث الدال علی
معنی الاجتماع بین الموضوع والمحمول فی لغات کما یحذف تارة
فی لغة العرب الاصلی کقولنا زید کاتب وحقه ان یقال زید هو
کاتب وقد لا یمکن حذفه فی بعض اللغات کما فی الفارسیة الاصلیة
است فی قولنا زید دبیر است وهذه اللفظة تسمی رابطة مذکور
عبارتک رابطه ایدوکندن غافل اولدیغیچون بعض افاضل اعجام
که میر صدر بن محمد عنوانیله بین الانام اشتهاری واردر شرح
تجرید حاشیه‌سنده زید هست زید نیست ذکر رابطه‌دن خالی
دردمشدر عدم ذکر الرابطة فیهما الاول علی انتفائها علی انهم
یقولون زید موجود است زید موجود نیست آنک دخی منباعی ی
کلامی ست رابطه اولمسی در تتمه ابن سینانک کلامی منقولی
ایکی مقدمه‌یه مشتمل اولدی برسی بو که عبارت است لغة فارسیه‌ده
رابطه‌در برسی دخی بو که مذکور لغتده رابطه حذف اولنمز
جایز دکلدر بو ایکی مقدمه‌نک ترتیبی اقتضا ایتدیکه سابقا تقریر
وتحریر اولندوغی کبی هست ده نیست ده مرکب اوله لر جزلری ی
است اوله قاعده لغة فارسیه‌ده هستی ایله بودنک معنیلری
بر بریندن ممتازدر هستینک معناسی نتکه سابقا تعیین اولندی
وارلقدر بوده‌نک معناسی والمقدر که عرب دلنده اولان معتادن

فاضل مذکوره معارضی
جلال الدین دوانی
کلام مذکورک ردنده
بونی یازمشدر

معتادن عبارتکن ایله تعبیر وجود لفظی کبی لفظنه مرادف
در سید شریف که حاشیه تجریدده هستی ایله بودنک فرقی ایتمیوب
وجودک تفسیرنده ایکیسنی بیله ذکر ایتمامشدر تحقیق معناسی
هستی معناسی وجوده مغایردر مغایرتنه دلیل قاطع بودر که اثبات
رابطدر موجود ملحق اولور موجودست درلر هسته لاحق اولمز
هست است دمزلر اما بوده است درلر مذکور رابط بوده
لفظنه که مرادف وجوددر لاحق اولور اکر هستینک معناسی
وجود معناسنه اولیدی موجوده لاحق اولان رابطه هسته دخی
لاحق اولوردی نتکه بوده‌یه لاحق اولور معناسی بود معناسی وجود
اولدیغیچون قاعده لسان عربیده وجودک کونک تامه‌سی ناقصه‌سی
وار در لسان فارسیده‌ده بوده‌نک تامه‌سی ناقصه‌سی واردر
مثلا زید کاتب بوده دریجم عبارت بودی کا تامه محلنده
استعمال ایدرکانه ناقصه محلنده ده استعمال ایدر صار معناسی
اراده اتسه شد ایراد ایدر مثلا عرب زید کان فقیرا فصار غنیا
در عجم زید فقیر بود غنی شد دیر اما لسان ترکیده بو فرق یوقدر
کان معناسندن اولدی ایله تعبیر اتدکلری کبی صار معناسندن دخی
اولدی ایله تعبیر ایدرلر مثلا زید فقیر ایدی غنی اولدی درلر فائده
عجم بو قدر دیجک بیرده نیست دیر مثلا زید فقیر دکلدر غنیدر
دیملو اولسه زید فقیر نیست غنیست دیر معناسی ثانیه‌ده عرب

لیس ایله تعبیر ندیلیس تغیر دیر معنای اولدقده لا ایله تعبیر ایدرلر
انده شک یوقدر دیمک یرده گار فیست دیر قاعده لغة فار ستیده
ده که معنای نفی ایچون که لسان عربیده کی لم معناسیده نون
مفتوحه وضع اولنمشدر مذکور حروف قچان فعله داخل اولسه
اول فعلک معناسنی فاعلدن نفی ایدر متصل استعمال اولنیجق
حرف یا ایله احتیاج اولنمز مثلا نداردو نمیداد دیرلر اما قچان
که فعلدن منفصل و مستقل اولنه آخرنه حرف یا الحاق اولنور
و نیادنور و که اصلیه سی که فتحه ایدی استعمال کسره یه تبدیل اولنور قاعده
اخری مذکور حروف نفی فعله داخل اولنیجق حال ذکر اولنان بر
منوال اوزره نه در اما اسمه داخل اولنیجق اول اسم اگر مشتقا
ایسه دان کبی بینا کبی حرف نفینک آخرنده الف زیاده ادرلر
نادان و نابینا دیرلر ندان و نبینا دمزلر اوخرنده حرف ها زیاده
سیله ده استعمال اولنمز نه دان و نه بینا دمزلر و اگر مشتق دکل
جامد ایسه اوچ حالدن خالی دکلدر بری بودر که اول اسمک
مدلولی ذات محض اوله سر کبی بری ده بودر که مدلولی وصف محض
اوله ریب کبی شکیب کبی بری دخی بودر که مدلولی ذات موصوفه
اوله بر وصف زائده اسم مذکورده ضمنا دلالت اوله مرد کبی زن
کبی قسم اولدن و ثانیدن اولان اسمه مزبور حروف نفی نه یالکوز داخل
اولور نه الفله داخل اولور بلکه ها ایله داخل اولور مثلا نه سرو نه بای

بای نه زیبا نه شکیبا دمزلر نا سرو نا بای نا زیبا و نا شکیبا ده دمزلر
بلکه نه سرو نه بای نه زیبا و نه شکیبا دیرلر قسم ثالثدن اولان
اسمه یالکوز داخل اولمز یا الفله یا ها ایله داخل اولور مثلا نمرد دمزلر
نامرد دیرلر یا نه مرد دیرلر قاعده اخری مذکور نون الفله ها دن
منفرد اولدوغی حالده لسان عربیده کی لم معناسنی افاده ایدر نتکه
سابقا اشارت اولنمشدر مثلا عرب لم یضرب دیر عجم نزد دیر
اورمادی دیمک یرده منفرد اولمیوب ها ایله بله اولنیجق لسان
عربیده کی لا معناسنی افاده ایدر مثلا نه ار و نه عورت در دیمک
یرده عرب لا رجل و لا امرأة دیر عجم نه مرد است و نه زن دیر
الفله بله اولنیجق لسان عربیده کی لیس معناسنی افاده ایدر مثلا عالم
دکلدر بصیر دکلدر دیمک یرده عرب لیس بعالم لیس ببصیر دیر
عجم نادان و نابینا دیر معنای تاسع افراددر با مفتوحه که لسان
فارسیده معنای معینه دلالت ایدر مثلا سنکله گتدم دیمک یرده
عجم بتو رفتم دیر اول بانک آخرنه یا ساکنه لاحق اولور فتحه سنی
کسره یه تبدیل ایدر نون نفیده کی کبی دخی اول معنای معینک مقابلی
که معنای انفراددر افاده ایدر اول معنادن لسان عربیده دونه
عبارتیله تعبیر ایدرلر مثلا عرب بدونه دیر عجم بیا او دیر قاعده
لسان عربیده مذکور معنادن لا ایله تعبیر ایدرلر مثلا مشقتسز
دیمک یرده بدون الکلفه ده دیرلر بلا کلفه ده دیرلر اما ضمایره

دخول مخصوص دردون لفظنه انلره لا داخل اولمز مثلا عجم لي
من فیا بونیا اودیر عرب بدونیا بدونک بدونه دیرلرلک بو کلمه‌لرده
استعمالنه مجال یوقدر قاعده اوفی نتکم مذکور حرف یا فعله
داخل اولمز مشتقه داخل اولمز مثلا برزم دمزلر بای مفتوحه
ایله بدان دمزلر بو یادخی که اونیا کونه‌در انوک اشرلجه کدرنه
فعله داخل اولور ونه مشتقه داخل اولور مثلا نیازد دمزلر
نیادان دمزلر نتکه مذکوردر یا سائر اقسام اسمه داخل اولور
مکرر و غیر مکرر مثلا باسر بازیب وفروبازن وشوهر دیرلر
بو یادخی انلره داخل اولور مثلا نیاسرو نیازیب وفرو نیازن ر
وشوهر دیرلر بو خصوصلرده بایله نیا سابق مذکور اولان نیا ایله
نیا کبی در جنس ثالثدن اولان یا که حرف زائددر اصلا دلا لتی
یوقدر نه مستقلا و نه متضمنا الی الغیر معانیدن بر معنایه کرکسه
اول معنی مستقل اولسون اول سببدن نه حروف مبانیدن در
ونه حروف معانیدن در بلکه سابقا بیان اولنان فائده ایچون
زیاده اولنور لسان فارسیده نفی ایچون اولان نون مفتوحه‌نک
ونهی ایچون اولان میم مفتوحه‌نک آخرنه لاحق اولور شول وقتی
که اول حرفلر اول الف اولان کلمیه داخل اولورلر مثلا کلمدی دیجک
یرده نیامد دیرلر اصلی نا آمد در اصل اوزرنه ده استعمال
اولنور کلمه دیجک یرده میا دیرلر اصلی مادر میمک فتحه‌سی وا

والفک مدده سیله جزء ثانیسی یا الکوز الف ممدوده دکلدر
بلکه لفظه یادن مرکب بر کلمه‌دن ترخیم اولنمشدر آخر کلمه‌ده
واقع اولان حرف یا نکده حذف فی لسان فارسیده شایع در نتکه
سابقا ذکر اولنمشدر نتکه اصلی فی الحقیقه مآبی در حرف
یا حذف اولندقدن صکره ماقلمشدر سهولت تلفظ ایچون
بر یا زیاده اولنمشدر و میا اولمشدر صورت مایه که لغة
عربیده‌کی صونک اسمدر اشتباهدن خلاص اولنمشدر لفظ
تمامی‌نک آخرنده واقع اولان یا شاعرک بو بیتک بیت من این
ابیات را بردم تمامی به پیش حضرت مخدوم جامی اوزنده
واقع اولمشدر حروف زوائددندر ضرورة شعر ایچون زیاده اولنور
اوایدر بو رساله که خیر له اختتام بولدی حرف آخر نامی بیانیله
تمام اولدی قاعده اوفی لغة فارسیه‌ده نسبت لازمیه مخصو صح
آخر اسمه لاحق اولان های ساکنه دلالت ایدر روزه‌ده‌کی
های کبی روزه اوروجدر روزی کونلکدر اوروجک اختصاصی
واردر کوندزه که معنای روزدر نسبتی نسبت لازمه‌در اول
سببدن هاء او که تخصیص تمثیلدر اما کونلکک اختصاصی یوقدر
کوندزه ولیکن فی الجمله نسبتی واردر اول سببدن اونده یا ایله
اکتفا تمثیلدر دسته‌ده‌کی های دخی اول هادر هوان دو کنه
دسته دیدکلری دست که الدر اختصاصی اولدیغیچون درردیده‌ده کی

بو رساله [illegible] تمام اولدی
کاتب [illegible]
[illegible]
اول صحیفه [illegible]
[illegible]

هادی اول هادر دید دیدن دن اسم مصدردر گفت گفتن دن
اسم مصدر اولدیغلین کوزه دیده دخی کلمری مذکور اسم مصدرک
معناسنه انتسابی خاصی اولدیغندن اوتری دود دوده ده کی هادخی
اول هادر دوده دودتون دراوکه نسبت مخصوصه سبی ولدیغندن
اوتری اوجاغه دوده دیرلر ساره ده کی هادخی اول هادر ساره
دیه درا که اختصاصی اولدیغندن اوتری وکله پوشه ساره دیرلر بیت
زهی ساره هندوی بر کرفت برهنه سرودست بر سر کرفت فائده
سرکوتر و باشند سار خصوصیله دیه در ایکسنک وجه مذکور اوزرنه
فرقی بو بیتدن ظاهردر بیت سرکش بدار مشک سار و فر فروزنده
جبهست چو شمس و قمر روی سره داخلدر سار خون خارجدر
تکم بو بیتدن ظاهر اولور بیت کوئی که زر کریست سیه سار و
سرخ روی در آهنین زری که همه روز نشست دور تتمه
شاخسار بوداق قبه سبید رکوهسار طاغ دیه تسبید چشمه سارکبی
منبع در سار اوراده استعاره اولوبدر رخسار دخی کبی یکاغک
اورتیسنده عمی بر وجه بیرنه درلر قاعده مذکوره اسم مؤخره لاحق ا
اولدیغلین اسم مرکبه دخی لاحق اولور مثلا کوساله درلر هر باش چکدک
کاو بچه بیکه ترکیده اکا بزاغو دیرلر اصلی کاو ساله در بر بلیدن
تی اوزا ایتمیوب طوغدوغی یله اختصاصی اولدیغیچون بوز
اغوبه کوساله دیرلر قاعده اخری بسته ده کی هاد سته ده کی ها

هادکلدر بو هاء علامت صیغهٔ مفعولدر که آخرنه فعل ماضیه الحق
ایدرلر دسته وشکسته وخسته دیرلر رست فعل ماضی در رستندان
شکست ده فعل ماضی در شکستن دن وخست ده فعل ماضی در
خستن دن قاعدهٔ اخری آخر کلمده یه هاء ساکن کاه اولور علامت
صیغهٔ فاعل اولور اما اول وقتده فعل ماضیه داخل اولمز بلکه فعل
مضارعک جمعنه لاحق اولور مثلا عجم یوریجی یه رونده یلجی یه
دونده دیرلر که رَوَد دَوَد وَدُ فعل مضارعدر رفتن دن ودویدن
دن آخرلرنه نون ساکنک زیاده سی علامت جمع در دانده
ده کی وخوانده ده کی هادخی بو هادر دوانند وخوانند جمع مضا عدر
دانستن دن وخواندن دن قاعدهٔ اخری لغت فارسیده آخر کلمه یه
لاحق اولان هاء ساکنه کاه اولور وصفیت عامه دن اسمیت
خاصه یه نقل ایچون اولنور سبزه ده کی بنفشه ده کی پیروزه ده کی
کلکونه ده کی زرده ده کی سپیده ده کی هاکبی سبز وصف عامدر هر
یاشله اطلاق اولنور سبزه نبات دن نوع مخصوصک اسم خلوع در
بیت بهر جوشنی سبزه چون نوبهار بز سیرابلق تند چون ناروز کار
سبزله توصیف اولنور مثلا برک سبز دنور برک سبزه دنمز
بلکه بلکه سبزهٔ تر دنور بهالاحق اولدقدن صکره موصوف اولور
صفت اولمز سپید دخی سبز کبی وصف عامدر هر آقه سپید دیرلر
خصوصیله سپیده صبح صادقک اسم خاصیدر صباح وقتنه عجم سپیده دم دیر

بيت سپيده دم كه شدم محرم سراي سرور • شنيدم آيت توبوا
الي الله از لب حور • فائده گلگون مركبدر برجزئي گل دركه معناسي
مطلقا چچكدر مخصوص چچك مراد اولنجق اضافتله تعيين ايدرلر
مثلا گل بادام ديرلر گل زنبق ديرلر بيت گلي زنبق وليكن ناشكفته •
ميان ياسمين و سبزه خفته • جزئي آخري كوندركه تركيده درلو
درلو ديدكلري معنيدن عبارتدر درلو درلو ديجك يرده عجم گوناگون
ديرا كي درلو چچك ديجك يرده دو گونه ديرلر بيت جوشه
ديدان دو بار زتنك بسته • صبار ابر دوگونه رنك بسته قاعده
تشبيه ده عجم مبالغه قصد ادجك مشبهي مشبه بهك جنسندن
ادخال ايدرلر دخي مشبه بهك اسميله كون لفظني تركيب ايدرده
جمله ايله مشبهي توصيف ادرلر مثلا كه تشبيه ده مبالغه اتسه
گلگون دير صوبه تشبيه ده مبالغه اتسه آبگون دير بيت هرانكه
تشنه شوي تو بجوين بيالاي آن دشنه آبگون گلگون وصف
عام دربيان اولنان وجه اوزره گلگون اسم خاص درشول
آتك زينت كه عورتلر آنوكله يوزين دوزرلر بيت رخ از
گلگونه چون گلنار تر كرد بيك خنده جهانرا پرشكر كرد فائده
خندنك آخرنده هادني وصفيت عامه دن اسميه نقليجون اولان
ها در غنچه ده كي كبي خنديدن و غنچيدندن و غنچ كبي اسم وصف
مصدر بيدر گويده ندر و بو سيدندن گوله بوي كبي مقام توصيف

توصيف ده استعمال اولنور تتمه بوي لغة مشتركه در وضع
عام ايله مذكور معناي ايچون وضع اولندغنلين وضع خاصله رايحه
ايچون ده وضع اولنمشدر معناي ثانيسي مراد اولنجق مقام
موصوفده ايراد اولنور مثلا بوي خوش دنور فائده اوزنجه
ده كي هفته ده كي تنكه ده كي هاده مذكور هادر پنج مطلق بشدر
هفت مطلق يديدر پنجه و هفته مخصوص اسملردر معروف اولان
استعماللر ايچون تنك مطلقا بوقه درتنكه خصوصيله بدوره نك اسم
درتنه بونك كبي دكلدر اندهغي ها تشبيه ايچون دركه سابقا بيان
اولنمشدر بيت نخستين كياهي نمايد درخت • تنه گير دانگه گند پنج
سخت
فائده مذكور هاء اسم مفرده لاحق اولدغنلين اسم مركبه ده لاحق
اولور لوزينه دكي و تنجاله ده كي و گرمابه و دروازه دكي و نوبوزه
دكي و دستوانه دكي وانگشتوانه دكي ها كبي لوزينه مطلقا با
دام ايچيله اولان نسنه درلوزه بادم دن انتسابي اولدغي
اعتباريله ياء نسبتك آخرنده نونك زيادهسنك وجهي سابقا
بيان اولنمشدر لوزينه خصوصيله شكربوره نك اسم خاص در
تنجاله مطلقا نشاندر اسمه دوتي كشنك بدننده ظاهر اولور
تنجاله خصوصيله اوچقه ديدكلري نشانك اسمه طوتي كشيلرك
طوداغنده چوق اسم خاصدر گرمابه مطلقا استي صودر خصوصيله
ايلجه نك اسم خاصي دروازه مطلقا آچوق قاپودر اصلي

دربان درمرکبدر درله بازدن درقبو دربازآچوقادر
دروازه خصوصیله قپنک سوز بیوک قاپونک اسم خاصی درجار
چوب مطلقا درت اغاجدر جار چوبه خصوصیله وجوه نک
اسم خاصی دردستوانه نک وانگشتوانه نک اصلی دستیانه
وانگشتیانه در یا واوه قلب اولمشدر خوشاوده کی کبی لغة
فارسیده بانه حافظ معنی سنه ده قوریجی یه دشتیبان درلر باغ
بکجسنه باغبان درلر دستوان وانگشتوان مطلقا الصقلیانی
ونبرمو صقلیان دردستوانه وانگشتوانه خصوصیله دستوا نه نک
ویوکسک اسم خاصی درخربنده ذکی هادی خربند مطلقا خربغلجی
درخربنده خصوصیله اول خدمتی عادت وصنعت ایدنه در
کمسنه نک اسم خاصی در قاعدة نسبت لازمه ایکی قسمدر بر
قسم نسبت جبلیه در بر قسمی ده نسبت غیر جبلیه در
مذکور هاء نسبتک مدلولی نسبت لازمهٔ مطلقه در
جبلیه اولسون دیده ده اولان نسبت کبی وغیر جبلیه
اولسون دسته ده اولان نسبت کبی خصوصیله نسبت
لازمهٔ جبلیه یه لغة فارسیده واو ساکنه دلالت ایدر
آخند اسمه لاحق اولدیغی حالده هندونک نیکونک
آخونده کی واو کبی هندی مطلق دیار هنده منسوب
اولاندر هندو شول مخصوص در بحمد تمام بعون الله الملک الوهاب

جبلی سرکم

که مذکور دباره اختصاص جبلیسی وار عرب وعجم ترک ودیلمکی مرزبانی

لغت مسکا یر علی شیر نوای

باب الالف

ایماس ارآ استرو ایبکلی ایلیمده ایمدا ایلگای اشیک ایلکلی استابانه

دکر الجنه دوکلم ایدهجی اوکس م ایلیه قاپو ایدهجی استین

اتیکوجی ابلاپامن الاچوغ اوی اوق اوزبنغه ایلیک ایلیتب ابسکونجا

ایدجی ایلیه بن بن کچه ده او اوکده وهماه بربنه ال بتب اسنجه

استرباه

گزلک

زدیوان حافظ

می خور به بانگ چنگ و مخور غصه ور کسی

گوید ترا که باده مخور گو هو الغفور

ازنیق جهت عالیه [illegible] کزت [illegible] ایله مصدر [illegible]

جناب [illegible] تعالی [illegible] و [illegible]

و باعث [illegible] اعلاء دین و اطفاء نائره [illegible] اولان [illegible]

اولان [illegible] قصد [illegible] سبب سعادت دارین اولوب جمیع [illegible]

بعنایة الملك المستعان [illegible]

و مصدر [illegible] مطالب علیه [illegible]

اولدار [illegible] الاوفی من الکرامة و ازنیق [illegible]

[illegible] فی جمیع الامور و التفویض الی [illegible] تم

128

وزیر ایکن ... [illegible] ... اولدی

[illegible] ... اولدی ... [illegible]

... وزرادن ... [illegible] ... اللذی

... صدر وزرادن ... تاریخ

فخر ایله ... بربرار

بر ایکن کوه صفا ... وقلیه ... صدر ... [illegible] ... وبیدم تاریخ

... صاحب صدارت ... اولدی ... [illegible]

سنه ... وزیر اولدی ... ١٠٠١

احمد ... [illegible]

ولیه وله

وله

... [illegible] ... وزیر اعظم اولدی

... صدر وزیر ... تاریخن ...

... [illegible] ... وزیر اعظم اولدی

سنه ... ١٠٠ ...

مصطفی که ... [illegible] ... اولدی که

... سنه ... [illegible]

... [illegible] ...

[illegible]

اوراق ۱۲۰

صاحب و مالک
قیم زاده یوسف

[illegible] جمله [illegible]
[illegible]

قلم سست و مرکب هم چو آبست
ازین معنی دل کاتب خرابست

چون تجربه مدد آگر کردم
زلف سینه تو یاد کردم

[illegible]
[illegible]
[illegible]